ileana vulpescu

DE-AMOR, DE-AMAR,

DE INIMĂ ALBASTRĂ

roman

2005

EDITURA TEMPUS

ediție ne varietur

ILEANA VULPESCU

DE-AMOR, DE-AMAR, DE INIMĂ ALBASTRĂ

Cuprins

crai de tobă ♦
crai de verde ♠
crai de roşu ♥
crai de ghindă ♣
Addenda

Celor de lângă mine:
soțului meu, Romulus;
fiicei noastre, Ioana;
bătrânei cățeluşe Nera.

Şi celor plecaţi:
părinților mei, Adrian şi Maria;
socrilor mei, Constantin şi Elena;
iubitei şi devotatei noastre Paluțu,
care ne-a fost,
vreme de douăzeci de ani,
înger păzitor.

I.V.

Mamă-ta de-ți vrea soț rege,
Patru-n jocul de cărți intră:
Crai de tobă, crai de verde,
Crai de roşu, crai de ghindă.

Federico García Lorca
(1899-1936)
Canciones (1922) *Cântece*

Potrivit marilor dicționare explicative românești (Sextil Puşcariu, August Scriban), «pachetul de cărți de joc (52 sau 32) formează un *joc,* o *pereche,* un *rând* sau o *legătură* (de cărți). Cartonaşele – zise *cărți* sau *cărți de joc* – se mai numesc *foi* sau *foițe* (popular)».

Cărțile au, în general, două *culori* de bază (roşu şi negru) şi patru *simboluri: caro* şi *cupă* (roşii), *pică* şi *treflă* (negre).

Pe lângă denumirile «culte», curente, împrumutate din limba franceză *(carreau* – romb roşu; *cœur* – inimă roşie; *pique* – vârf de lance negru; *trèfle* – trifoi negru), *cărturăresele* (ghicitoare sau prezicătoare, care *dau* sau care *citesc în cărți)* au pus în circulație, în limbajul lor ezoteric, denumiri (împrumutate cu precădere din jocurile nemțeşti de cărți). Aceste denumiri au devenit populare şi au semnificații îndeosebi privind destinul sentimental al persoanei căreia i se citeşte viitorul (ursitul/ursita).

Caro (romb roşu) e *de tobă* şi arată *ochi albaştri.*

Cupă (inimă roşie) e *de roşu* şi sugerează *ochi căprui.*

Pică (vârf de lance negru) e *de verde* şi vrea să spună *ochi verzi.*

Treflă (trifoi negru), zis şi *spatie,* e *de ghindă* şi prezice *ochi negri* (dar şi *moartea).*

Regelui din «foițe» i se mai spune *crai, rigă* sau *popă.*

În roman, simbolurile de culoare roşie vor fi marcate grafic prin semnele ♦ (caro) şi ♥(cupă).

crai de tobă

E timpul timp şi este şi un timp al fiecăruia. Ultimul are şi început şi sfârşit. Pentru om – măcar aşa ne-nchipuim, adică doar pentru om – există o singură certitudine: sfârşitul. Toate fiinţele-şi simt şi îşi presimt sfârşitul: doar că nu-l cunosc de la-nceputul vieţii. Sau măcar asta credem noi oamenii. Oricât te-ai considera de pregătit pentru el, nu eşti. Fiindcă altminteri ar trebui să-l priveşti ca traversatul de pe un trotuar pe cel de vizavi. Pe măsură ce îmbătrâneşti îţi vin în minte pe negândite întâmplări din trecut, fără nicio legătură cu vreun fapt al prezentului, care este şi el trecutul de mâine.

Trecut şi iară trecut, adesea plin de regrete şi de-nvinuiri faţă de tine însuţi, faţă de alţii. Pentru unii poate că timpul lor e frumos, măcar pe-alocuri, dacă ştiu să-i preţuiască frumuseţea şi mai întâi dacă ştiu ce e aceea frumuseţe. E atât de variată ideea despre frumuseţe: unii preţuiesc numai bunurile materiale şi satisfacţiile pe care ţi le oferă ele, alţii caută frumuseţea în cât mai multă cunoaştere. După o viaţă de om, mă-ntreb dacă frumuseţea este echivalentă cu fericirea. Nu e. Nimic nu este echivalent cu fericirea, în faţa frumuseţii poţi să fii fericit, dar nu-i obligatoriu. Frumuseţea, fie a naturii, fie a fiinţelor, fie a creaţiilor acestora, mai mult te uimeşte.

O colegă mi-a lăsat moştenire, când a plecat definitiv în Australia, un pick-up şi treizeci de discuri: muzică simfonică. N-am ascultat niciodată concertul de vioară de Mendelssohn-Bartholdy fără să plâng. Ca şi când aş fi vărsat din mine un sac de durere. Nu ştiu de ce îmi aflu toată viaţa în concertul ăsta. Ce să fi avut Mendelssohn-Bartholdy cu-o amărâtă de ţărancă din inima Olteniei? Cine-ştie-ce dureri s-or fi prelins şi din sufletul lui în acest concert…

«Viaţa» – cum zicea Maica – «pentru unii e miere,

pentru alții – fiere». Şi mai zicea: «Maică, eu ştiu două feluri de oameni: unora le pare rău că mor, alții-şi doresc moartea ca pe o izbăvire… Ciobăneştilor ce le lipseşte? Au suta de pogoane, pământ ca alifia, casă cuprinsă, acareturi, trăsură, cai de le sclipeşte părul ca argintul viu şi Florina lu' Ciobănescu îmi spune azi săptămâna, când a murit tuşă-sa Marița, „mai bine muream eu". „Da' de ce, Florino, ce-ți lipseşte?". Nu mi-a răspuns, da' a făcut din mână a pagubă».

Maica nu se plângea niciodată de nimic. Nici când Taica-i trăgea la măsea; atunci se-mbuna şi ne povestea din moşi-strămoşi şi tot ce-nvățase el la şcoală cu Domnul şi cu Doamna – «ăia dascăli» – până adormeam pe scaun şi dădeam cu nasul de pământ; nici când, treaz, era numai un pufnet şi-un bufnet, că nu ştiam, eu şi cu Gelu, frate-meu, pe unde să ne-ascundem, fiindcă nimic din ce făceam nu era bun. Numai săraca Maica se făcea că nu-l aude. El zicea, ea îşi vedea de treburi, cu un chip ca de piatră. Când aveam eu zece ani, ea avea douăzeci şi opt: slabă, uscată, cu-o față trasă, cu pielea-ntinsă pe oase şi cu-o amărăciune în ochi, amărăciune care-avea să se stingă odată cu ea. «Maică, matale de ce nu spui nimic când te face proastă; şi te face una-două?». «Cui să-i spui, maică? Nu te poți lua de piept cu soarta. Acasă, la alde maica şi-alde taica, tot aşa era. Aşteptam să plec de lângă ei că mi-o fi şi mie mai bine. Da' n-a fost să fie… Voi, maică, tu şi cu frate-tău, învățați şi plecați la oraş să vă câştigați pâinea şi să nu mai dați cu sapa. Şi să scăpați…». «Şi matale?». «Când mi-o veni rândul, o să plec şi eu în deal», şi arăta cu mâna spre cimitir, în glasul Maicăi nimic nu suna tragic sau cu ton de revoltă. Pe mine şi pe frate-meu nu ne certa niciodată, orice prostie-am fi făcut. Ne privea doar cu ochii ei împietriți în tristețe şi-nțelegeam că ne socotea boroboațele ca făcând parte din acelaşi război pe care era însemnată soarta ei fără noroc. «Maică, te-ai bucurat când ne-ai făcut pe noi, pe Gelu şi pe mine?». «Nu-mi aduc aminte să mă fi bucurat.

Da' m-am simțit în rândul lumii. Dacă-i e dat omului să aibă copii, aveam şi eu copii. Eram în rând cu lumea, da' de bucurat...». «Nu ți-ai pus nicio nădejde-n noi?». «Nu-mi pun nădejde-n nimic. Tot cu sapa o să dau pân' mi-o ieşi sufletul şi ce s-a stins aici» – şi arăta spre inimă – «nu-l mai aprinde nimeni. Dacă vrea să-mi dea şi mie soarta ceva bun, apăi atunci să vă ştiu că trăiți mai uşor decât mine. Atâta».

O vară-ntreagă bătuse la chirpici pentru ca să le facă un grajd ca lumea boilor, vacii, ălor trei oi, şi cocină porcului. Multe vorbe urâte, multe uşi trântite, gata să iasă din țâțâni îndurase Maica şi pentru vite şi pentru noi. Miloasă, Maica o mulgea pe Joiana cât să ne umplem strachina mare de lapte – masa noastră de seară – lăsându-i lapte vițelului să sugă şi el de la țâțele maică-sii, ca orice făptură. La fel şi mieilor; şi după ce începeau să pască le mai lăsa lapte-n ugerul oilor. Dacă vitele, oile şi porcul ar fi putut trăi doar cu iarbă şi cu apă, Taicăi i s-ar fi părut firesc. Totul era să-şi țină zilele. Iar nouă ne număra orice-mbucătură. O singură dată să fi luat o lingură mai mult decât el şi-ți dădea una peste mână. Maica şi Florei, mă-ntreb cum îşi țineau zilele: Maica lua şi ea o lingură-două din laptele cu mămăligă, iar lui Florei îi aduna firimiturile de pe masă, i le tăvălea prin strachina unde fusese lapte şi dacă izbutea să mai dosească un boț de mămăligă, iar vara câte un porumb, i le dădea şi pe astea. Florei trăia ca mai toți câinii din sat. Nu era de mirare că se duceau toți pe câmp şi mâncau boabele de porumb de pe ştiulete până-l lăsau gol. De multe ori mă-ntrebam, acasă la părinți, câtă lume în satul nostru o fi mâncat pe săturate. Mă-ntreb şi-acum: în general, câți oameni mănâncă pe săturate? Nu pun la socoteală calitatea mâncării, plăcerea pe care ți-o poate produce. Mă-ntreb: câtă lume mănâncă pe săturate? Şi nu din motive de păstrare a siluetei şi de scădere a colesterolului. Toată copilăria, toată adolescența şi prima primă tinerețe, până să «ies pe leafă», mi-am dorit să

mănânc pe săturate, bun-rău, dar să-mi simt burta plină. Asta-şi dorea şi frate-meu. «Soru-meo, când oi avea eu bani, am să mănânc singur o găină-ntreagă. Da-n ţest, ca ai lui Ciobănescu». Găină-n ţest n-am mâncat niciodată acasă la părinţi. De Sântă Măria-mare, dintr-o găină făcea Maica o oală de ciorbă acrită cu aguridă. Maica mânca ghearele şi, dacă mai apuca, şi gâtul şi capul găinii. «Mănâncă, Maică, şi matale, o bucăţică mai ca lumea», ziceam eu şi-i împingeam cu lingura o aripă sau târtiţa. «Lasă, Adelino, maică, să vă săturaţi voi, că pân' la lăsata-secului alta nu mai tăiem». «De unde să tăiem, fa, că n-om fi niscaiva boieri», se repezea Taica, pus pe ceartă ca de obicei. «Câtă lume-n satu-ăsta mănâncă mai bine decât tine? Bă» – ni se adresa el, mie şi lui Gelu, frate-meu – «dacă vreţi să mâncaţi mai bine, mâncaţi acuma cartea, ca să vă faceţi un rost la oraş şi să nu rămâneţi proşti ca mă-ta, de nu ştie nici să se iscălească. Nu vă faceţi griji de ce mănâncă mă-ta. Tot slabă rămâne de parcă ară dracu-n plug cu ea. Aşa le e tot neamul». Obrazul Maicăi rămânea ca de piatră. Lua repede un ardei iute şi muşca din el, ca să pară că lacrimile i se trăgeau din iuţeala ardeiului. Repede ieşea din casă cu strachina de oase pentru Florei, ca să ştie şi el că era sărbătoare. Florei, învăţat să trăiască din te-miri-ce şi-mai-nimic – la fel cu noi, stăpânii lui – îşi chivernisea oasele, în aşa fel, ca să-l ţină cât mai mult. Mânca două-trei, apoi îşi lăsa capul într-o parte, le cântărea din ochi şi le-ngropa cât mai adânc, păzind cu grijă locul până ce mânca şi ultimul oscior din găina de praznic.

Pe Taica îl chema Vasile, pe Maica – Maria, pe frate-meu – Gelu (şi-n acte), iar pe mine – Argentina! De când era Brăteasa pe lume, satul nostru, asemenea nume nu pomenise. Povestea Taica, de câte ori îi trăgea la măsea, cum se-nchinase notarul nostru, Gicu al lui Petculeaţă, când auzise numele ăsta. «Bă, băiete, tu eşti sigur că nu visezi? Unde-ai mai auzit tu de vreo creştină a lui Dumnezeu s-o cheme-aşa?». «Taci, bă, din gură. Aşa o

cheamă pe naşa fetei. Nevastă de colonel, bă, nu fitecine».

Pe naşa mea, nevastă de colonel, ce e drept, o chema *Adelina*. Taica, luat cu «duda», uitase cum o chema şi a potrivit-o: «Ardelina… Ardentina… Argentina!». În actul de naştere mă numesc Boboc Argentina, în cel de botez – Adelina. Pe vremea când m-am născut eu, în 1932, preotul nu cerea certificatul de naştere al celui ce urma să fie trecut în rândul creştinilor. Până am mers la şcoală nici n-am ştiut că mă chemam Argentina. Toată lumea mă ştia de Adelina. În sat, până am terminat patru clase, doar învățătoarea, doamna Suciu, de prin Mărginimea Sibiului de felul ei, îmi spunea ca-n catalog: *Argentina*. De când am început cât de cât să judec, mi-am dat seama că părinții mei erau unul pentru altul doi străini care trăiau sub acelaşi acoperiş, care munceau împreună ca să aibă ce mânca şi cu ce să-şi hrănească şi copiii. Taica, fire nestăpânită, ar fi avut nevoie de-o femeie care să-i țină piept, una cu limba despicată, nu de mucenica de Maica, învățată doar să-şi înghită vorbele, de-ai fi crezut-o mută, gângavă sau proastă. Aceşti oameni, despărțiți de-o prăpastie, aveau o singură părere comună: să ne vadă pe noi, copiii lor, câştigându-ne pâinea la oraş.

Aveam şi-un exemplu de felul cum puteai trăi la oraş, fără să fii buricul-pământului: o soră mai mare a Maicăi, dada Mița, era măritată la Craiova cu un mecanic de locomotivă, neica Ionel, văr de-al doilea cu Taica. Aveau doi băieți la liceu. N-o duceau boiereşte, dar nici de foame nu răbdau; aveau radio, electrică, apă la cişmea, se duceau o dată pe săptămână la cinematograf. Dada Mița, iute şi-nvățată cu munca, dimineața termina treburile casei, iar după-amiezele îi trăgea un pui de somn; pe urmă se-aşternea la taifas cu vecinele pe bancă-n fața porții, în timp ce mâinile nu-i stăteau o clipă: cârpea, cosea, făcea, pe bani, macrameuri, goblenuri, draperii pe etamină, cu lânuri colorate, cum era moda la oraş; învățase să coase şi haine bărbăteşti, de dragul unei maşini „Singer”, luată-n rate. Maşina făcea şi broderii.

Dada Mița umbla-mbrăcată ca la oraş, avea chiar şi pălărie pentru mers la biserică ori pe la vreo cununie prin mahala. Când am ajuns, Gelu şi cu mine, la liceu la Craiova, şi ne luau duminica la ei la masă, am înțeles că dadei Mița se cuvenea să-i spunem *tanti*, neicăi Ionel – *unchiule*, iar verişorilor noştri – pe nume, Vali şi Gabi, de la Valentin şi Gabriel – şi nu vărule, vere, cum ne ziceam cu verişorii noştri din sat.

♦

Când aveam s-ajungem la oraş, eu şi cu Gelu, de multe aveam să ne mirăm. Aveam s-aflăm că oamenii-şi sărbătoreau ziua de naştere, ca şi pe-a numelui de botez, că de zilele astea se făceau şi se primeau daruri; că în case procopsite se-mpodobea de Crăciun brad, cu globuri colorate, cu bomboane-nvelite-n hârtii sclipitoare sau în foițe argintii şi aurii; că erau oameni cu avere, care mâncau lucruri despre care noi nici n-auzisem. Taica povestea câte şi mai câte de pe vremea când fusese el ordonanță la colonelul Georges Iamandi, însă nouă pe-o ureche ne intra, pe alta ne ieşea. Mi-aduc aminte că Maica întrebase doar: «Ce nume e ăsta Jorj?». «Cică ar fi „Gheorghe” pe franțuzeşte, de se scrie „Georges”»; şi spre convingere ne arăta un cartonaş – cartă de vizită – pe care, cu litere de tipar erau trecute numele domnului colonel şi al nevesti-sii, naşa mea, Adelina. Şi Taica încheia orice povestire de pe vremea petrecută în casa colonelului cu vorbele: «Ce ştim noi, țărani proşti?!». Chiar, ce era să ştim? Ce trăiam şi ce vedeam. Şi ce să fi văzut într-un sat sărac, de nisipuri, unde cu spor creşteau doar pepenii şi lubeniițele (cărora în alte părți, lumea le spune pepeni verzi)? Tot anul, noi, copiii, aşteptam luna august când era toiul lubeniițelor, ca să luăm de pe unde se nimerea câte una coaptă, s-o tăiem cu briceagul, ori să dăm cu ea de pământ, dacă n-aveam briceag, s-o spargem şi mai întâi să-i împărțim frățeşte

bulbucul, partea din mijloc, a mai dulce, apoi s-o mâncăm până la coajă. În fine să ne simțim şi noi o dată burțile pline.

Când am ajuns la liceu, la internat, multe fete se plângeau că mâncarea nu era nici gustoasă, nici variată. Mie una mi se părea că-l apucasem pe Dumnezeu de amândouă picioarele: în viața mea, până la unsprezece ani, când am intrat bursieră – la „Elena Cuza”, liceu de renume din Craiova – nu văzusem zahăr, nu băusem lapte cu cicoare – zis cafea cu lapte – nu băusem ceai, nu mâncasem marmeladă şi nici trei mese pe zi îndestulătoare, chiar de n-or fi fost ele ca la „Minerva” – cel mai luxos restaurant din oraş. Internele, care plăteau, îşi aduceau de-acasă cearşafuri, pernă, fețe de pernă, plapumă şi alimente, potrivit unei liste care se tot lungise îndată ce pornise războiul. Şi dacă nu mi-ar fi convenit ceva, tot n-aş fi cutezat să ridic glas, eu care învățam pe pomana Statului.

Doamna Seciu ne-nvățase carte cum trebuia. De la dânsa aflasem că «pin» era «prin», că «şuşaua» era «şosea», că nu despre orice se putea spune «amară», ci potrivit numărului şi genului – «amar, amară, amari, amare»; şi câte şi mai câte, care mă făcuseră în stare s-ajung bursieră la liceu. Înainte de-a ne-nscrie la examenul de admitere, Taica îi rugase pe domnul colonel Iamandi şi pe doamna colonel, profesoară de română şi de latină, să-şi dea cu părerea dacă Gelu şi cu mine făcea să-ncercăm la nişte licee de mâna-ntâi ori să mergem la ceva mai jos – Gelu pe la şcoala de meserii, eu la şcoala de menaj. Doamna colonel, naşa, ne-a dictat nişte fraze pe care le țin minte şi-n ziua de azi: «Duce-m’aş şi m’aş tot duce. Aplecându-mă’n pădure după flori, mi-am pierdut batista. Dusu-s’a Domnul spre necredincioşi, aceştia îndoindu-se de la’nceput de faptele şi de minunile Sale ce nu s’au petrecut în față-le». Apoi am despărțit cuvinte-n silabe cât țineau două foi de caiet. Ne-a ticluit şi naşul o problemă care cuprindea cele patru operații aritmetice. La toate ne-

au dat zece amândoi. N-am spus nimănui că doamna profesoară Iamandi era naşa mea sau că verii mei, Vali şi Gabi, erau şi ei finii familiei Iamandi. Tata, care se născuse cu tălpi plate ca ursul şi din pricina asta avea mari dureri de şale încă de la tinerețe, ocrotit de colonelul Iamandi, fusese luat ca ordonanță şi apoi scutit şi de front, în momentul când începuse războiul. Fiii colonelului şi-ai naşei se stabiliseră la Bucureşti după ce terminaseră facultatea de medicină şi, urmând exemplul părinților lor căsătoriți de tineri, îndată se şi-nsuraseră: când intram eu în liceu, ei aveau fiecare câte un copil.

La țară era prăpăd: cotele de grâu şi de porumb care se luau de la săteni, până şi de la nişte amărâți ca noi, cu patru pogoane, aduseseră oamenii la disperare. Se-ntâmpla, şi nu o dată, ca pământul să nu dea cât cerea Statul. Ar fi trebuit să mai cumpere oamenii boabe – de unde şi de unde parale? – ca să-mplinească atât cât li se cerea. Se pregătea-n felul ăsta colectivizarea. Sătui de-atâta hărțuială, de procese de sabotaj, lăsate cu ani grei de puşcărie pentru unii mai avuți, oamenilor le rămânea ori să-şi pună ştreangul de gât ori să treacă la colectivă. Maica şi Taica, pe care un singur gând îi unise – acela de-a ne vedea pe noi câştigându-ne pâinea la oraş – mai aflaseră un moment de înțelegere: intrarea-n colectivă de la-nceputul începutului, tot de dragul nostru, al copiilor, care altfel am fi riscat să ne pierdem bursele, ceea ce ar fi-nsemnat «adio, şcoală» şi întorsul la sapă. Eleve bune părăsiseră internatul fiindcă părinții lor, declarați chiaburi, nu mai aveau bani de taxe. Începuseră oamenii maturi, chiar şi noi adolescenții, să se uite şi să ne uităm unii la alții bănuitori şi temători, şi să ne măsurăm fiecare vorbă. De la tanti Mița şi de la unchiul Ionel aflam că a fost arestat cutare, că un proces al unei organizații «antistatale» se terminase cu pedepse de douăzeci şi cinci

de ani de temniță pentru participanți, spre regretul asesorilor populari că legislația nu cuprindea pedeapsa cu moartea. Printre cei condamnați se afla şi tatăl a două fete, eleve strălucite la noi în liceu. Doar vârsta şi inocența lor cu privire la zisul complot, precum şi cumsecădenia directoarei liceului nostru le-au salvat de exmatricularea din toate şcolile. «Copii, tată, țineți-vă gura că nu e de glumă cu ăştia», îşi sfătuia unchiul Ionel copiii şi de asemenea pe Gelu şi pe mine.

În liceul meu, câteva eleve se cocoțaseră în fruntea Uniunii Tineretului Progresist, ținându-le la respect nu numai pe eleve dar şi pe profesoare, dintre care cele ajunse la vârsta pensiei se consideraseră fericite de-a nu se mai vedea mereu chemate la ordine şi de elevele care se plasaseră-n fruntea bucatelor şi de unele profesoare care, având de acoperit, ca mâța, câte ceva din trecut, se repeziseră-n Partidul Comunist. Ca la toate schimbările, cine putea îşi plătea polițele, sporite cu venin acumulat conştiincios, ca tot ce ține de răutate pe lumea asta. Rodica Neagu, fiică de ofițer care luptase şi-n Est şi-n Vest, devenită brusc reprezentantă a poporului muncitor, a eticii şi a echității comuniste, nu se lăsase până ce n-o văzuse exmatriculată din toate şcolile – fiindcă numai dintr-una ce haz ar fi avut! – pe Valentina Valerian, care n-avea altă vină afară de-aceea de-a se fi plasat ca învățătură, cultură şi prezență, înaintea Rodicăi Neagu, elevă bună prin ambiție şi prin strădanie, în urmă însă cu paşi mulți față de mintea Valentinei Valerian, care brusc devenise primejdios duşman al poporului şi-al noii orânduiri. Şi cum cauzelor nedrepte mulți li se alătură, tot U.T.C.-ul votase exmatricularea Valentinei Valerian, care trei ani avea să bată la toate uşile până să-şi dovedească nevinovăția, fiindcă nimic nu este mai greu de demonstrat decât ceea ce n-ai făcut. Valentina Valerian se arătase întristată că numele şcolii noastre fusese schimbat din „Liceul Elena Cuza” în impersonalul „Liceu teoretic nr. 1”, îşi exprimase părerea la ora de dirigenție,

cu glas tare şi pe tonul cel mai paşnic. Când vrei să îneci un câine spui că e turbat. Vorbele acestea de bun-simț o transformaseră brusc în exponentă a concepțiilor burghezo-moşiereşti şi suita. Eu, ca țăranul, prudentă şi bănuitoare, tăceam ca peştele-n baltă şi mă feream de orice discuție, mereu cu nasu-ntr-un caiet sau într-o carte. Părinții mei intraseră-n gospodăria colectivă nesiliți, însă ştiam ce era în sufletul lor de când rămăseseră fără car şi fără boi. Taica şedea cu zilele-n prag, răsucind țigară după țigară, oftând prelung, trăgându-se-ntruna de mustăți şi uitând chiar să mai bea țuica de dude care-i era atât de dragă. Biata Maica intra-n casă şi plângea cu suspine după sărăcia, pierdută şi-aceea; sărăcia ştiută şi moştenită, schimbată pe alta la voia preşedintelui colectivei, a brigadierilor, puşi toți pe procopseală. Sărăcia dintâi ținea doar de voia lui Dumnezeu. Când ajungi la cheremul oamenilor îți vine să-ți iei câmpii. Văzuseră cum li se duc din bătătură car, plug, grapă şi li se umpluse inima de jale; când li se luaseră boii, de s-ar fi aflat lângă o apă s-ar fi aruncat în ea, ca să nu mai ştie de nici unele. Rămăseseră amândoi în poartă ca două stane de piatră. «Ne rămase bătătura pustie», zisese Maica. «Măcar de le-ar folosi copiilor la ceva», răspunsese Taica, uitându-se-n pământ ca şi când acolo s-ar fi slobozit un mort.

Fiică de țărani colectivişti, uşor mi-aş fi aflat un loc lângă Rodica Neagu şi lângă acolitele ei. Noroc că aşa cum nu mă băgase-n seamă până la mărirea ei, Rodica nu mă băga-n seamă nici după. Ea avea grijă să se-nconjoare de colege cărora oricând să le poată dezgropa vreun mort, nu de una ca mine, săracă şi de la țară, care odată mă puteam propti pe copitele dindărăt şi să le stric toată etica timpurilor noi, de care le era plină gura. Țâşnea din ele etica asta ca băşicile de săpun. Ceva tulbure şi nesănătos pătrunsese între oameni: frica unuia față de celălalt, care cerea o permanentă supraveghere nu doar asupra vorbei, dar şi asupra unui gest, a unei

priviri. Apăruseră şi «specializări» ale unor cuvinte care înainte avuseseră înțelesuri neutre, înaintea lui 1944, verbul «a interpreta», fără o determinare, se referea numai la actori, la instrumentişti, la cântăreți; actorii interpretau sau jucau un rol, instrumentiştii şi cântăreții executau sau interpretau o piesă muzicală. Altminteri acest verb se cerea determinat de un adverb ca «tendențios, răuvoitor, greşit» etc. Înnoirea comunistă a vocabularului privase acest verb de orice determinant, încărcându-l cu un singur sens: a-i atribui cuiva intenții duşmănoase la adresa noului regim.

Socotind numărul de oameni băgați la puşcărie după instaurarea comunismului, îți puteai da seama în ce necunoştință fată de acest regim se aflau românii, începând cu politicienii Țării. Nimeni nu crezuse că un asemenea regim avea să fie altceva decât o etapă scurtă în istoria noastră, fiindcă lumea cât de cât informată nu putea concepe că Puterile Occidentale aveau să rămână impasibile față de soarta unei jumătăți de Europă, cea în care ne aflam şi noi. La-nceput, lumea vorbea slobod despre ce auzea la Radio Londra şi pe la Vocea Americii. Sfârşitul lui 1947 şi abdicarea «stimulată» a Regelui fuseseră un semnal de alarmă pentru credulii de români, fără să le folosească însă la nimic, fiindcă planul bine întocmit de decapitare a vârfurilor intelectuale, politice şi a oricărui potențial opozant față de regim avea să-şi urmeze nestingherit cursul. Mă miram cât de puțin informați despre acest regim erau unii oameni de la care ai fi avut nişte pretenții. Taica povestea cum înaintea lui ’38, când desființase Carol al II-lea Parlamentul, el, Taica, în ziua alegerilor se ducea pe câmp sau în pădure, numai ca să nu meargă la urne. Cum venea careva de pe la vreun partid să-l momească să voteze cu partidul ăla, Taica îi spunea: «Bă, băiete, eu nu vreau să mă pun bine cu nimeni, dar nici rău. Că oricine-o veni, eu tot cu sapa am să dau şi de procopsit nu mă mai procopsesc. Ce mi-e dracu’, ce mi-e tac-su». «De-aia nu s-a ales nimic de capu’

tău mă, Vasile. Că nu ştii s-alegi ce e bun». «De-aia», răspundea Taica, dând din cap a pagubă, lăsându-l pe agentul electoral în poartă. Alde Bîrsan, vecinii noşti, în ’44 abia-i aşteptau pe ruşi, fiindcă auzise Bîrsan că o dată cu ei avea să-nceapă o viață nouă pentru țărănime, «de-o să bem şi noi cafea cu lapte, ca boierii». Când pentru cote li se lua şi pleava de pe arie, când plecau femeile de la maşina de treierat, jelindu-se ca după mort, Taica-l întrebase o dată pe Bîrsan: «Cum fu, bă, Ioniță, cafeaua cu lapte a de dimineață?». Bîrsan nu mai lăsase sfânt din călindar neînjurat, ca şi pe cel care-i spusese gogoaşa cu cafeaua cu lapte, el cu tot neamul lui. Se lăsaseră ei păcăliți oameni trăiți la oraş, oameni cu carte şi să ne fi mirat de unul de-ai noştri care nici în tren nu se urcase vreodată? Până-n ’44 era bine să fi fost bogat şi să se fi ştiut că erai bogat. După, venise moda să faci pe săracul şi când nu erai. Noi eram săraci de când ne ştiam. În liceu, externele se-mprieteneau ele-ntre ele, ținând seama din ce familie se trăgea fiecare. Şi-n internat se grupau fetele după condiția lor socială. Caietele mele circulau în toată clasa, dar asta nu însemna că eram acceptată ca relație socială. În opt ani de internat, nimeni nu m-a invitat o singură dată acasă ori la o plimbare în oraş. Iar eu urmam întocmai sfaturile Maicăi: «Maică, nu vă băgați în sufletul nimănui, nu căutați să ieşiți ca păduchele-n frunte, nu vorbiți ne-ntrebați. Că dacă e ceva de capul vostru o să se vadă».

Deşi erau fete cu nasul pe sus şi între externe şi între interne şi oricât învățam eu, n-aveam să le-ajung din urmă la conversație pe colegele care vorbeau franțuzeşte acasă, ori la germană pe acelea crescute cu guvernantă, profesoarele mă prețuiau pentru strădania mea de-a şti tot ce ne învățau dumnealor; nu uitau că eram țărancă şi cu mamă analfabetă.

♦

Noul regim, care aparent era pus să-i ridice pe cei săraci, nu m-a convins să mă manifest în vreun fel. Urmând principiile Maicăi, omului îi trebuie un timp până să-ți descopere meritele, însă în fruntea bucatelor nu te pot împinge decât orgoliul şi datul din coate. Eu nu doream să-mi ştie nimeni de frică şi nici să iau cuiva ochii; eu voiam doar s-ajung să-mi câştig pâinea cât mai repede. Felul în care pretinşii oameni ai noului regim încercau să se impună, şi anume prin teama semănată ca buruiana rea în sufletul celorlalți, m-a făcut să mă țin de-o parte, în rezerva mea țărănească, plină de bănuieli față de toți şi de toate.

Nu puteam spune că liceul îmi adusese fericirea şi că nu simțeam deosebirile dintre mine şi fetele de la oraş, dar nici nu-mi pricinuise niciodată spaimă. Noul regim, fără să mă fi amenințat cu vreun lucru anume, totuşi mă făcuse s-aştept cu nerăbdare să termin liceul, în speranța de-a merge-n altă parte în care măcar să nu mai fi ştiut despre nimeni nimic şi să nu fi fost martora atâtor întoarceri de cojoc, atâtor păreri schimbate după cum bătea vântul. Daisy Jitianu, ai cărei părinți avuseseră fabrică, acuma trup şi suflet cu Neagu Rodica, îmi spusese, într-o zi, văzându-mă posomorită: «Ce ai, dragă, de eşti atât de pleoştită, de parcă cine-ştie-ce averi ai fi pierdut?». «Am pierdut toată averea: patru pogoane de pământ, carul şi boii. Săracul când pierde, pierde tot; bogatului tot îi mai rămâne câte ceva».

Daisy, nefiind proastă, pricepuse că pe sărac îl doare mai rău când îşi pierde sărăcia decât pe bogat când îşi pierde bogăția. Pricepuse şi avusese buna-cuviință să nu mă spună Rodicăi Neagu. Altminteri, deşi nu însemnam o concurentă pentru Rodica Neagu, riscul de-a mă fi văzut duşman de clasă, ori măcar retrogradă în concepții nu era exclus.

O dată, fiind şi eu de față, Rodica bătuse şaua ca să priceapă iapa. «E multă lume care nu-şi dă seama că dacă-n țara noastră nu s-ar fi instaurat regimul

comunist, singurul regim democratic, ar fi păscut vacile în loc să-nvețe carte». «Eu am intrat în liceu în 1943», m-am trezit eu spunând, fără a mă adresa cuiva anume. Rodica tăcuse şi-nghițise. Din acel moment ocoleam pe cât se putea să mă mai aflu-n aceeaşi încăpere cu ea şi dădeam har Domnului că eram la clasa B şi nu la A, ca să nu fi avut cum s-o evit.

Când începe să-ți fie teamă de semeni şi când trebuie să-ți cântăreşti fiecare cuvânt – fiindcă marea primejdie o reprezintă cuvintele, primejdie mai mare şi decât faptele – chiar dacă eşti tânăr, bucuria vieții – dacă există – se-ntunecă. Sărăcia, când nu te afli numai printre săraci, te face să te simți umilit în fiecare clipă. Ciorapii de mătase „Mica" şi cei de mătase naturală „Adesgo 2X" începuseră să fie-nlocuiți de cei de nylon, veniți din Occident, unii mai plini – *trotteur*, alții ca din fir de păianjen, zişi *crystal*. Eu tot cu singura mea pereche de ciorapi de bumbac în dunguliţe, nemercerizat, umblam de toamna până primăvara, când îi înlocuiam cu o pereche de şosete gri, cadou de la tanti Mița care, pe lângă uniformă, îmi cususe şi o rochie, pepit negru cu vişiniu, de stambă luată pe cartelă. Dintr-o manta a neicăi Ionel, întoarsă pe dos, mătuşă-mea se milostivise şi de-un palton care, în loc de vatelină, avea o mesadă de molton, prinsă-n nasturi, care primăvara şi toamna era scoasă şi pusă la păstrare.

N-am fost niciodată frumoasă. Am avut mereu o față obosită, pe care mâncarea proastă îşi lăsase definitiv amprenta. Nas destul de mare, gură cărnoasă, mare, dinți nițel încălecați, o piele fără strălucire. Doar ochii verzi, ca frunza de nuc primăvara, aduceau nițică tinerețe în chipul meu fără vârstă. Îngustă-n umeri, cu sâni rotunzi, teşiți, cu talie prea subțire pentru lățimea şoldurilor, cu gleznele otova, nu eram făcută să-ntoarcă după mine cineva capul. Suferream că Dumnezeu nu mi se-arătase darnic nici pe partea frumuseții, mai ales că la noi în liceu erau câteva fete frumoase de-ți tăiau răsuflarea.

Apoi am hotărât să nu mai sufăr şi din pricina asta şi săncerc să-mi pun în valoare atât cât aveam: talia subțire şi ochii, periindu-mi cu grijă sprâncenele frumos arcuite şi lungi până la tâmple. Părul l-am avut totdeauna des, cu fir gros şi aspru, de culoarea castanei. În loc să mai port coada pe spinare, am început să mi-o adun într-un coc, pe ceafă, ceea ce-mi dădea o anume alură şi mă desțărănea. Prost îmbrăcată cum eram, încercam să par cât de cât fată de la oraş. Aveam voce de *contralto*, bine timbrată, dicție perfectă şi nicio reminiscență rurală în ton sau în exprimare.

Modelul meu, şi nu numai al meu, era profesoara noastră de română care ne spunea mereu: «Înghițiți întâi prunele şi pe urmă vorbiți. Fetelor, e păcat să faceți opt ani de liceu şi să nu se vadă că i-ați făcut. Multe dintre voi nu vor mai avea parte, nemaiavând timp, de altă învățătură umanistă în afara celei din liceu. Formați-vă acum. Nu lăsați timpul să treacă degeaba». Doamna Despina Mateescu ne scotea la tablă pe fiecare şi ne corecta orice greşeală de exprimare sau de logică, explicându-ne, fără pic de ironie, cu tact şi cu îngerească răbdare, tot ce nu era corect în felul în care ne expuneam cunoştințele în fața întregii clase. «Ca să fiți pregătite pentru examenele pe care le veți da în şcoală, în meseria voastră, în viață, învățați-vă să vă susțineți punctele de vedere. Nu spuneți „da” când gândiți „nu”».

Au trecut anii peste noi, o jumătate de veac. Dar când amintirile dau năvală peste mine, o lumină se aprinde vie, nealterată, o voce îmi sună blând şi pătrunzător în suflet, o figură copleşeşte şi-nfrumusețează opt ani din viața mea: doamna Despina, cu portul ei simplu şi domnesc, aşa cum îi era şi numele. Pentru toate elevele sale, doamna Despina Mateescu era doar «doamna Despina», ceea ce ne-o deosebea de toate profesoarele, pe care le numeam totdeauna între noi cu numele lor de familie. Doamna Despina, cu înfățişarea ei desprinsă ca din cronici şi ca din freştele votive din biserici şi din

mânăstiri ne-a ctitorit sufletele, ni le-a-mpodobit cu tot ce era mai frumos în mintea şi-n sufletul ei. De la nimeni în viață n-am învățat mai mult. Comparate cu ea, multe profesoare mi se păreau şterse şi fără har.

După ce am terminat liceul, cei de la care am mai avut de învățat au fost şi mai dezavantajați de această comparație. La bătrânețe îmi dau seama câtă nevoie are omul de modele. Din păcate, ele se răresc, iar ceea ce ni se prezintă drept modele valorează cât falşii prooroci: nişte puşlamale – chiar dacă nu lipsite de minte – însă puşlamale: menite şi dornice să trăiască bine oricând şi oriunde; şi dacă pică din avion să nimerească într-o plasă de saltimbanc, elastică, din acelea care te aruncă-n aer tot mai sus, la fiecare atingere cu-mpletitura ei. Săracul Taica, fără să fi fost el o pildă prin purtările lui, nu pregeta să ne spună, nouă, copiilor, învățămintele trase de el într-o viață: «Taică, pe lumea asta peştele ăl mare-l înghite pe ăl mic. Să nu v-aşteptați nici la milă, nici la dreptate. Milă mai poți afla pe ici-pe colea, pe la câte-un om al lui Dumnezeu, dar dreptate n-are decât ăl de ține pâinea şi cuțitul».

Prin ’37, Gică al Popii, pădurarul satului, prinsese-n pădure un rudar cu o crosnă de lemne. Ce se-ntâmplase nu ştiau decât Gică şi rudarul căruia-i crăpase capul cu toporişca. Murise rudarul pe loc, lăsând o casă cu patru copii. Se făcuseră nişte anchete, din care pădurarul ieşise basma-curată. La câteva luni de la acea-ntâmplare, Gică dăruise un clopot mare bisericii din sat, clopot care acoperea cu dangătul lui gros clopotul mai vechi, de trei ori mai mic, făcut din banii enoriaşilor şi dintr-ai Mitropoliei din Craiova. Când auzea dangătul clopotului donat de Gică, Maica întâi asculta un timp cu fața crispată ca de-o durere sfâşietoare, pe urmă şoptea «de sufletul lui Grigore, Doamne» – rudarul ucis – apoi îşi făcea semnul crucii, urmat totdeauna de-un gest concesiv care nu se ştia cui îi era adresat. Taica nu se-nchina niciodată când auzea clopotul cu pricina, dar nu uita să

zică «ăsta crede că l-a mituit pe Dumnezeu»; şi scuipa printre dinți. Când fusese omorât Grigore rudarul, popa Marin, fratele lui Gică Pădurarul, se dăduse bolnav ca să nu-l slujească pe mort. Tena, rudăreasa, văduva lui Grigore, cu doi frați ai ei, săpaseră groapa în cimitir, duseseră mortul pe-o năsălie şi-l îngropaseră fără preot, îi ciopliseră o cruce şi i-o-nfipseseră la căpătâi, pe care băiatul ăl mare al mortului scrisese cu catran «Grigorie al Stancăi lu Oatu mort de mână de om». De la moartea lui Grigore, picior de rudar nu mai călcase-n biserică la Brăteasa. Şi unii români lăsau capu-n jos ori treceau drumul când se-ntâlneau cu popa Marin, de parcă el l-ar fi omorât pe rudar şi nu frate-său, Gică pădurarul, care fura pe rupte din pădurea Statului. Tatăl celor doi – preot la Brăteasa, vreo douăzeci şi cinci de ani – ar fi fost amestecat la vremea lui cu nişte hoți de cai. Sigur era un lucru: popa Gheorghe fusese dezgropat şi aruncat în Jii, cu o potcoavă bătută-n frunte. Cei mai mulți credeau că popa îi înşelase la-mpărțeală pe tovarăşii de hoție, care nu-l iertaseră nici după moarte. Altminteri cine ce să fi avut cu el? Nu se-avusese rău cu niciun sătean din Brăteasa.

În satele bogate, lumea se ducea la biserică nu doar ca să se roage Lui Dumnezeu, ci şi ca să se mai vadă care ce țoale-şi mai luase, şi chiar să pună la cale o vânzare, o cumpărare, un schimb de bunuri. În satele sărace, cum era Brăteasa noastră, în duminicile obişnuite, drumul bisericii îl băteau doar femeile bătrâne, ca să afle şi ele un pic de odihnă şi să cucăie legănate de cântările preotului şi-ale dascălului. Să-şi afle o linişte a trupului şi-a sufletului, acolo unde credeau că Dumnezeu se uita neapărat la ele şi se gândea să le-aline amărăciunea şi obida unei vieți în care afară de muncă şi de griji nu le dăruise cu nimic. Dacă le-ntrebai: «De unde vii, dadă?». «De la sfânta biserică», şi-n glas le suna blândețea împăcării de sine, împăcării cu viața. Noi, copiii, ne duceam la biserică fiindcă la orele de religie ne-ndemna

taica părintele, apoi eram nelipsiți la marile sărbători, la nunți, la botezuri şi la-nmormântări: ele erau evenimentele unui sat.

Părintelui Marin nu-i mai tihnea la noi în sat după cele întâmplate cu Grigore rudarul. Când venise cu Ajunul, dacă-i mai dăduseră câțiva săteni câte un cârnat, de unde până atunci şi ăl mai amărât gospodar îi punea ceva în traistă. De unde ani şi ani nu mai pomenise nimeni de popa Nicolae, ăl care plutise pe Jii cu potcoava bătută-n frunte, dintr-o dată întregul sat îşi adusese aminte şi de-această ciudățenie şi lumea părea să-l învinovățească tot pe popa Marin şi de bănuitele păcate ale răposatului său tată, nemaivorbind de păcatul săvârşit de frate-său Gică. Dacă până la clopotul dăruit de Gică bisericii mai avea câte un sătean îndoieli în privința vinovăției pădurarului, clopotul convinsese pe toată lumea că dania voia să-l împace pe Dumnezeu. Fără să se fi făcut vinovat cu nimic prin propriile fapte, popa Marin începuse să fie privit ca o piază rea, din pricina bolovanului de păcate ce-i atârna de picioare prin nelegiuirile făptuite de cei din neamul lui. E greu oricui să-nfrunte bănuiala şi rezerva celor pe care nu-i poate ocoli, cu-atât mai mult preot fiind, sfătuitor şi mângâietor de suflete. Popa Marin izbutise, prin socru-său, preot în Craiova, să se mute la o biserică din marginea oraşului, în Brăteasa luându-i locul un preot tânăr cu preoteasa învățătoare şi cu doi copii mici. Noi, copiii din Brăteasa, aflam la şcoală poveşti cu Făt-Frumos şi cu Ileana Cosânzeana, iar acasă, fiecăruia ni se istorisea din fir a păr povestea neamului Dumitreasa din care se trăgeau popa Nicolae, popa Marin şi Gică pădurarul. Cel din urmă, turnase la băutură-n el până tăcuse o burtă ca de femeie borțoasă-n nouă luni; o vreme nu se mai mişcase din pat, până-n ziua când îşi dăduse sufletul, zi în care-şi frământase întruna mâinile bolborosind: «pleacă de-aci, pleacă de-aci!».

Sunt istorii care pe-o ureche-ți intră, pe alta îți ies. Pentru mine, istoria asta, căreia nu-i cunoscusem eroii, a

rămas vie toată viața, astfel că înainte dea-mi face cruce, la fel ca tot țăranul când aude bătaie de clopot, am şi azi reținerea pe care-o avea Maica la auzul clopotului dăruit de Gică pădurarul şi, fără să vreau, mă-ntreb: «Doamne, oare n-o bate şi-n clopotul ăsta vreun suflet de om?».

Şi viața trecea.

În ultima clasă de liceu m-am îndrăgostit de vărul meu Gabriel, cu doi ani mai mare decât mine, student la medicină. Era un băiat frumos, înalt, subțire, brun, cu un păr ca peria, cu ochi în care licărea un zâmbet ironic mereu, cu o față prelungă aşa cum aveam să văd în albumele cu pictori spanioli, cu nas fin, uşor acvilin, cu dinți de-un alb albăstrui, între buze bine conturate, sub o mustață neagră menită să le-accentueze frumusețea. Vocea lui baritonală, gravă, îmi exalta şi mai mult imaginația. Aş fi dat oricât din viață pentru o-mbrățişare, pentru o privire din care să aflu că eram şi eu o făptură feminină în ochii lui şi nu doar un neam după mamă. Privirile mele nu-i ascundeau iubirea care implora, care cerşea. Mă străduiam să nu bage de seamă ceilalți vâlvătaia care se-aprinsese în mine. Cât or fi văzut sau n-or fi văzut ceilalți nu ştiu, dar n-au avut cruzimea să mi-o spună. Frate-meu Gelu, care numai prost nu era, mi-a povestit, ca din întâmplare, ca pe ceva aflat de la un coleg de Facultate al lui Gabriel, că vărul nostru îi căzuse cu tronc unei doctorițe frumoase şi bogate, care se-apropia de patruzeci de ani şi care-l ținea pe băiat ca pe-un paşă. Sunt momente-n viață când te miri că nu ți se opreşte inima. L-am ascultat pe frate-meu fără o şoaptă, albindu-mă probabil ca varul şi oprindu-mă din mers. Frate-meu m-a luat de mână şi fără să mă privească a continuat: «Soru-meo, eu, fie ce-o fi, dau examen la Drept. Pământ să ştiu că mănânc, dar mă duc la Facultate». Eu tăceam. Eram prea năucită de ceea ce aflasem despre Gabriel ca

să mă mai intereseze ce perspective i se arătau fratelui meu. «Ei, ce zici?». Am dat din umeri şi într-un târziu m-am gândit să spun şi eu ceva. «Gelule, faci cum crezi, cum crezi că ți-e mai bine». «Vreau să-mi fie şi mie cândva bine, că m-am săturat să n-am bani nici de-un covrig». «Şi eu vreau să-mi câştig pâinea cât mai repede. Am să dau şi eu examen la Bucureşti la vreo şcoală post-liceală ca s-ajung mai repede pe leafă». Ceea ce aflasem despre Gabriel nu-mi micşorase dragostea, ci doar îmi crescuse deznădejdea. Cele mai frumoase momente ale zilei erau tot acelea în care-l adoram, rostindu-i la nesfârşit numele, făcând abstracție de ființa mea neînsemnată. Ca să-mi micşorez suferința, mă gândeam că eu trăiam într-o altă galaxie decât Gabriel: a fetelor nearătoase, prost îmbrăcate şi lipsite de-ndrăzneala de-a-i spune unui bărbat că-l iubesc. Să-i fi spus? De ce să-l pui pe-un om într-o situație neplăcută, de pe urma căreia nu numai că nu tragi niciun folos, dar rişti şi ca omul cu pricina să se simtă stânjenit în prezența ta şi să te evite pe cât poate? Mă mulțumeam doar ca făptura mea întreagă să-i spună că-l iubea. El evita orice moment când ar fi putut rămâne singur cu mine.

Doamna Despina mă privise în ochi şi-mi spusese: «Eşti îndrăgostită, Argentina». «Şi dacă iubeşti fără speranță?», o-ntrebasem eu cu glas pierit. «Cu sau fără speranță, iubirea-l înfrumusețează pe om. E o mare experiență sufletească... Să ştii că-n dragoste nimic nu e mai frumos decât închipuirea. De multe, de prea multe ori, realitatea e plină de fisuri». Realitatea mea promitea să fie numai fisuri. Acest prim şi esențial eşec pentru o ființă tânără – o iubire neîmpărtăşită – căpăta în sufletul meu proporții de catastrofă; viața, care nici pân-atunci nu-mi fusese o bucurie, îşi pierdea orice sens. Urma să fie viața boului căruia Dumnezeu îi hărăzise doar jugul. Singurul meu gând trebuia să se-ndrepte spre munca din care să-mi câştig pâinea, şi asta cât mai repede. Aş fi putut da examen la Medicină, dar cine să mă fi ținut şase

ani în Facultate, când părinții noştri abia aveau ce mânca, iar când plecam la oraş, la şcoală, abia de ne dădeau câte un pol lui Gelu şi mie, două-trei ouă fierte, o bucățică de slănină şi o fărâmă de brânză, într-o trăistuță. Cine-şi poate-ngădui mărunte plăceri fireşti – cum ar fi să mănânci o prăjitură într-o cofetărie – nu-şi închipuie poate că ființe ca şi el nici măcar nu călcaseră vreodată în asemenea loc.

Am avut mai târziu o colegă la Şcoala de Surori medicale, Paula Ichim. Orfană de mamă de la doi ani, între cinci copii, ea fiind cea mai mică, ajunsese la acea şcoală cu ajutorul fraților mai mari. Văzând-o că nu calcă niciodată într-o biserică, m-am gândit că era sectantă. Am întrebat-o. «Ca să fii sectant sau ce-oi fi, trebuie să crezi în Dumnezeu. Eu nu cred». «De ce? Fiindcă ni se spune că nu există Dumnezeu?». «Fiindcă dacă ar exista Dumnezeu m-ar fi auzit şi pe mine o dată măcar cum îl rugam să găsesc şi eu pe drum un bănuț ca să-mi cumpăr un covrig, fiindcă plecam de-acasă nemâncată şi nemâncată stăteam până seara». «Dumnezeu nu e aşa cum ni-L închipuim noi». «Dacă nu e aşa, atunci la ce e bun? Unde e dreptatea pe lumea asta? La oameni – nu, la Dumnezeu – nu. Atunci ce fel de Dumnezeu este Dumnezeul ăsta care ne pedepseşte fără să fi făcut nimic?». «Nu ştiu, dar eu simt că este». «Să fii sănătoasă!». Paula respecta credințele şi părerile altora şi nu provoca niciodată discuții în contradictoriu şi nici nu se uita cu milă ori cu dispreț la una ca mine; țărancă eu, țărancă ea, fiindcă în mine stăteau întipărite prea adânc vorbele Maicăi: «Maică nu ştim niciunul de ce ne-a trimes Dumnezeu pe pământ. Dar pe ăi de ne-a trimes săndurăm, îndurăm până ce ne-o chema înapoi la El». Resemnarea fără proteste a Maicăi mi-a rămas până astăzi cea mai importantă lecție de viață şi nu mă pot plânge că n-am primit lecții şi câte încă! Omul face noi ființe pe pământ fiindcă astea sunt legile firii şi fiindcă, la fel ca şi altor făpturi, îi e dat să nu trăiască singur. Dar

nu poate comanda ce ființe vor ieşi din colaborarea sa cu o ființă de sex opus. Eu nu mi-am moştenit nici mama nici tatăl; amândoi cu fețe subțiri, piele şi os, fără nimic greoi sau butucănos în alcătuirea lor, de sus şi până jos. Fără să le semene, Gelu, frate-meu, îi moştenise. Despre el se putea spune că era tras ca prin inel şi cu un mers de ziceai că pluteşte. Deşi eram pastramă de slabă, făptura mea avea ceva greoi, de parcă nu mi s-ar fi desprins cum trebuie din pământ picioarele cu glezne otova şi de parcă sculptorul neştiut, care ne modelează cu totul, ar fi uitat să mai tragă o daltă-două obrajilor mei căzuți. Niciodată nu-mi părusem atât de urâtă ca-n vremea primei iubiri pentru vărul meu Gabriel. Inutil mă comparam cu două colege din clasă care erau fără dar şi poate urâte. Față de ele eram zână, dar asta nu mă mângâia. Dacă nu-şi oprise Gabriel ochii asupra mea, nicio comparație nu făcea nici doi bani. Eram perfect conştientă că niciodată n-aveam să-nsemn nimic pentru el, dar am luat hotărârea să-mbunătățesc măcar ceea ce n-aveam cum să schimb. Mergeam minute-n şir pe vârfuri pentru a-mi schimba călcătura apăsată, călcătura pe care-o au atâtea femei de la țară, călcătura omului împovărat mereu de greutăți şi de greutățile vieții, care nu se cântăresc pe niciun cântar. Din cei şapte lei câți aveam cu totul, am sacrificat doi şi m-am tuns. M-am dus la o coafeză tânără şi am rugat-o să hotărască ce tunsoare socotea ea că-mi venea bine. Mi-a ales una pe care n-am mai schimbat-o toată viața, fiindcă se potriveşte tuturor vârstelor, aşa cum se potrivesc albul şi culorile pastelate. Părul, filat din creştet până la ceafă, iar în față, acoperind maxilarele câte o şuviță nițel subțiată la vârf. Mi-am adunat coada, mi-am împletit-o şi am legat-o la amândouă capetele cu şiret albastru, pe care mi l-a dat pedagoga noastră. Albastrul e culoarea speranței. Pentru mine era culoarea inimii mele, potrivită vorbei «de foc şi de inimă-albastră»; fiindcă de-acest foc, al deznădejdii şi-al îndoielii cu privire la propria persoană, îmi tăiasem părul. În ciuda acestei

schimbări exterioare, prin care uimisem pe toată lumea – eu, țăranca sută la sută – în suflet parcă intrasem la călugărie. Despre mintea mea n-aveam dubii. Dar asta nu mă făcea mai fericită şi nici să-mi uit amărăciunea. Frumoasă nu eram, Gabriel nu mă băga-n seamă, dar de trăit trebuia să trăiesc; şi să trăiesc de pe urma acelei minți la care natura nu se calicise. La bacalaureat nu fusese profesoară să nu-şi arate părerea de rău că nu mă duceam la Facultate.

Prin nenea Ionel, mecanic de locomotivă, am ajuns la Bucureşti, fără bilet. Mergeam prima oară-n viață cu trenul. Îmi bătea inima să-mi sară din piept când a pornit trenul şi tot aşa la fiecare oprire. La Bucureşti, nenea Ionel m-a dus la soră-sa mai mică, măritată şi ea cu un ceferist.

Tuşa Lina, sora neicăi Ionel, avea o rudă după bărbat infirmieră la Spitalul Militar şi s-a gândit să-mi găsească şi mie un loc pe-acolo. Tuşa Simina de la militari, ştia tot ce mişca-n spital. Tocmai se pensionaseră două infirmiere. Salariul nu era cine-ştie-ce, dar tot îți mai dădea un bolnav un măr, o prăjitură, poate şi câte un bănuț. La cadre, unde mă dusesem cu tuşa Lina şi cu tuşa Simina, şeful n-avusese nimic împotriva mea, doar că se mirase cum o fată de colectivişti, care terminase un liceu teoretic cu media 9,50, în loc să meargă la Facultate se angaja infirmieră.

M-am dus cu tuşa Lina la spitalul Filaret pentru analiza Wassermann. Contra 25 de bani, tuşa Lina a dat dintr-o farmacie telefon naşilor mei, cerându-le îngăduința de-a fi primite amândouă pe la ei. Din 1950, naşii mei, domnul colonel Iamandi şi doamna profesoară Adelina Iamandi, se mutaseră la Bucureşti într-un apartament, în care Oficiul de închiriere să nu le poată aduce pe nimeni. Vânduseră frumusețea lor de casă din

Craiova de urâtul de-a o-mpărți cu alții, după noile reguli, spațiul fiind prea mare pentru doi oameni. Se şi pensionaseră şi se gândiseră că spre bătrânețe era bine ca omul să fie cât mai aproape de copiii lui. Tuşa Lina a luat o sticlă de țuică din cămară, a adunat nişte cârciumărese dintr-un răzor din curte, a făcut din ele un buchet şi am pornit-o spre naşi.

«Tuşă, s-ar fi cuvenit ca eu să nu merg la naşi cu mâna goală; dar ce să le duc? Ale cinci ouă fierte şi fărâmița de brânză pe care le am în traistă?». Şi am oftat ca omul obidit. «Lasă, fată, că o să ai şi tu într-o zi. Nici noi n-o ducem ca Bim-paşa, da' tot ni se mai găseşte una-alta, că omu' meu umblă prin toată țara şi aduce şi el ce găseşte mai ieftin prin alte părți, şi mai şi capătă câte ceva».

Naşii locuiau pe strada Doctor Lister, la parterul unei case în stil maur, cum văzusem într-un *Larousse*. În Craiova, asemenea case nu existau. Locuința se compunea dintr-o încăpere de cel puțin patruzeci de metri pătrați – cu o nişă în care se afla dormitorul, despărțit de rest printr-o draperie de pluş vişiniu – din baie şi din bucătărie. Totul era pardosit cu pătrate de marmură albă şi roz. Ne-au întâmpinat naşul şi naşa. Eu le-am sărutat la amândoi mâna şi le-am dus-o la frunte cum se făcea la noi la țară, în semn de respect. M-au sărutat amândoi pe frunte. «Adelina, te-ai tuns şi-ți stă foarte bine», a observat naşa. «Am vrut să arăt şi eu ca de la oraş», am spus eu cu tristețe, de parcă-aş fi vorbit de cine-ştie-ce nenorocire. În vremea asta, mătuşa Lina le-ntinsese timid – naşului sticla de rachiu, naşei – buchetul de cârciumărese, apoi le sărutase şi ea mâna.

Am fost poftite să ne-aşezăm pe două fotolii, alături de-o măsuță joasă. Naşa ne-a tratat cu o cremă de zahăr ars, o bunătate, şi cu apă de la gheață. Eu nu ştiam ce să le spun, tuşa Lina nici atât. Ca să nu stăm ca nişte momâi – cum se-ntâmplă adesea între oameni din medii diferite şi, mai ales, care se văd foarte rar – naşa a-nceput să mă-ntrebe ce mai era prin liceul fost „Elena Cuza", unde

fusese o viață profesoară. I-am povestit din fir a păr câte cojoace se-ntorseseră pe dos, cum ajunsese Rodica Neagu a mai mare şi mai tare.

— Fata asta a fost totdeauna complexată, fiindcă erau altele mai deştepte şi mai frumoase decât ea. Nu mă miră evoluția ei şi nici evoluția unor profesoare, foste colege ale mele. Pleac-ai noştri, vin ai noştri. E lume talentată, care ştie să trăiască bine oricând.

— Şi alta făcută să care apă cu ciurul tot aşa, oricând şi cred că şi oriunde, am zis eu cu amărăciune-n glas de parcă mi s-ar fi-necat corăbiile, pe care nu le-avusesem niciodată.

— Mă frapează la tine, Adelino, mi s-a adresat domnul colonel, tonul de om bătrân şi dezamăgit. De ce eşti atât de neîncrezătoare-n viată? Acuma e timpul celor fără avere; e momentul să te-afirmi, fiindcă ştiu de la nevastă-mea ce bine-ai învățat şi cât eşti de isteață.

— Dumneavoastră-ați spus că e vremea săracilor. Sunt săraci şi săraci. E vremea celor cu clanță mare. Dacă stai la locul tău, nu te ia nimeni în seamă, oricât ai fi de sărac. Nu se dau premii de sărăcie.

— Şi pe tine cine te-mpiedică să dai şi tu din gură ca alții, ca să-ți fie mai bine?

— Nu mi-e firea. Aş vrea să-mi fie şi mie bine, dar cu un ban câştigat pe muncă, nu pe dat din gură.

— De, dădică, deschisese şi tuşa Lina gura, de, ete la omu-meu, de când l-au băgat în Partid, i-a mărit salaru', i-a dat cartelă la economat. Ne-ajungem şi noi mai bine.

— Are timp şi Adelina să vadă cum merg lucrurile-n lume. Acum e dezorientată. Are viața-nainte. Pe lumea asta, nimic nu e bătut în cuie. Dar hai să vorbim de lucruri practice: unde-ai să stai, Adelina?

— La tuşa Lina, aci de față, şi la nenea Costel. Sunt buni şi m-au primit la dumnealor în bucătărie. Dumneaei e sora mai mică a lui nenea Ionel, cumnatul Maicăi. I-ați botezat şi lui nenea Ionel copiii: pe Gabriel şi pe Valentin.

Când rostisem numele «Gabriel», îmi trecuse un cuțit

prin inimă.

— Ei ce mai fac?

— Cine? Finii dumneavoastră? Sunt amândoi studenți la Medicină, la Cluj.

— Dar fratele tău...?

— Gelu? A terminat liceul anul ăsta. E mai mare decât mine cu un an. Ne-au dat la şcoală pe amândoi deodată. El a zis că pământ de-ar mânca şi tot se duce la Drept. Până-n examen stă la un văr de-al Maicăi.

— Vrei neapărat să stai la mătuşa şi la unchiul tău?

— Nu e vorba de vrute, e pe puteri. Tot liceul am fost internă, precum ştiți. Dacă am un acoperiş deasupra capului, nu cer mai mult.

— Dacă ți s-ar oferi o cămăruță de serviciu ai vrea să stai în ea? Bine-nțeles, fără să-i superi pe unchiul şi pe mătuşa ta.

— Şi pentru asta ce-ar trebui să fac?

— O zi pe săptămână, curățenie într-un apartament ca ăsta, sus la etaj, la soră-mea.

Şi aşa, în loc să stau la tuşa Lina şi la nenea Costel, în casă cu lemne, doi ani am locuit la familia Zamfirescu, în camera de serviciu, care pentru mine a-nsemnat o emancipare: aveam un spațiu al meu pe care nu-l împărțeam cu nimeni. Camera era de trei pe trei, cu un divan bun, cu dulap de haine, cu o mobilă micuță cu sertare, cu o măsuță octogonală, cu un scaun tapisat. În încăperea de-alături erau o chiuvetă cu apă caldă şi cu apă rece, closetul şi un duş, pe care nu le-mpărțeam nici pe astea cu nimeni.

Doamna doctor Olga Zamfirescu, sora naşei, dintr-o privire şi-a dat seama cât eram de săracă. Era destul să te uiți la rochia mea pepit grena cu negru, decolorată de-atâta spălat şi la sandalele mele de pânză cenuşie, ca să-ți faci o idee de «prosperitatea» din care descindeam. Deşi nu era zi de la Dumnezeu în care să nu mă spăl din cap până-n picioare, iar sandalele mi le spălam o dată la două zile – din pricina tălpilor de cauciuc, din clipa când le

scoteam din picioare nu se putea sta cu ele-n aceeaşi odaie, că puțeau de-ți mutau nasul din loc.

— Când vrei, te muți la noi, mi-a spus doamna doctor, îți aduci lucrurile şi gata.

— Afară de ce e pe mine mai am o cămaşă de noapte, un prosop şi peria de dinți, la tuşa Lina.

— Atunci, rămâi chiar de-acuma. Om mai găsi noi prin casă o cămaşă de noapte şi celelalte.

Cu toate că mă primiseră cum nu se poate mai bine şi ea şi nenea Costel, tuşei Lina i se luminaseră ochii de bucurie când mă văzuse de la bun-început aciuită pe lângă alții.

O condusesem pe tuşa Lina până la tramvai, promițându-i doamnei doctor că n-aveam să mă rătăcesc. Le ştiam adresa pe dinafară, iar la venire căscasem ochii cât cepele, atentă să-mi fixez cât mai multe puncte de reper.

— Ți-a pus Dumnezeu mâna-n cap. Ai să domneşti la oamenii ăştia, oameni cu dare de mână. Ai văzut ce-aveau în casă? mi-a spus tuşa Lina pe drum.

— Am să am şi eu pentru prima oară-n viață un colțişor al meu.

— Ai să ai mai mult. Vezi cum te porți.

— Trag nădejde să n-aibă de ce să se plângă.

M-am întors la naşa ca să le spun noapte-bună şi ca să le mulțumesc pentru binele pe care mi-l făceau. Oricât ar fi omul de adaptat la viața-n colectiv, nu se poate să nu-şi dorească un loc numai al lui, cât de modest, dar pe care să nu-l împartă cu alții, mai ales că pe aceşti «alții» n-are cum să-i aleagă. Aflam de la naşa că în camera lor de serviciu locuia un frate al domnului colonel. Acest frate, inginer, fusese-nchis pentru aur. Nevastă-sa murise cât fusese el în puşcărie, iar în locuința lor se instalase, ştia el cine, şi de-aceea nu-ncercase măcar un colțişor să obțină din casă. Răposata lui nevastă avusese prevederea să vândă tot, presimțind ce avea să se-ntâmple cu apartamentul lor situat pe Bulevardul Dacia. Asemenea

«presimțiri», în acea vreme nu țineau deloc de paranormal, ci erau uşor deduse din aplicarea aşa-zisului comunism, care abolise orice lege sau regulă contravenind intereselor «de clasă». Doamna Iamandi bătuse talciocul şi consignațiile până vânduse tot, ca să nu dea nimănui – şi-n primul rând ei înseşi – bătaie de cap în cazul unei evacuări. Ajunsă acasă după o ultimă «excursie» în talcioc, pe-o vreme de arşiță, făcuse o congestie cerebrală; Dumnezeu avusese milă de ea şi o luase în două zile, scutind-o, ca şi pe cei apropiați, de nenorocirea care de obicei urmează după un asemenea accident. Plecând de la naşi şi luând-o pe scara interioară, spre apartamentul de la etaj, dădusem nas în nas cu domnul doctor, pe care nu-l văzusem până atunci. Mă inventariase dintr-o ochire şi-nțelesesem că nu-l interesam. Cât de tânără şi de nedusă-n lume ar fi, o fată pricepe din prima clipă că trezeşte sau nu un gând bărbatului care o priveşte.

— Bună seara, am spus eu cu un glas pierit, aş putea să vorbesc nițel cu doamna doctor?

— Şi mai mult.

Şi domnul doctor mi-a deschis larg uşa bucătăriei. Doamna doctor aşeza masa de seară.

— Astă seară ai să mănânci cu noi, mi s-a adresat doamna doctor. Cred că eşti flămândă. Domnul e soțul meu. Adelina e fina soră-mii. Ți-am spus că o să stea la noi, i se adresase ea lui bărbatu-său.

Doamna doctor ne-a pus fiecăruia în farfurie câte trei tartine unse cu unt, cu o felie de şuncă pe deasupra, şunca – o delicatesă de care n-avusesem niciodată parte. În trei căni, fiecare de altă culoare, a turnat un ceai rece, parfumat, invitându-mă pe mine să mi-l îndulcesc. Cu-asemenea mese de seară nu era de mirare că doamna şi domnul doctor, deşi se apropiau de şaizeci de ani, aveau nişte trupuri ca la treizeci.

Am mulțumit pentru masă, am spălat ceştile şi farfuriile cu un burete pe care l-am stropit mai întâi cu

un fluid ce picura dintr-un flacon de plastic pe care scria ceva, englezeşte am crezut eu, ceea ce doamna doctor mi-a confirmat.

— E ceva anume pentru spălat vase, faianță, aragazul. Mi-l trimite fie-mea din America.

În 1944, când se aflau în România reprezentanți ai Trupelor aliate, în sala de aşteptare a unui dentist, Mariela, fiica doctorilor Zamfirescu, întâlnise un ofițer american. Dragoste la prima vedere, căsătorie într-o lună şi plecarea într-una jumate în Statele Unite. Mariela avea pe-atunci optsprezece ani, iar americanul – douăzeci şi trei. Ajunşi la el acasă, amândoi se apucaseră de Medicină, stimulați şi de faptul că tatăl băiatului, medic de renume la Boston, îi putea lua ca asociați la propriul cabinet. Mariela şi soțul ei, Gene Buttler, erau în 1951 medici, aveau trei băieți, locuiau într-o casă mare şi frumoasă, lucrau şi la o clinică şi la cabinetul doctorului Buttler-senior. Mariela avea grijă să le trimită părinților ei tot ce credea că le-ar fi uşurat viața şi le-ar fi făcut plăcere. Bucuria cea mai mare le-o oferea aducându-i la doi-trei ani o dată în Statele Unite, în ciuda relațiilor reci dintre zisele State şi lagărul moscovit, care-i despărțiseră de prin ’46 pe foştii aliați, după ce aceştia-şi împărțiseră lumea, încercând însă fiecare să se şurubuiască în spațiul celuilalt. Familia Buttler avea relații sus-puse în aristocraticul Boston, iar doctorii Zamfirescu nu se puteau plânge nici ei de lipsă de relații în regimul din România, comunist cum se pretindea el că este.

După ce am aşezat ceştile, farfuriile şi linguriițele, pe-un uscător de vase din material argintiu inoxidabil, cum vedeam pentru prima oară-n viață – trimis tot din America – am mai mulțumit o dată şi am cerut voie să mă retrag «în cameră». M-am codit mult până să zic «în cameră», neîndrăznind s-o numesc «a mea», în primul

rând, fiindcă nu eram obişnuită să stau singură într-o cameră şi mai ales fiindcă nu mi se părea cuviincios să numesc ceva «al meu» în casa altcuiva, într-un loc unde n-aveam niciun drept şi unde eram doar beneficiara unei nesperate bunăvoințe.

În cămăruța cu duşul, pe chiuvetă – aşezat pe o bucățică de ebonită, ca un grătar – m-aştepta un săpun parfumat, transparent cum nu mai văzusem. Pe sticla de deasupra chiuvetei – un pahar tot de ebonită, periuță de dinți şi un tub de „Kalodont”.

Pe divan mă aşteptau două combinezoane milaneze culoarea untului, nou-nouțe, două perechi de chiloți de aceeaşi culoare, o cămaşă de noapte din „bemberg” portocaliu cu floricele albastre, o rochie dintr-un material cum nu mai văzusem până atunci: parcă era un burete subțire; strângeai rochia în pumni, îi dădeai drumul şi nu făcea un pliu, o dungă. Aveam colege în liceu care purtau lenjerie de mătase naturală pe care tot aşa o strângeai în pumni şi nu se cunoştea. Asta însă era altceva decât mătase naturală. Alături de canapea era o pereche de sandale culoarea nisipului, cu un toc de patru-cinci centimetri. Într-o sanda era un bilet. «Sper să-ți vină bine toate lucrurile. Să le porți sănătoasă. Nu veni să-mi mulțumeşti. Noapte bună». Scrisul semăna cu-al doamnei Despina. Mutam fiecare sanda dintr-o mână-ntr-alta. Erau de piele de şarpe, încălțate doar de câteva ori. La liceu, în opt ani văzusem şi eu la colege bogate, la profesoare, în vitrinele magazinelor tot felul de lucruri despre care la Brăteasa nici nu ştiusem că existau. Cântăream sandalele de parc-aş fi avut de gând să le vând. Față de-atâtea lucruri care erau acum ale mele mi se golise mintea. Mă uitam la ele de parcă m-aş fi aflat într-un magazin. Ciudat că nu mă bucuram. Fiindcă dintr-o dată o văzusem pe Maica dinaintea ochilor, pe Maica şi pe-atâtea femei din Brăteasa, care de luni până sâmbătă purtau fusta pe dos şi o-ntorceau pe față numai duminica pentru mers la biserică ori ca să privească şi ele

hora flăcăilor şi-a fetelor, care se ținea-n mijlocul satului lângă fântâna Ciocârlănoaiei. În cele din urmă am încercat sandalele. Îmi veneau turnate. Cu ele-n picioare, în rochia mea pepit ieşită de-atâta spălat, m-am aşezat pe marginea divanului, mi-am luat capu-n mâini şi m-a podidit un plâns că simțeam cum îmi picurau lacrimile pe picioare. Într-un târziu mi-am oprit privirea peste sandale. Erau stropite de lacrimi. Am scos batista din sân şi le-am şters. De ce plânsesem? Plânsesem peste hăul care de totdeauna şi pentru totdeauna îi despărțise şi-avea să-i despartă pe bogați de săraci. Tocmai acum când venise vremea săracilor! Acestora li se mai adăugaseră şi sărăciții.

Spunându-mi *Tatăl nostru* de seară, îl rugasem pe Dumnezeu de sănătatea doamnei doctor şi-a alor ei şi ca tot ce-mi dăduse să fie primit.

Maica, fără să fi făcut măcar o zi de şcoală, învățase de la frații şi de la verii ei mai mari *Tatăl nostru*. De la ea-l ştiam şi noi. Şi ne punea să-l rostim cu glas tare, pe mine şi pe Gelu, până se-ncredințase că-l ştiam. «Maică, să-l spuneți în gând, în sufletul vostru, în culcare şi-n sculare». «Şi pentru noi să nu-I cerem nimic lui Dumnezeu?». «Să nu-I cereți. Că El ştie ce vă trebuie. Dacă vrea vă dă, dacă nu vrea – nu». «Dumneata, Maică, nu-I ceri nimic?». După o tăcere care ni se păruse cât o veşnicie, se uitase la noi senin şi ne şoptise ca pe-o taină: «Îi cer iertarea păcatelor şi-o moarte uşoară». Pe acea vreme abia să fi avut treizeci de ani. «Ce păcate ai matale, Maică?». «Tot omul are, dacă nu cu fapta ori cu vorba, măcar cu gândul».

După ce spuneam *Tatăl nostru*, de copil I-am cerut şi eu lui Dumnezeu tot iertarea păcatelor şi-o moarte uşoară. Cu gândul ăsta am adormit într-o cameră pe care pentru prima oară în viață n-aveam s-o-mpart cu nimeni.

♦

Peste cinci zile eram angajată infirmieră la Spitalul Militar, la secția de Ortopedie, secție socotită cel mai greu serviciu dintr-un spital, şi pe bună-dreptate. Majoritatea bolnavilor erau imobilizați şi-şi făceau nevoile la ploscă. E multă lume care spune «eu aşa ceva n-aş putea face», când i se relatează anumite situații în care te poate pune viața. În primele zile, până m-am învățat cu putoarea ploştilor şi cu mirosul de spital, în general, la ore bune după ce ieşeam din tură abia de izbuteam şi eu să-mbuc ceva, după ce mai întâi mă spălam până şi pe dinți şi făceam şi gargară. «Aşa e la-nceput», mă asigurau infirmierele mai vechi, «după aia te speli pe mâini, intri-n debaraua de lenjerie şi mănânci ca la restaurant». Ele aveau dreptate. Ajunsesem eu slabă ca moaştele sfintei *Filoftia*, cum îmi spuneau colegele, dar mă-nvățasem cu toate, mă spălam pe mâini şi mâncam «ca la restaurant». Bună-rea, mâncarea ne era asigurată. Când ni se termina tura, colegele care distribuiau mâncarea bolnavilor aveau grijă să ne umple la bucătărie şi borcanele pentru acasă. De la surori învățasem să fac chiar şi injecții intravenoase. Doamna doctor Zamfirescu mă recomandase prin vecini celor care aveau nevoie de injecții şi tot dânsa îmi stabilise «pretențiile»: doi lei – intramusculara, trei lei – intravenoasa. Din leafă şi din ce mai câştigam cu injecțiile îmi cumpărasem un loden, o pereche de pantofi groşi, de iarnă, şi lână din piață, din care-mi împletisem o fustă nițel evazată şi-o jachetă sub care puteam pune o mulțime de tricouri dăruite de doamna doctor Zamfirescu. Iar marele meu lux era să-mi iau în fiecare lună un kilogram de rahat, desertul meu, nu neapărat de preferință, ci potrivit pungii. Tot ce-mi prisosea le trimiteam părinților. Gelu avea cămin şi cantină, învățase şi el să facă injecții, iar eu îl mai milostiveam cu douăzeci-treizeci de lei. Drept recunoştință mă lua şi pe mine la cinema, la teatru – unde biletele erau la jumătate de preț pentru elevi, studenți şi soldați. Mi-aduc aminte că biletul de cinema

pentru noi, «reduşii», era un leu. Gelu se-mprietenise de la cantină cu nişte studenți de la Teatru şi cu alții de la Conservator. Prin ei mergeam la repetiții generale şi la teatre şi la Filarmonică şi la Operă. Opera nouă cred că s-a inaugurat prin ’53-’54. Ştiu că acolo se duceau la muncă «voluntară», în timpul construcției, Gelu şi colegii lui. Noi, salariații de la munci cu spor de dificultate sau de periclitate, eram scutiți de-asemenea «voluntariat».

Şeful nostru de secție era un general, reputat ca foarte bun ortoped. Venea de la şase dimineața-n spital şi, înaintea raportului de gardă, controla secția din pivniță până-n pod. Într-o zi, când venea cu toată suita de medici şi de surori la vizita de dimineață, eu i-am ieşit dinainte cu un cărucior în care se afla o urgență, un soldat cu o fractură deschisă, de tibie şi de peroneu. Se vede că domnul general – mie-mi venea tare greu să spun «tovarăşe» unor oameni care numai tovarăşi nu-mi erau – continua o discuție începută la raportul de gardă, probabil în jurul unei piese de Shakespeare, de curând prezentată la un teatru. Deodată, generalul se-ntoarce spre suită şi-ntreabă: «Chiar, în ce an a murit Shakespeare?». După un moment de tăcere s-a auzit un glas: «La-nceputul secolului 17, oricum». Şi, nici azi nu ştiu cum, m-am trezit vorbind: «În 1616». Generalul a făcut ochii mari spre mine, iar ceilalți s-au privit uimiți şi a-ntrebare unul pe altul. «Şi, mata, drăguță, de unde ştii data exactă? Că ăsta este anul într-adevăr». «De la istorie», am răspuns cu glas pierit. «Şi de unde ştii matale atâta istorie?». «Câtă am învățat şi noi în liceu». «Dar ce, mata ai făcut liceul? Ce fel de liceu?». «„Liceul Elena Cuza” din Craiova, numit, după Reforma învățământului, „Liceul teoretic numărul 1”». Nimeni n-a mai spus niciun cuvânt. Eu am rămas lipită de perete până a trecut suita şi apoi am pornit-o-n trap săltat spre radiologie. Bietul soldat din cărucior era amețit fiindcă i se făcuse un calmant care să-i mai aline durerile şi sperietura. Nu-mi venea să cred că avusesem îndrăzneala de-a mă băga ne-

ntrebată în vorba unor oameni pentru care eu nici nu existam. Doar doamna Despina ar fi fost mândră de mine. Maica ar fi intrat în pământ de frică şi de ruşine. După această întâmplare, toată lumea care-i fusese martoră bănuia că ceva de la dosarul meu – dosarul de cadre – avea niscaiva bube, pentru ca o absolventă de liceu să ajungă infirmieră.

La o săptămână de la această întâmplare, întâlnindu-mă cu domnul general pe culoar în timp ce spălam cu teul pe jos îmi spune: «Du găleata şi bâta asta la locul lor şi vino la mine-n cabinet». La uşa cabinetului mi-a făcut semn să intru eu întâi. Față de ezitarea şi de mirarea mea mi-a spus: «Întâi femeile».

— Fată dragă, spune-mi cum te cheamă?

— Boboc Argentina.

— Dragă Argentina – auzi «Argentina»! – ai bube la dosar şi-ți dregi originea ca infirmieră?

Mai întâi am înghițit şi-apoi m-am silit să vorbesc rar ca să nu-mi tremure glasul.

— N-am nicio bubă, domnule general. Sunt țărancă din Oltenia, cu părinți colectivişti. Am un frate student în anul întâi la Drept. Neam de neamul meu n-a avut avere şi n-a făcut politică.

— Şi n-ai încercat la vreo Facultate? sau n-ai reuşit?

— N-am încercat, fiindcă n-are cine să mă țină la Facultate.

— Dar la liceu cine te-a ținut?

— Am fost bursieră şi frate-meu tot bursier.

— Bursieră ai fi putut fi şi ca studentă.

— Domnule general, părinții n-au de unde ne da nimic. Trebuie să muncesc pentru ca să mă țin pe mine şi-i ajut cât pot şi pe ei.

— Dar fratele dumitale?

— Ca să facă rost de-un ban, mai face injecții, ca şi mine, mai descarcă lăzi în Obor sau la Gara de Nord.

— Fată dragă, o soră de la sala de operații se pensionează, aşa că rămâne un loc liber. Te-aş lua pe

mata de pe-acum. Te-ar şcoli ea, fiindcă e foarte bună.

— Bine, dar nu trebuie să am o anumită şcoală pentru aşa ceva?

— Ai să dai nişte examene acolo. Se-aranjează lucrurile. Nu-ți face griji. De fapt ce-ai fi vrut să faci în viață?

— Aş fi vrut să fiu profesoară.

— Poți face destule facultăți la fără frecvență. Acuma se poate. Uitasem să te-ntreb unde stai?

— Într-o cameră de serviciu la o familie. Fac o dată pe săptămână curățenie şi-atât.

Peste două zile făceam cunoştință cu sala de operații de la ortopedie. Sora Anişoara, cea care avea să-mi predea ştafeta, m-a rugat să nu leşin de ce-am să văd. Pe lângă plăgi deschise care sângerează, pe lângă depărtătoare de muşchi, zgomotul fierăstrăului şi-al frezei te putea face să leşini ori să-ți iei lumea-n cap. Mi-am adus aminte cuvintele Maicăi: «Adelină, mamă, pe lumea asta am şi eu o mângâiere: am trăit ca să le fiu de folos altora». Şi ca infirmieră, munceam tot spre-a le fi de folos altora. Când am trecut la sală mi-am luat rămas-bun de la toți bolnavii din secție. Doi îmi fuseseră cei mai dragi: neică Tudor, invalid, rămas fără un picior de la Cotul Donului, şi Sandu Iliescu, rămas fără mâna dreaptă, lângă Budapesta, şi cu-amândouă timpanele sparte, fiind îngropat de-un obuz ale cărui schije îi tăiaseră şi mâna, de sub cot. Neica Tudor cânta-n fiecare seară din fluier doine haiduceşti, cântece vechi populare şi scotea din țevişoara aia cu găurele sunete ca toate păsările cântătoare. Iar de povestit nu te-ai mai fi săturat să-l asculți. Toate istorisirile sale se-ncheiau cu vorbele: «Taică, ce ți-e scris, în frunte ți-e pus». «Greu e fără picior, da' ăl mai rău îmi pare că nu mă mai pot sui pe cal să merg ca-nainte până-n vârf la Mândra. Da' dac-aşa mi-a fost scris. Şi de nu ne-ar mai purta ăştia pe drumuri la „reevaluări", c-aşa le zice, de parcă ne-ar mai creşte mâinile şi picerele la loc». Sandu Iliescu avea 21 de ani

când a rămas infirm pe viață. Fusese învățător. Când plecase la război «vorbea» şi el cu-o fată. Când se întorsese cum se-ntorsese, îi spusese fetei că nu mai îndrăznea s-o ia de nevastă. Ce să facă o biată femeie cu un ciung şi surd pe deasupra. Dar fata, cu toate protestele părinților ei, îl luase de bărbat, aveau doi băieți şi-şi câştigau viața de pe urma unui debit de tutun din centrul Craiovei.

Sandu Iliescu vorbea încet, ca foarte mulți surzi, dar atât de blând că-ți venea să-l mângâi ca pe-un copil. «După ce-am rămas fără mână, multă vreme simțeam că mă mănâncă podul palmei şi-mi venea mereu să strâng din degetele pe care nu le mai aveam. Visez şi-acuma, după şapte ani, că scriu pe tablă la copii cu mâna dreaptă. Şi-n somn mă mănâncă iară-n podul palmei»; şi dădea din cap, zâmbind resemnat. Şi se-ntreba şi el ca şi neică Tudor: «De ce ne-or mai pune pe drumuri la „reevaluări”?», dând din cap cu tristețe în fața unei nedreptăți făcând parte din acelaşi destin care-l hărăzise să fie ciung şi surd.

Între atâta suferință, singura lumină era gândul la Gabriel care n-avea să mă iubească niciodată, iar pe care eu presimțeam că avem să-l iubesc toată viața, aşa cum presimțeam că orice avea să mi se-ntâmple în această viață, atât de asemănătoare cu-a atâtora şi-a atâtora, nimic nu ar fi fost în stare să spulbere amintirea acelui prim avânt al tinereții, cum nu ți se poate şterge niciodată amintirea primei dureri.

În clasa-ntâi, potrivit felului cum învățasem şi-al notelor, ar fi trebuit să iau premiul întâi. Îmi şi făcusem coroniță, împletisem câteva crengi de salcie şi câteva cârciumărese din grădina Mumii, mama Taicăi. Asta-mi era coronița. Maica-mi făcuse cu iglița o pereche de cipici de bumbac văpsit în foi de ceapă, ca să nu merg desculță

la serbare. Ghetele de la Crăciun nu mă mai încăpeau. Dar premiul întâi nu l-am luat eu; l-a luat fata învățătoarei de la clasa a doua. Am luat premiul doi, adică o cărțulie cu câteva poveşti ale lui Creangă. Noroc că Maica şi cu Taica aveau treabă la câmp şi nu veniseră la serbare. Am ocolit toți copiii, mi-am ascuns coronița sub şorț şi-am luat-o pe ulițele ale mai lăturalnice până-am ajuns la pârâu, în jos de casa noastră. Am scos coronița de sub şorț, m-am uitat lung la ea şi-am aruncat-o în apă. În jumătăți de tărtăcuță se trimiteau pe apă de Paşti şi de Sâmbetele Morților lumânările aprinse, de sufletul celor duşi. Cât avea să-mi lase Dumnezeu mințile-ntregi, acea zi a umilirii mele prin nedreptate n-aveam s-o uit.

De când mă şcolea sora Anişoara iar eu eram cu ochii când în instrumentar când în plagă, dragostea pentru Gabriel se-mbogățise cu duioşia milei. Ca student la Medicină era obligat să vadă acelaşi spectacol ca şi mine – bineînțeles cu alte perspective – iar în plus mai trecuse şi prin sălile de disecție. Doamne, cum să ciopârțeşti un biet trup în care a sălăşluit un suflet ca şi al tău? Cum să umbli cu un biet trup cum ai umbla cu un obiect oarecare, pentru simplul fapt că nu fusese recunoscut şi cerut de nimeni spre a-şi afla şi el odihna-n țărână, cum se cuvine fiecărei făpturi care-a călcat pe-acest pământ?

Când aflasem că pe lume existau mineri, adică nişte ființe care munceau pe sub pământ şi-i mai şi pândea moarte-n orice clipă, mă minunasem că printre oameni cineva îşi putea câştiga astfel pâinea. Mă minunasem şi mai mult de curajul unor consăteni de-ai mei care plecaseră în Valea Jiului, la minele de-acolo, ca s-adune un ban pentru a-şi face casă, încrezători în soartă şi mai ales mânați de sărăcie. De când mă «transferasem» de la spălat pe jos, de la ploşti şi de la spălat closete, mă minunam şi că unii oameni se făceau doctori. Unii se gândeau, când apucau acest drum, să-şi ajute semenii; alții – la o pâine mai albă odată ajunşi la liman. Oricâtă

nevoie ar fi avut tot omul de ei şi cât de albă le-ar fi fost pâinea, eu nu-i invidiam. Cât fusesem infirmieră aflasem că în sala de operații unii doctori înjurau ca la uşa cortului. Atunci nu zisesem nimic. Ridicasem doar din umeri, înjurăturile alea mi se păruseră din partea doctorilor un fel de-a-şi da importanță şi mai ales de-a le arăta altora că se socoteau mai presus de restul semenilor şi că li se cuvenea să nu se sinchisească de ce credeau aceia despre asemenea «licențe» de limbaj.

Ajunsă în sala de operații, când în împrejurări critice pentru bolnavul de pe masă, îl auzisem pe domnul General slobozind nişte-njurături fără adresă, dar țâşnite din bojoci şi din rărunchi, altfel am judecat asemenea răbufniri. Nu porneau din niciun sindrom de superioritate ori de teribilism – spre impresionarea «galeriei» – ci din nevoia de a-şi descărca o emoție care altfel ar fi făcut să-i plesnească ceva în creier, din imperioasa nevoie de-a restabili echilibrul pe care-l cerea viața pacientului. După o asemenea operație cu «vocalize», cum numea domnul General intervențiile la care el înjura iar pacientul scăpa cu viață ca prin urechile acului, domnul General m-a bătut pe umăr şi mi-a spus: «Ei, Argentino, te-ai speriat?». «M-am speriat. Am crezut că moare». «Şi eu m-am speriat. Mă gândeam că te-ai speriat şi de-njurăturile mele». «Domnule General, să ştiți că pentru ele n-am nevoie de dicționar». Şi-a izbucnit domnul General într-un râs de-a răsunat coridorul. «Deşteaptă mai eşti, Argentino! Păcat că sunt eu aşa de bătrân...». «Şi păcat că eu nu sunt frumoasă». M-a strâns de umeri şi s-a uitat în ochii mei. «Frumusețea nu e totul». «E doar nouăzeci la sută». Am râs amândoi, de data asta cu o bănuială de tristețe: Generalul – pentru tinerețea rămasă în urmă, eu – pentru permanenta mea lipsă de frumusețe. Înțelegeam, de când lucram la sală, şi nevoia chirurgilor de-a bea o tărie sau un vin bun după câte o zi grea. Şi domnul General, cât era el de echilibrat şi de stăpân pe meserie, îşi ținea totuşi în dulapul metalic din cabinet un clondir

de palincă de piersici, o băutură cum nu cred să fie alta mai bună pe lume.

După o operație la care nu mai ştiam niciunul unde ne era capul, fiindcă bolnavul, cardiac şi cu fractură dublă de coloană, prin spaimele iadului ne trecuse, la ieşirea din sală, m-am rezimat de perete, moale ca o cârpă şi albă ca varul. «Ce e cu tine, Argentino, ți-e rău?». Şi domnul General m-a apucat de bărbie şi şi-a mişcat degetele prin fața ochilor mei. «Domnule General, acum m-a răzbit frica. Vă rog să nu vă supărați pe mine». «Hai încoace să ne dregem de sperietură», şi m-a luat pe după umeri şi m-a condus la dumnealui în cabinet. A scos două țoiuri mici, ca de cârciumă şi le-a umplut cu băutură dintr-un clondir verde. «Băut-ai tu vreodată palincă de Turț?». Am dat din cap a negație. «Dar ce-ai băut?». «Păi, must, câte un pic de vin, de Paşti şi de Crăciun, şi am gustat şi țuică de dude, dar nu mi-a plăcut». «Noroc, Argentino!». Şi domnul General mi-a-ntins țoiul cu băutură galbenă ca spicul de grâu şi cu miros de piersică, apoi a ciocnit cu mine. Întâi am dus țoiul la nas, apoi am luat doi stropi în gură. Am simțit că-mi amorțeşte limba de tărie, dar nu înghițeam băutură ci mătase, mireasmă. «Ce bunătate! Eu dacă beau tot țoiul n-am să mă mai pot ține pe picioare». «Bea cât crezi tu şi nu-ți face probleme. Ce nu bei tu beau eu». «Beți după mine?». «Mai întâi că nu mă tem de microbi. Ăia care-mi sunt sortiți mie-s puşi de-o parte». «Domnule General, cum de v-ați hotărât să faceți meseria asta atât de grea?», am prins eu curaj de la palincă să-i pun întrebări. «Părinții mei, Dumnezeu să-i odihnească, erau țărani ca şi ai tăi. Am fost patru copii. N-am huzurit acasă, dar nici săraci n-am fost. Eram făcuți, noi copiii, la doi la doi ani unul de altul. Purtam unul de la altul încălțămintea şi hainele până ajungeau de aruncat la gunoi. Până la Liceul Militar, eu fiind cel mai mic dintre toți patru, o dată n-am purtat şi eu ceva nou. Părinții aveau grijă să nu ne lipsească nici caietele nici cărțile de şcoală, dar ne

dădeau fiecăruia ceva de făcut în gospodărie. Eram student şi vara tot duceam oile la păscut şi le mulgeam ca-n copilărie». «Câte oi aveați?». «Douăzeci, douăşcinci, cam pe aici». «Avem şi noi trei». «Tu ştii să le mulgi?». «Da. Mulg şi vaca». «De mic am fost, să zic curajos poate e prea mult, mai mult năzbâtios. Dacă făceau flăcăii un foc şi se luau la-ntrecere la sărit peste el, hop şi eu, mucea, să sar prin flăcări. La trecut Oltu-not ce să mai vorbim. Mă luam la-ntrecere cu oameni în toată firea. La noi la Călimăneşti, de unde sunt eu, nu e vară să nu se-nece careva-n Olt. Un frate-al mamei s-a-necat la şapteşpe ani, aşa că mama, săraca, se albea de spaimă când auzea de isprăvile mele, o lăsau picioarele, se-aşeza pe jos şi se-nchina cu gând că m-o mai domoli Dumnezeu. Taica-i spunea: „Femeie, stai cuminte. Lasă nărodu-n pace, că ce-i e scris omului în frunte-i e pus”. Într-o noapte, mama a visat un vis care ei i s-a părut cu tâlc. În vis, noi, ăi patru copii, doi băieți şi două fete, şi alți copii din vecini ne luaserăm la-ntrecere: care urcă mai sus în bradul din curtea noastră, un brad încă o dată cât casa. În visul mamei, fiecare a urcat cât a urcat şi când nu l-au mai ținut puterile a coborât. Numai eu am urcat până-n vârf. Asta i-a-ntărit mamei credința că eu aveam s-ajung ceva-n viață. Frații şi surorile mele au făcut Şcoala Normală şi sunt învățători; o soră şi-un frate – la noi, în Călimăneşti; o soră – la Ocna Sibiului. Mama visase visul ăsta într-o sâmbătă spre duminică. Duminică spre luni, pe-o noapte cu lună şi cu cerul puzderie de stele, m-am strecurat din pat de lângă frate-meu, şi-n izmene şi cu cămaşa suflecată, ca să nu mă-mpiedic, m-am urcat până-n vârful bradului. Mai greu mi-a fost la coborât. Asta m-a-ntărit şi pe mine-n credința că visul mamei era o prevestire». «Şi-ați mers la Liceul Militar». «Şi-am intrat bursier la Liceul Militar. Pentru noi, la țară, nimic nu era mai sus decât să fii ofițer. Toate fetele de moşieri din preajmă erau măritate cu ofițeri. Profesorul nostru de higiena, medic militar, m-a-ndemnat să fac Medicina.

„Măi, băiete, eu nu zic că milităria, ofițeria nu e meserie. Orice-ar da peste lume, stetoscopul şi bisturiul nu ți le ia nimeni de la ureche şi din mână”. Şi câtă dreptate-a avut, Dumnezeu să-l ierte, că s-a dus şi el. Bărbatul soră-mii de la Ocna Sibiului, căpitan de artilerie, fiindcă l-au luat nemții prizonier de lângă Budapesta, cum s-a-ntors din lagăr, din Germania, l-au şi deblocat. Acum e contabil la o fabrică de confecții, şi asta cu mari pile şi proptele. Dacă n-aş fi fost eu doctor, tot asta m-ar fi păscut şi pe mine, fiu de chiaburi, de! Aşa, mă țin, că nu faci un specialist bătând din palme». «Şi ce specialist!». «Dar tu de unde ştii cât sunt de specialist?». «Domnule General, doamna Anişoara mi-a fost un dascăl bun. Cu-atâta cât mai ştiu şi eu de la anatomie din liceu şi cu-atâta cât învăț acum pentru Şcoala de Surori pot să fac deosebirea între un doctor şi altul». «Să nu cumva să scapi vreo vorbă-n sensul ăsta față de careva». «Fiți fără grijă. Eu tac ca peştele-n baltă. Am învățat că tăcerea e de aur». «Eu câteodată simt că plesnesc de-atâtea vorbe-nghițite-n mine. Abia aştept s-ajung acasă la nevastă-mea să-mi descarc sacul». «Aveți copii, domnule General?». «N-am. Nevastă-mea a făcut două sarcini extrauterine, aşa că...». «Mă iertați că v-am întrebat». «Ce e de iertat aici? Tu mi-ai pus o întrebare şi eu ți-am răspuns. Când vrei să cunoşti un om, e firesc să ştii ce e cu el, mai ales când nu comiți nicio indiscreție, când răspunsurile lui sunt lucruri ştiute de toată lumea. Faptul că mă-ntrebi pe mine dacă am copii şi nu pe alții dovedeşte că eşti un om discret. A fost o vreme când lipsa copiilor mi se părea ca o amputare; în ultima vreme o simt chiar ca o uşurare. Nu ştii niciodată la ce-i aduci pe lume. Mama, săraca, a murit nemângâiată că tocmai eu, mândria, fala ei, nu lăsam urmă pe lume». Băusem încetişor aproape toată palinca din țoi. Nu mă simțeam amețită; prin tot trupul, din cap până-n picioare, parcă se destinsese un arc; destinderea asta îmi aducea împăcare şi îmbunare față de viață. Mă simțeam atât de onorată că un om de importanța

domnului General găsea de cuviință să stea de vorbă cu mine, ca de la om la om. «Argentina, acum te-ntreb eu pe tine – comit o mare indiscreție – ai un iubit, mă rog există vreun suflet de bărbat pe lângă tine?». «Nu», am răspuns fără şovăire. «Ei, fată dragă. Păi atunci să ne gândim să facem ceva pentru tine... mai întâi, buletin de Bucureşti... pe urmă, rost de locuință cu acte-n regulă». S-a uitat la mine, apoi pe fereastră. «Femeile cinstite cu greu se descurcă pe la autorități şi nu numai... Tu să-i aprinzi o lumânare lui Shakespeare», şi mi-a zâmbit părinteşte, ca unui copil cam nedreptățit de soartă. Cred că privirea mea a fost a unui cățel azvârlit care, în loc de-un picior în coaste, primeşte o mângâiere. Apoi mi-am mutat ochii peste buchetul de tufănele aurii şi mov de pe birou aşezate într-o oală de pământ roşu, burtoasă, ca ăle de sarmale. Tot spitalul ştia că domnului General îi plăceau florile. Familiile pacienților îi aduceau feluri felurite, fiecare după puteri, iar Generalul le trimitea în toată secția. Numai în sala de operații nu aveam flori. «Argentino, ia florile astea». «Cum să le iau?! Le stă aşa de frumos aici, pe biroul dumneavoastră...». «Las' că mâine primesc altele. Tu dacă pleci cu ele faci lumea să te vorbească şi-ți creşte prestigiul. Ascultă ce-ți spun eu».

Dacă nu toți oamenii, măcar unii trăiesc momente pe care şi le-aduc aminte cu drag. Domnul General se gândea cum aveau să-mi ridice prestigiul florile dumnealui, prestigiul în fața celor din jur. Adevăratul prestigiu, față de mine însămi, mi-l ridicase statul la taină cu domnul General. Îmi vorbise ca unui egal un om pentru care, până-n acea zi, nu crezusem că însemnam mai mult decât o utilitate. Când am ajuns acasă, am dat nas în nas cu domnul doctor Zamfirescu. Oricât era el de stilat, de om de lume, şi tot nu şi-a putut ascunde mirarea din privire, o mirare uşor ironică, în limba alor

mei de la Brăteasa, privirea asta ar fi-nsemnat «Etete la ea...!». Am simțit nevoia să răspund acelei priviri printr-un zâmbet enigmatic. Se deştepta şi-n mine o picătură de vanitate muierească. Am pus florile într-un vas de porțelan albastru-nchis – cobalt cum aveam să aflu – şi le-am aşezat pe-un gheridon – altă îmbogățire a cunoştințelor mele. Am oprit câteva tufănele şi pentru vasul mic de flori din cămăruța mea, vas de pământ smălțuit, culoarea griului de primăvară, în care se rătăciseră nişte frunze ruginii. I-am cerut voie domnului doctor să şterg praful din casă cât timp avea să mănânce dânsul în bucătărie. Pe mobilă îl ştergeam cu nişte petice de finet îmbibate cu un lichid antistatic, iar pe veioze, pe aplice şi pe cele două candelabre de fier forjat din salon îl adunam cu pămătufuri de pene, cărora doamna doctor le spunea *pliumó*, ca pe franțuzeşte. De câte ori ajungeam la bibliotecă citeam ce scria pe cotoarele cărților, scoteam câte una din raft, o răsfoiam şi o puneam la locul ei. Literatura română era separată de cea franceză şi de cea medicală.

De când lucram la sala de operații şi mă-nscrisesem şi la Şcoala de Surori, doamna doctor îmi dăduse tot ce credea dânsa că putea să-mi folosească din cursurile şi din cărțile după care-nvățase; şi dicționare franco-române şi româno-franceze care să mă ajute la nevoie; şi dacă totuşi mă-mpotmoleam, doamna şi domnul doctor erau gata oricând să mă lumineze. În ziua cu florile şi cu palinca – aşa cum aveam să-mi însemn în minte acea zi – ştergând praful din bibliotecă mi s-a oprit privirea pe cotorul de piele al unei cărți. În partea de sus, pe roşu, scria LETTRES PORTUGAISES, iar mai jos, pe verde, LETTRES DE MLLE AÏSSÉ. Tocmai îmi dădeam osteneala să desluşesc pagina de titlu, când m-am trezit cu doamna doctor lângă mine. Am tresărit fiindcă, absorbită cum eram, iar doamna doctor purtând pantofi cu tălpi de crep, n-o auzisem când intrase-n salon. «Ia te uită ce flori frumoase ne-a adus domnul doctor!». Eu am tăcut.

«Adelina le-a adus, nu eu». Din uşa salonului domnul doctor şi-a însoţit vorbele cu un gest larg. «Un bolnav venit la control ne-a adus flori pe secţie», am zis eu într-o supremă inspiraţie! Doamna doctor, ca să-mi ridice acţiunile faţă de bărbatu-său, mi-a aruncat un zâmbet complice. Domnul doctor mai credul şi-a privit nevasta în aşa fel de parcă nu-şi revenea din uimire, adică: «Ce zici, te-aşteptai la aşa ceva?!».

Câtă dreptate avea domnul General: erau de-ajuns nişte flori ca să-ţi aşeze-n jurul capului o aură de întrebări măgulitoare. «Doamnă doctor, v-aduceţi aminte ceva despre cartea asta... despre *Scrisorile* astea *portugheze*?». I-am întins doamnei doctor cartea. A citit pagina de titlu, a răsfoit începutul cărţii, a părut nedumerită, a mai citit o pagină şi şi-a dus un deget la tâmplă. «Acum mi-aduc aminte. Nici nu mai ştiu când am citit-o, dar ştiu că la vremea aia mi-a rupt sufletul. E vorba de-o călugăriţă portugheză din secolul şaptesprezece, pe care-o părăseşte un bărbat pe care l-a iubit... l-a divinizat». Ochii doamnei se-ntunecaseră ca de-o durere surdă în momentul când evocase povestea femeii abandonate. N-aş fi ştiut să spun ce anume din vorbele doamnei doctor, din crisparea de-o clipă de pe faţa, ei mi-au trezit bănuiala că pusesem degetul pe-o rană. «El a iubit-o?», m-am trezit s-o-ntreb pe doamna doctor. «A iubit-o!». Eu am dat din umeri a nedumerire. Doamna doctor mi-a pus o mână pe braţ, dar am simţit-o undeva departe. «Adelina, dac-ai şti cât poate omul să uite... Dacă vrei să citeşti cartea asta, citeşte-o... ţi-o dau ţie. Dacă nu-nţelegi unele lucruri întreab-o pe soru-mea».

♦

Aşa a intrat în viaţa mea Călugăriţa portugheză[1], care trăise de-adevăratelea şi nu doar în închipuirea unui autor, iar scrisorile ei nu erau nici ele închipuire ci strigătul unei inimi sfâşiate, sângerând de durerea femeii

părăsite. Citisem într-un autor român că o femeie nu iartă un bărbat care o părăseşte nici dacă nu l-a iubit. Dar când l-a iubit! Portugheza mea, Mariana Alcoforado, ierta, îşi făgăduia să uite, se revolta, sufletul ei trecea prin chinurile iadului mai ales când îşi amintea clipele de fericire ajunse cătuşe dureroase într-o temniță din care nu putea să evadeze: temnița propriei ființe. Eu făceam cunoştință cu Mariana printr-o traducere. Cum or fi fost strigătele astea deznădăjduite în limba ei, netrecute prin mintea şi prin sufletul unui intermediar. Am citit scrisorile, cinci la număr; de la primul la ultimul rând, fără dicționar. Pe urmă aveam să le iau pe îndelete, încercând să pătrund fiecare cuvânt şi dincolo de cuvânt. Aveam să mă cufund în durerea ei, închipuindu-mă în locul ei. Şi-n toată durerea mă năpădea câte-un val de fericire. *«Nu pot să nu recunosc pasiunea pe care mi-ai dăruit-o şi care m-a făcut să-mi pierd judecata. Eram tânără, eram încrezătoare; îmi închipuiam că-ți datoram farmecul şi frumusețea pe care mi le descopereai şi pe care mă făceai să le văd şi eu, prin laudele dumitale necontenite».* Ce n-aş fi dat să fi avut temei să-i scriu şi eu lui Gabriel asemenea scrisoare. Să fi avut parte nu de pasiunea lui, dar măcar de-o privire a lui de bărbat către o femeie. Să mă fi strâns în brațe o dată, una singură, măcar din capriciu, din curiozitate... şi tot i-aş fi fost recunoscătoare întreaga viață. Aşa, strângeam în brațe perna, şi-o udam cu lacrimi, gemând încet «Gabriel, Gabriel». Mi-l închipuiam bolnav, iar eu salvându-i viața, legându-l de mine prin greaua povară a recunoştinței. Mariana avea ce să-i scrie cavalerului Noël Bouton de Chamilly, conte de Saint-Léger, marea ei dragoste. Avea ce să dezgroape, avea de ce să-l învinuiască, avea peste ce fericire apusă, îngropată sub cenuşă, să plângă. Dacă aş fi avut şi eu ce să-i scriu lui Gabriel. Eu n-aveam curajul personajului feminin dintr-o carte a lui Stefan Zweig, o fată infirmă care, înainte de a-şi lua viața, îndrăzneşte să-şi strige în scris dragostea şi să i-o aducă la cunoştință

unui bărbat care nici nu-i bănuise existența. Da, dar pe mine Gabriel mă cunoştea. Prin cuvântul «ruşine», țăranul înțelege nu numai teama de-a săvârşi şi de-a i se descoperi fapte urâte, nu numai pudoarea, dar şi teama de ridicol. Pentru Maica, vorba asta era mult mai cuprinzătoare decât pentru orice intelectual. Când zice țăranul «să nu te faci de râs ori de ruşine», ideea de ridicol este la fel de puternică, dacă nu chiar mai mult decât cea de-a nu te da de gol cu un lucru urât, nepermis. Să fi-ndrăznit să-i scriu lui Gabriel că ființa mea întreagă i se-nchina, când ştiam că iubea sau măcar era legat de-o altă femeie? Lui, care văzuse că-l iubeam, fiindcă numai un orb n-ar fi băgat de seamă. Oricât îl iubeam, n-aveam să i-o spun niciodată. În mine, țărănească ruşine biruia orice elan nesăbuit al dragostei. Îi puteam scrie lui Gabriel scrisori pe care să nu i le trimit niciodată. Îmi aflasem o prietenă în femeia părăsită, din secolul şaptesprezece; mă substituiam ei, iar în locul domnului de Chamilly mi-l închipuiam pe Gabriel.

♦

Cât ocupă oare în viața noastră închipuirea? Oricât de mult ar fi-nsemnat în viața mea trăirile imaginare, nu trebuia să uit că zilnic mă aştepta sala de operație, cu suferințe care n-aveau de-a face cu luminoasa, dar şi cețoasa închipuire. Acolo trebuia să fiu prezentă nu doar cu trupul ci cu toată atenția şi cu toată răspunderea – măruntă cum eram eu în angrenaj – pentru viața unor oameni ca şi mine, despre care n-aveam cum să aflu cât trăiau de-a-devăratelea şi cât cu închipuirea.

Citisem undeva că dragostea ignoră demnitatea. Scrisorile Marianei Alcoforado erau o ilustrare a observației acesteia. Eu, țăranca din Oltenia, n-aveam să-ncarc niciodată sufletul unui om cu mărturisirea dragostei mele. N-aveam să-ncarc sufletul unui om care n-avea decât vina că-l iubeam. Dac-aş fi fost frumoasă…

măcar teamă de ridicol nu mi-ar fi fost…

A doua zi după «întâlnirea» mea cu Mariana Alcoforado, Generalul a operat trei cazuri fără probleme, fără complicații. În asemenea împrejurări ne spunea câte o glumă când ieşeam din sală, ne chema în cabinet şi ne trata cu pateuri, cu fursecuri, cu bomboane aduse la iuțeală de la o cofetărie din apropiere. Buna lui dispoziție m-a încurajat să-i povestesc despre succesul de imagine – cum se spune în zilele noastre – pe care mi-l aduseseră tufănelele din ajun. «Păi, ce ți-am spus eu?… Ca să mențiii succesul ăsta, ia câte flori pofteşti şi când pofteşti de la mine din cabinet. Îmi ceri cheia şi gata». Cam o dată pe săptămână dijmuiam florile din cabinetul domnului General: atunci când cele de-acasă începeau să se ofilească. Mă-nvățasem să numesc «acasă» apartamentul familiei Zamfirescu. În viața de oraş pe care-o duceam, destul de grea, dar floare la ureche pe lângă viața părinților mei şi-a oricui se «arăneşte» cu sapa, în viața asta de cucoană de oraş, mi se făcea un dor de pădurea de tei din marginea Brătesei, un dor care se-asemuia doar cu dorul de Gabriel. Mă visam noaptea cu boii şi cu vaca la păscut în pădure. Simțeam mirosul teilor în floare şi stăteam culcată-n iarbă, cu ochii pierduți prin nori fumurii şi albicioşi, până mă uita Dumnezeu. Şi trăiam o pace şi-o-mpăcare a lipsei de orice gând. Şi-n vis ca şi-n viața pe care o lăsasem în urmă. Şi deodată, în vis, ca şi aievea, îmi suna în minte glasul Maicăi: «Adelino, maică, ai grijă să nu ne ia vitele la gloabă, că ne omoară tat-tu».

Primăria şi Ocolul silvic îngăduiau sătenilor să pască vitele în pădure, dar să nu se fi atins de locurile cu puieți că era vai de om. De Maica mi se usca sufletul de dor şi chiar şi de Taica, aşa cum era el, de-i plăcea să bage frica-n tine, la fel ca «bâta», maică-sa, de-i zicea lumea «melița lu' Necuratu'». Maica nu ne pupa, nu ne mângâia decât arareori, dar în ochii ei vedeai atâta milă şi-atâta duioşie câtă nu dau nici brațele, nici buzele, nici vorbele. Când ne loveam, ne juleam genunchii, ne certa careva, şi

eu şi Gelu ne lipeam de dânsa şi ne băgăm capul în subțioara ei. Şi ea ne strângea încet lângă trupul firav şi ne şoptea «lasă, maică, lasă, că toate trec şi noi cu ele». Eram recunoscătoare sorții pentru casa în care stăteam, pentru munca la spital, care-mi asigura hrana, îngăduindu-mi din ce câştigam să mă chivernisesc şi eu cu câte o țoală, să-mi adun şi materiale de-un cearşaf, de-o față de pernă şi să le trimit alor mei tot ce puteam agonisi şi eu: biscuiți, dropsuri sau bomboane umplute cu marmeladă, un pic de zahăr, arpacaş, chiar şi untdelemn şi câte ceva de-mbrăcat, cumpărat din talcioc, aşa cum mă-nvățaseră doamna doctor şi naşa.

Din talcioc i-am luat taicăi, pe-un pol, o căciulă de astrahan brumărie, o frumusețe, cum nu purtase neam de neamul nostru. Gelu, care mergea mai des pe-acasă – îl ducea nenea Costel cu trenul, fără bilet – mi-a spus că Taica o pusese pe Maica să-nvelească-ntr-o năframă şi-n frunze de tutun căciula şi s-o pună-n lada cu țoalele de moarte. «Mărie, asta nu e căciulă de purtat. Asta mi-o pui în tron când oi muri». Mi-a venit şi să râd şi să plâng. N-aveam eu să schimb rânduielile noastre țărăneşti: pentru înfățişarea la Dumnezeu trebuie să pui pe tine ce ai mai bun, lucruri cuviincioase, adunate-n ladă încă de la tinerețe, că omul nu-şi ştie zilele. M-am mai dus o dată în talcioc şi i-am cumpărat Taicăi o căciulă de oaie, pe care să se-ndure s-o poarte. Maica umbla iarna cu-o şubă de dimie căptuşită cu piei de miel, aceeaşi de când o ştiam. Duminica, la biserică, pricepusem din privirile ei că jinduia la o scurteică de postav negru, cu căptuşeala şi cu marginile de vulpe, cu firul des, vânată iarna, cum aveau ale lui Ciobănescu şi-ale lui Şoavă, de li se-nfunda capul în blană. Şi frumoasă şi ținea şi de cald. Mi-am pus în gând să bat talciocul până aveam să-i găsesc şi maicăi scurteică şi-o broboadă cu ciucuri.

Talciocul era magazinul universal, supermarketul acelor timpuri. De la bijuterii, la ciorapi rupți şi desperecheați, găseai tot ce cu gândul nu gândeai.

Văzând că mă-ntorc de câteva ori de la talcioc cu mâna goală, doamna doctor m-a-ndemnat să-i cumpăr Maicăi palton. «Doamnă doctor, la noi, femeile nu poartă palton. Umblă cu câte-o şubă de dimie pe frig mare. Scurteica e de mers la biserică, la o nuntă, la o cumetrie. Dumneavoastră sunteți doamnă de oraş, n-aveți de unde să ştiți cum e la noi, la țară». «După câte-nțeleg eu, scurteica e cam ce e vizonul sau *agneau-rasé*-ul la oraş. Adică o *summa* a eleganței». «Chiar aşa e. Dacă i-aş trimite eu Maicăi un palton de cea mai bună stofă şi cu guler de vulpe albastră cum aveți dumneavoastră, dacă s-ar îmbrăca-n el ar arăta-o lumea cu degetul. Palton la noi poartă numai învățătoarele şi doctorița de la Rojişte, de la Dispensar». «Atunci nu ne rămâne decât să bați talciocul pân-ai să găseşti scurteică», a zis doamna doctor, fără ironie, ca omul care nu ia-n derâdere obiceiurile altora, pentru că aceia țin de altă categorie socială.

Doamna doctor şi domnul doctor – ca şi naşii mei – vorbeau între ei franțuzeşte. Când apăream eu, o dădeau numaidecât pe româneşte. «Doamnă doctor, domnule doctor, am o rugăminte față de dumneavoastră: vă rog să vorbiți şi cu mine franțuzeşte. Am să vorbesc şi eu cum m-oi pricepe, iar dumneavoastră vă rog să mă corectați la orice greşeală. Ar fi păcat să stau pe lângă dumneavoastră şi să nu trag folos din ce ştiți dumneavoastră». Din acea zi, în orice moment când mă aflam în bucătărie, de obicei serile, doamna doctor mă punea să-i povestesc pe franțuzeşte cum îmi petrecusem ziua. După vreo patru-cinci luni de asemenea exerciții mi s-a dezlegat limba şi puteam spune că n-aş fi murit de foame dacă prin nu ştiu ce minune m-aş fi trezit în Franța sau prin alte locuri unde se vorbea franțuzeşte.

«Ce-nseamnă mintea sănătoasă şi proaspătă de țăran: cât de uşor înveți tu orice, Adelina», m-a complimentat

doamna doctor, pentru progresele mele de franceză. Acum înțelegeam mai bine scrisorile călugăriței mele portugheze. Iar în gând îi compuneam lui Gabriel câte o scrisoare în franțuzeşte. Chiar şi-n gând îmi era mai uşor să-i spun pe franțuzeşte că-l iubeam decât în limba noastră. O limbă străină e ca o pânză între tine şi cel căruia îi vorbeşti, ca o mănuşă care-ți desparte mâna de mâna celuilalt. Niciun timp al vieții mele n-a fost mai plin de învățăminte şi de-nvățătură decât orele de română cu doamna Despina şi decât cei doi ani petrecuți în casa doamnei şi-a domnului doctor Zamfirescu. Ce mult am învățat din albumele lor de artă şi câte frumuseți am văzut! Când mă duceam şi eu din curiozitate prin consignații, începeam să deosebesc stilul mobilelor, să deosebesc pictorii nu doar după cât îmi plăceau tablourile lor şi după preț, ci după ce țineam minte despre fiecare din albumele doamnei doctor. Păşisem timid, dar cu stăruință şi cu mult respect în încăperi de viață despre care abia de-auzisem în liceu. Şi nu din vreo ambiție de-a face pe deşteapta față de cineva, ci din curiozitatea, din aviditatea de-a afla cât mai mult despre lumea în care trăiam, în care, material, eram atât de îngrădită de gardul înalt al sărăciei. Față de viața mea din liceu puteam spune că «m-ajunsesem». Mai întâi mâncam pe săturate, îmi luam şi kilul de rahat cu nucă în fiecare lună, îmi ajutam părinții, îmi ajutam fratele, îmi luam câte ceva de-mbrăcat, căpătasem gustul talciocului, de unde îmi cumpăram pe nimica toată câte un lucruşor după cât mă ducea mintea: un vas turcesc de alamă, burtos, îngustat la gură, cu tot felul de incizii pe el – «versete din Coran», cum avea să mă informeze doamna care mi-l vânduse – un cuțit de tăiat hârtie, argintiu, cu un mâner ajurat – persan mi s-a spus – o tavă de ceai, făcută parcă din solzi, cu două mânere cu o lucrătură de-ți lua ochii. «Adelina, dar ştiu că ai gust. Numai lucruri unul şi unul iei. Bravo ție!». Când m-a-ntrebat de preț, doamna doctor a dat din cap. «Ieftin, dar puteai să te mai tocmeşti».

«Doamnă doctor, lucrurile astea nu cer de mâncare. Dacă omul le vinde, înseamnă că are mare nevoie de bani. Eu fără ele pot să trăiesc. Dacă totuşi mă-ncumet să le cumpăr… să mă mai şi tocmesc…». «Adelina, deşi eşti copil sărac, eşti tare generoasă. Puține doamne, şi cu pretenții, s-ar purta ca tine. Bravo ție, eşti un suflet de om». Şi fiindcă doamna doctor era şi ea un adevărat suflet de om, atâtea haine mi-a dăruit în doi ani şi tot timpul vieții ei, cât nu mi-aş fi cumpărat eu într-o sută de ani.

Ca omul care n-are nimic de ascuns şi ca săracul văzut ca găina-n grămadă, mă-mbrăcam cu tot ce-mi dădea doamna doctor, de-ajunsese lumea-n spital să-şi dea coate când mă vedea, fiindcă ştiau toți că, deşi lucram ca soră la sala de operații, continuam să am leafă de infirmieră. Domnul General, singurul, ştia sursa prosperității mele. «Nu fi proastă şi nu spune nimănui de unde ai țoalele-astea. Las' să creadă că te ții cu vreun barosan». Deci domnul General nu excludea posibilitatea ca – eu! – să mă țin cu vreun barosan. Asta m-a făcut să păşesc mai țanțoş pe picioarele mele cu glezne otova, mai ales de când îmi dăduse doamna doctor nişte ghetuțe cu toculeț, care urcau până spre mijlocul pulpei, acoperindu-mi exact partea necioplită de Dumnezeu. Dacă s-ar fi purtat ghetuțe şi vara…

Primul presupus barosan căruia i-aş fi datorat dărnicia a fost domnul General. Nimic din comportamentul meu respectuos şi de ființă nebăgăreață nu îndreptățea asemenea presupunere. Domnul General, vulpe bătrână, care la vremea lui nu fusese chiar uşă-de-biserică, vrând, fără dar şi poate, să mă salte în ochii mediului ambiant, nu încerca în niciun fel să spulbere acest zvon. În pauzele dintre operații mă lua cu dânsul în cabinet. Pentru presupuse giugiuleli şi cine-ştie-ce prăpăstii între un bărbat de şaizeci de ani şi o fată de nouăsprezece. Cum ajungeam în cabinet, încuia uşa, îşi scotea bluza, se-ntindea pe canapea, iar eu mă duceam şi-l masam din creştet pân' la brâu. «Argentino, ai mâini de aur. Cred că

nici gheişele nu masează mai bine». Şi cunoştințele mele se-mbogățeau. Aflasem ce era şi cu gheişele. «Unde-ai învățat tu, fată dragă, să faci masaj mai ceva ca ăia de meserie?». «Când o dor pe Maica oasele şi carnea, o trag cu gaz din cap până-n vârful degetelor de la picioare». Pe domnul General îl masam cu talc. La ultimele mişcări îi spuneam «să vă fie de leac», iar el, după ce-şi punea bluza, se-nclina şi-mi săruta ceremonios mâna.

Prima dată am fost atât de uluită că am rămas cu mâna în aer ca o pasăre aripată. Domnului General ceva i s-a topit în ochi, i-a-nchis o clipă şi mi-a şoptit «mulțumesc, Argentina!». Am băgat de seamă că nu mai folosea vocativul «Argentino!». Apoi, oricâte complicații s-ar fi ivit la sala de operații, ofta, mormăia, dar uitase de-njurături.

Într-o zi, când dânsul ieşise din sală iar eu numărам încă o dată pansamentele de absorbit sângele, din veşnica mea teamă de-a nu uita vreunul în plagă, am simțit o privire ațintită-n ceafă. Era privirea albastră precum cerul a locotenentului Gheorghiu, care fusese mâna a doua la operație. «S-a-ntâmplat ceva, domnule doctor?», l-am întrebat cu teamă-n glas. M-a măsurat din cap până-n picioare cu-o privire fără echivoc. Nimeni nu se uitase vreodată aşa la mine. Îmi bătea inima ca la iepurii fugăriți. Locotenentul a ridicat din sprâncene şi mi-a spus pe-un ton glumeț: «Nu s-a-ntâmplat nimic, dar poate că aş vrea să se-ntâmple». Şi iar m-a măsurat din cap până-n picioare. «Dacă n-ai costa aşa de scump... Eu, un biet locotenent, nu pot intra-n competiție».

Mi s-a urcat sângele la cap, dar judecata mi-a spus s-o dau pe glumă. «Domnule locotenent, atunci nu ne rămâne decât s-aşteptăm să-naintați în grad». Şi ne-am pornit amândoi pe râs. Ştiam despre el doar că fusese-nsurat cu-o farmacistă din spital, o fată mărunțică, delicată, cu trăsături frumoase, cu-o privire în care bănuiai permanenta aşteptare a unei catastrofe. Şi catastrofa se petrecuse: i se desfăcuse contractul de muncă şi nici

măcar un post de infirmieră nu găsise.

După aproape un an de când fusese concediată, sosise din partea ei câte o scrisoare cu acelaşi conținut, una adresată farmacistei-şefe, cealaltă colonelului-şef al laboratorului:

«De un an de zile încerc să aflu un mijloc de-a-mi câştiga pâinea şi n-am aflat. Am vândut bruma de lucruri rămase de la părinți. Nu mai am ce vinde. Viața mea a ajuns într-o fundătură. Nu mai am putere să lupt cu foamea şi cu insomnia. Singura mea legătură cu viața, singura mea obligație față de viață era motanul meu. El a murit acum o lună. Moartea lui îmi uşurează despărțirea de viață. Am reuşit să-nfrâng groaza față de moarte, înfiptă în fiecare fibră a ființei noastre, îi mulțumesc lui Dumnezeu şi-i mulțumesc lui Mițuş al meu că m-au dezlegat de-această groază. Vă rog să mă iertați că vă scriu aceste rânduri. Am lăsat, ca un ban alb pentru zile negre, unor vecini cumsecade, banii de incinerare şi am compus şi scrisoarea fată de autorități (ca să nu-mi facă necropsie).

Rămâneți cu bine şi, dacă vreodată am să vă trec prin amintire, să nu vă gândiți la mine cu tristețe ci cu un zâmbet şi chiar cu invidie. Eu am trecut şi ultimul examen.

Lucia Cantemir, fostă Gheorghiu».

Lucia Cantemir, fostă Gheorghiu, scrisese cele două scrisori acelor doi oameni care ar fi putut s-o apere când i se desfăcuse contractul de muncă; ar fi putut s-o apere, dar n-o făcuseră. Cei doi n-ar fi arătat în veci de veci cuiva scrisoarea ce venea ca o mustrare din lumea de dincolo. Dar biata Lucia Cantemir mai trimisese aceeaşi scrisoare nu-se-ştie-cui. Cuiva care o multiplicase la şapirograf şi o-mprăştiase în tot spitalul. Ştiu că domnul General s-a albit la față când a citit-o, s-a lăsat pe scaunul de la birou şi şi-a luat capul între mâini. «Domnule General, ce s-a-ntâmplat?», l-am întrebat eu, alarmată. Fără niciun cuvânt mi-a-ntins foaia de hârtie. Am citit-o o dată, de două ori, de trei ori şi parcă refuzam să-i dau crezare. Până la urmă m-am închinat şi-am

şoptit «Dumnezeu s-o ierte şi s-o odihnească!». «Au dat-o afară fiindcă i-a rămas un unchi în Franța, fratele maicăsii», a sunat într-un târziu explicația tragediei a cărei victimă fusese Lucia Cantemir.

Noi, copiii din sat, mergeam după carul cu mortul fiindcă la răscruci, unde preotul făcea o cetanie, se azvârleau şi ceva creițari, vama de trecut dincolo. Ne buluceam cu toții că doar de-om apuca şi noi vreunul. Apoi, la cimitir, ne mai milostiveau neamurile mortului cu câte-un colac şi ne mai puneau în palmă o lingură de grâu îndulcit – coliva – în care-ntingeam cu bucățele din colac şi apoi ne lingeam palma. Ne duceam la mort cum ne duceam şi la nunți şi la botezuri. Pentru noi, moartea nu era prilej nici de mirare, nici de-ntristare. Până la douăzeci de ani nu plânsesem după niciun mort. Țineam minte doar vorbele unei vecine ale noastre căreia-i murise în acelaşi timp şi-un ginere, om în floarea vârstei, şi porcul. Stând de taină cu-o fată de-a ei – nu cu aceea rămasă văduvă – fiică-sa-i spusese la un moment dat vecinei noastre: «Maică, dumitale parcă mai rău îți pare dupe porc decât dupe neică Oncică, de se duse». «Păi cum să nu-mi paie, fată? Nean-tu, fie acolo unde e, cât a mai supărat-o pe dadă-ta… da' bietu' porc pe cine-a supărat? Cum să nu plâng dupe el?! Şi ne lăsă şi fără bucătură pe masă». Fără să ştiu să exprim ceea ce simțisem când le-auzisem pe cele două femei spunând ceea ce spuseseră, am înțeles că şi-n durere era o scară de valori, legată în primul rând de utilitatea ființei pierdute.

Moartea Luciei Cantemir îmi amintea de toate acele întâmplări ale copilăriei. Hârtia pe care-o țineam în mână mă făcea să simt pentru prima oară moartea ca pe ceva cumplit, ca pe-o zidire într-o singurătate fără leac, ca pe-un sfârşit a tot ce-ai trăit, a tot ce ți-ai închipuit, ca pe-o anihilare a măruntului univers reprezentat de fiecare

dintre noi. De la moartea Luciei Cantemir, cuvântul sfârşit a căpătat pentru mine un înțeles pe care nu-l avusese pân-atunci. De-atunci avea să-nsemne un pumn de cenuşă, praful şi pulberea în care ne prefăceam cu toții până la urmă. Am întrebat-o pe doamna doctor cum se-ajungea la Crematoriu.

În ziua incinerării Luciei Cantemir urma să fiu în tura de noapte. M-am oprit la „Națiunii" şi-am cumpărat patru garoafe liliachiu deschis, mărginite cu grena. De teamă să nu mă rătăcesc şi să nu-ntârzii la ceremonie, am plecat cu două ceasuri mai devreme de-acasă. Când am ajuns la Crematoriu nu era nimeni afară de personal, care intra şi ieşea, văzându-şi de treburi. Lucia Cantemir se afla chiar pe catafalcul central, acela coborâtor. Avea stâlp la cap, cu numele şi cu timpul trecerii ei prin lume: 1924-1952. Peste vreun ceas au sosit un bărbat şi o femeie de vârstă mijlocie, îmbrăcați în negru, cu-o colivă şi cu-o prescură. S-au uitat la mine, şi doamna s-a simțit datoare să-mi spună câteva cuvinte: «Sunteți colegă de-a Luciei, domnişoară?» «Sunt infirmieră la ortopedie, la spitalul unde-a lucrat şi dânsa».

Încet-încet, sala s-a umplut. Cred că numai infirmierele şi surorile care erau de serviciu n-au venit. Dintre gradele mari, în uniformă, i-am văzut pe Generalul nostru şi pe generalul-şef de la oftalmologie. Când a-nceput slujba, afară de noi, personalul de jos, numai cei doi generali şi-au făcut semnul crucii. Spre cinstea lui, a venit la incinerare şi doctorul Costi Gheorghiu, fostul soț al moartei. Un preot caterisit a făcut slujba, însoțit de-un cor bărbătesc, frumos cum eu nu mai auzisem niciodată. Nu mai auzisem, dar mi-am dat seama că a cântat duios, cuprins parcă de milă pentru ființa care pleca din lume. Am aflat de la infirmiere că acei doi oameni de suflet, vecinii Luciei Cantemir, nu-i spuseseră preotului că moarta îşi luase viața. Deşi scos din cinul preoțesc – fiindcă cei din cin, pe vremea aceea, n-aveau voie să slujească la crematoriu – poate nici el n-ar fi vrut să facă

slujbă creştinească unei sinucigaşe. Vecinii Luciei Cantemir luaseră asupra lor păcatul de-a nu-i fi spus preotului adevărul. «Măcar să plece şi ea cu cinstire, cu cântare. Numai Dumnezeu are dreptul s-o judece». Tot timpul slujbei m-am gândit la viață şi la viața mea. Ce-aş fi făcut eu dacă m-ar fi dat afară de la spital? Dacă n-aş fi găsit altă muncă la oraş, mă-ntorceam în sat, lângă ai mei, la sapă, ca neam de neamul meu.

Doamna Despina mereu ne-ndemna să ne gândim bine la ceea ce voiam să facem în viață. La țară ce-nsemna să te gândeşti bine? Însemna să te măriți cât mai de tânără, să faci repede copii, ca să ai timp să-i creşti, să te străduieşti să ai casă, grajd, pătul, vite, păsări, s-o duci cât de cât omeneşte şi să fii în rândul lumii. Să nu te-arate lumea cu deştiul. Tot ce nu era cum gândea lumea că trebuie să fie te trăgea la margine. Paulina şi cu Gica, soru-sa, ale lui Gălbează, rămăseseră singurele nemăritate din tot satul. Frumoase nu erau, sărace erau. Dar mai erau şi altele la fel ca ele, dar măritate, cu copii. Eu ajunsesem la oraş. Eu ce gândeam că aveam de făcut? Spre a fi în rândul lumii, rând a cărui vechime se pierdea în negura timpului, ar fi trebuit să mă mărit şi că fac copii. De măritat n-aveam cu cine. Prin urmare îmi rămânea să-ncerc să mă salt şi eu într-o meserie, să-nvăț cât şi ce puteam, câştigându-mi pâinea.

Au trecut cincizeci de ani de-atunci. Oare şi-o mai aminti-o cineva pe Lucia Cantemir dintre cei care mai trăiesc şi-au cunoscut-o? Ciudată e memoria omului. Am uitat atâtea şi-atâtea întâmplări legate de viața mea, dar țin şi-acum minte mânuțele ei ca de copil, subțiri, aproape transparente, împreunate a pace pe piept peste o bluză albă cu jabou; printre actele mele păstrez şi-acum scrisoarea ei trasă la şapirograf. După ce se terminase ceremonia şi corul mai intona abia auzit o cântare de

petrecere din lume, un tânăr, îmbrăcat civil, s-a apropiat de catafalc şi a spus: «Şi-acum să ne luăm rămas-bun de la aceea care a fost Lucia Cantemir, să ne luăm rămas-bun chiar cu vorbele ei: „Rămâneți cu bine şi dacă vreodată am să vă trec prin amintire, să nu vă gândiți la mine cu tristețe, ci cu un zâmbet şi chiar cu invidie. Eu am trecut şi ultimul examen”». A făcut o pauză, apoi a spus «drum bun, Lucia!» şi a ieşit din încăpere fără să se uite în urmă.

O văzusem în viață de patru-cinci ori pe Lucia Cantemir, când se ivise nevoia câte unui medicament care nu fusese trecut în condică. De fiecare dată întorsese farmacia pe dos, dar nu mă lăsase să plec cu mâna goală. De cum o văzusem, citisem în ochii ei – mi se părea atunci – pecetea lăsată de-o mare amărăciune. Nu mă gândisem la anticiparea unei catastrofe. De multe ori – aveam să bag de seamă cu vremea – în făpturi e-ntipărit nu doar trecutul, dar şi viitorul; în ochi, într-un zâmbet, într-o inflexiune a vocii. La noi în sat, înainte de-a mă fi născut eu, se spânzurase o femeie. Bărbatul bătea la ea ca la fasole, din te-miri-ce. Când n-a mai putut răbda, şi-a adunat şi ea într-o boccea cât a putut şi s-a-ntors la părinți. Dar, în loc să-i oblojească sufletul ajuns carne vie, părinții nu ştiau cum s-o trimită înapoi la podoaba de bărbat. Într-o zi, femeia s-a dus la pârâu, s-a scăldat, s-a spălat pe cap cu flori de salvie, s-a primenit, s-a-ncălțat cu gumarii de zile mari şi a plecat de-acasă către seară. Câinele a urlat deodată a moarte şi i-a dus pe oameni la marginea pădurii din jos de Brăteasa.

Femeia se spânzurase de-o ramură joasă de tei. Atât de joasă că n-avea cum s-atârne de ea. Au găsit-o în genunchi. Atât de mult voise să moară. O-ngropaseră fără preot, fără praznic, în afara cimitirului, fiindcă aşa este rânduiala creştină. Parcă toți voiseră să se lepede de ea. Numai câinele i se-aşezase pe mormânt şi acolo murise. Degeaba-i aduceau de-acasă mâncare şi strachină cu apă. Ceva se rupsese în sufletul lui. Floarea lui Ciocârlan,

aşa se numise femeia, fusese ceva neam cu Maica. De câte ori mergea la tămâiat, înainte de-a intra în cimitir, Maica se oprea la mormântul Floarei, îl tămâia şi aprindea o lumânare. «Maică, matale crezi că chiar trebuia să se spânzure?». «Nu trebuia, maică, fiindcă e ăl mai mare păcat să pui tu capăt la ce ți-a dat Dumnezeu. Da' dac-a răzbit-o săraca...». «Şi nici dacă te răzbeşte, nu trebuie...?». «Păi, din bătrâni cică să-L laşi pe Ăl de te-a trimes acilea să te cheme când crede El». «Va să zică să rabzi şi iar să rabzi». «Da, maică, să rabzi până ți-o veni ceasul». Oricât aveam să mai aflu şi eu de prin cărți în privința liberului-arbitru asupra propriei vieți, am rămas neclintită în credința Maicăi. Simplificată, adusă la nivelul unei țărance şcolite, ajunsă în slujbă la oraş, «teoria» Maicăi se traducea prin interdicția de-a-ți da demisia din viață. Moartea Luciei Cantemir, ca şi scrisorile Călugăriței portugheze, parcă-mi treziseră în minte ceva ce până atunci dormise somn adânc. Poate că nici unuia dintre noi nu ne este dat să ştim câtă însemnătate avem în viața altora. De unde să fi bănuit Lucia Cantemir că o infirmieră din spital, pe care o văzuse de câteva ori, avea s-o țină minte o viață? Că ea, Lucia Cantemir avea să fie piatra de hotar în jurul căreia urmau să se-nvârtească părerile despre lume ale acelei mărunte infirmiere? Păreri ce-aveau să se-mpartă între «înainte» şi «după» Lucia Cantemir?

Iar Călugărița portugheză, despre care nu ştiam cum îşi sfârşise viața, cum să-şi fi-nchipuit că, peste trei veacuri, avea să fie tovarăşa de fiecare seară a unei fete neînsemnate, dintr-o țară de care niciun portughez al vremii n-auzise? Câte poveşti nu țeseam în jurul vieții ei? Ca răzbunare împotriva celui care-o părăsise, apărea un cavaler mai frumos, mai viteaz şi mai de neam decât «trădătorul», care-o răpea din mânăstire, făceau o nuntă ca-n poveşti şi trăiau împreună fericiți până la adânci bătrânețe. Alteori, o-nchipuiam înălțată deasupra tuturor amărăciunilor, înseninată în fața spectacolului unei lumi

pe care, cunoscând-o prea bine o lăsa în urmă, călugărindu-se pentru totdeauna. Ajungând stareță, împărtăşea din bogăția sufletului ei încercat unor tinere cu inima scrum în urma vreunei iubiri pârjolitoare. Dar dragostea mea pentru Gabriel? Nu mi-era ciudă că nu mă iubea, mi-era ciudă că n-aveam ce vină să-i aduc. Şi fără să mi-o spun deschis chiar mie, tânjeam să fiu şi eu dacă nu iubită măcar dorită, pentru o zi, pentru un ceas, aşa cum eram: nici urâtă, nici frumoasă, dar curată, îngrijită, purtându-mă cuviincios, încercând să fiu blândă şi îngăduitoare cu oamenii. «Maică, nimic nu face mai mult pe lumea asta ca o inimă bună şi ca o vorbă bună. Să te gândeşti de-o sută de ori când scoți vorba din gură, că nu ştii unde loveşti cu ea». De când o ştiam, Maica vorbea ca o femeie bătrână. Parcă se adunase-n ea înțelepciune de veacuri. În sufletul nemulțumit clipa sapă adânc. La treizeci şi opt de ani ai ei, femeile de la oraş, cucoanele, se simțeau în plină tinerețe, preocupate de modă, de mondenități, coafate, manichiurate, fardate. Ea arăta fără vârstă. Parcă nu fusese niciodată şi ea tânără. Era atât de muncită şi trăită-atât de prost şi n-auzise o dată o vorbă bună. Erau şi alte femei sărace-n Brăteasa, muncite şi trăite rău, dar când râdeau, râdeau sănătos. Maica şi când râdea, rareori, i se lăsau colțurile gurii-n jos, a tristețe, în ochi i se ivea o privire care parcă ar fi căutat ceva-n depărtare, iar râsul ei era mut. Maica era dintre cei făcuți să-ndure viața, nu s-o-nfrunte. Mă gândeam ce să fac eu ca să-i răzbun viața, ca să simtă ea că i-am răzbunat-o. Dacă Gelu şi cu mine aveam să ne facem un rost la oraş, pentru Maica ar fi fost a mai mare mângâiere.

♦

În concediu învățam pentru Şcoala de Surori. Eram scutită parțial de frecvență, datorită muncii în spital. Voiam să fiu totuşi la-nălțime la şcoală şi să nu se spună

că mi se făceau favoruri fiindcă lucram la militari. În acea vreme urmau Şcoala de Surori fete reuşite la Medicină, fără loc, din cauza originii sociale; altele care, ştiindu-se fără şanse, nici măcar nu-şi încercaseră norocul pe la facultăți, şi fete din categoria mea, dorind toate să câştige o pâine acolo unde se putea. O aveam colegă chiar pe fiica unuia dintre cei mai cunoscuți ftiziologi din România. Norocul meu a fost spiritul de ordine şi de chibzuire a timpului pe care-l supsesem o dată cu laptele Maicăi. Ordinea şi chibzuirea Maicăi, fără de care demult ne-ar fi mâncat câinii. Tot ce-avea de făcut era bine rostuit în mintea ei. Doar din când în când, peste zi, o vedeai că se-aşeza pe marginea prispei, pe-un scăunel cu trei picioare, şi chiar pe jos, sub dudul din curte, închidea ochii şi stătea aşa zece-cincisprezece minute.

«Maică, la ce te gândeşti când stai aşa cu ochii-nchişi ziua-n nămiaza mare?». «La nimic. Dorm, ca să prind puteri şi s-o duc mai departe». Am moştenit de la ea felul ăsta de-a mă odihni oriunde m-aş afla. Şi cinci minute dacă le dorm când m-ajunge oboseala şi tot mă simt refăcută. Aveam să aflu că acelaşi sistem de-a se odihni îl au cosmonauții: ei îşi comandă când s-adoarmă, când să se trezească. Şi uite-aşa, Maica şi cu mine eram nişte premergătoare ale cosmonauților!

Vreo săptămână, în spital s-a vorbit de moartea Luciei Cantemir. Fiecare îşi dezgropa amintirile despre ea, îşi dădea cu presupusul şi mai ales nu-i aproba gestul. «Femeie de serviciu să se fi angajat undeva şi aşa ceva tot nu trebuia să facă». Am fost, cred, singura care nu mi-am dat cu părerea în niciun fel despre sinuciderea ei. Domnul General care, ca şi mine, nu scosese o vorbă în privința acestui subiect, mi-a spus într-o zi cu multă amărăciune: «Doamne Dumnezeule, ce ți-e şi cu oamenii ăştia. Nici mort nu-ți dau pace. Cât a trăit, unul nu ne-am gândit la ea, şi-acuma, nu mai putem de grijă de ce s-a omorât». Şi iară şi-a luat capul între mâini şi şi-a rezimat în duşmănie coatele pe birou de parc-ar fi vrut

să-l găurească. Nu puteam spune că nu eram şi eu curioasă în privința unei ființe care-şi pusese capăt zilelor, că n-aş fi vrut să ştiu şi eu care fuseseră meandrele unui suflet de om care mai întâi şi mai întâi îşi înfrânsese frica de moarte. Eram şi eu curioasă. Dar mi se părea o impietate să scotoceşti prin viața unui om, fără să ai măcar scuza că eşti scriitor şi că psihologia personajelor este parte esențială a meseriei tale. «De ce nu consultase un psihiatru?», era părerea cea mai răspândită. Ca şi când psihiatrul i-ar fi dat şi de mâncare.

După vreo săptămână, uitarea se aşternuse asupra Luciei Cantemir ca asupra tuturor morților. În echipa de la sală mă nimerisem, peste vreo şase zile, cu doctorul Costi Gheorghiu. Ne mai întâlnisem între timp, ne salutasem, evitând să ne privim. Între noi stăruia imaginea unui catafalc pe care dormea un chip de ceară înconjurat de bucle brune, a două mâini de copil încrucişate peste un jabou alb. Despre divorțul dintre el şi Lucia Cantemir auzisem versiuni câtă frunză, câtă iarbă. După ce se terminase operația – mâna-ntâi fiind un colonel, iar el mâna a doua – în timp ce aşezam instrumentarul pentru sterilizare, doctorul Gheorghiu mi-a pus o mână pe braț. «Argentina, aş vrea să stau nițel de vorbă cu dumneata». M-am uitat întrebător la el. «Vreau să-ți spun ceva». M-am uitat din nou întrebător, fără niciun cuvânt. În sală rămăsesem singuri. Am închis caseta cu instrumente şi l-am privit din nou. A tras aer în piept. «Argentina, ştiu că ai auzit o mie şi una de versiuni despre divorțul Luciei şi-al meu. Lucia a divorțat de mine. După şase ani de căsătorie în care ne-am înțeles foarte, foarte bine. Când s-a convins că nu putea avea copii, din cauza unei malformații congenitale, a înaintat acțiune de divorț. Protestele mele n-au servit la nimic. „Nu mi-aş ierta niciodată să n-ai copii din cauza mea”, răspundea ea la toate argumentele mele împotriva despărțirii. Din ziua acțiunii de divorț a refuzat să ne mai vedem». De ce oare-

mi spunea mie lucrurile astea? «Domnule doctor, de ce...», şi vorbele mi s-au oprit în gât. «Te-ntrebi de ce ți-am spus toate astea. Fiindcă... fiindcă nu vreau să ai o părere greşită despre mine». Din ochi îi pierise sclipătul ironic şi şugubăț care mi-l amintea pe Gabriel. Îi luase locul ceva palid şi stins. Avea o privire de om trecut printr-o grea încercare. Dacă mă gândesc acum, la bătrânețe, care a fost şi este sentimentul dominant al vieții mele îmi dau seama că e vorba de milă. Mila care cuprinde şi dragoste, şi duioşie, şi mai ales dăruire.

Mă uitam la doctorul Costi Gheorghiu şi parcă-l vedeam pentru prima oară. Şi bărbatul subțirel, aproape slăbănog, din fața mea, nici înalt, nici scund, blond, cu-o față între rotund şi oval, cu ochi proeminenți, când albaştri, când bătând în verde, cu buze cărnoase, deodată mi s-a părut o ființă care tânjea, măcar în acel moment, după mila cuiva, după înțelegerea cuiva care să nu se erijeze în procuror, în anchetator, tânjea după adierea unui suflet dispus să ia omul aşa cum e. Am uitat o clipă că eram o subalternă oarecare şi mai ales mi-am uitat rezerva, reținerea mea țărănească, şi privindu-l, cum îşi priveşte o mamă copilul amărât, i-am mângâiat fața, abia atingându-i-o cu degetele. A-nchis ochii şi chipul i s-a destins, asemenea cu-al acelora care-şi dau ultima suflare. Când i-a deschis, eu eram în uşă. Din câțiva paşi a fost lângă mine. Nu-mi regretam gestul şi nu i-am ocolit privirea, în ea am citit recunoştința omului căruia cineva îi întindea la greu o mână şi nicidecum suspiciunea unei încercări de seducție. Deşi prima noastră «conversație» mi-l situase în rândul fustangiilor, din ziua în care i-am atins fața am început să mă gândesc la el ca la un frate. Mi-nchipuiam că lui Gelu, frate-meu – ferească Dumnezeu! – i s-ar fi întâmplat ceea ce i se-ntâmplase doctorului Gheorghiu. Îl priveam, când nu ne observa nimeni, cu ochi de mamă, de soră. Era singura libertate pe care mi-o îngăduiam față de el. Pe vremea copilăriei şi-a tinereții mele, buna-cuviință cerea ca orice pas, în orice

fel de relație între un bărbat şi-o femeie, să pornească din partea bărbatului. Dacă Maica ar fi ştiut că mă-ndrăgostisem de Gabriel – «vărul meu din frați», cum se spune pe la noi – cred că m-ar fi trimis neîntârziat să mă spovedesc şi, ca ispăşire pentru asemenea păcat, să fac mătănii până la sfârşitul vieții. După frați, verii din frați sunt cele mai apropiate rude şi nu e păcat mai mare decât să te dai în dragoste cu neamurile. Aşa ceva în Brăteasa nu se pomenise. Erau vreo trei-patru femei măritate care aveau ibovnici – «ibomnici», în pronunția locală – şi lumea se uita chiorâş la ele şi mai ales la bărbații lor care țineau aşa ceva-n bătătură. Afară de faptul că nu-i spusesem prin viu grai că-l iubeam, făcusem tot ce se putea ca văru-meu Gabriel s-o ştie. Prin urmare nu respectasem principiul care-ți recomanda s-aştepți primul pas din partea bărbatului. Dragostea nu cunoaşte legi, nu ține seama de reguli şi de principii, înseamnă abolirea oricărei «constituții», ca la orice revoluție. Dacă nu făceam niciun pas către doctorul Costi Gheorghiu nu-nsemna altceva decât că nu eram îndrăgostită de el. Mare ghinion în viață, dacă nu chiar nefericire, ca prima dragoste să fie un om frumos şi o virtualitate, o dorință neîmplinită, aceea care conservă nealterată imaginea primei ființe iubite. Imaginea lui Gabriel avea să se suprapună tuturor bărbaților întâlniți în viața mea. Costi Gheorghiu nu era nici el îndrăgostit de mine; cum nu era nici domnul General. Nu era vorba doar că nu eram frumoasă. Am văzut în viață şi unele urâte care stârnesc pasiuni. Îmi lipsea acel «vino-ncoa'» sau, cum zic golanii, «vino peste mine». Pentru a fi fost băgată-n seamă de cineva, indiferent din ce punct de vedere, trebuia ca mai întâi omul să mă cunoască şi să mă prețuiască pentru capacitatea mea de-a trage ca boul la jug, pentru mentalitatea mea de om sărac, din categoria celor care n-aşteaptă pere mălăiețe, pentru corectitudinea mea în orice fel de relație, pentru concepția mea despre viață, din care lipsea chiulul; o dată cu zisul

comunism, chiulul începea să se-ntindă ca iedera. De pe-atunci se practica sistemul «trei cu mapa, doi cu sapa».

Într-o zi, când ieşeam amândoi din tură, doctorul Gheorghiu m-a invitat la o cofetărie mititică, peste drum de Facultatea de Drept. Acolo am mâncat pentru prima oară în viață mascote. Bune – că n-aveam să le uit niciodată. După ce le-am prins gustul, când voiam să mă răsfăț, înainte de-a mă duce acasă, îmi cumpăram una şi-o mâncam în trei timpi, ca să-mi lungesc plăcerea. Stăteam în fața doctorului Gheorghiu fără niciun cuvânt, iar de mascotă nu m-atingeam. «Nu vrei să ne mâncăm prăjitura?», m-a-ntrebat el zâmbind. «Am aşteptat să-ncepeți dumneavoastră». «Argentina, când suntem numai noi doi, spune-mi „Costi”». «Nu-ndrăznesc». «De ce? Fiindcă sunt cu aproape zece ani mai bătrân decât tine?». «Nu de asta. Dumneavoastră sunteți doctor, cu părinți doctori. Eu sunt ceea ce ştiți, şi vin de la țară. Cum zice frate-meu, sunt prima generație încălțată din neamul meu. E-atât de mare deosebirea dintre noi». «Eu nu fac asemenea deosebiri. Oamenii sunt oameni şi-atâta tot». «„Egali în fața legii etcaetera etcaetera”. Astea sunt vorbe, domnule doctor». «Costi, nu „domnule doctor”». «Costi. Eu locuiesc pe Doctor Lister, la o familie de medici. Deşi am făcut liceul, şi un liceu foarte bun, deşi am avut colege din familii de intelectuali, deşi am fost colegă la internat cu fete de neam-mare unele, acum, când locuiesc la doamna şi la domnul doctor Zamfirescu, văd ce deosebire este între mine şi ei, adică între mine – doamna şi domnul doctor». «Cred că au vârsta la care ți-ar putea fi părinți. Ai vrea să ştii cât ştiu ei?». «Nu despre asta e vorba. Ei fac în conversație aluzii pe care cineva de vârsta mea, dar din mediul lor, le-ar pricepe. La tot pasul le cer explicații. Vreau să-nvăț cât mai mult, dar oricât aş vrea, simt tot ce ne desparte». Costi a oftat şi m-a bătut uşor cu degetele pe braț. «Argentina, sunt sătul de „lume bună”, de unii cărora cu nicio prăjină nu le-ajungi la nas; vreau şi eu să stau de vorbă cu un om. Cu un suflet de om. M-am

săturat de oameni preocupați să-şi etaleze noblețea şi cunoştințele. Sunt sătul şi de „foşti” şi de „actuali”. Unii trăiesc numai din trecut şi din depănat amintiri ante-comuniste, alții numai din bătut cu cărămida-n piept cât de oropsiți au fost, dar asta nu-i împiedică să se dedulcească la bine cât ai bate din palme». «La mine-n sat, ăi mai leneşi, ăi mai târâie-brâu sunt mari şi tari în gospodăria colectivă». «Aşteaptă să plece generația generalului nostru şi-ai să vezi că ne-umplem de doctori „politicoşi”, adică ajunşi prin politică. Dac-ai şti cum sunt săpați şi mâncați ăştia buni, în jur de şaizeci de ani, de lupii tineri care le țin calea la potecă...». «Asta e lumea în care trăim, în care s-a trăit, cu unele deosebiri, şi-n care se va trăi, tot cu unele deosebiri». «Dar ca acuma parcă n-a fost niciodată». «E drept că nu erau pline puşcăriile de oameni doar fiindcă ar fi fost bănuiți că nu le era drag regimul în care trăiau». «Îi iei omului averea, dar şi dreptul de-a trăi, de-a munci; şi-n loc să-i foloseşti pregătirea profesională îl laşi să trieze cartofi la Obor, să sape şanțuri...». Vorbeam încet, în cofetărie nu era nimeni la ora aia, afară de vânzătoare. Şi totuşi mă miram de noi că aveam curajul să vorbim deschis de lucruri despre care nu era bine să vorbeşti, într-o vreme când se-nmulțiseră urechile şi din pereți, când era bine să te fereşti şi de copiii şi de frații tăi.

«Sunt surprins de felul cum gândeşti, Argentina. Apropo de acele „deosebiri” dintre noi. Pentru categoria socială din care provii n-au fost traumele din alte medii». «Dacă nu eşti țăran, neam de neamul tău, e greu să-ți închipui ce-nseamnă şi pentru ăl mai sărac țăran să i se ia pământul şi boii din bătătură. Dacă nu eşti țăran nu-ți poți închipui. Şi la Colectivă să vezi că şi din puținul care ți se cuvine te fură preşedintele, brigadierii, primarul...». «Şi-atunci cum rămâne cu „s-a trăit şi se va trăi la fel, cu unele deosebiri”?». «Mă gândeam că nici pe vremea iobăgiei, pentru țărani n-o fi fost mai bine. Mă gândeam că nici în nouă sute şapte n-o fi fost mai bine. Pentru unii

nu e niciodată bine. Nu e niciodată şi timpul lor». «Cred că ai dreptate. Totuşi parcă niciodată n-a venit politica să te ia de guler ca acuma». «Ştiu şi eu? Doctorii mei, cei din Lister, au o bibliotecă de patru-cinci mii de cărți. Când fac prin casă curat, mereu iau câte-o carte-n mână. Seara, oricât de obosită aş fi, citesc măcar cinci-şase pagini. Acuma citesc o carte de Constantin Bacalbaşa – *Bucureştii de altădată*. Volumul întâi cuprinde perioada dintre 1871 şi 1888. Şi pe-atunci se-ajungea-n fruntea bucatelor tot prin politică. Nici pe-atunci nu era vremea țăranului şi-a săracului. Acuma se vorbeşte de schimbarea lumii, a orânduielii. Nu ştiu ce şi cât s-o schimba, dar ştiu că unora schimbările nu le-aduc niciun bine. Niciun bine niciodată. Aşa le e soarta». «Crezi în soartă, Argentina?». «Ca tot țăranul, cred în soartă şi-n Dumnezeu». «Şi Dumnezeu de ce îngăduie ca unii să aibă o soartă vitregă?». «Nebănuite sunt căile Domnului». «Ce e drept. Când te-am văzut prima dată în sală, cum te şcolea tanti Anişoara, nu mi-am închipuit că într-o bună zi am să simt nevoia să stau de vorbă cu tine şi să-mi caut un prieten în tine». «Dintre-atâta lume de-o seamă cu dumneata...». «Cu tine». «Cu *tine*, tocmai pe mine m-ai găsit?». «E greu să-i explici cuiva şi chiar ție însuți de multe ori ți-e greu să-ți explici de ce simți nevoia să stai de vorbă cu un anume om, să te-apropii de el şi nu de altul».

Am tăcut o vreme uitându-ne unul la altul, cercetând încăperea, privind în stradă prin perdeaua vitrinei. «Argentina, cred că m-am apropiat în gând de tine... atunci la Crematoriu. Privirea ta a fost singura privire plină de milă. Milă pentru Lucia, milă pentru mine. Restul lumii parcă se-ntreba „ce caută ăsta aici?”». Lacrimile pe care nu le vărsasem atunci la Crematoriu, îmi picurau acum pe obraji. Am închis ochii şi-am căutat cu mâna şervețelul de hârtie de pe masă, în timp ce Costi îmi punea în mâna cealaltă batista lui. Mi-am şters lacrimile cu şervețelul, i-am înapoiat batista şi-am dat din

cap încercând să zâmbesc, de parc-aş fi spus «ce să fac, s-a-ntâmplat, iartă-mă».

«Mai vrei o prăjitură?», m-a-ntrebat el după un timp care mi s-a părut o veşnicie. «Da; tot mascotă». «Până la treizeci de ani câți am acum, am avut un singur prieten. La şaptesprezece ani s-a-necat în Olt. Eram într-o excursie. S-a aruncat în apă şi s-a izbit cu tâmpla de-un buştean. A murit pe loc. Trei colegi şi cu mine l-am scos imediat din râu, dar murise. Crescusem împreună. Între noi era o lună diferență. Ne spuneam tot ce ne trecea prin minte. N-aveam secrete unul față de altul. Eram amândoi îndrăgostiți de verişoara lui primară, cu zece ani mai mare decât noi, Mona. Nu ne săturam vorbind de dragostea noastră. Era măritată cu un avocat cu zece ani mai în vârstă decât ea, avea doi copii pe care nici dac-ar fi fost ai noştri nu i-am fi iubit atâta.

Casa lui Radu, prietenul meu, era alături de-a noastră, iar a Monei, alături de-a lui Radu. În fiecare zi ne făceam drum măcar zece minute pe la Mona, să ne jucăm cu băieții ei. Bărbatul Monei, om în toată firea, nu se lăsa păcălit de nişte băiețandri ca noi, cărora le erau dragi copiii, dar erau îndrăgostiți de mamă. Cum purtarea noastră era cât se poate de cuviincioasă, iar vizitele noastre cronometrate, avocatul ne privea cu îngăduință părintească, ne trata totdeauna cu ceva, ne împrumuta cărți. Mona se purta cu noi ca o soră mai mare şi se făcea că nu ştie ce ne aducea zilnic în casa ei. Uneori ne cerea câte un ajutor gospodăresc: să fixăm o priză-n perete, să batem un cui, să plimbăm copiii un sfert de oră prin fața casei. Radu şi cu mine cumpăram bradul de Crăciun pentru casa lor, noi îl împodobeam, unul din noi îl făcea pe moş Crăciun. După Sfântul Ion, noi desfăceam bradul, aşezam podoabele în cutii, scriam pe fiecare cutie ce conținea, le legam cu sfoară şi le puneam la locul lor în cămară. Anii aceia sunt paradisul meu pierdut…

Mă văd şi-acum lângă sicriul lui Radu, iar de partea cealaltă, împietrită, o văd pe Mona. Când ne-am depărtat

de mormânt, a venit la mine, m-a strâns la piept şi mi-a şoptit cu glasul gâtuit de plâns: „Costi, s-a dus ce-a fost mai frumos în viața noastră. Niciodată n-o să mai fie ce-a fost. Niciodată...”». Mi s-au umplut iară ochii de lacrimi. Costi m-a apucat de mână. «Argentina, iartă-mă că-ți spun toate astea, iartă-mă. Nu ştiu ce păcate ai făcut tu ca să te-mpovărez cu toată amărăciunea din sufletul meu. Poți să te-ntrebi pe drept cuvânt: „De-asta m-a invitat omul ăsta la cofetărie, ca să mă facă să plâng?”». Parcă eu ştiam de ce plângeam? În om se strâng vorbe nerostite, gânduri cărora nici n-ai şti să le dai un nume, lacrimi neplânse la vremea lor, care deodată vin ca o apă umflată de ploaie, revărsată peste mal. Şi brusc m-am înseninat şi-am zâmbit, uitându-mă-n ochii lui Costi. «La ce te gândeşti, Argentina?». «La pădurea de tei de la noi de la Brăteasa. Ai pomenit de paradisul tău pierdut. Şi m-am văzut pe mine culcată-n iarbă, petrecând din ochi norii de pe cer, în timp ce păşteam vaca şi oile într-o rarişte din pădure. Parcă pluteam odată cu norii». Am zâmbit mai departe celor mai frumoase amintiri din viața mea de până atunci şi de până acuma, când se-apropie de sfârşit. «Fiecare avem paradisul nostru pierdut». «Ştiu şi eu, Costi? Poate că sunt şi oameni care n-au paradis nici măcar pierdut. Mă gândesc la Maica, mama mea, dacă o avea o singură clipă pe care să şi-o aducă aminte cu drag». «De unde ştii?». «Bănuiesc. E drept că Maica e-un om care nu povesteşte nimic despre ea, dar n-am auzit-o o dată să pomenească despre ceva care să-i fi mers la suflet, să-şi amintească şi ea vreo clipă de-ncântare, de bucurie din viața ei». «Poate au fost şi pentru ea asemenea clipe». «Ar fi o mângâiere pentru mine să ştiu c-ar fi fost». «Tu cum îți concepi viața, Argentina?». «Mai întâi să-mi câştig pâinea la oraş şi să-i ajut pe-ai mei: părinții şi pe frate-meu, pân-o termina Facultatea. Să termin Şcoala de Surori şi să-mi încerc şi eu norocul la o Facultate», «La ce Facultate?». «Mi-ar fi plăcut să fac Literele sau Istoria. Să fiu, poate, profesoară de română,

ca doamna Despina, cea mai bună profesoară a noastră din liceu. Dar când văd ce trebuie să le spună acuma profesorii elevilor...». «De ce nu faci Medicina? Eşti atât de-nzestrată pentru meseria asta». «Când văd câte greşeli se fac în Medicină, cum poți nenoroci nişte oameni pe viață, nu-ndrăznesc să fac asemenea meserie. Şi nici să-mi petrec viața în spital nu-mi doresc. Am fost bună la Ştiințele Naturale. Mai degrabă m-aş vedea la un microscop, într-un laborator. Deocamdată, astea-s vise». «Tot ce mi-ai spus până acum ține de, hai să-i zicem, viața ta profesională. Dar viața nu se reduce doar la atât. Ce ai de gând cu cealaltă parte a vieții?». «Când am întrebat-o pe Maica de ce s-a măritat la şaisprezece ani şi de ce ne-a făcut pe noi, pe mine şi pe frate-meu Gelu, mi-a spus: „Ca să fiu în rândul lumii. Dacă fetelor le e dat să se mărite – m-am măritat; dacă te măriți e musai să faci copii, ca să fii în rândul lumii". La noi la țară asta-nseamnă să fii în rândul lumii. Aş putea eu să fac zece facultăți, să-mi iau zece doctorate, dar dacă n-am să mă mărit, Maica ar socoti un blestem să-i rămână fata fără cruce de voinic în bătătură. Aşa gândeşte lumea din care vin eu». «Nici lumea din care *nu* vii tu nu gândeşte altfel. Femeia nemăritată e bănuită totdeauna de-un viciu ascuns, de-un defect fizic sau moral. Tu îți doreşti să te măriți şi să ai copii?». «Pentru moment nu-mi doresc nici să mă mărit, nici să am copii. Ca să-ți doreşti sau nu o familie contează, cred, ce idee ți-ai făcut despre familie, de la părinții tăi... Ai mei... Şi pe urmă... pe urmă, vorba e dacă-ți găseşti un om potrivit, să-mparți viața cu el, să doreşti să ai copii cu el... nu doar ca să fii „în rândul lumii"». «Sunt de-aceeaşi părere. Deocamdată cred că munceşti prea mult. Şi spital, şi şcoală, şi-nțeleg că ai obligații şi față de familia unde locuieşti». «Față de cât am dat cu sapa-n ăştia douăzeci de ani ai mei, nu mai vorbesc de Maica şi de Taica, ce fac eu acuma e floare la ureche, e boierie. Primul meu noroc în viață a fost bursa la liceu. Al doilea, profesoara noastră de română, doamna

Despina. Venea duminica la noi la internat şi ne-nvăța cum să ne-aşezăm pe scaun, şi cum să ne ridicăm, şi cum să ținem lingura, cuțitul, furculița, paharul. Cum să ne purtăm în lume şi chiar cum să acceptăm sau să respingem curtea unui bărbat. „Fetelor, indiferent din ce mediu proveniți, vreau să se vadă că ați trecut prin liceu, învățați acuma, citiți; cu vremea asta n-o să vă mai întâlniți niciodată”». «Sunt curios cum vă-nvăța să respingeți curtea unui bărbat». «Cu delicatețe şi dându-i de-nțeles că există cineva în viața ta, chiar dacă nu există nici Sfântul Duh». «Inteligent şi foarte diplomatic! Deşteaptă femeie! Tu consideri un mare noroc bursa de la liceu. De ce n-o socoteşti un merit al tău fiindc-ai fost în stare s-o obții?». «Atâția oameni ar merita atâtea lucruri şi nu le au niciodată. La mine-n sat sunt oameni care dacă s-ar fi născut în alt mediu ar fi ajuns departe. Oameni de-o inteligență sclipitoare, care dau cu sapa de când o pot ține-n mână şi până mor. Şi care au conştiința deşteptăciunii lor şi a sorții lor. Aşa că oi fi meritat eu bursa, dar şi noroc am avut. Noroc am şi-acuma. Stau într-o casă boierească, printre lucruri frumoase, printre cărți, printre albume de artă, lângă doamna şi domnul doctor care vorbesc franțuzeşte cu mine, lângă naşii mei, el, colonel de Geniu, naşa, profesoară de latină şi de română, care şi ei vorbesc franțuzeşte cu mine şi mă-nvață cum să mă port, cum să mă fac şi eu cucoană». «Dacă vrei poți vorbi şi cu mine franțuzeşte». Am tăcut. M-am uitat în jos ca şi când aş fi pierdut ceva. «Să vorbesc şi cu... tine franțuzeşte... Mi s-ar părea că ne desparte o perdea şi că am vorbi în fața unui martor. Una e să vrei să-nveți, cum vreau eu să-nvăț de la doctorii mei şi de la naşii mei şi alta să vorbeşti, ştiu şi eu, de la suflet la suflet. Până m-am obişnuit cu mănuşile de sală, mi se părea că nu sunt mâinile mele. Acasă, doamna doctor are cutii cu mănuşi de menaj, trimise de fata lor din America, şi mă-ndeamnă mereu să le folosesc. Dar țăranca de mine, o dată nu-mi pun mănuşi. La sală, abia aştept să

aşez instrumentele în cutiile de sterilizare şi să-mi azvârl mănuşile. Când vorbesc franţuzeşte şi când îmi pun mănuşile de sală parcă mă-nstrăinez de mine. Ştii de ce vorbesc franţuzeşte? Ca să-mi dovedesc mie şi altora că şi ţăranul dacă vrea poate». «Consideri că eşti o fiinţă norocoasă, Argentina?». «Îmi raportez norocul la condiţia mea iniţială. Cred că e mare deosebire între felul cum îşi consideră norocul un om născut într-o casă frumoasă, îndestulată, şi felul cum mi-l socotesc eu, care m-am născut cu pământ pe jos şi ani de zile am dormit pe gerurile mari cu scroafa, cu purceii şi cu viţelul într-o odaie. Acuma că am o cămăruţă de nouă metri pătraţi, duş, chiuvetă şi closet numai ale mele, că am carpetă persană pe jos, peste parchet, pentru mine e raiul pe pământ. Mă trezesc dimineaţa şi cred că visez».

Am tăcut. Mi se părea că vorbisem ca o moară hodorogită, că numai eu vorbeam. Nici nu băgasem de seamă că plecasem din cofetărie şi că mergeam încet-încet pe lângă biserica Sfântul Elefterie. Costi s-a oprit şi mi-a pus mâna pe braţ. «Te rog vorbeşte, povesteşte-mi, nici nu ştii ce bine-mi face să te-ascult; am atâtea de-nvăţat de la tine!». «De la mine?!». «De la tine. În comparaţie cu tine mă simt un personaj atât de fad, de superficial». «Nu ştiu ce-nţelegi prin fad. Superficial îţi garantez că nu eşti. Şi cât am fost infirmieră mi-am dat seama câte parale face fiecare doctor; iar de când lucrez la sală, cu-atât mai mult. Eşti un doctor bun profesional, conştiincios, cu milă de oameni. Generalul, care nu prea dă cu complimentele-n lume, are o părere despre tine ca despre nimeni altul. Ce să-nveţi de la mine?!». «O scară de valori, Argentina. Modul în care percep viaţa oameni din altă categorie decât cea în care te naşti tu. Învăţ să nu reduc viaţa numai la cei de-aceeaşi provenienţă cu mine». «Costi, pe mine m-a făcut să-mi păstrez firea credinţa în soartă. Nu mi-era necaz că alţii aveau şi eu nu. Şi nu-i acuzam pe ei fiindcă eu n-aveam. Consideram sărăcia „darul” pe care mi-l hărăzise destinul. N-am făcut din

sărăcie nici motiv de inferioritate, nici de superioritate. Ceea ce pentru sărac este eveniment, pentru omul înlesnit nu-nseamnă nimic. Dac-ai şti cât de mulțumită sunt când le trimit părinților un kil de zahăr, un kil de orez, o sticlă de ulei, nişte bomboane, marmeladă, ce pot şi eu. Sau când i-am cumpărat lui Gelu un costum pe puncte. I-a dat punctele un coleg. Mă simt în al nouălea cer când le pot fi de folos alor mei. Şi la sală, când îl văd pe doctor mulțumit de mine, mă gândesc că nu fac umbră pământului degeaba». «Trec printr-o perioadă proastă, Argentina. Nu mă pot lăuda c-am avut vreodată un echilibru de beton, dar în ultimul timp nu-mi mai aflu locul. Dac-ai avut vreodată insomnii, ştii că oricum te-ai aşeza-n pat n-adormi. Aşa mi-e mie sufletul acum. Oricum l-aş aşeza nu-şi află nici linişte, nici echilibru». «Spune-ți că tot ce ți s-a-ntâmplat face parte din destinul tău. Şi are să-ți fie mai uşor».

Şi iară tăceam şi mergeam cu paşi de furnică sub cerul de toamnă. Am ajuns în Doctor Lister, în fața casei pe care mă şi obişnuisem deja s-o numesc nu «a mea», ci «la mine-acasă». «Aici locuiesc. Nu te poftesc înăuntru fiindcă nu-ndrăznesc în casă străină». I-am întins mâna, el mi-a sărutat-o şi a mai ținut-o o vreme în mâna lui. «Costi, vreau să ştii că astăzi am fost prima dată-n viață la o cofetărie. Îți mulțumesc». «Argentina, vrei să fim prieteni? Să ne spunem unul altuia ce-avem pe suflet? Să nu ne mai simțim atât de singuri?». La ultimele lui cuvinte am tresărit. L-am privit lung şi l-am mângâiat pe obraz ca o adiere. «Vreau».

♦

În cameră mi-am scos fulgarinul cenuşiu-verzui, dar de la doamna doctor, l-am pus pe umeraş, mi-am scos pantofii, m-am aşezat pe marginea divanului şi mi-am luat capul în mâini. Primul gând mi le-a adus în față pe Călugărița portugheză – legătura mea cu închipuirile

despre Gabriel – şi pe Lucia Cantemir – legătura mea cu Costi Gheorghiu. Gabriel însemna doar foc al imaginației, dorința nestăvilită a trupului, fără niciun viitor, conform principiilor noastre țărăneşti care, la urma urmei, rezumau ştiința despre degenerescență prin cosangvinitate. Chiar dacă m-ar fi iubit Gabriel şi ne-am fi căsătorit, nu ne-am fi-ncumetat s-avem copii, să deschidem drumul cine-ştie-căror anomalii. Nici la animale, țăranul nu-mperechează neamurile între ele. «Norocul nostru», al lui Gabriel şi-al meu, că el nu mă iubea. Mi-am legănat capul şi-am oftat din rărunchi gândindu-mă la acest «noroc».

Costi Gheorghiu. Prima noastră conversație, când eram «prea scumpă pentru un biet locotenent», mă nedumerea şi mai mult după ziua «cu cofetăria», cum aveam să numesc acea după-amiază petrecută împreună cu el. Ce se-ntâmpla cu sufletul acelui biet om, ca el să simtă nevoia să plângă pe umărul unei necunoscute pe care mi-era limpede că n-o dorea fizic? Nici el mie nu-mi inspira nicio dorință. Doar o curiozitate umană şi duioşia pe care o simți în fața unui pui căzut din cuib. Eu pe mine, pentru el, mă socoteam, cum se spune în popor «blasture de oblojală». El diagnosticase exact rana noastră de legătură: «ca să nu ne mai simțim singuri». Fără să fie psihiatri sau psihologi, există oameni buni diagnosticieni ai lipsurilor, singurătatea socială ca şi cea sufletească situându-se în fruntea acestora.

Lipsă era cuvântul definitoriu al sufletului meu. Sunt momente când îți trece prin minte tot ce ai trăit, dar şi străfulgerări care-ți luminează viitorul. Îl luminează e un fel de-a spune. De fapt ți-l aduce în fața ochilor, a ochilor minții, nevăzători dar străpungători a ceea ce te-aşteaptă. Şi ochii mei nevăzători mi-au spus atunci că Maica n-avea să mă vadă mireasă; nici ea, nici altcineva. Am simțit o clipă că asupra mea plana ceea ce poporul numeşte «cununii legate». Fără să-l fi luat în serios pe Costi Gheorghiu când mă găsise «prea scumpă» pentru el,

totuşi în mine s-aprinsese atunci o licărire de speranță că se uitase şi la mine cineva ca la o femeie. După-amiaza petrecută cu el mă aducea cu picioarele pe pământ. Ca şi domnul General, un bărbat în toată puterea cuvântului, cu toți cei cincizeci şi opt de ani ai lui, şi doctorul Costi Gheorghiu avea anume considerație pentru mine omul, femeia fiindu-i indiferentă. La noi la țară, pe la paişpe-cinşpe ani, fetele ieşeau la horă şi se gândeau la măritiş. În Evul Mediu şi-n Renaştere, la fel se-ntâmpla: tinerii se căsătoreau din adolescență, urmând, de fapt, legile firii. Se căsătoreau odată cu trezirea instinctului sexual. Se comportau ca toate făpturile naturii.

Eu, care mă-ndrăgostisem abia la optsprezece ani, eram un fel de must care-ntârzie să dea-n fiert. După 4 aprilie 1944, Liceul nostru se transformase-n spital. În decembrie 1944, când ne-am întors la şcoală, am învățat, peste drum, la „Colegiul Carol", în care se afla şi Teatrul Național. Noi, fetele, învățam dimineața, băieții de la „Carol" după amiaza. Multe fete şi mulți băieți îşi lăsau bilete-n bănci, îşi fixau întâlniri, astfel născându-se idile. Acum aveam douăzeci de ani şi tânjeam după dragoste. Voiam să fiu iubită, să fiu dorită. De indiferent cine? Ei, asta nu. «Păi atunci ce pretenții ai? Bagă-ți mințile-n cap şi vezi-ți de treabă. Bucură-te că doi oameni ca Generalul şi ca doctorul Gheorghiu te prețuiesc ca om, te tratează ca pe-un egal. Dacă ți-o fi dat să fii iubită de cine-ai să iubeşti – bine. Aşa cum ai acceptat că unii sunt săraci şi alții bogați, acceptă şi că unii au parte de dragoste şi alții nu. Crezi că toți oamenii sunt iubiți şi iubesc? Iubesc pe cine-i iubeşte? Nu mai vorbesc dacă mai iubesc şi pe cine n-ar trebui să iubească, aşa ca tine».

«Asta-i răsplata pentru că te-am iubit cu atâta duioşie? Dar n-are importanță; sunt hotărâtă să te ador toată viața şi să nu mai văd pe nimeni toată viața». Aşa-i scria Călugărița mea portugheză iubitului ei trădător. Ea stătea într-o mânăstire unde cineva îi dădea de mâncare şi un adăpost. Pe mine, viața mă mâna de la spate, lăsându-mi

puțin timp de visare.

De curând m-a-ntrebat o tânără pentru ce am muncit toată viața. «În primul şi-n primul rând ca să am ce mânca». S-a uitat la mine cu un aer superior. «Sunteți intelectuală: nu mi-aş fi-nchipuit că ați trăit numai ca să mâncați». «N-am trăit numai ca să mănânc, domnişoară, dar n-am putut să trăiesc fără să mănânc. Nouă sute nouăzeci şi nouă la mie din populația globului munceşte ca să aibă ce mânca. De unde să ştii dumneata asta, ca fiică de miliardar, care te mai bucuri şi de-un mizilic de zece mii de dolari pe lună la un post de televiziune? În vremea asta eu trăiesc din trei milioane pensie „mărită”». M-am ridicat de la masa unde ne aflam, tânăra şi cu mine, de ziua lui frate-meu, în semn că noi două epuizasem «metafizica muncii». «Adelina, trebuia s-o iei şi tu mai încet. E-o tinerică fără minte. Tat-su ne e partener de afaceri, mie şi lui fiu-meu». «Iartă-mă, Gelule, că-ți stric relațiile. Dacă vrei să-ți mai calc prin palatul ăsta de casă, cheamă-mă când, afară de voi, rudele mele, nu se mai află şi alți „îmbogățiți de revoluție”».

Pentru gând nu există ireversibilitatea timpului. Gândul te poate proiecta într-un viitor, de obicei ipotetic, uneori chiar într-unul care se adevereşte. Pentru gând, prezentul şi trecutul sunt simultane.

De la domnişoara cu metafizica muncii, gândul m-a adus iară la domnul General şi la Costi Gheorghiu. În acel trecut, atât de prezent în mine, mi-am spus: «mulțumeşte-te cu atâta cât îşi oferă viața şi nu mai visa la cai verzi pe păreți!». Îmi pusesem în gând să-i cumpăr scurteică Maicăi.

Când aveam o după-amiază liberă sau o dimineață de duminică, o-ntindeam la talcioc, în Balta Albă. Într-o zi văd pe-un umăraş înfipt într-un stâlp ceva ce parcă era, parcă nu era scurteică. Postavul hainei era violet, iar

vulpile pe margini roşii ca focul. Era limpede că «vânzătoarea» nu purtase scurteică neam de neamul ei. M-am oprit, m-am uitat la haină, fără să pun mâna pe ea, şi-am întrebat-o pe stăpână, cu glas timid: «Ce preț are haina, doamnă?». «Cinci sute». Am clătinat din cap ca omul depăşit de-mprejurări şi-am dat să plec. «Ți se pare mult, domnişoară? Gândeşte-te că sunt vulpi de Alaska». «Doamnă, nu mi se pare mult. Dar eu n-am banii ăştia». «Şi câți ai?». «Trei sute şi pân' la leafa mai sunt zece zile». «Măcar probeaz-o, că asta nu costă niciun ban». «Vă mulțumesc». Haina-mi venea turnată şi dacă-mi venea mie îi venea şi Maicăi, fiindcă eram la fel de-nalte, de-nguste-n umeri şi de subțiri în talie. «Păcat că n-o iei, domnişoară, că arăți cu ea ca-n revistele de modă». «Dac-aş avea bani aş lua-o pentru mama mea, nu pentru mine». «Şi de ce nu vine mama dumitale să-şi caute singură haină?». «Fiindcă e la trei sute de kilometri de-aici, la țară, în Oltenia», «Îmi pare rău că nu cumperi haina». «Ce să fac, doamnă, mă-ntind cât mi-e plapuma». «Am înțeles că ai slujbă. Unde lucrezi?». «Sunt soră de spital». «Pe unde locuieşti?». «Pe Doctor Lister». «A, pe lângă noi. Noi locuim pe Carol Davila. Faci şi injecții intravenoase?». «Fac de toate». «Am nevoie pentru soțul meu de cineva care să facă intravenoase. Îți dau numărul nostru de telefon şi, dacă poți, te-aş ruga să-i faci injecții soțului meu». «Doamnă, pot trece mâine pe la dumneavoastră pe la trei, trei şi-un sfert, ca să văd despre ce este vorba. Bună ziua, doamnă». Am băgat în buzunar hârtiuța cu adresa şi cu numărul de telefon al doamnei şi m-am dus mai departe să prospectez talciocul. Când pierdusem speranța să mai găsesc o scurteică «asortată» cu punga mea, văd întinsă pe jos, pe o prelată, aşezată între două cojoace cu lâna la față, o scurteică de postav negru, căptuşită şi tivită cu vulpi de-ale noastre. Vânzătorul era om de oraş, cu o figură chiar de intelectual. «Bună ziua, domnule, cât cereți pe scurteică?». Omul m-a măsurat de sus până jos, vrând

parcă să ghicească din sacoşa mea goală şi din lodenul meu gri cam de câte parale dispuneam. «Trei sute, domnişoară. E nouă-nouță; vulpile acum un an le-am împuşcat chiar eu. Deci nu sunt vechi ca să curgă părul din ele. Fiindcă, dacă nu ştii, află că o blană, o porți n-o porți, după 10-15 ani îmbătrâneşte şi năpârleşte». Habar n-aveam despre regimul de-nvechire a blănurilor. La noi, la Brăteasa, purtau oamenii o căciulă până le ieşea părul prin ea. Şi cu trei sute cât cerea omul rămâneam lefteră pân' la leafă. Am tăcut, m-am uitat la scurteică; nu era lucru boieresc, aşa ca haina cucoanei de mai 'nainte, însă părea nouă şi i s-ar fi potrivit Maicăi: era scurteică-scurteică. Am rămas locului, mi-am făcut iară toate adunările şi scăderile-n gând, am salutat din cap şi-am dat să plec.

«Domnişoară, probeaz-o, că nu costă nimic, şi dacă-ți place, mai las eu, mai pui dumneata...». Îmi venea bine şi scurteica, aşa cum îmi venise şi cea cu vulpi de Alaska şi i s-ar fi potrivit Maicăi mult mai bine decât prima, după care s-ar fi-ntors toată lumea din Brăteasa, ca după un vițel cu două capete. «Când cumperi ceva, nu afişa un aer încântat», mă-nvățase doamna doctor Zamfirescu. Aerul meu dubitativ de-atunci nu era neapărat rezultatul lecției aceleia, cât drămuirea banilor din punga de la gât. Ca să nu risc să mi-i fure careva, îi purtam în sân, ca tot țăranul. «Dumneata cât oferi, domnişoară?». «Care e ultimul preț la care ați da-o?». «Hai, două sute optzeci». După-amiază aveam de gând să mă duc pe la tuşa Lina şi pe la nea Costel, cum le făgăduisem cu o săptămână înainte. Voiam să le duc nişte prăjituri, că doar aveam şi eu leafă. «Două sute cincizeci», am prins eu curaj. «Fie! S-o porți sănătoasă». «O iau pentru mama». «Frumos din partea dumitale că te gândeşti la părinți. Hai să-ți arăt nişte bijuterii, ca să vezi ceva frumos».

Şi a scos dintr-un buzunar interior al hainei, desfăcând mai întâi nişte ace de siguranță, o sfoară pe care erau înşirate, cu nod între ele, broşe, ceasuri de purtat pe lanț,

brățări, cercei, inele, medalioane. De-atunci şi până acum am privit şi eu vitrine de bijuterii, dar parcă nimic nu se ridica la frumusețea acelora de-atunci, din talcioc. «Dac-ai avea bani ce-ai cumpăra din ele?». «Pe toate. Dar dac-ar fi s-aleg numai una, aş lua medalionul ăsta», şi i-am arătat cu degetul un medalion rotund care se desfăcea în două. De aur, cu email roşu ca sângele şi cu un desen din diamante cât vârful acului. «Te pricepi la lucrul frumos. Dumneata cu ce te ocupi, domnişoară?». «Sunt soră de spital». «Te-nvârți deci printre oameni cu bani. Să-ți dau telefonul meu. Poate prin doctorimea dumitale ar cumpăra careva bijuterii, tablouri, bibelouri, covoare». Şi am mai plecat cu un număr de telefon în buzunar.

Sunt cincizeci de ani de-atunci şi-mi amintesc talciocul de parcă ieri aş fi trecut pe-acolo. Era o adevărată instituție a democrației populare. Cine-a avut bani atunci, averi a putut strânge, pe nimic. Cum de n-am uitat niciun cuvânt din conversațiile purtate-n talcioc? Fiindcă de el îmi legasem un punct de onoare: să-i cumpăr Maicăi scurteică.

La Craiova se ținea o dată pe săptămână un târg pe-un loc viran, într-un cartier mărginaş al oraşului, îi zicea Târgul de-afară. Venea lumea cu grâu, cu porumb, cu păsări, cu piei de oaie, de miel, de ied, cu cergi, cu velințe, cu preşuri țesute din cârpe, chiar şi cu covoare. Care cu ce-avea. Dar față de talciocul din Bucureşti era ca un şopron pe lângă o casă cuprinsă, gospodărească. În talcioc, de la ciorapi şi mănuşi rupte, până la haine de vizon, până la cristaluri şi la porțelanuri de preț, până la obiecte decorative rafinate şi la bijuterii, găseai ce nici prin minte nu ți-ar fi trecut.

Albumele de artă ale doamnei şi-ale domnului doctor Zamfirescu, enciclopediile lor, consignațiile şi talciocul au fost universitățile care m-au ridicat într-o clasă de informare şi de formare a gustului la care n-aş fi ajuns niciodată fără ele. Pe trunchiul meu țărănesc simțeam cum se lipeau altoiurile informării, ale culturii. Vedeam

că, din punct de vedere al relațiilor dintre oameni, Brăteasa mea era un rezumat fidel al oricărei societăți, dar că, dincolo de-aceste relații, existau frumuseți, create de om, la care ajungeai ce e drept, prin voință dar şi ajutat de noroc.

Nu eram eu iubită şi nici măcar dorită, însă norocul de-a-mi lumina mintea nu mă ocolise. Când spălam seara vasele adunate în timpul zilei şi curățam aragazul, iar doamna şi domnul doctor îşi beau tacticos ceaiul, mă informau pe franțuzeşte despre marii autori pe care-i citiseră, despre spectacolele memorabile pe care le văzuseră, despre călătoriile lor în străinătate, făcute înainte de război, despre vizitele la fiica lor în America. Eu participam la conversație punând întrebări. Deşi la chiuvetă venea apă caldă, eu fierbeam pe aragaz apă şi cu şmacurile alea americăneşti făceam să sclipească vasele. «De ce te chinui să fierbi apa când îți curge apă caldă la chiuvetă?», se mira a reproş doamna doctor. «Fiindcă apa fiartă curăță cu adevărat grăsimile, iar apa caldă le mozoleşte doar». «Nu te laşi tu de obiceiurile țărăneşti, Doamne fereşte!». «Olga, trebuie să recunoşti că aşa cum spală Adelina vasele şi cum face ea curățenie n-a mai făcut nimeni în casa asta», mă apăra domnul doctor care, de unde la-nceput mă saluta şi-atâta tot, acuma găsea mereu subiecte de conversație cu mine, fie pentru a-mi testa cunoştințele medicale, fie pentru a-mi vorbi despre cărți celebre, despre tablouri din marile muzee ale lumii, complimentându-mă de fiecare dată pentru progresele mele de franceză. Deşi între lumea din care veneam eu şi lumea lor, de oameni cu carte şi cu avere, era o distanță de secole şi de mentalitate, nici doctorii, nici naşii mei nu mă tratau ca pe-o slugă. Din cât mai aflasem şi eu despre Roma antică, eram pentru ei un fel de libert preferat. Cel mai mult prețuiam şi la doctorii, şi la naşii mei din Doctor Lister, felul în care-mi făceau observații: fără ton disprețuitor sau de superioritate, ci din dorința de-a mă-nvăța cât mai mult şi de-a mă ridica la nivelul lor de

comportament.

Mi-o aduceam aminte mereu pe doamna Despina, inegalabila noastră profesoară, a cărei ambiție era să facă din noi oameni cinstiți, loiali, cu prețuire față de-nvățătură, cu un comportament de om trecut printr-o şcoală bună.

Am scos din buzunarul lodenului bilețelele date în talcioc de doamna şi de domnul cu care mă târguisem ca să-i cumpăr Maicăi scurteică. Mi-am trecut conținutul lor într-un carnețel în care-mi notam, pe zile, tot ce-aveam de făcut. Doamna şi domnul doctor îmi spuseseră de la-nceput că puteam telefona de pe telefonul dumnealor. Cam la două săptămâni odată vorbeam de la acel telefon cu tuşa Lina, la nişte vecini ai lor, fiindcă ei n-aveau telefon. Pe frate-meu, având oră stabilită, îl chemam zilnic, la cămin, de la telefonul public din capătul străzii. Mi-am luat libertatea să-i telefonez de la telefonul din casă doamnei cu haina violet, cea care-mi ceruse să-i fac bărbatului ei injecții intravenoase. Trebuia să văd dacă propunerea din talcioc mai era valabilă, înțelegerea rămânea în picioare. Am sunat la o uşă masivă de lemn, cu-o vizetă minusculă, situată la nivelul unui om scund, la o casă asemănătoare cu «a noastră» din doctor Lister. Am fost întrebată din spatele uşii cine eram. Mi-am declinat numele şi calitatea. Mi-a deschis doamna din talcioc. Mi s-a părut imprudent din partea ei să primească în casă o necunoscută, crezând-o pe cuvânt.

E drept că prin anii ’50, față de zilele noastre, infracționalitatea era floare la ureche. Nimeni nu ți-ar fi smuls în plină zi, într-o stație de tramvai, geanta, nu ți-ar fi luat căciula din cap, nu ți-ar fi tras un lanț de la gât. Puteai merge-n miez de noapte fluierând pe stradă, că nu se lega nimeni de tine. Frica păzea bostănăria. «Bună ziua, doamnă. Am venit, precum vedeți». Doamna mi-a

luat-o înainte, vrând să mă conducă acolo unde trebuia s-ajungem. «Doamnă, i-am spus eu, rămânând pe loc, m-ați văzut o singură dată în viață. Aş vrea să ştiți cu cine aveți de-a face. Uitați buletinul meu de identitate şi legitimația de serviciu». I-am răsfoit buletinul, încet, obligând-o să-l citească, i-am întors legitimația de serviciu pe amândouă fețele.

«Lucrezi la Spitalul Militar. De ce scrie că eşti infirmieră dacă eşti soră?». I-am explicat spunându-i şi la ce serviciu lucram. «Înseamnă că-l cunoşti şi pe nepotul meu, pe fiul soră-mii, pe doctorul Gheorghiu, Costi Gheorghiu». «Cunosc toți medicii din secție, doamnă». Am tăcut fiindcă nu-mi plăcea să fac comentarii despre locul meu de muncă şi despre cei care-l populau. Adunasem în mine admirație, dar şi dezgust cât pentru zece vieți. Unii bolnavi nici nu-şi închipuiau cât ne datorau nouă, celor patru surori de la sală, care ne luasem curajul să le şoptim respectuos doctorilor când vedeam că erau pe punctul de-a greşi, nu din neştiință ci din neatenția nepăsării. Dintre toate doar eu aveam liceul, celelalte numai Şcoala de Surori; însă experiența, bunul-simț şi spiritul lor de observație făceau mai mult decât şase ani de Medicină ai unora dintre doctori. Dacă-ți citea, de exemplu, Florentina o radiografie, nu mai aveai nevoie s-o arăți altcuiva: diagnosticul era sigur. Cu doamna Alexandros, în a cărei casă mă aflam, nu aveam de gând s-alunec pe panta mărturisirilor. Domnul Alexandros, în jurul a cincizeci de ani, uşor încărunțit, figură prelungă, luminată de ochi de antracit, cu pleoape uşor oblice, trăgând în jos, cu nas subțire ca o lamă de cuțit, cu o tăietură aspră a gurii, contrastând cu ansamblul chipului, amestec de masculin cu feminitate, era un bărbat frumos, înalt, suplu, cu-o piele măslinie, de om trăit mult la soare; era-mbrăcat într-o pijama satinată, în dungi grena cu *bleu-marine*, şi într-un halat gri cu degradeuri de culoare. Mirosea a săpun fin. Era o apariție ca din filme. Vocea lui baritonală, caldă, m-a făcut să

tresar, amintindu-mi-l pe Gabriel. Domnul Alexandros avea arterită. Din tratament făceau parte şi nişte injecții intravenoase, câte zece pe fiecare lună. «Am nişte vene foarte proaste». «Cum n-avem altele, trebuie să ne rugăm de astea să se poarte frumos». Doi ani de lucru la sală, şcoala cu tanti Anişoara şi ochii cât cepele la fiecare mişcare a colegelor mele de tură mă făcuseră să nimeresc cu acul şi-ntr-un fir de ață. Până ce nu eram sigură că am găsit o venă cum trebuia, nu-nțepam bolnavul, nici dacă stăteam douăzeci de minute s-o caut. La urgențe introduceam substanțele şi la picioare şi deasupra mâinii, unde doare de-ți sar ochii, dar urgențele n-au timp de rafinamente. Pe domnul comandor Alexandros – că asta fusese dumnealui în aviație – încercam să-l menajez cât puteam şi nu pentru cei cinci franci de injecție, ci de milă, mila pentru orice om în suferință.

Intrarea mea în casa Alexandros se petrecea în ziua când unui soldat în termen îi tăiase domnul General piciorul drept de deasupra genunchiului. Cancer. Plecasem plângând din sala de operație. Nenorocirea are valoare absolută doar pentru cel asupra căruia se-abate. Pentru spectator, nenorocirea are infinit de multe grade şi nuanțe, în ochii mei, ce mai însemna arterita domnului comandor față de nenorocirea care ne-ntorsese tuturora sufletul pe dos? Am plecat din sală o dată cu domnul General ca să-l vedem pe băiat instalat în pat, să mai stăm pe lângă el şi pe lângă amărâta de maică-sa, văduvă, cu acel singur copil. După ce l-am lăsat pe băiat în grija medicului de salon, în timp ce mergeam pe culoar, domnul General a spus ca pentru sine «Uite-aşa ți se face dor de moarte. Ca să nu mai vezi, să nu mai auzi». Eu îmi ştergeam ochii cu-o fâşie de tifon de la sală.

Am intrat în cabinetul domnului General fără să mă poftească. M-am dus la fereastră şi mi-am pironit privirea într-un răzor de crizanteme. M-am întors cu fața spre cabinet şi m-am apropiat de domnul General. Amândoi păream supraviețuitorii unei catastrofe. «Domnule

General…», am reuşit eu să articulez, printre suspine, iar el se uita la mine cu o deznădejde pe care nu i-o mai văzusem pân-atunci. «Domnule General, nu credeam că şi dumneavoastră, după atâta vreme…». «Credeai că sufletul meu e de beton armat. Nu e, fata mea, nu e». Mi-a luat mâinile şi mi le-a-mpreunat ca la rugăciune, ținându-le între mâinile lui cu degete lungi şi puternice. «Obişnuieşte-te. Altfel n-am mai putea face nici atâta cât facem. Nu ne putem pune cu soarta». S-a apropiat şi mai mult de mine, mi-a luat capul în mâini, m-a sărutat pe pleoape şi m-a condus la uşă.

Călugărița portugheză mă lega de Gabriel. Amintirea Luciei Cantemir mă lega de Costi Gheorghiu. Boala şi nenorocirea oamenilor mă apropiau de domnul General.

Domnul Alexandros fumase trei pachete de țigări pe zi, timp de douăzeci de ani, fusese pilot de încercare şi făcuse şi paraşutism, îndeletnicire de pe urma căreia i se tasaseră cam de trei centimetri vertebrele. Nu mai fuma, făcea opt kilometri pe jos, zilnic, mofete o dată pe an, injecțiile alea – nişte anticoagulante nemțeşti – zece zile pe lună.

«Domnişoară, dumneata n-ai mâini, ai aripi. Ferice de pacienții dumitale», mi-a spus domnul comandor după injecție, în timp ce-şi apăsa vena cu vată înmuiată-n spirt. În vremea asta, doamna Alexandros ne privea ca o cloşcă îngrijorată să nu-i fure uliul vreun pui, iar mie-mi urmărea mâinile mai ceva decât dac-aş fi pus bombe. Cam de-aceeaşi vârstă cu soțul ei, frumuşică, şatenă cu ochii verzi, foarte îngrijită, cu un păr bogat, cârlionțat natural, cu trăsături fine, mărunțică, bine proporțională, cu-o manichiură impecabilă, doamna Lia Alexandros era o persoană plăcută. În toată alcătuirea ei te frapa aerul de veveriță în permanentă căutare de ceva, şi ochii extraordinar de mobili, dornici să nu le scape nimic. Drept recompensă pentru succesul meu în privința venelor belalii ale domnului comandor Leonidas Alexandros, doamna Lia m-a tratat cu o dulceață de

cireşe amare şi m-a invitat să iau loc pe-un fotoliu „Biedermeier” din salonul de la parter, salon care avea pe puțin şaizeci de metri pătrați, era pardosit cu dale de marmură trandafirie şi neagră, iar pereții îi arătau ca la un adevărat muzeu. Cei doi, lungi, paraleli erau acoperiți cu tablouri, cel din fundul încăperii – cu obiecte metalice decorative, cu cloazoneuri, o avere în bani şi în frumusețe.

«I-ai găsit haină mamei dumitale?». «I-am găsit o scurteică de postav negru, căptuşită cu vulpi de-ale noastre. Nu frumusețea dumneavoastră de haină, dar ceva potrivit pentru la noi, la țară». «Eu i-am vândut scurta mea de călărie unei dansatoare de la „Tănase”. Noi copii n-avem. Pensia lui Leonida, soțul meu, ne-ajunge. Dar vrem să nu ne privăm de nimic. Facem toate excursiile care se organizează prin democrații, pe la ruşi, prin Grecia, la familia lui. Ne lasă la familia lui şi fiindcă acolo toți sunt oameni influenți şi fiindcă ai noştri, vreau să zic autoritățile – ezitase până să aleagă acest ultim cuvânt – speră să nu ne mai întoarcem şi să le rămână casa cu tot ce vezi în ea. Eu am făcut Literele şi Filosofia, dar n-am profesat niciodată. Dumneata ce şcoală ai?». «Liceul şi acum fac Şcoala de Surori». «Am înțeles că lucrezi şi cu nepotul meu, doctorul Costi Gheorghiu, fiul soră-mii». «Când mă nimeresc să fiu în tură cu dânsul. Domnul General operează mult cu domnul doctor Gheorghiu fiindcă-l socoteşte cel mai bun din tânăra generație». «Păcat că la-nsurătoare n-a avut noroc. S-a-nsurat din anul doi de facultate cu o studentă la Farmacie. Frumuşică şi la locul ei, nimic de zis. Taică-său, tatăl fetei, tocase bunătate de avere la cărți şi din ’40 dus a fost, nu se ştie unde. Mama Luciei – aşa o chema pe nevasta lui Costi – nu ştia decât vizite, cuconet, teatre, concerte, bătut magazinele, pe urmă talciocul, mâncare din ziar şi casa vraişte. Când erau tineri, în anul trei, această cucoană a murit subit, în plină tinerețe, în plină frumusețe. După moartea ei, Costi şi Lucia au plecat de

la soră-mea şi s-au mutat în apartamentul în care locuise mama Luciei cu Lucia până se măritase. Nu-ți spun de câte ploconeli şi de câte intervenții a fost nevoie ca să fie trecut contractul de închiriere pe numele Luciei. Pusese mai demult ochii un „tovarăş” pe apartament, încă de pe când trăia mama Luciei. Au muncit Costi şi Lucia ca nişte salahori ca să pună casa la punct. Era pe strada Frumoasă, genul de garsonieră dublă, cum se purta între cele două războaie: un hol mare, un dormitor, baie mare şi-o chicinetă. Cât să-ți faci un ceai sau o cafea, nu ca să găteşti pentru o familie. Soră-mea şi cumnatu-meu le dădeau lunar o sumă din care să se chibzuiască ei cum se pricepeau. Şi, ce e drept, tinerii o dată nu le-au cerut un leu în plus. Soră-mea şi cumnatu-meu n-au fost deloc încântați de căsătoria asta: ce-i trebuia însurătoare unui băiat de douăzeci de ani, student la o facultate atât de grea; şi nici fata nu-i entuziasmase, mai ales din cauza familiei din care se trăgea». «Ce vină avea ea că se născuse din asemenea părinți?». «Sigur că n-avea. Dar orice părinte vrea să-şi vadă copilul intrat într-o familie de oameni aşezați. Păreau că se-nțeleg perfect, vreau să spun Costi cu Lucia. Şi după şase ani, pac – divorțul. Nimeni n-a ştiut de ce. Lucia a fost farmacistă la Spitalul Militar până acum un an, când au dat-o afară fiindcă a rămas fratele maică-sii-n Franța. Era mare mahăr pe la Comerțul Exterior. Apoi, Lucia s-a sinucis. Ai cunoscut-o?». «Da. Un fel de-a spune. Mergeam câteodată să-i cer medicamente care nu fuseseră trecute-n condică. Atât». «Şi ce impresie ți-a făcut?». «Avea ceva îngrijorat în privire. Parcă aştepta să i se vestească o catastrofă. Altminteri era atât de săritoare, atât de binevoitoare. Chiar dacă nu găsea medicamentul cerut îți dădea unul cu o compoziție apropiată şi o hârtiuță cu explicații pentru doctorul care ceruse medicamentul. Tot spitalul a regretat-o. Toată lumea a fost la incinerarea ei». «De-acolo te ştiu. Acolo te-am văzut prima oară. În talcioc nu ştiam de unde să te iau». «Viața e-atât de nedreaptă cu unii oameni». «Dar nici

ea nu trebuia să facă ce-a făcut. Dintre prietenii noştri atâția trăiesc numai din ce vând în talcioc, dați afară din case, duşi la pământ pe jos». «Ştiu şi văd şi eu, doamnă. Injecțiile m-au dus prin multe case. Nu toți oamenii sunt făcuți la fel. Unii cad pradă disperării, în timp ce alții rezistă. Eu una zic, în sfârşit zic şi eu, că numai unul Dumnezeu ne poate judeca». «Ai dreptate. Mă gândesc la Costi; o avea şi el vreo legătură, că văd că de-nsurat n-are de gând?». Am dat din umeri. «Prin spital nu se vorbeşte nimic? Fiindcă de obicei lucrurile astea se află, sunt comentate». «Eu una chiar nu ştiu nimic şi n-am auzit nimic».

I-am cerut voie doamnei Alexandros să mă uit la tablouri şi la obiectele de artă. Nu era tablou sau lucru pe care nu ți l-ai fi dorit, problema se ivea doar dacă ar fi trebuit să-ți alegi unul dintre ele. Mie mi-a rămas sufletul la *Un drum în pădure* de Andreescu, la nişte *Floarea soarelui* de Luchian şi la un *Interior* de Petraşcu. Interiorul ăsta avea un colorit de miere, mai frumos şi mai cald, de castană coaptă, decât al celui cu şapte sute de lei de la Consignația de peste drum de Universitate. «Ce ți-a plăcut cel mai mult, domnişoară?». «Spuneți-mi „Argentina”. Cel mai mult şi mai mult? Dacă m-aş afla într-o expoziție cu vânzare şi aş avea bani, mi-aş cumpăra *Drum în pădure*». «Andreescu». «Da. Îmi pare bine că zece zile pe lună am să-l pot privi, ca să-l țin minte toată viața».

A doua zi am aflat un moment în care să-i spun lui Costi Gheorghiu că-i făceam injecții comandorului Alexandros. «Le beau Leonidá», a zis Costi cu-o uşoară ironie. «Nu poți spune că nu e frumos». «Câte muieri s-au încăierat pentru el, făceam o divizie. Dar, ce e drept, casa a fost casă şi Lia, nevasta lui, de neînlocuit. De mine nu te-a-ntrebat Lia?». «I-am spus că Generalul te consideră

cel mai bun doctor dintre cei tineri». «Şi mai departe?». «Dacă ai vreo legătură; şi i-am spus că nu ştiu, deci i-am spus adevărul». «N-avea grijă că mă descoase ea şi pe mine în privința ta». «N-are decât».

crai de verde

Oriunde m-aş fi dus, orice-aş fi făcut, grija alor mei numi dădea pace. Nu băgăm o-mbucătură-n mine fără să mă gândesc la ei: «Oare ei ce-or mânca? Or avea lemne? Or fi sănătoşi?». Gelu se ducea destul de des pe-acasă şi-i ajuta în gospodărie, o zi-două cât putea şi el să rupă fără să rişte să-şi piardă bursa. Aş fi vrut să am pentru părinți o mie-ntreagă din care să-şi pună duşumele de scânduri măcar în odaie şi-n prispă. Să nu mai stea cu pământ pe jos. Viața mea de orăşeancă mi se părea o trădare față de ei, un furt din viața lor. «Ce e cu tine, Argentina? Ți s-a-ntâmplat ceva?». «Grijile, domnule General, grija alor mei...». «Argentina, tu ți-ai dorit vreodată să mori?». «Numai o dată?! De câte ori zbiera Taica la noi. Aş fi vrut să mă culc şi să nu mă mai scol. De când a murit farmacista Lucia Cantemir am început să mă-ntreb de ce mi-e mie mai frică». «Şi?». «De trecerea timpului. Parcă fiecare zi mi-o fură cineva. E-atât de monotonă viața şi fără bucurii». «Hai să-mi faci masaj ca să vezi ce palpitantă e viața. Of! Fată dragă». «Domnule General», am început eu în timp ce-i masam ceafa, «de când muncesc în spital mi-e frică şi de nepăsarea oamenilor. Mai ales cât am fost infirmieră, m-a izbit nepăsarea față de omul dependent de bunăvoința altuia şi pentru un pahar cu apă. Nimeni nu se-nchipuie cinci minute în situația omului imobilizat. I-am înțeles pe cei care-şi rugau moartea. E-atâta nepăsare pe lumea asta». «Ei, Argentina, şi câtă-ai să mai vezi! Dac-ai să lucrezi tot prin spitale, aşteaptă să ne pensionăm noi, ăştia bătrâni, care-am făcut de drag Medicina, şi să-i vezi pe ăi care-au să vină după noi». M-am gândit la doctorii «politicoşi», cum le spunea Costi Gheorghiu, «politicos» de la «politică». La o secție le şi venise un şef nou care, cică, avea părinți «ilegalişti», înlocuise un şef care, cică, avea în neam

generali «antonescieni». «Ce ziceți, domnule General, denlocuirea generalului Vâlceanu?». «Norocul lui că l-au pensionat. Iar despre noul şef ce să spun? Măcar de n-ar fi vreun bou, iar dacă e bou, măcar să-i lase pe ăilalți să-şi facă meseria».

Pe vremea aceea, organele de la «ochiul şi timpanul», cum aveau să se numească-n popor, încă lucrau cu cele două elemente dăruite de mama-natură. Oamenii încă mai vorbeau liber între patru pereți. Mai târziu, când voiau să-şi comunice câte ceva, la care era bine să n-ai martori, ieşeau în aer liber. Costi Gheorghiu mă invita la cofetărie, la plimbări cu motocicleta, iar când se nimerea să fie de gardă în tura mea de noapte, stăteam de vorbă cu ceasurile, despre cărți, despre muzică, despre istorie şi chiar despre căsătorie.

«Căsătoriile sunt de trei feluri: foarte reuşite, care se despart prin moarte; foarte proaste, care se despart prin tribunal; mediocre – cele mai durabile». Aşa le-mpărțea el. «Părinții tăi unde se-„ncadrează", Argentina?». «La durabile». «Şi-ai mei, la fel». Cu toată discreția relației noastre, de pură prietenie, vorbe tot ne-au ieşit. Noroc că, fiind amândoi necăsătoriți, nu-ncălcam flagrant şi scandalos morala proletară. «Adelina, am văzut ieri pe fereastră că te-a condus un tânăr. N-are rost să umblați pe drumuri. De ce nu-l inviți la tine?», mi-a spus doamna doctor Zamfirescu într-o seară când trebăluiam prin bucătărie. «Nu mi-aş îngădui s-o aduc nici pe Maica la dumneavoastră-n casă, fără să vă cer voie». «După cum vezi, ai binecuvântarea mea». «Doamnă doctor, cu-acest tânăr sunt prietenă şi-atâta tot». «De ce nu vrei să fiți mai mult decât „şi-atâta tot"?». «El nu-mi dă niciun semn c-ar vrea altceva decât prietenie». «Adelina, înainte de-a mă mărita, am iubit un bărbat cum n-am mai iubit pe nimeni. S-a-nsurat cu verişoara mea primară. La nunta lor, când abia-mi țineam lacrimile, acel bărbat mi-a spus: „Olga, eu pe tine te-am iubit, dar tu nu mi-ai dat niciun semn că-mi doreai iubirea". Dă-i un semn tânărului ăsta,

că-i doreşti iubirea». «Numai că eu nu-l iubesc şi, din fericire, nici el pe mine. Fiecare iubim în altă parte, unde n-ar trebui». «Şi-atunci?». «Ne oblojim singurătatea», «Îmi pare rău pentru voi, Adelina». «Şi mie-mi pare rău, doamnă doctor». «Totuşi, invită-l la tine».

♠

De multe ori simțisem că doctorul Gheorghiu avea ceva pe suflet, ceva despre care încă nu ştia cum să-mi spună. Cu toată lipsa mea de experiență în privința bărbaților, intuiția mă făcea să-i bănuiesc o iubire care nu se putea petrece la vedere. Evocarea atât de frecventă a lui Radu, prietenul său dispărut, şi-a clipelor de neuitat trăite în casa verişoarei acestuia, mi-au îndreptat gândul către obiectul iubirii lui Costi. Mona. Măritată, cu doi copii, cu zece ani mai mare decât Costi. Eu nu-l mai văzusem pe vărul meu Gabriel de doi ani şi totuşi nu era zi în care să nu-mi apară în minte. O vorbă spusă de cineva, un obiect oarecare, brusc îmi trezeau imaginea lui. Se spune că ochii care nu se văd se uită. E drept, şi aşa se-ntâmplă cel mai adesea. Dar cineva, cu-o memorie care nu lăsa rănile să se-nchidă, spusese că distanța stinge focul mic, în timp ce-l întețeşte pe cel mare.

Acestui nefericit tip de memorie îi aparține Călugărița mea portugheză. Tip care se rărise odată cu trecerea timpului, el fiind chiar de la natură mult mai slab reprezentat decât cel înzestrat cu fireasca uitare a ochilor care nu se văd. Pentru a fi sinceră cu mine, cea de la douăzeci de ani şi cea de mai târziu, trebuie să spun că, orice se-ntâmpla în jurul meu, oricât de apăsată eram de griji şi mereu împinsă de la spate de drămuirea timpului, nimic nu-mi lipsea mai mult, mai acut, decât dragostea. Când iubeşti, diferența de vârstă este nesemnificativă. De ce n-ar fi iubit Costi Gheorghiu o femeie cu zece ani mai în vârstă decât el? De ce n-ar fi iubit vărul meu Gabriel o femeie care, aşa cum aveam să aflu curând, era cu opt

ani mai mare decât el. Gabriel şi Laura, căsătoriţi între timp, s-au mutat la Bucureşti când terminasem eu anul doi la Şcoala de Surori. Şi-au cumpărat, adică ea şi-a cumpărat un apartament pe bulevardul Dacia, aproape de părculeţul Ioanid. Îndată ce s-au instalat, ne-au invitat la ei, pe mine şi pe Gelu.

În drum spre bulevardul Dacia îmi tremurau picioarele şi-mi simţeam inima-n gât. Cred că şi Everestul l-aş fi urcat mai uşor decât cele douăzeci şi una de trepte ale unui etaj, până la apartamentul lor. Ne-au deschis uşa amândoi. Eu mutam o plasă dintr-o mână în alta. Din talcioc, le cumpărasem, ca de casă nouă, un vas lung şi subţire de alamă, sugerând un trup de femeie. De la florăreasa de la Romană, alesesem cinci frezii de culori diferite. I-am întins Laurei vasul – dar de casă nouă. «Să vă poarte noroc!». Ea m-a sărutat, mi-a mulţumit. Gabriel m-a sărutat pe amândoi obrajii. Sunt momente-n viaţă când te miri cum de nu mori. Cred că o clipă-două mi-a stat inima-n loc.

Laura era brună, cu păr bogat, negru-albăstrui, cu un ten mai alb, cu ochi cenuşii, cu o faţă subţire, dăltuită ca o camee. Înaltă, suplă, cu sâni care-i împungeau puloverul, cu picioarele cele mai lungi şi mai rasate pe care le văzusem vreodată, îi luam seama ca unui obiect de artă. «Vrei s-o zugrăveşti de te uiţi atâta la ea?», m-a-ntrebat Gabriel pe tonul lui de uşoară zeflemea. «E-atât de frumoasă şi mai ales deosebită», am răspuns eu cu un aer constatativ şi-am învăluit-o pe Laura într-o privire caldă, admirativă. Ciudată e firea omului. N-am înţeles nici până astăzi cum te poţi vindeca într-o clipă de-o boală pe care-ai purtat-o în tine ani de zile. N-am încercat să mă compar cu Laura şi nici vreun sentiment de inferioritate n-am simţit privind-o, nici invidie, surprinzând între ea şi Gabriel privirile discrete pe care şi le-aruncă doi oameni care se iubesc. M-a vindecat de vărul meu superioritatea Laurei faţă de el. Toată fiinţa acestei femei emana ceva profund, de calitate, şi o subtilă

ştiință de-a nu dori să se facă remarcată.

Gabriel era acelaşi tânăr inteligent, cu un simț al realității de invidiat, spiritual, uşor ironic, dar şi nițel superficial. Era din categoria celor care-şi dirijau seriozitatea doar în anumite direcții, găsind că lumea, în general, nu merită prea mare osteneală. Frumusețea, cu avantajul ei de-a-ți atrage atenția şi admirația şi de-a nu avea nevoie de argumente, este adesea un element stimulator de superficialitate, superficialitatea unei mari încrederi în tine însuți, a unei uitări a fugii ireparabile a timpului. Este un element folositor din punct de vedere al efectului social şi, mai ales al celui dintre sexe, dar, general uman, uneori poate fi chiar dăunător. Pentru prima oară de când ne ştiam, mi se părea că lui Gabriel frumusețea avea să-i aducă mari foloase, dar avea să-i şi strice. Învăța temeinic, fiindcă dorea s-ajungă cineva în meseria lui. Îl stimula şi situația nevesti-sii care, la treizeci de ani, era asistentă universitară, specializându-se în neurologie şi punând de pe-acum diagnostice pe care le confirmau cei mai de seamă doctori din domeniu.

După ce am mâncat o mâncare gospodărească, din care n-a lipsit «zupa» de găină cu tăieței de casă, subțiri ca scobitorile, eu şi cu Laura ne-am dus în bucătărie să spălăm vasele şi să le punem la locul lor. Când am ajuns la cafele, Gelu şi Gabriel au rămas în hol, noi, femeile, am trecut în dormitor. Dormitor cu pat de mijloc, din alamă, acoperit cu o cuvertură de catifea de-o culoare între viorele şi liliac, la cap cu un sul ornamental din aceeaşi catifea, fronsat în amândouă părțile şi terminat cu doi nasturi mari, îmbrăcați şi ei tot în catifea violet. Mobilele erau „Biedermeier”, şocolatii; deasupra patului se afla un nud de Tonitza; de fapt, spatele unei femei şi un semiprofil. Covorul oriental de pe jos era o îmbinare de şerpuiri violet, corai, verde-stins, liliachiu, albastru cum e cerul, prelinse printre altele mai intense de culoarea castanei. Ceva pe care ți-era milă să calci. Dacă doamna Despina – cu delicatețea şi cu diplomația care o

caracterizau – nu ne-ar fi-nvățat că la oraş, într-o vizită, oamenii nu-şi scoteau încălțămintea, m-aş fi lăsat sigur în ciorapi pentru a călca pe-asemenea frumusețe.

Ne-am aşezat în fotolii, în față fiecare cu-o măsuță cât o farfurie mare, pe care ne-am pus ceaşca de cafea, dintr-un porțelan albăstrui, atât de subțire şi de transparent, că mi-era şi frică s-o duc la gură. Vorba s-a legat uşor între mine şi Laura. Niciuna dintre noi nu voia să pară altceva decât ceea ce era. Ea ştia despre mine tot ce poți afla despre un om de la alții. Eu despre ea nu ştiam de fapt nimic.

Mi-a povestit viața ei de copil unic a doi medici cunoscuți, oameni cu stare, intelectuali din neam în neam. Lecții de pian, de limbi străine, excursii în străinătate, până la începutul războiului. Copil ascultător, bun la carte. Intrase la Facultate ca o scrisoare la cutie, fiindcă de mică îşi îndreptase toată atenția spre acele obiecte care erau obligatorii pentru admiterea la Medicină. În anul întâi se-ndrăgostise nebuneşte de profesorul de Anatomie, divorțat de multă vreme, vreme populată de cohorte de femei pentru a căror «cucerire» n-avusese nevoie să-şi pună armură şi nici să se travestească. Aşa cum unor bărbați, destui la număr, orgoliul şi apetitul le sunt cu-atât mai înfocate în obținerea grațiilor unor femei cu cât acestea prezintă o mai lungă listă de foşti «combatanți» la budoar, tot aşa, unele femei îşi fac un punct de onoare din relația cu un bărbat campion la ridicatul fustelor. La nouăsprezece ani, Laura se-ndrăgostite cu toată ființa, fără niciun gând de-a se-nscrie într-un şir de femei aureolate de trecerea printr-un pat cu temeinică reputație şi nici de-a-şi dovedi vreo superioritate asupra acestora. Se-ndrăgostise şi de dragoste şi de profesor, care pălise când dăduse cu ochii de Laura, iar inima, socotită de mult imună la altceva decât la variația amuzamentului, îi bătuse în piept ca un ciocan. Cuprins de efervescența bărbăției care-şi trăieşte ultimele văpăi – copleşit de frumusețea şi de seriozitatea

Laurei, căreia îi strecurase-n vine patima lui – la cincizeci de ani, profesorul Alexandru Mihailopol se însura cu tânăra lui studentă, scandalizându-i părinții şi scandalizând opinia publică. Se căsătoriseră în 1942, la Sibiu, în timpul refugiului. În ’45 se întorseseră cu toții la Cluj. «La Sibiu, din ziua căsătoriei n-am mai stat cu părinții. La Cluj, de asemenea. De câte ori mă vedeam cu mama, ea avea grijă să-mi spună „măcar copii să nu faci cu el”. Cât am stat la Sibiu, într-o singură cameră, nu se punea problema copiilor. La Cluj s-a făcut 1946 până ne-am văzut în casa lui Alexandru, pe care mai întâi a trebuit s-o punem la punct şi s-o mobilăm, fiindcă nici uşi nu mai avea, darămite mobilă. În ziua când eu îmi dădeam ultimul examen de anul cinci, Alexandru a murit în timp ce examina un student. Mi-a ajuns la urechi că intrase-n sala de examen foarte enervat. N-am aflat nici de ce, nici de cine». A urmat o tăcere pe care eu n-am avut curajul s-o-ntrerup. «Când o fată de douăzeci de ani se mărită sau are o relație cu un bărbat de vârsta părinților ei, greu e să nu-ți închipui că n-o face din vanitate sau din interes. De câte ori n-am auzit în spatele meu spunându-se: „Ăsteia nu-i ajungea bănetul lui tată-su şi-al mâne-sii, avea nevoie şi de averea craiului de Mihailopol”. Afară de el şi de părinții mei, nimeni n-a ştiut cât l-am iubit pe Alexandru. Nu ştiu cum am terminat Facultatea. Intrasem într-un fel de automatism. Umblam ca-n transă. Afară de Facultate şi de-nvățat nu mai ştiam nimic. Mi-aduc aminte că-n timp ce-mi făceam stagiul, la chirurgie se afla un bolnav cu-o infecție la un picior, ceva ce mirosea atât de-ngrozitor că nimeni nu voia să-l panseze. Ei bine, eu l-am pansat, l-am dezinfectat, i-am făcut penicilină fără să-mi pun mască şi fără măcar să strâmb din nas. Peste două luni, nu ne venea să credem, omul a plecat pe picioare de la chirurgie. Când a venit să-l ia acasă, nevastă-sa m-a-ntrebat: „Cum vă zice, domnişoara doctor?”. „Mihailopol”, i-am răspuns. „Pe numele de botez să-mi spuneți, ca să vă pun la acatist şi

să ne rugăm de sănătatea dumneavoastră şi să vă ia Domnul năframa întunecată de pe suflet”. Ştiința nu e-n stare să explice de unde li se trage animalelor, copiilor şi oamenilor simpli darul de-a pipăi sufletul omului… De la moartea lui Alexandru, între mine şi lume se-nălțase un zid. Chiar şi cu părinții mei, relațiile erau formale. Am refuzat să locuiesc cu ei. Am rămas în casa în care fiecare lucru, fiecare ungher mi-l amintea pe el, pe noi doi. Aerul meu absent, de „pustnică rătăcită printre oameni”, cum avea să-mi spună Gabriel, descuraja orice bărbat care-ar fi avut de gând să se-apropie de mine. Gabriel e singurul care, cu privirea lui sfredelitoare şi fără menajamente, m-a trezit din nou la viață. Într-o zi m-a oprit pe stradă şi fără pic de ezitare mi s-a adresat, uitându-se fix în ochii mei: „Doamnă doctor, până când aveți de gând să trăiți ca o pustnică rătăcită printre oameni? Nu vă castrați viața. Lăsați-vă iubită şi iubiți. Pentru asta sunt făcute ființele vii. Sărut mâinile”. M-a sfredelit din nou cu-o privire care-mi spunea tot ce dorea el de la mine. Sub dogoarea privirilor lui m-am topit ca un sloi de gheață. Aşa a-nceput dragostea noastră. Măritându-mă cu Gabriel, mi-am scandalizat părinții – mai ales pe mama – cel puțin cât la prima căsătorie. „Cu opt ani mai tânăr decât tine şi tot regățean ca şi primul. Ce, s-au terminat bărbații de pe lume?”. E greu să le explici unor părinți, trăiți într-un convenționalism călduț, că fiica lor nu se poate lipi decât pasional de-un bărbat. Ne-am mutat de la Cluj, ca să nu fim mereu o spină iritativă pentru familia mea. Am împlinit treizeci de ani. Vreau să fac repede un copil-doi. Vrea şi Gabriel, deşi el are numai douăzeci şi doi de ani».

«Când s-a născut frate-meu, Gelu, Maica nu-mplinise şaptesprezece ani, iar Taica abia mergea la armată. La țară şi la lumea simplă de la oraş, oamenii se căsătoresc foarte tineri. Măcar la noi în Oltenia. Ca să aibă timp de crescut copiii şi ca să-i vadă la casele lor. În satul nostru, toate fetele de-o seamă cu mine sunt măritate şi au măcar câte-un copil. Părinții noştri au vrut cu orice preț

să ne câştigăm pâinea la oraş. Să nu mai dăm cu sapa. Oraş-oraş, dar Maica tare-ar mai vrea să mă vadă măritată». «Şi nu e nimic în perspectivă?». «Chiar nimic». «Nicio iubire?». «Am fost îndrăgostită de-un bărbat însurat. El n-a fost îndrăgostit de mine. Acuma începe să-mi treacă». «Şi niciun bărbat nu bagă de seamă că eşti o fată inteligentă, cuviincioasă, deosebită?». «Bagă de seamă şeful secției, care din infirmieră m-a făcut soră la sala de operații, la Ortopedie, om la cincizeci şi opt de ani, însurat, şi un doctor tânăr; cu el sunt prietenă cum aş fi cu o femeie». «Cine o fi să fie-al tău are să fie». «Toate sunt scrise undeva. Dacă e ceva lipsă pe răboj poți să te dai de-a rostogolul şi tot lipsă rămâne». «Bănuim atât de puțin despre noi-înşine. Pe la unsprezece-doisprezece ani îmi închipuiam c-aveam să iubesc un tânăr blond, cu ochi albaştri şi că aveam să ne ținem o viață de mână. Colege de-ale mele erau îndrăgostite de actori de cinema. Eu eram îndrăgostită de-nchipuiri. Afară de bărbatul însurat de care mi-ai pomenit n-ai mai fost îndrăgostită de nimeni?». «Cât am făcut liceul am fost internă. Mergeam duminica la parcul Bibescu, parcul oraşului, cu pedagogele, două nemțoaice bătrâne, mergeam câte odată la cinema în aceeaşi formație, în vacanțe o ajutam pe Maica-n gospodărie. Băieții de vârsta mea aveau fiecare fata lui, iar pe mine şcoala mă scosese din rândul lor». «Eşti atât de tânără». «Ziua bună se cunoaşte de dimineață». «Se schimbă când nici nu-ți dă-n gând. Chiar ai vrea să fii măritată? Ai vrea să ai copii?». «Mi-a mai pus cineva întrebările astea. Pentru moment n-aş vrea să fiu măritată şi nici copii n-aş vrea. Vreau să-mi fac un loc în lume, să câştig o pâine mai albă decât a părinților mei». «Fă Medicina». «De când muncesc în spital, nu mă trage inima; de-altfel nici înainte». «Totuşi e o meserie în care, în afara binelui pe care-l faci, măcar ți se spune „săru' mâna"; din convingere, din interes, totuşi nu ți se bate cu pumnu-n masă, iar bolile nu țin seamă de regimul politic».

Laura se oprise brusc şi parcă se simțea jenată de ultima ei frază. Se gândise, cred, că noi două, provenind din lumi diferite, mai ales într-o vreme când «lupta de clasă» acoperea atâtea nedreptăți şi ticăloşii, puteam avea păreri diferite în privința «regimurilor politice». Pe unii ca mine, ca frate-meu Gelu şi ca văru-meu Gabriel, regimul ne emancipase față de pământul pe jos dobândit la naştere. Căpătasem burse la liceu în fostul regim, şi eu şi Gelu şi Gabriel, fiindcă fusesem buni la carte, însă eu şi cu frate-meu nu trebuia să uităm nici sprijinul, nici îndemnul naşilor noştri, nemaivorbind de amărâții noştri de părinți care un vis aveau pentru noi: să nu mai dăm cu sapa. N-am putut să nu zâmbesc gândindu-mă la-ntrevederea dintre Laura şi «tanti» Mița, soacră-sa. «Unchiul» Ionel, socrul, avea să tacă bietul de el, ca peştele-n baltă, când o vedea cum s-a ajuns fiu-său ăl mare. Dar mă gândeam cum avea să-şi stăpânească limbarița, «tanti» Mița. Gabriel n-o păcălise pe Laura în privința provenienței lui şi nici în alte privințe: socoteli de ordin material şi social poate nu-i lipsiseră când pusese ochii pe ea, dar de iubit se iubeau. Fără demonstrații în fața lumii: fără ținut de mână, luat pe genunchi, sărutări şi alte asemenea trucuri din arsenalul de luat ochii spectatorilor, era limpede că se iubeau. Pluteau în jurul lor acele efluvii ale înțelegerii, ale nevoii unuia de celălalt, aşa cum în multe căsnicii, oricât de stăpânită, se simte totuşi indiferența partenerilor, dacă nu chiar disprețul şi vrajba dintre ei.

Am simțit că Laura şi cu mine, cu toate câte ne deosebeau, eram una pe gustul celeilalte şi aveam ce să ne spunem. Trăită în spital, într-o specialitate în care se văd nenorociri, mai toate fără leac, Laura avea o-nțelepciune mult peste vârsta ei şi-un fel de-a-şi privi semenii ca pe nişte egali. Pierderea omului pe care-l iubise cu fervoarea vârstei adolescentine lăsase urme, fără dar şi poate, într-un suflet care oricum nu era predispus la superficialitate. La despărțire, ne-a-ndemnat

să venim pe la ei şi neinvitați, doar cu un telefon în prealabil. «Sunteți singurele noastre rude din Bucureşti», a adăugat Laura din uşă.

♠

«Da' ştiu c-a nimerit-o Gabriel al nostru», mi-a spus frate-meu în timp ce mergeam spre Universitate, unde ni se despărțeau drumurile. «Ce casă, ce mobilă, ce lucruri...». «Mai mult decât astea toate – ce nevastă! La cât e de frumoasă şi de avută puteai să te-aştepți să fie vreo fluşturatică». «Soru-meo, sâmbăta viitoare e reuniune cu dans la noi la Facultate-n hol. Începe la şapte seara. Vino şi tu. Poți să inviți un băiat». «Sunt în tura de după amiază. Termin la zece». «Vino când termini. Reuniunea ține până spre douăşpe şi ceva. Pe urmă te ducem noi acasă, la doctorii tăi». *«Mă duceți?»*. «Eu cu vreun coleg». «Am să-ncerc să vin, deşi nu ştiu să dansez». «Ştii sârba, alunelul, brâulețul şi n-o să nimereşti să faci doi paşi la dreapta, unul la stânga, la tangou?!». «Oi nimeri eu, şi, la urma urmei, nu dau niciun concurs». «Eu chiar te rog să vii».

♠

La reuniunea dansantă aveam să mă duc singură. Pe cine să fi invitat? Pe Costi Gheorghiu nu-ndrăzneam. În rest – pustiu. În ce să mă-mbrac se găsea. Nicio problemă. Aveam să mă sfătuiesc cu doamna doctor şi cu naşa. Până atunci mai era o săptămână – timp berechet. De vreme ce puteam veni însoțită, era limpede că Gelu nu voia să-mi prezinte vreun băiat. Probabil că pusese ochii pe vreo fată. Încercam să-mi concentrez gândul asupra reuniunii dansante, când de fapt toată ființa mea se clătina ca o zdreanță bătută de vânt.

În vremea copilăriei, după ce uscam băşica porcului, o atârnam pe sârma de rufe şi ne uitam la ea cum o mişca

vântul de parcă o dădea-n leagăn. Tare-aş fi vrut pe-atunci să fiu eu băşica legănată de vânt, şi să uit de lume, din ceea ce pricepea din lume minţişoara mea de copil. Acum însă mi se făcea un dor de pădurea noastră de tei şi de norii de pe cer în care-mi pierdeam privirea. Orice gând era bun să-l îndepărteze pe cel legat de-ntâlnirea mea cu Gabriel. Ştiam cum te strângi ca un ghem dorind fiinţa iubită, vrând parcă să te zdrobeşti singur în lipsa braţelor, a coapselor şi-a buzelor care să te zdrobească, ştiam cum tânjeşte sufletul după fiinţa iubită, însă nu-mi închipuisem cât doare descompunerea iubirii, cât doare golirea propriei fiinţe de altă fiinţă, cât doare schimbarea unei imagini.

Descompunerea unei iubiri seamănă cu chipul unui mort în care ţi-e greu să regăseşti fiinţa pe care ai cunoscut-o vie. Peste sufletul meu parcă plouase cu cenuşă. Un suflet văduv. Sufletul omului îndură amărăciunea, îndură umilinţa, îndură jignirile, dar mai greu decât orice – golul şi mai ales golirea. Văzusem oameni morţi fiindcă nu li se oprise la vreme o hemoragie. Golirea sufletului nu te omoară, dar te sleieşte.

Ciudat cum sufletul parcă e o copie a sistemului sangvin. Trăind lângă atâta durere trupească, însoţită de-atâta amărăciune sufletească, toate judecăţile mele porneau totuşi de la suferinţele trupului. Degeaba mă sfătuia domnul General să mă «nesimţesc» fiindcă numai aşa-mi puteam face meseria. Dacă n-ar fi fost domnul General, faţă de care mă simţeam atât de îndatorată şi la care ţineam atât de mult încât nu-mi mai închipuiam viaţa fără el, de mult m-aş fi dus cu săru' mâna la şeful de cadre, ca să mă treacă la serviciul administrativ, la orice post unde să umblu cu hârtii şi nu cu oameni.

♠

A doua zi, la sală, eram în echipă cu domnul General, cu Gheorghiu şi cu un căpitan venit de la Buzău. De

statură mijlocie, chel bine pentru vârsta lui, cu o față rotunjoară, cu ochi verzi, semăna a orice numai a doctor nu. N-avea nimic din gravitatea – părând uneori morgă – a mai tuturor medicilor, şi-n spital şi dincolo de zidurile spitalului. Semăna a om învățat cu lopata şi cu târnăcopul. O arhitectă, pacientă a Generalului, îmi vorbise despre o nuntă la care majoritatea invitatelor era compusă din doctorițe. «Şi erau toate îmbrăcate bogat». «Adică?», am întrebat eu. «Cu toalete scumpe şi care s-arate câte parale-au costat şi cu bijuterii de să le cadă capul şi mâinile. Mai sunt bine-nțeles şi de cele cu măsură şi cu gust, care mai lasă şi-acasă din ce au. Dumneata lucrezi aici numai cu bărbați, n-ai de unde să ştii». Uitându-mă la noul nostru doctor, căpitanul Iosif Iuga, mi-a venit să zâmbesc. Am încercat să mi-l închipui femeie şi mi-a fost limpede că nu s-ar fi numărat printre cele îmbrăcate cu preț la vedere. Domnul General avusese-n prealabil o discuție cu el, ca să afle cam ce ştia să facă. «Domnule General, am făcut frontul din prima până-n ultima zi şi pe urmă am operat la Spitalul din Buzău».

Aveam de operat – «aveam» – un caz greu: o fractură de coloană, cu deplasări de vertebre. Din fericire, fără perforare de măduvă. Un ou moale era beton armat față de bolnavul nostru: cu-asemenea băgare de seamă trebuia să umblăm cu el. Un biet băiat de 22 de ani. Iuga l-a adus el cu pat cu tot la sală. «Ce ne facem cu asepsia? Ce-ar spune doctorul Lister?», a zis domnul General mai mult în glumă. «Decât să-i perforăm măduva mai bine o dăm Necuratului de asepsie». Cu doi brancardieri şi cu mine pe-o parte, el, Gheorghiu şi încă o soră pe cealaltă, când ne-a făcut semn din cap am ridicat bolnavul ca pe-o clătită, cu cearşaful de la salon, şi l-am pus cu fața-n jos pe masa de operație. «Măi băiete, se cunoaşte c-ai făcut frontul», i-a spus Generalul cu admirație. Tot el, Iuga, i-a cercetat toată coloana, cu ochii când la bolnav când la radiografii, până să hotărască unde să-i facă anestezia.

Mai întâi i-a scos o seringă de lichid din coloană şi abia apoi i-a introdus anestezicul. La fel cum făcea şi domnul General. «E bine să fim prudenți când e vorba de presiunea din coloană», ne-a explicat Iuga fără să ne privească.

După atâția ani de meserie şi fiind un tip meticulos care-şi prevedea fiecare mişcare, potrivit intervenției pe care urma s-o facă, domnul General era un om rapid, rapid nu grăbit. Iuțeala de mişcări a lui Iuga n-am mai văzut-o însă la niciun ortoped, ba chiar la niciun chirurg. După un număr de operații, domnul General i-a spus: «Iuga, băiete, în locul dumitale m-aş duce la Urgență. Rar am văzut un diagnostician şi-un practician ca dumneata. Ai o rapiditate în decizie şi-o manualitate pe care merită să le transmiți, să faci şcoală din ele. Spitalul ăsta îți oferă prea puțin pentru capacitatea dumitale». Dar el avea-n Maramureş, locul lui de baştină, o nevastă cu trei copii. Era fiu de țărani. Se-nsurase din studenție cu fata preotului din sat, învățătoare, care mai apoi făcuse Literele la fără frecvență. Se iubiseră de copii. Ştia şi el unde i-ar fi fost locul, dar aştepta să capete o casă unde să-şi aducă familia. Pentru moment dormea-n spital.

♠

Prin relațiile domnului General, fără dureri de cap, obținusem buletin de Bucureşti, cu viză de flotant în Doctor Lister. Dintr-o bucățică de doc de culoarea nisipului, găsită-n sacul cu petice-al tuşei Lina – «nu se ştie, fată, când ai nevoie de-un petec» – îmi făcusem o pungă în care-mi țineam buletinul şi banii. Cususem țeapăn de pungă un extrafort de-aceeaşi culoare, îi calculasem lungimea în raport cu talia, şi-mi purtam «valorile» atârnate de gât cum neam de neam, țărancele-şi poartă banii-n sân, mai ales când merg la oraş. Buletinul de Bucureşti era cea mai importantă avere a mea. Eram conştientă că fără bunăvoința domnului General puteam

să-mi rup rânduri de pingele şi să nu-l obțin, neavând domiciliu stabil în Bucureşti.

Domnul General bătea pe la toate uşile şi pentru doctorul Iuga şi se-arăta-ngrijorat şi pentru situația mea locativă. «Argentina, fată dragă, „flotant” nu e o situație stabilă». «Şi dacă stăteam la cămin era mai avantajos?». «Nu. Dar trebuie să ai ceva al tău, ceva pe care să ai adresa fixă pe numele tău».

Doamna doctor Zamfirescu zâmbise când îi arătasem cum îmi purtam la gât buletinul, bunul meu cel mai prețios. Din ziua când într-un magazin i se furase frumusețe de portofel din piele de şopârlă, plin cu bani, şi-n care mai avea şi buletinul şi permisul de conducere, nu mai zâmbise. «Învățătură de minte: să nu râzi niciodată de prudența altuia».

♠

Se-apropia sâmbăta cu balul de la Drept. Doamna doctor şi cu naşa au intrat în alertă de gradul unu, mai ceva decât dacă ar fi urmat să meargă ele la bal şi la un bal de dinainte de război când – vorba lor – «erau balurile baluri».

De la război încoace, ca şi-n timpul războiului, petrecerile de tineret se numeau «ceaiuri». Se dansa şi se şi mânca ceva, bufet rece, sendviciuri. Şi la Craiova, fetele din oraş, mai ales cele din cursul superior, mergeau la ceaiuri. Aveau ce comenta după fiecare astfel de zaiafet: comportamentul gazdelor, numărul invitaților, cum fusese fiecare îmbrăcat, ce flirturi se mai înfiripaseră.

Eu nu-mi făceam nicio problemă cu privire la prima întrunire «mondenă» din viața mea. Rochiile pe care mi le dăduse doamna doctor mi se păreau demne de orice fel de petrecere a anilor ’50. Numai că începând de luni – «reuniunea» urmând să aibă loc sâmbăta – nu mai rămăsese nimic în garderoba doamnei doctor şi într-a naşei pe care să nu-l probez în prezența lor. Până la

urmă, sufragiile au căzut asupra unei rochii de caşmir pe-un fond gri argintiu cu flori violet, cu un decolteu dreptunghiular care se fixa în părți, de sutien sau de furou, cu două bride. Bustul cam fâlfâia pe-acolo pe unde ar fi trebuit să fie nişte sâni mai mărişori şi nu bietele mele țâțe ca două ochiuri la tigaie. Soluția de umplere a golului s-a găsit imediat: un sutien cu burete, care-mi făcea un bust demn de invidiat. «Ar trebui să porți mereu sutien şi să mergi cu bustul înainte, mai provocator, să-nțepe ochii cui te vede», a zis doamna doctor; eu m-am roşit de parcă la cine-ştie-ce faptă necugetată m-ar fi-mpins. «Ia-l de pe-acum şi poartă-l» – era marți – «ca să te obişnuieşti cu el până sâmbătă». Ce dreptate avea! Cred că numai caii împiedicați s-or mai fi simțit ca mine cu sutien. Îmi venea mereu să-mi duc mâinile la piept, ca să văd dacă obiectul cu pricina mai era la locul lui. Două griji mă frământau: mai întâi, să nu scape de pe mine şi să-l pierd; şi apoi să nu se ridice mai sus de zişii mei sâni, dăruiți de natură, şi să mă trezesc o dată cu un rând ca lumea, adică sutienul cu burete şi cu un rând prizărit, ceva mai jos. Când m-am îmbrăcat de sală, am vrut să-l scot, dar tot eu mi-am zis: «Cum vrei să te-nveți cu aşa ceva dacă n-ai răbdare să-l porți măcar o zi?». La sală-mi venea să mă-nghebejesc toată, numai să nu bage de seamă careva că-mi corectasem fizionomia. Florina, una dintre colegele de la sală, care avea două fete gemene, de vârsta mea, amândouă surori la chirurgie abdominală, m-a cântărit din ochi oprindu-i drept peste corpul «delict»: «Argentino, nu te mai cocoşa, fată, că-ți vine foarte bine cu țâțier de-ăsta cu burete. Să-l porți mereu. Şi-ale mele poartă, că şi ele au nişte țâțe ca de mâță».

Câte lucruri importante, câte figuri, câte voci am uitat o dată cu timpul şi uite ce-mi aduc eu aminte, ca şi când s-ar fi petrecut ieri-alaltăieri. În acea sâmbătă am avut noroc de-o tură uşoară. Nicio intervenție la sală, ci doar trei fracturi banale, reduse de doctorul Iuga şi de nenea

Virgil, ghipsierul.

Când să ies din spital, dau nas în nas cu doctorul Iuga. «Încotro aşa elegantă, domnişoară?» «La Facultate la fratemeu, la Drept; e-o reuniune cu dans. M-a invitat fratemeu şi pe mine». Şi el era-mbrăcat cu «țoale bune», cum se zice la noi la țară. Pantofi negri, pantaloni gri, sacou bleumarin, gen marinar, cămaşă albă, cravată grena în dungi. Era altul decât cel ponosit din spital. Dar ca omul care nu umblă bine-mbrăcat în mod obişnuit, avea ceva stângaci, de parcă ori îl strângeau pantofii, ori îl țineau hainele pe la vreo-ncheietură. Uitându-mă la el şi văzându-mă parcă pe mine-n oglindă, am înțeles ce voiau să zică doamna doctor şi Naşa prin franțuzescul *«endimanché»*. «Eu mă duc la gară să mă văd un ceas cu doi colegi de liceu în trecere prin Bucureşti. Până la ce oră ține petrecerea la studenți?». «A zis frate-meu că ține până pe la douăşpe-unu». «Te-ai supăra dacă aş veni şi eu după ce mă despart de colegi? N-am mai fost la o petrecere studențească din ultimul an de Facultate. Au trecut doisprezece ani de-atunci». Şi pe chipul lui întinerit parcă, trecea un zâmbet de nostalgică tristețe. S-a uitat apoi în ochii mei ca omul care-şi cere iertare fiindcă ți-a arătat ceva ce n-ar fi vrut să vezi. «Trece vremea şi noi cu ea», am spus eu cu tonul bătrânesc al Maicăi şi mi-a apărut în suflet chipul Maicăi supt şi fără vârstă, viața ei fără bucurii şi mi-a venit să plâng. Doctorul Iuga a deschis gura să spună ceva apoi s-a răzgândit şi m-a atins uşor pe braț. «Ne vedem mai târziu».

În holul Facultății, dansul era-n toi. M-am oprit lângă intrare şi-am început să studiez asistența. După felul modest în care erau îmbrăcați, mai ales băieții, în costume pe puncte, mi-am dat seama că erau provinciali, căminişti, categoria care nu lua parte la ceaiuri organizate în cercuri restrânse, de bucureşteni. Fetele erau destul de bine-mbrăcate. Le-am recunoscut repede pe orăşence, căministe sau necăministe. Aveau o degajare-n mişcări, în felul cum îşi țineau capul, cum îşi

priveau partenerul. Veniseră fie cu «băiatul» lor, fie în căutarea unuia. Mi-a atras atenția o fată şatenă, cu un permanent mărunt, cu talie foarte subțire în comparație cu oasele solide care nu păreau să aparțină aceluiaşi corp. Ochii ei uşor exoftalmici sorbeau un băiat care dansa pierdut cu o blondă gen păpuşă. Săraca! Rezema un zid ca şi mine. Am dat cu ochii de frate-meu. Dansa cu-o fată frumuşică, brună cu piele albă, cu un păr des, negru-albăstrui, până pe umeri, cu sâni abundenți, cu şolduri rotunde, cu picioare grosuțe, dar frumos rotunjite.

Mă uitam la ei şi-am înțeles că puseseră ochii unul pe altul. Ea avea un aer îndrăzneț, o privire hotărâtă, țintită-n ochii lui Gelu, care o sorbeau ca pe-o băutură parfumată şi-mbătătoare. Mi-am adus aminte cum stăteam, copil, lipită de nucul Ciocârlănoaiei, şi mă uitam la fetele şi la flăcăii care jucau în horă. Învățasem de mică să citesc în ochi dragostea dintre tineri. Mi-am amintit şi cele câteva nunți la care fuseseră poftiți şi părinții noştri. Taica juca de duduia pământul sub el, cu toate tălpile lui drepte ca de urs, şi-i trăgea la strigături de s-auzeau până-n pădure. Maica juca şi ea, că doar se afla poftită la nuntă. Juca fiindcă aşa se cuvenea. Dar fără nicio tragere de inimă. Abia aştepta să se termine jocul, şi scăpată parcă de-un canon, alerga să vadă ce făceam noi, copiii ei, copiii celorlalți nuntaşi.

Tinerii pe care-i priveam acum îşi consumau elanul vârstei, ținându-se decent în brațe cât dura muzica de la un magnetofon „Tesla”, plasat pe-un birou, într-un colț al holului. Responsabil cu magnetofonul era un băiat înalt, brun, cu o privire adormită dar care părea să nu ignore nimic din ceea ce se petrecea în jurul lui. Când s-a terminat tangoul în timpul căruia păşisem eu în hol, spunându-le băieților de la intrare cine eram, Gelu m-a văzut şi s-a apropiat de mine ținându-şi de mână partenera. «Sora mea, Argentina sau Adelina, cum vrei să-i spui, şi prietena mea, Liliana». Am simțit la Gelu o ezitare până să-i atribuie Lilianei o calitate.

Pe vremea aceea «prietena» luase locul «flirtului», prea compromis de vechiul regim şi prea cu miros occidental. Pe vremea copilăriei mele, «prietenă» însemna chiar prietenă şi nu ca astăzi, adică «amantă», persoană care ține loc de nevastă fără cununie, o «coabitantă» fără forme la Starea civilă. Am aflat că Liliana era studentă la Drept, cu un an în urma lui Gelu şi făcea şi Academia Comercială «la fără frecvență». «L-am convins pe Gelu să urmeze şi el Academia la fără frecvență. Cu două Facultăți ai mai multe perspective», mi s-a adresat Liliana, cu-o voce plăcută, între soprană şi contra-altă, cu un uşor «r» în pronunție, care se vedea că e din născare şi nu de fandoseală. Când începea să vorbească, pe față i se lumina zâmbetul omului mulțumit de sine şi de viață, iar din pupile parcă-i țâşneau licurici. Te măsura discret, încât dacă nu erai foarte atent nici nu băgai de seamă. Sunt sigură că-mi ştiuse din primul moment şi numărul de la pantofi, şi-mi ghicise şi buretele din sutien.

Ca una cu un piept aproape scândură, am admirat la femei mai întâi bustul, iar celor cu sâni prea mari pentru statura pe care-o aveau nu le găseam cusur, ci le-atribuiam un plus de voluptate. Mi-am închipuit-o goală pe Liliana, cu trupul rotunjor şi pietros, alb ca laptele, şi l-am înțeles pe frate-meu, Gelu, de ce se-ndrăgostise de ea. Gelu avea-n privire ceva din ironia neagresivă a lui Gabriel. Un băiat înalt, subțire şi mlădios ca o nuia, cu un glas baritonal armonizat cu o dicție perfectă, cu trăsături prelungi, cu ochi cum e cenuşa. Nu l-aş fi numit frumos, dar oricum unul după care întorceai capul. Mai înalt cu un lat de palmă decât Liliana, alcătuia cu ea o pereche la care-ți era drag să te uiți.

A-nceput din nou muzica. Gelu m-a invitat la dans. Am prins imediat ritmul. Mi-am dat seama că n-avea nicio legătură cu grosimea gleznelor, a picioarelor otova, ci cu felul cum le mişcai, potrivit muzicii. Şi corpul mi se unduia în acelaşi ritm. «Ei, soru-meo, ți-era că n-ai să nemereşti să dansezi». «Să „nimereşti”, Gelule». «Ai

dreptate. Bine faci că mă corectezi. Se cunoaşte că eu n-am fost elevul doamnei Despina». Simțeam că-i stătea pe suflet să afle ce părere aveam despre Liliana. «Gelule, ține-te, băiatule, de fata asta, că merită. Asta e dintre muierile care saltă bărbatul. Şi de te-o ține sub papuc, da' are cine». A oftat uşurat. «Ştie ce vrea. A şi avut de toate. Ta-su e şef de garaj la maşinile C.C.-ului. Mă-sa e contabilă-şefă la Ministerul Justiției. Mă invită pe la ei la masă duminicile». «Înseamnă c-au pus şi ei ochii pe tine. Casă au?». «Pe Plantelor, în buricul târgului. Casă cu grădină. Un hol mare, cu trei dormitoare. Pod, pivniță. Boltă de viță. Singuri în curte. Au îngrijit o bătrână şi le-a lăsat casa. Lucrând, şi domnul Ilie şi doamna Ilie, unde lucrează, nu le-a luat nimeni camera care a rămas liberă după moartea bătrânei». Aflasem esențialul despre familia în care, după toate semnele, avea să intre frate-meu. Liliana dansase cu un coleg care a condus-o lângă Gelu şi lângă mine.

«Ar trebui să iau o piatră-n gură», am zis eu; «e prima oară când dansez». «Să nu mai spui, că nu te crede nimeni», a intervenit Liliana pe tonul ei vesel, de om care vrea să se bucure de fiecare clipă. M-a invitat la dansul următor colegul lui Gelu. S-a simțit obligat să-mi facă oarecare conversație, drept care m-a-ntrebat cu ce mă ocupam. «Soră la sala de operații la Ortopedie, la Spitalul Militar». «Am un văr brancardier la Ortopedie, tot acolo. E fiu de chiaburi şi n-a mai avut din ce plăti taxele. Era-n anul trei la Litere, la Filologie cum îi spune acum. Munceşte şi el şi dă la fără frecvență, ca salariat». «Cum îl cheamă?». «Suciu Andrei». «Ardelean după nume». «Da, că suntem amândoi de la Cristian, de lângă Braşov. Norocul meu că tata-i învățător şi n-avem decât două iugăre de pământ». «Mare noroc să fii sărac!». «Noroc azi e să pari, da' să nu fii». Colegul ăsta se vede că avea mare încredere în Gelu de-mi vorbea mie aşa. La un moment dat m-a invitat la dans şi tânărul cu aer adormit, cel responsabil cu muzica.

Era chiar frumos, în ciuda aerului său de om abia trezit din somn şi nedezmeticit bine. Mă privea din când în când atent şi mi s-a părut că mă strânge-n brațe mai mult decât frate-meu şi decât colegul lui. M-a condus ceremonios lângă frate-meu şi lângă Liliana, s-a aplecat şi mi-a sărutat mâna. Se purta ca domnul General, dar acesta aparținea altei generații, cu altă educație, dacă nu din familia lui de țărani avuți, oricum din viața colectivă a timpului când fusese student.

La unsprezece şi jumătate mi-am îndreptat ochii spre uşă, atraşi parcă de-un magnet. Rezimat de zid ne privea doctorul Iuga. Ținea într-o mână ceva de ceramică de culoarea sângelui închegat, ceva cu o mănuşă-n relief. «Domnule doctor, când ați venit? Poftiți să-i cunoaşteți pe fratele meu şi pe-o colegă a lui. Când ați venit?». «Exact când te-a invitat la dans băiatu-ăla negru şi frumos. Atunci. Unde-aş putea pune uiaga asta cu palincă pe care mi-au adus-o colegii?». Ne-am dus la frate-meu care-a pripăşit uiaga în spatele magnetofonului, cu voia responsabilului cu muzica, «băiatu-ăla negru şi frumos».

Doctorul Iuga m-a invitat la primul dans. Apoi a invitat-o pe Liliana. Şi mie şi ei ne-a sărutat ceremonios mâna. Din partea lui nu m-a mirat. «Andimanşat» cum era, mai degajat decât în momentul când ne-ntâlnisem în poarta spitalului, cu două ceasuri mai înainte. Cu bruma mea de tocuri, eram cât el de-naltă. Adică, amândoi de talie mijlocie. În ochii lui verzi, sub fruntea înălțată mult de chelie, se aprindea o lumină duioasă când făceam câte o piruetă şi mă ținea mai strâns de talie. În imaginația mea nu mă-nchipuisem femeie decât în brațele vărului meu Gabriel. Pe domnul General îl masam cum aş fi masat-o pe mama. Costi Gheorghiu mi-era prieten cum mi-ar fi fost o femeie şi nici prin minte nu m-aş fi văzut goală cu el într-un pat. N-o văzusem niciodată pe nevasta doctorului Iuga, dar încercam să mi-i imaginez iubindu-se. Trecuse de miezul nopții când de la magnetofon s-a auzit „Perinița”. De unde se-aşternuse ca o boare de

oboseală peste tineret, deodată parcă i-a stropit pe toți o ploaie înviorătoare. Băieții, când erau aleşi, puneau o batistă pe jos pe care să-ngenuncheze fata, şi de cele mai multe ori băiatul şi fata se sărutau pe obraji; cei care se sărutau pe gură era de bănuit că n-o făceau pentru prima dată. Fata cu permanentul mărunt, cu ochii uşor exoftalmici, l-a ales pe cel pe care-l străpunsese toată seara cu dragostea ei. El a sărutat-o pe obraji şi apoi i-a sărutat mâna. Din păcate n-o iubea, dar măcar nu era mitocan. Eu l-am ales pe doctorul Iuga. Mi-a aşternut la picioare o batistă bleu-pal, cu margini vişinii, m-a luat de mână, m-a privit în ochi – am simțit că ceva se topeşte-n mine – apoi m-a sărutat scurt şi apăsat pe gură, m-a ajutat să mă ridic şi mi-a sărutat ceremonios mâna. După ce s-a terminat „Perinița”, s-a dus la responsabilul cu muzica, s-au uitat amândoi prin benzi şi deodată a răsunat o bătută ca-n Ardeal. Doctorul Iuga din mijlocul holului a strigat: «Care eşti din Ardeal, vino să-i tragem o bătută». S-au apropiat de el zece băieți şi patru fete, între care fata «mea» cu ochii melancolici şi uşor exoftalmici. Izbucnea din ei toți o pasiune mocnită. Cu paşii ăia mărunți şi deşi parcă stăteau să găurească pardoseala. Noi, ceilalți, roată-n jurul lor, tăceam de parcă trecuse peste noi ceva care ne luase graiul. Şi-au început strigăturile, din care nu am priceput decât un «iu, iu, iu, iu, iu, iu», pornit din rărunchi şi dintr-un timp depărtat şi necunoscut, care-şi trecuse pasiunea şi aleanul din generație în generație. Mă frigea sărutarea doctorului Iuga, iar bătuta lui mă frigea şi mai tare. Se trezise în mine dorința de-a cunoaşte sufletul care sălăşluia în acel trup atât de oarecare, dar având ştiința de-a se face dorit. Când s-a terminat bătuta, doctorul Iuga a destupat uiaga de palincă şi a poftit pe toată lumea să guste din ea. Nu mi-a venit nici mie să cred, dar eu am tras prima gură din uiagă: am simțit că-mi ia limba foc din piersici aprinse. În viața mea, din curiozitate, am gustat multe băuturi, dar ca palinca aceea n-am întâlnit nimic mai bun. Când,

întorcând-o cu gura-n jos, n-a mai curs nicio picătură din uiagă, m-am apropiat de doctorul Iuga, i-am luat-o din mână şi am astupat-o cu dopul care era legat de mănuşă cu un şnur albastru. «Domnule doctor, vă rog să-mi dați mie vasul ăsta». «Al tău să fie!».

♠

Gelu şi Liliana s-au oferit să mă conducă acasă. «Nu e nevoie, copii, Argentina şi cu mine avem acelaşi drum», a zis doctorul Iuga. Mi-am sărutat viitoarea cumnată şi fratele, ştiind că-i las nedumeriți în privința relației între mine şi doctorul Iuga. La tinerețe şi de multe ori la alte vârste, femeilor le place să fie bănuite că s-ar afla în cine-ştie-ce combinații sentimentale cu bărbați pe care abia-i cunosc. Ar fi fost ridicol să le povestesc lui Gelu şi Lilianei că doctorul Iuga îmi era doar unul dintre superiori şi-atât. Eu, vampa care suceam capul bărbaților! Dacă Iuga mă sărutase pe gură ca să-mi crească acțiunile? În privința lui Costi Gheorghiu cred că era lămurit că nu era vorba de amor. Sau poate mă credea din rândul celor care se culcă, fără alegere, cu şefii, numai şefi să fie. La urma urmei putea să creadă orice. Seara aceea de dans, în care puține erau fetele fără iubit, m-a hotărât că la douăzeci şi unu de ani era momentul să-mi încep şi eu viața de femeie. Iar doctorul Iuga trezise în mine acea dorință. Mergeam tăcuți unul lângă altul fără să ne-atingem. Într-o mână țineam punguța de catifea neagră a Naşei, în cealaltă mână uiaga, obiect la care, şi azi, când mă-ndrept spre apus, mă uit cu nostalgie, ca la cel mai prețios lucru din viața mea.

Oare iubitul Călugăriței mele portugheze fusese frumos? Din descrierea altora nu s-ar fi zis. N-aş fi crezut la optsprezece ani că afară de Gabriel aveam să mai am vreodată ochi şi suflet pentru un alt bărbat. Şi iată că după numai trei ani mă gândeam, ca la un bărbat *pentru* mine, la un om oarecare ca aspect exterior, profesionist

remarcabil, dar mai ales ființa căreia doream să-i cercetez sufletul şi trupul.

În latura bisericii Sfântul Elefterie, pe Doctor Lister, din mersul nostru lent, ne-am oprit amândoi. Doctorul Iuga m-a privit lung în ochi, şi cu un aer serios la care parcă aştepta un răspuns.

«Argentina, te numeri printre puținii oameni cărora vreau să le cunosc sufletul. Ție aş vrea...». S-a oprit. «Ce ați vrea?», l-am întrebat eu şoptit. «Aş vrea să te cunosc întreagă», şi iar s-a uitat fără zâmbet în ochii mei. «Vreau», i-am răspuns eu hotărât, privindu-l aspru în ochi, mirându-mă eu de mine. «Un văr al meu e plecat o săptămână din Bucureşti. Stă pe Carol Davila. Vrei să mergem acolo?». «Vreau». Am inspectat mai întâi garsoniera vărului. «Ți-e foame, Argentina?». «Nu». «Nici mie». În cadă era o boccea de rufe. L-am privit cu mirare pe Iuga. «Sunt lucrurile mele. Vreau să mi le spăl şi să mi le calc şi eu ca lumea. Prea arăt ca un salahor». La replica asta mi-a venit să plâng. Am simțit un elan frățesc pentru el, ca între noi salahorii.

M-am apropiat de el, am închis ochii şi i-am sărutat mâna dreaptă. Apoi totul s-a învălmăşit în mine, între noi. O dorință aprigă pe care el a ştiut s-o drămuiască astfel ca eu să nu leg de brutalitate primul meu moment de dragoste reală. Un singur gând mi-a trecut atunci prin minte: «Doamne, ce bine că nu sunt eu prima femeie din viața lui». În imaginație, pe vremea înflăcărării mele pentru Gabriel, mă-nchipuiam lângă el, ființă inocentă ca şi mine, urmând să descoperim dragostea împreună, ca primii oameni de pe pământ. În brațele doctorului Iuga nu mi l-am amintit pe Gabriel. Semn că rana prinsese coajă. Doctorul Iuga ghicea tot ce-şi dorea o femeie. Ne-am iubit ca la un sfârşit de lume. «De ce nu mi-ai spus că nu te-a atins mână de bărbat? Mă simt atât de vinovat, Argentina!». «Nu v-am spus fiindcă tot ce s-a petrecut n-ar mai fi fost. Şi vreau să am o amintire frumoasă, legată de-un om pe care-l prețuiesc şi care mi-e drag». Mi-a luat

fața între mâini şi mi-a sărutat ochii. «Mi-era dor de trup de femeie pe care şi eu o prețuiesc, dar...». «Dar nimic. Ştiu că sunteți căsătorit. N-ați ascuns-o față de nimeni». «De ce-mi vorbeşti cu „dumneavoastră”?». «Mi-e greu să vă spun pe nume». «Să-mi spui, Iosife, cum îmi spune mama».

Am stat de vorbă despre părinții noştri, despre viață, despre lume, până ce, biruiți de somn, am adormit. La şase dimineața m-am trezit, m-am strecurat uşurel din pat, m-am spălat, m-am îmbrăcat cu un halat din baie, am desfăşurat bocceaua din cadă, am spălat ce era de spălat, am fiert într-un lighean emailat ce era de fiert şi la opt jumate eram cu toate întinse pe sârma din balcon, prinse-n cârlige, găsite într-o pungă atârnată de-un suport, tot în balcon. Doamne, ce amănunte îi rămân omului în minte!

Doctorul Iuga s-a trezit la nouă. M-a găsit în bucătărie răsfoind nişte reviste „Paris Match”. «Argentina, de ce te-ai zdrobit cu lucrurile mele?». Mi-a sărutat amândouă mâinile. El a făcut cafeaua. Am băut-o încetişor de parcă am fi vrut să nu se mai termine. Eu, acasă, în Bucureşti, beam ceai de plante. Cafea numai la spital. Toate surorile puneam bani împreună pentru cafea şi ne făceam la repezeală un ditamai ibricul ca să ne-nviorăm. Acum aveam un aer aşezat, de familie care îndeplineşte un ritual. Am petrecut toată ziua împreună. Am cerut voie să-i dau un telefon doamnei doctor ca să ştie că sunt la o colegă până seara. «Sper să te afli la un coleg, fiindcă ar cam fi venit vremea», mi-a răspuns doamna doctor cu un râs sănătos care totdeauna te molipsea de chef de viață. Aflând că aveam voie să folosim ce se găsea în frigider, am mâncat ouă cu slănină şi o salată de cartofi. Dar nu pentru mâncare eram noi acolo.

A fost o zi căreia-i păstrez cea mai frumoasă amintire: o zi în care nu m-a atins aripa dezamăgirii. Seara, pe-ntuneric, doctorul Iuga m-a condus până în Doctor Lister. Mi-a sărutat mâna, m-a sărutat apăsat şi scurt pe gură.

N-am vorbit despre eternitate şi nu ne-am promis niciunul altuia nimic. Stăteam cuminți la raportul de gardă şi ne priveam scurt ca un fulger când presupuneam că nu ne observă nimeni. Doar când eram în aceeaşi echipă, când îi dădeam instrumentele îmi apăsa mâna, iute, aşa cum mă săruta. Vărul lui a lipsit o săptămână din Bucureşti. Ne-am fi putut întâlni mai departe la el în garsonieră, fără să-l stingherim; fiind inginer de şantier, lipsea mai tot timpul de-acasă. Dar doctorului Iuga îi era prea adânc înfiptă ruşinea în suflet, iar mie la fel. Nu l-aş fi lăsat să se dezvăluie nimănui că el, om însurat, cu trei copii, are o țiitoare. Cuvântul corespunzător acestei realități mă făcea să roşesc până-n albul ochilor.

«Doamne, ce-ar zice Maica, dac-ar şti? Cum m-aş mai uita eu în ochii ei?». La doisprezece ani, în vacanța de vară, când mi se arătase acel prim semn al pubertății femeieşti, n-am ştiut cum să-l ascund de Maica. Dar ea şi-a dat seama din prima zi. S-a uitat lung la mine, cu privirea ei tristă şi fără vârstă, s-a aşezat pe marginea patului, m-a tras către ea, mi-a luat capul în poală, m-a mângâiat pe creştet şi mi-a spus cu glas şoptit: «Lina maicăi, Lină, ți s-a dus copilăria; de-acilea-ncep grijile». Pe mine m-au podidit lacrimile. De vorbele ei, de firul de sânge care storcea viață din mine? «Nu plânge, sufletul meu. Aşa e datul amărâtelor de femei». Cum plângeam aşa, un gând mi-a trecut prin minte: «De-acuma pot avea şi eu un copilaş».

De când trecusem în rândul femeilor, grija mea era să n-am copilaş. Nu puteam o clipă să uit că Iosif Iuga avea trei copii, făcuți din dragoste, cu fata care-l iubise şi-şi nemulțumise părinții, că ea, neam de preoți de patru generații, se dusese după un ficior de jos. O zi dacă o avea liberă, doctorul Iuga fugea la ai lui. De el m-a apropiat cel mai mult simțul datoriei pe care-l socotea sfânt. Datoria față de legămintele vieții lui: familia şi jurământul lui Hipocrate. Eu ce eram pentru el? Dacă ar fi făcut-o numai din dor trupesc ar fi găsit una mai

frumoasă şi nu numai una. Pentru femei, doctorii alcătuiesc o enclavă privilegiată, în raport cu ceilalți bărbați. De-a lungul unei vieți am văzut femei care n-ar fi acceptat în ruptul capului nişte bărbați dacă n-ar fi fost doctori. Ceea ce din partea unora din altă profesie ar fi considerat obrăznicie, din partea unui doctor li se părea chiar măgulitor. Deci, doctorul Iuga ar fi găsit sigur o fată frumoasă, încântată să se culce cu un superior. Nu pentru a mă flata, credeam totuşi că îi stârnisem curiozitatea. Poate şi din pricina vorbelor care circulau despre Costi Gheorghiu şi despre mine? Ştiu şi eu? Dar prea mare era duioşia lui pentru mine, preocuparea față de viața mea, ca să le pun pe seama unui capriciu. Ne-am înțeles de la bun-început că tot ceea ce era între noi urma să ia sfârşit când avea să-i vină familia în Bucureşti.

♠

Doamna doctor m-a întrebat deschis dacă ceva se schimbase-n viața mea. La fel de fără ocolişuri i-am răspuns şi eu, spunându-i şi că omul era însurat, că nu eram pusă pe spart case, dar că asta era. «Dacă ți-e drag, iubeşte-te cu el. Ai grijă numai să nu rămâi toată viața vioara a doua şi să te trezeşti prea târziu. Decât să umblați pe drumuri, mai bine adu-l încoace că, slavă Domnului, n-o să te ştie nici pasărea cerului». M-a mângâiat pe față ca pe-un copil şi m-a sărutat pe frunte. Mă întâlneam cu Iosif la mine-acasă, vorba vine «la mine-acasă», ori de câte ori se putea. Nu ne ştia nici pasărea cerului, credeam noi. Ştia şi Naşa, ştia şi domnul inginer, cumnatul ei. Dar cum nimeni n-avea nimic să-mi reproşeze în privința discreției şi a-ndatoririlor mele, îndeplinite ca şi înainte față de familia doctorilor Zamfirescu, nici măcar vreo aluzie nu mi s-a făcut la schimbarea din viața mea.

Gelu, într-o sâmbătă, s-a-mbarcat împreună cu Liliana şi s-au dus la Brăteasa. Gelu, cu mintea lui – brici, se

gândise că adevărul despre obârşia lui şi cunoştința cu părinții noştri însemnau proba de foc prin care urma s-o treacă pe Liliana. Avea să reziste – bine. Nu rezista – însemna că fiecăruia dintre ei îi trebuia altceva. Şi Liliana a rezistat. «Greu se mai trăieşte pe lumea asta», a fost concluzia ei după douăzeci şi patru de ore de Brăteasa. «Acum îi înțelegi pe Maica şi pe Taica de ce-au vrut să nu mai dăm cu sapa, eu şi cu soru-mea». Iubindu-l probabil, dar făcând şi nişte avantajoase planuri de viitor pentru Gelu, deci şi pentru ea, Liliana ştiind prea bine că Brăteasa n-avea să-nsemne decât scurte halte-n viața ei, nu strâmbase din nas şi nu renunțase la Gelu. Un țăran nu strica în neamul ei de orăşeni, mai ales în timpurile când sărăcia, dacă nu era adevărată, merita orice efort s-o simulezi, pentru tine şi pentru tot neamul tău cel adormit. Gelu era mulțumit de relațiile «diplomatice» pe care le stabilise. Maica tăiase găina a mai grasă şi nu ştiuse nici ea nici Taica în ce fel să-şi arate încântarea față de domnişoara de la oraş, care-i era dragă fiului lor şi el drag dumneaei. Liliana voise să-i ajute Maicăi la gătit, dar Maica n-o lăsase.

«Domnişoară, maică, las' că ai timp o viață să găteşti. Acuş mai bine să-ți arate Gelu pădurea şi dealu' viilor şi să te ducă-n vale la ceşmeaua Ciocârlănoaii, că astea-s mai frumoase acilea-n Brăteasa».

Vedeam că-n toată încântarea, în ochii lui Gelu se strecura o umbră de tristețe. «Adelino, a murit Florei. Trei zile a zăcut şi s-a stins cu botul în poalele Maicăi. Cu două săptămâni înainte de-a ne duce noi acasă». Am plâns după Florei cum nu plânsesem după nicio ființă plecată dintre noi. L-au îngropat sub dud, unde-i plăcea lui să stea la umbră. «Florei, câinele maicăi, te duseşi. N-o să te mai doară nimic. Pe lumea-ailaltă oi fi şi tu sătul. Roagă-te la Dumnezeu să ne strângă şi pe noi ca pe tine: să nu supărăm pe nimeni».

Aşa îşi luase Maica rămas-bun de la Florei. O săptămână mă bufnea plânsul şi pe stradă. Mă străduiam

din răsputeri să-mi păstrez firea față de oameni. Doctorul Iuga mi-a ținut calea cam la trei zile după ce aflasem de moartea lui Florei. «Argentina, ce e cu tine?». Şi m-a privit cu-ngrijorare. «A murit Florei, câinele nostru de la Brăteasa». Iosif Iuga şi-a făcut semnul crucii, apoi m-a strâns la piept fără niciun cuvânt. Şi Costi Gheorghiu a băgat de seamă tristețea mea. I-am spus ce se-ntâmplase. «Îmi pare atât de rău, Argentina. Bine că n-a suferit». Oare nu suferise? Ce o fi fost în sufletul lui dacă a simțit nevoia să mai facă o dată, împleticindu-se, ocolul ogrăzii şi apoi să-şi dea sufletul cu botul în poalele Maicăi? Când i-am spus, domnul General a oftat adânc şi şi-a luat capul între mâini. «Argentina, de nimic nu mi-e mai groază decât de despărțiri. Două dureri mari le-am trecut: când mi-au murit părinții. Egoismul, frica de durere mă fac să doresc să mor eu înaintea nevesti-mii. Lui Florei al vostru i-a-nchis ochii ființa lui cea mai dragă. Of, viață, viață».

♠

Într-o seară, când eram tristă şi plânsă, obosită moartă, după o tură grea, văd că se-apropie de mine un bărbat înalt şi-mi spune «bună seara». I-am răspuns cu o gură moale şi i-am luat seama absentă. Parcă-l ştiam de undeva. «Ce faceți, duduie Argentina? Vă amintiți de mine? De la reuniunea de la Drept. Sunt coleg cu Gelu, fratele dumneavoastră». «A, da! Alegeați muzica la magnetofon». «Exact». «Pot să vă fiu de folos cu ceva?», l-am întrebat fără nicio tragere de inimă. «Dacă vreți...». «Aveți pe cineva internat la noi?». Nicio clipă nu mi-a trecut prin minte că vrea să m-agațe. «Nu despre asta e vorba», mi-a răspuns el cu un zâmbet în ochii aceia pe care atât de bine ştia să şi-i facă semi-adormiți. N-a aşteptat o altă întrebare din partea mea. «E vorba despre familia doctorilor Zamfirescu, la care locuiți». «Adică?». «La ei, o dată pe lună se-adună, cu ei cu tot, şaisprezece

persoane, în ce scop? Şi ce se discută acolo?» «Mai întâi eu n-am văzut niciodată aceste persoane. Cu mine, doctorii Zamfirescu discută chestiuni de medicină şi de gospodărie. Domnule dragă...». «„Tovarăşe” şi fără „dragă”». «Bine, „tovarăşe”, şi fără „dragă”, în ce calitate îmi puneți dumneavoastră aceste-ntrebări?». «În calitatea pe care mi-o dă o anumită instituție despre care cred c-ați auzit». «De la orice instituție ați veni, eu tot atâta v-aş spune». «Ştiați că doctorii dumneavoastră au o fiică-n America?». «Da. Mi-au spus de la bun-început». «Şi că primesc pachete de la ea?». «Le primesc prin Poştă. Vedeți hainele astea de pe mine? Doamna doctor mi le-a dat. Tot de la fiica dumneaei sunt. Cum vine un pachet îmi arată tot ce primeşte şi-mi dă şi mie câte ceva din el». «Dumneata, fată săracă, de țărani colectivişti, ce cauți între asemenea oameni?». «Un adăpost deasupra capului şi, din mila lui Dumnezeu, la nişte oameni de pus la rană». «La cămin nu puteai să stai?». «Ba da. Însă după opt ani de internat, după o viață într-o odaie-n toate iernile, cu părinții, cu frate-meu, o vreme şi cu purceaua şi cu vițelul, poate că mi s-a făcut şi mie dor de-un colțişor numai al meu. Dumneavoastră nu păreți de la țară». A tăcut. «Dacă vă răzgândiți în privința „binefăcătorilor” dumneavoastră, telefonați-mi la numărul ăsta. Spuneți doar: „cu tovarăşul Vasile”». Revenise la tonul oficial, cu «dumneavoastră».

În timp ce-mi înmâna cartonaşul pe care se aflau cinci cifre – numărul de telefon – ca din întâmplare a mai zis: «Ce mai e pe la Spital? Ce face doctorul Iuga?». «Acum trei zile am fost în echipă cu dumnealui; bine, sănătos». «Doar acum trei zile? Noi parcă ştiam că şi azi noapte», şi mi-a zâmbit complice. M-am uitat la el fără uimire, fără ironie, doar cu-o imensă tristețe. Eu îl pierdusem pe Florei. Cu el se ducea o parte a vieții mele. Ce ştia «tovarăşul Vasile»? Am văzut că nu se-aştepta la asemenea reacție. Privirea mea îi spusese că pe lume era ceva mai important decât frica de «noi», adică de «ei» care vedeau tot, ştiau tot.

«Tovarăşă Argentina Boboc, tot ce-am vorbit rămâne strict între noi». Ochii lui, complet treziți din somnolența simulată, cu o lucire de lamă de bisturiu, s-au încrucişat din nou cu amara tristețe din ochii mei şi cu lipsa mea de reacție. «Dacă vreți, mă pot legitima». Am făcut semn cu mâna că nu e nevoie şi mi-am văzut de drum.

♠

De când locuiam la ei, se-ntâmplase de trei-patru ori să fiu acasă când se juca bridge la doctorii Zamfirescu. Îmi spusese doamna doctor că erau şaisprezece prieteni care, încă din timpul Facultății, mai ales în vacanțe, formau patru careuri. Familiei Zamfirescu îi venea rândul ca o dată pe lună să-i invite pe ceilalți paisprezece jucători. O dată pe lună, în casa doctorilor Zamfirescu se scoteau din debara patru mese pliante şi şaisprezece scaune pliante; pentru fiecare scaun – două pernuțe îmbrăcate-n pluş, una pentru şezut, alta pentru răzimat spinarea. De mâncare se dădeau sendviciuri, pateuri, fursecuri, ceea ce se cheamă bufet rece. Când se nimerise să fiu şi eu acasă, o ajutasem pe doamna doctor să aranjeze platourile cu tratația, scaunele, mesele. Sâmbătă seara, la şase şi jumătate fix, când soseau musafirii, «bridge-iştii», eu eram la mine-n cămăruță şi nu mai călcam până a doua zi prin unica şi marea cameră cu dale de marmură şi cu nişă-dormitor, unde se adunau ei. Duminică dimineața, nu găseam în bucătărie nici platouri, nici farfurii, nici pahare. La unsprezece jumătate, partida se termina, jucătorii plecau, iar doamna doctor spăla cu mâna ei paharele de cristal şi vesela „Rosenthal”, şi tot cu mâna ei le aşeza în servanta florentină. Nu-i văzusem niciodată pe cei paisprezece parteneri de bridge ai doctorilor mei. Şi să fi vrut n-aveam cum să-l mint pe «tovarăşul Vasile». La uşi n-aveam obiceiul s-ascult, aşa că de unde să fi ştiut eu ce vorbeau oamenii ăia.

Trebuia neapărat să mă văd cu frate-meu ca să aflu şi

eu cât de coleg era el cu «tovarăşul Vasile». Gelu s-a uitat îngrijorat la mine când i-am pomenit de acest personaj. «În patru ani de Facultate nu ştiu dacă l-am văzut de trei-patru ori, şi numai la cursul de Drept roman. Şi atunci, în seara cu dansul. Dar ce treabă ai tu cu el?». «Poate vreodată am să-ți spun». «Fii cu băgare de seamă, sorumeo. De ce nu vrei tu să mi-o spui pe-a dreaptă?». «Gelule, nu-ți face griji». Am schimbat vorba. M-am interesat cum mergeau lucrurile cu Liliana, cu părinții ei. Cum să-i fi spus că-i ascundeam adevărul fiindcă nu voiam să bag pe nimeni în bucluc? Logic n-aveam motive de frică față de «tovarăşul Vasile» şi de instituția pe care o slujea, dar mă simțeam ca năclăită de-o substanță suspectă, căreia nu-i cunoşti elementele; parcă intrase-n mine un germene răufăcător care-mi săpa canale prin creier. Cu cine să mă fi sfătuit în asemenea împrejurare? Aveam deplină încredere în domnul General, în Iosif Iuga, în Costi Gheorghiu. Dar de ce să-ncarci sufletul oamenilor cu neliniştile tale, mai ales în nişte vremuri când ți-era frică şi de umbra ta? Regretam şi că-l întrebasem pe Gelu despre «colegul» lui. Cred că Gelu ştia sau măcar bănuia mai mult despre «Vasile», dar şi el se sfiise să-mi spună, cum mă sfiisem eu să-i dezvălui de ce m-apucase deodată interesul pentru acel personaj.

Doamnei doctor Zamfirescu, sub pecetea tainei, trebuia să-i spun. N-aş fi avut linişte altfel. Aş fi mers pe drumuri până la capătul lumii numai să nu mai ajung în Doctor Lister şi să fi uitat că pe lume exista «Vasile», reprezentantul unei instituții care ştia şi despre una ca mine – un nimeni – ceea ce mă privea doar pe mine. Sigur că eu le intrasem în vizor ca adaus de supraveghere a familiei Zamfirescu. Şi dacă se-apucau să-l tragă de limbă şi pe doctorul Iuga? Să-i fi spus şi lui că «ei» ştiau de legătura noastră? De la cine să le fi aflat metodele de lucru? Oricum, orice element de şantaj le era folositor.

Mergând cu viteza melcului, totuşi am ajuns în Doctor Lister. Doamna doctor era singură-n bucătărie. «Adelina,

ce e cu tine? Eşti albă ca varul». «Doamnă doctor, juraţi că nu spuneţi nimănui ce-am să vă spun eu acum». M-a privit nedumerită. «Juraţi, vă rog!». A ridicat două degete în semn că pecetluia înțelegerea dintre noi. I-am spus tot. Începând cu acea reuniune de la Drept. Din când în când oftam, ca să trag mai mult aer în piept. Doamna doctor şi-a aprins o ţigară, pe care, vrând să pară calmă, se străduia s-o fumeze lent, dar s-a schimbat la față. «Poimâine tocmai se joacă la noi. Ce să fac? Să găsesc un pretext ca să suspend partida?». Doamna doctor gândea cu glas tare. M-am simțit datoare să-mi dau şi eu cu părerea. «Dacă suspendaţi partida, au să fie siguri că v-am spus. Eu zic să jucaţi ca de obicei. Cred că nu vă suspectează numai pe dumneavoastră şi pe domnul doctor. Cred că au fotografiat tot grupul. Eu zic că nici față de grupul dumneavoastră să nu faceţi vreo aluzie la ceea ce v-am spus, că nu puteţi să ştiţi care vă dă de gol, chiar fără să vrea». Frica este cel mai eficient dascăl al prudenței. Eu – marea diplomată! «Ai dreptate, Adelina. Trebuie să ne comportăm ca şi până acum. Mai ales că n-avem nimic de-ascuns». «Parcă trebuie să ai ceva de-ascuns ca „ei" să te bănuiască?».

Mi-am adus aminte cum veneau colectorii la Brăteasa şi controlau şi privățile – la cine avea – nu cumva să fi ascuns lumea şi acolo grâu sau porumb. De când erau colectivişti, Maica şi Taica nu mai țineau vacă; luaseră o capră ca să mai aibă şi ei un strop de lapte. Nae-al lui Ghergoi, țigan care, neam de neamul lui n-avusese vreo brazdă de pământ, tăia şi spânzura-n Gospodărie, cu alde Căciulatu şi cu-alde Ciupitu, care se număraseră printre mijlocaşi, dar se şurupuiseră în fruntea bucatelor. Oricât aş fi avut de muncit şi de-nvățat, cu cât îmi vedeam mai rar părinții cu-atât le duceam mai mult grija; îmi rupeam de la gură ca să le trimit bani şi ce mai puteam şi eu. Întâmplarea de-acuma cu «tovarăşul Vasile» trezise-n mine frica pe care o trezeau colectorii şi ăi de la Partid în rândul unor oameni nevinovați.

Ba mai veniseră şi hingherii în sat. O gospodărie – un câine. Pentru un al doilea, plăteai două sute de lei, ceea ce nu se pomenise de când era lumea-lume. Florei al nostru, Florei! Cum alergam în dealul viilor după ce furam struguri şi-i împărțeam cu el: un bob – eu, un bob – el. Şi cum stăteam în fața doamnei doctor, gândindu-ne fiecare cum s-o dăm ca să ieşim mai bine față de «Vasile» şi de instituția lui, m-a podidit plânsul. «Lasă, Adelina, că nu e sfârşitul pământului». «Doamnă doctor, atâta mi-am dorit linişte pe lumea asta, să nu stau în calea nimănui, să fiu lăsată-n pace». «Adelina, pe lumea asta nimeni n-are linişte. Crezi că ăştia de ne „fotografiază" pe noi, cum zici tu, crezi că au linişte? Şi ce plăcere o fi să scotoceşti în viețile oamenilor, până şi-n aşternuturile lor. Halal viață!». «Cred că asta le dă siguranța puterii, cum o dă banul. Să ştii că dispui de viața altuia». «Psihiatrii ar zice că totul porneşte dintr-un sentiment fie de inferioritate, fie de frustrare, care-şi află astfel compensarea». «Ce-şi află, ce nu-şi află, ştiu că pe noi, ceilalți, ne bagă-n balamuc».

«Tovarăşul Vasile» n-avea să ştie niciodată rolul lui în viața mea. După absolvirea Şcolii de Surori aveam de gând să dau examen la Filologie, la română. Mă-nchipuiam profesoară iubită de eleve, ca doamna Despina. Dându-le copiilor ce era mai bun în mine. Dar ştiind ce trebuia să le spună profesorii elevilor, cum trebuiau să falsifice istoria, cultura, în scopuri politice, m-am hotărât să fac Medicina. Măcar doctorul nu trebuia să le țină pacienților cursuri de partid, de materialism-dialectic şi să le comenteze *„Scânteia"*. Şi într-un laborator, medicul, cercetătorul, dacă nu dorea să se-ajungă, îşi vedea de meserie şi doar îi asculta pe ăi cu politica, de obicei cu gândul aiurea. Lui Iosif Iuga i-am spus că «ei» ştiau de legătura noastră. Dacă-i spuneau nevestei lui? «Nu-i spun. Au să caute un motiv mai important pentru şantaj. După ce mă văd cu casă, mai stau un an în armată şi pe urmă valea!». «Adică la

Urgență, cum vă-ndeamnă domnul General». «Unde-oi vedea cu ochii. Noi doi respectăm înțelegerea noastră de la-nceput. Şi nu-ți face griji, că n-o să afle Anuța». Oricât mă rugase doctorul Iuga să-i spun pe nume, eu îi vorbeam cu «dumneavoastră» şi cu «domnule doctor». E greu să foloseşti cu unul şi acelaşi om două registre de comportament. Mă temeam ca nu cumva în spital să greşesc vreodată şi să confund registrele. Nici lui Costi Gheorghiu pe care-l socoteam, ceea ce era, un bun camarad, în spital nu-i vorbeam altfel decât doctorului Iuga. În afara spitalului, lui Costi îi spuneam pe nume, fiindcă mă amenințase că altfel rupea prietenia cu mine.

♠

La două săptămâni de la «vederea» mea cu «tovarăşul Vasile», doamna doctor mi-a spus în mare taină că fiica lor făcea toate demersurile pentru a-şi aduce definitiv părinții în America. Speranțe erau multe, mai ales că un grangure de la Securitate pusese ochii pe casa din Lister. Am înțeles că fericirea de-a avea cămăruța mea se-apropia de sfârşit. «Doamnă doctor, îmi dați voie să mă sfătuiesc şi eu cu cineva în privința situației mele locative? Cu un om în care am deplină încredere. Nu-i spun ce mi-ați spus dumneavoastră, îi spun că trebuie să vă primiți o rudă în camera pe care-o ocup eu». M-am sfătuit cu domnul General. Am întrebat-o şi pe tuşa Lina dacă mă mai puteau primi la ei în bucătărie, ei spunându-i adevărul adevărat şi nu versiunea prezentată domnului General. Dacă nu i-aş fi spus adevărul, tuşa Lina şi-ar fi putut închipui că mi se dădeau papucii fiindcă cine-ştie-cum îi supărasem pe doctori, gazdele mele. O dată pe lună, când mă duceam neapărat la tuşa Lina, se minuna cum eram eu îmbrăcată numai «de la pachet», ceea ce multă vreme în România avea să-nsemne «cu lucruri străine». Tuşei Lina i s-ar fi părut suspectă versiunea cu acea rudă picată ca din cer pe capul

doctorilor Zamfirescu. Ei mă primeau cu brațele deschise, apreciindu-mi fidelitatea. Nu făcusem ca atâția alții care când «se-ajung» îi uită pe cei care le-au întins cândva o mână de ajutor.

De când cu «tovarăşul Vasile», cum intram în casă, în Doctor Lister, parcă intram într-o-nchisoare cu mirador în toate colțurile. Abia aşteptam să plec din Doctor Lister, deşi doamna doctor îmi spusese că pot să rămân şi mă sfătuia chiar să rămân edec viitorului locatar care, dat fiind de unde provenea, poate că avea să-mi facă rost de-o locuință. «Cum foarte bine mă poate pune-n stradă».

N-am îndrăznit să-i spun că atâta vreme cât nu eram prevăzută în planul viitorului ocupant iar ei, doamna şi domnul doctor, n-aveau cum să-i impună condiții, era mult mai prudent să-mi iau din vreme tălpăşița. Am convenit cu doamna doctor să rămân la ei până-n momentul când aveau să obțină toate formele de plecare. Le-am adus la cunoştință noua mea perspectivă locativă şi lui Gabriel, văru-meu, şi nevesti-sii, Laura. Peste câteva zile mi-a telefonat Laura, care-avea să-mi comunice personal ceva. O mătuşă a ei, de curând rămasă văduvă, ar fi avut o cameră într-un apartament de două camere pe hol, ceea ce era prea mult pentru o persoană singură. Spațiul locativ încă nu prinsese de veste să-i şi ocupe încăperea excedentară. Prin pile şi proptele din partea domnului General am reuşit să mi se facă, mie, pe numele meu, contract de închiriere pentru «una cameră, cu acces la baie şi bucătărie şi la holul comun».

Condiția doamnei – doamna Melania Turcescu – a fost să mă mut imediat la ea, ca să vadă vecinii că spațiul este ocupat. «Dumneata ai mobilă, domnişoară?». «N-am decât, să zicem, un geamantan de haine şi câteva cărți». «Şi dumneata pe ce-ai dormit unde-ai stat până-acum?». «Camera era mobilată, doamnă». «Eu am numai mobilă stil». «Am văzut, doamnă. Casa de unde plec era mobilată-n stil florentin». «Nu ştiu ce să fac cu mobila». «Faceți ce

credeți». «Şi dumneata pe ce-ai să dormi?». «Oi găsi şi eu o saltea până să-mi fac rost de-un divan». «Văd că nu eşti pretențioasă». «Acasă la părinți, la mine-n sat, am dormit pe saltea de paie, aşa că nu sunt crescută-n puf». «Dar văd că eşti foarte bine-mbrăcată». «Am locuit la o familie care are o fată-n America. Şi doamna doctor, stăpâna casei, mi-a dat toate hainele câte le am». Stilul de procuror față de inculpat, abordat de doamna Turcescu, de profesie cucoană, văduva unui cunoscut neurolog, nu era de natură să ne-apropie, nici să mi-o facă simpatică. Biroul răposatului doctor, camera care-mi revenea mie, a fost golit, iar mobila aşezată într-un colț al holului.

Povestindu-i doamnei doctor Zamfirescu despre noile mele condiții de viață, mi-a-ncărcat într-o furgonetă tot ce fusese în cămăruța mea şi-mi oferea să-mi aleg orice doream din biblioteca lor. Deci, iubita mea Călugăriță portugheză avea să-mi țină de urât şi-n apartamentul de pe Dionisie Lupu, noua mea locuință. Doamna Turcescu era obsedată de ideea hoților şi a furtului, drept care îşi făcea singură curățenie în casă. O curățenie pentru care, spre-a le aduce la lumină, în baie şi-n bucătărie a trebuit să rânesc, nu să mătur şi să spăl pe jos. Starea în care se aflau cada şi chiuvetele – cea de la baie şi cea de la bucătărie – este greu de descris. Răposatul doctor o fi fost orb, săracul? El era unchiul Laurei, frate cu maică-sa. Doamna Turcescu, o frumusețe care şi la şaptezeci de ani se mai vedea, fusese adorată de bărbatul ei. Fiul lor era şef de catedră la Facultatea de Medicină din Cluj, însurat, cu doi copii; nu făcea nicio tentativă de-a ajunge-n Bucureşti. Laura mi-a suflat că acest fecior căuta, pentru liniştea lui şi-a familiei lui, să stea cât mai departe de maică-sa. Am scos apartamentul la lumină sub ochii vigilenți ai doamnei Turcescu. Din când în când, în chip de-ncurajare, îmi spunea: «Voi, fetele de la țară ştiți s-o duceți la greu. Se cunoaşte că sunteți învățate cu munca de mici». Eu îmi vedeam de treabă, fără comentarii.

Doamna Turcescu încuia cu cheia până şi frigiderul, pe

urmă punea atât de bine cheile, că jumătate din timp şi-l petrecea căutându-le. «Doamnă, de ce nu hotărâți un loc anume pentru chei, dacă tot încuiați. Să ştiți că eu nu fur, şi nici prin lucruri străine nu umblu». «Dar, ce, eu la dumneata mă gândesc? Mă gândesc la hoți în general». «Şi credeți dumneavoastră că hoții-hoți se-mpiedică de nişte încuietori?». «Paza bună...». Convingându-se că tot ceea ce-i spusesem despre mine era adevărat, nu pleca nicăieri până ce nu mă ştia acasă. Îmi cunoştea graficul săptămânal cum îl cunoştea spitalul. Îi făceam doamnei Turcescu injecții cu B-uri, fiind dumneaei reumatică. Mă lăuda pentru mâna mea uşoară. Nu se-ntindea la vorbă cu mine, eu nefiind de nivelul ei, ceea ce pentru mine era mană cerească fiindcă-mi lăsa tot timpul să-nvăț. Dacă nu i-aş fi spălat eu în fiecare zi vasele din chiuvetă, cred c-ar fi făcut şi mătasea-broaştei. În urma mea lăsam cada albă ca zăpada. După ce se-mbăia, dumneaei nici cu duşul n-o clătea.

La o lună după ce m-am mutat în Dionisie Lupu, familia Zamfirescu avea toate formele de plecare. În fiecare săptămână, mergeam, într-o tură liberă, şi le făceam curat. Doamna doctor şi cu mine am ales lucrurile pe care să le ia cu ei, cântărindu-l pe fiecare, pe cântarul de bucătărie sau pe cel din baie pe care doamna doctor se urca-n fiecare zi, supraveghindu-şi impecabila siluetă. Împreună cu naşii mei i-am condus la aeroport.

«Doamnă doctor, domnule doctor, Dumnezeu să v-ajute după inima dumneavoastră. Eu n-am să vă uit câte zile-oi avea», le-am spus eu printre lacrimi. «Nici noi n-o să te uităm, Adelina», mi-a spus doamna doctor, cu vocea sugrumată, în timp ce mă strângea-n brațe de rămas-bun. Se-ncheia un capitol din viața mea: cel mai senin. Pentru ei se-ncheia o viață, începeau în alt colț de lume o viață nouă, o viață fără martorii celei lăsate-n urmă.

♠

De când îmi apăruse «tovarăşul Vasile», cu doctorul Iuga mă-ntâlneam în garsoniera lui văru-său. N-am izbutit să-l conving să nu ne mai vedem. Prezența lui, tandrețea pe care mi-o dovedea mi-au fost singurele suporturi morale într-o perioadă atât de tulbure a vieții mele. Îl primisem pe doctorul Iuga în viața mea într-un moment de exaltare şi de frică maximă de-a rămâne nu numai domnişoară, ci şi fată bătrână. Îmi părea rău că e-nsurat nu fiindcă nu mă lua pe mine de nevastă, ci fiindcă amândoi înşelam o femeie care-l iubea şi credea în el. Presimțeam cât aveam să sufăr când avea să-i vină familia în Bucureşti şi când urma să ne despărțim; şi totuşi, abia aşteptam acel moment care să-mi pună conştiința în ordine. L-am adus o dată să-mi vadă noua locuință. «Nu mă pot plânge că nu locuiesc în cartiere selecte. Poate n-ai să mă crezi, dar mi se face dor adesea de pământul pe jos de-acasă. Poate că locul meu adevărat pe lume era să rămân la sapă. La doctorii Zamfirescu nu mă simțeam străină cum mă simt la actuala proprietăreasă, care găseşte-n fiecare zi prilejul de-a-mi aminti de unde vin, şi din tonul dumneaei simt că mă consideră un fel de infractoare care umblă cu chei false pentru a se strecura într-o categorie socială care nu i se cuvine». «Şi ție-ți pasă de ifosele ei? Ți se pare că dacă ne-am născut cu pământ pe jos, acolo trebuie să rămânem până la sfârşitul veacurilor? Oare strădania noastră de-a ne ridica nu merită nimic? Bag seamă că e una lume peste care poate veni şi potopul, nu doar comunismul, şi tot nu pricepe nimic, nu pricepe că lumea se schimbă mereu. După ce s-a unit Ardealul cu Țara, îmi povesteau bunicii că unii grofi, de durere, n-au mai ieşit din casă până la moarte. Văd că proprietăreasa ta iese din casă; tot e bine». Ne-a pufnit râsul pe-amândoi.

Peste două luni, după o aşteptare de un an şi jumătate şi după nenumărate intervenții, Iosif Iuga obținea un apartament de trei camere pe hol, una dintre camere fiind ocupată de-un bătrân de optzeci şi patru de ani, luat

îndată sub oblăduirea tânărului cuplu şi-a celor trei băieți Iuga.

Iosif Iuga a ținut ca în seara despărțirii noastre s-o luăm pe jos de la Facultatea de Drept, până în Doctor Lister şi de-acolo spre garsoniera vărului inginer, pe Carol Davila, finalul periplului. «Argentina, poate nu sunt eu ce ți-ai fi dorit de la viață dar… îți spun acum ce nu ți-am spus niciodată: să ştii că te iubesc şi, mai mult, te stimez. Ai să-mi lipseşti atât de mult». Răspunsul meu: două şiroaie de lacrimi pe care el mi le-a sărutat.

Se mai încheia un capitol în viața mea. Avea să fie banul meu alb pentru zile negre. Viața nu avea să mi-l întunece. Unii oameni, când le e urât şi greu, simt nevoia să se uite într-un album la fotografia cuiva drag. Eu, în asemenea momente, scoteam din sipetul vieții amintirea lui Iosif. Cu două luni înainte ca el să părăsească Spitalul Militar, pentru cel de Urgență, toată Ortopedia s-a pozat în fața pavilionului nostru. Ca din întâmplare, el s-a aşezat în stânga mea, domnul General în dreapta, iar Costi Gheorghiu în spatele meu. Trei oameni importanți din viața mea. Cei mai importanți, după Maica şi după Taica. Am pus fotografia într-o ramă subțire, argintie şi o țineam la capul divanului pe comodă, daruri, amândouă, ale familiei Zamfirescu. Am aflat de la Gelu că Liliana avea aparat de fotografiat. L-am rugat să le facă o poză părinților noştri. La primul drum la Brăteasa, le-a făcut un film întreg. Am plătit eu şi filmul şi pozele. Am luat una în care Maica şi Taica stăteau cum scrie la carte: «ca țăranu' la fotograf». Speriați, cu ochii în aparat, de parcă de-acolo-i păştea cine-ştie-ce primejdie. Uimirea o făcea pe Maica să aibă-n poză un chip mai puțin sever decât în mod obişnuit, iar pe Taica – o expresie de parc-ar fi avut de-nfruntat o haită de lupi. Țin şi astăzi cele două fotografii pe-aceeaşi comodă, lângă studioul care a-nlocuit divanul deteriorat de vreme. L-am rugat pe Gelu – dacă-mi va supravieți – să incinereze odată cu mine cele două fotografii, care mă-nsoțesc de la douăzeci şi doi de

ani.

♠

Cred că doar munca îndârjită la Spital şi-nvăţatul pe brânci pentru admiterea la Medicină m-au făcut să-ndur mai uşor despărţirea de Iosif Iuga. Pe mine, greutăţile vieţii, grija pâinii m-au salvat de melancolie, de melancolie ca stare patologică. De disperare, Iosif Iuga mi-a fost un reper şi un stâlp de susţinere în viaţă. Dacă un om de calitatea lui îşi aplecase ochii asupra mea şi mă iubise, ba mai mult, mă stimase, îmi micşorase numărul îndoielilor privind propria persoană. Mă gândeam tot mai puţin la picioarele mele otova, la pieptul meu anemic, la chipul meu care nu era un model de frumuseţe. Luându-mi viaţa la răsfoit, ca pe-o carte, mă gândesc cât de important este ca măcar o dată cineva să-ţi fi iubit sufletul şi trupul. Şi la fel de important e ca tu însuţi măcar o dată să fi iubit un suflet şi-un trup.

Costi Gheorghiu şi domnul General mi-au pus la dispoziţie tot ce socoteau mai folositor pentru un potenţial student la Medicină. Şi ei şi Iosif Iuga mă şcoleau, punându-mi întrebări şi făcând rost de subiectele de admitere din ultimii patru ani. Numai ei ştiau că aveam să dau examen. Am reuşit a treisprezecea, cu media opt şi paisprezece sutimi, din două sute cincizeci de admişi. Capul listei luase media nouă. Tot nu-mi venea să cred că reuşisem. Cât s-ar fi bucurat profesoarele mele de la „Elena Cuza”, mai ales doamna Despina, că oamenii pe care mi-i adusese viaţa-n cale mă ajutaseră să ajung la Facultate. Medicina, voi recunoaşte toată viaţa, i-o datoram, ca alegere, «tovarăşului Vasile».

Abia după ce m-am înscris la Facultate am fost sigură c-am reuşit. A trebuit să compun o autobiografie, s-aduc adeverinţă de salariu, ca să se vadă că proveneam din «câmpul muncii». Un bărbat care mi-a citit autobiografia şi mi-a prins de ea cu un bold adeverinţa de salariu, mi-a

spus: «Ar fi bine să-mi aduceți şi o adeverință din comuna dumneavoastră, care să confirme că părinții vă sunt colectivişti. Dacă puteți, cât mai repede». Ca să nu-i pun pe-ai mei pe drumuri şi ca să nu-i sperii, am trimis o cerere la Gospodăria colectivă şi alta la Primăria din comună, solicitând adeverința care mi se cerea la Facultate. În fiecare plic am pus un plic timbrat cu numele şi cu adresa mea.

Abia după ce am primit şi adeverința asta şi mi-am depus-o la dosar, la Facultate, le-am spus celor apropiați – începând cu o scrisoare către părinți – că eram admisă la Medicină: naşilor, tuşei Lina şi lui nenea Costel, lui Gabriel, Laurei, lui Gelu şi Lilianei lui. Naşii le-au transmis vestea doctorilor Zamfirescu. Ei m-au felicitat printr-o scrisoare, la noua mea adresă. Cheia cutiei poştale a apartamentului o avea numai doamna Turcescu. «Draga mea, spre binele meu şi al dumitale, te-aş ruga să încetezi corespondența cu străinătatea». Le-am răspuns doctorilor Zamfirescu, mulțumindu-le şi am rugat-o pe Naşa – explicându-i şi de ce – să pună scrisoarea mea într-una de-a lor spre America. Doctorii Zamfirescu au înțeles, şi-n scrisorile către naşii mei îmi adresau de fiecare dată câteva rânduri, iar când au început să le trimită pachete, pe lucrurile care-mi erau destinate puneau etichete cu numele meu.

Eu la slujbă nu puteam renunța. La doctorii Zamfirescu nu plăteam nimic. La doamna Turcescu, chiria fixată de spațiul locativ era mică, nimic de zis, dar pentru leafa mea conta fiecare leuț. Cât lucrasem numai, câştigam un ban şi cu injecțiile. Odată cu Facultatea, nu mai putea fi vorba de-aşa ceva. Problema esențială acum era să capăt scutire parțială de frecvență. Domnul General, îngerul meu păzitor, mi-a obținut-o. Prin bunăvoința surorii-şefe, îmi aranjam programul în aşa fel încât să lipsesc de la cursuri cât mai puțin. Nu voiam s-ajung doctoriță «prin corespondență». Să fi renunțat la slujbă şi să fi rămas numai studentă? Bursa era prea

mică pentru a mă face să supraviețuiesc fără niciun ajutor de nicăieri. Renunțarea la slujbă însemna asigurarea căminului şi a cantinei. De haine nu duceam lipsă, dar mai era nevoie şi de mărunțişuri care nici alea nu picau din cer. Regimul de austeritate, fără leafă, nu mă speria. Dar după ce terminam Facultatea, cine-mi mai dădea mie o cameră? În nişte vremuri când se stătea clae peste grămadă, când se desfăceau căsătorii între oameni obligați să rămână la nesfârşit cu părinții, eu, cu orice sacrificii, trebuia să-mi păstrez camera. Nu trebuia să dau cu piciorul unui noroc chior. Fiecare moment era prețios şi nu-mi permiteam să-l risipesc. Nu mă lăsam pentru învățat în sesiune, ci toceam temeinic după fiecare curs. Vacanțele studențeşti pentru mine nu erau vacanțe, iar concediul anual, ca salariată, nu era concediu.

În puținele clipe de reverie pe care mi le permiteam şi care dădeau năvală peste mine ca un fenomen al naturii, căruia nu-i puteam pune stavilă, Gabriel îmi apărea ca un vis frumos dintr-o altă viață. Nu-l închipuiam decât lângă seducătoarea Laura. În acele momente i-aş fi sărutat picioarele doctorului Iuga pentru ce şi cât îmi dăruise din viața lui. Dragostea este intransigentă, sălbatică şi fără milă de alții. Eu n-aş fi fost niciodată împăcată cu mine însămi – nicidecum fericită – să despart un bărbat de femeia şi de copiii lui. Dar dor de el îmi era, sfâşietor. De chipul lui ostenit şi oarecare, luminat de nişte ochi verzi, prin care treceau când milă, când înțelepciune, când înțelegere şi niciodată ironie. Fără să-i lipsească simțul umorului, de dragul unui cuvânt n-ar fi atins niciodată vreun om. Cum o fi fost iubitul francez al Călugăriței mele portugheze?

În momentele de visare pe care nu eu le căutam, ci ele pe mine, mai citeam o pagină din scrisorile ei şi alta din proverbele lui Zanne, moştenire din biblioteca doctorilor Zamfirescu.

♠

Tot timpul legăturii mele cu Iosif Iuga, doctorul Gheorghiu îmi rămăsese acelaşi prieten care mă poftea la cofetăria de vizavi de Facultatea de Drept şi la un tur cu motocicleta în Herăstrău, ceea ce nu i-am ascuns lui Iosif. «Ştiu că Gheorghiu ți-e prieten şi de ce să strici prietenia cu el?». După ce plecase Iosif de la Spitalul Militar şi după ce, în prima sesiune îmi luasem toate examenele cu «foarte bine», afară de marxism – ăsta cu «bine» – eu arătând ca o mâță jigărită, deşi infirmierele mă-ndopau cu tot ce era mai bun – mândre că una de-a lor avea s-ajungă doctoriță – mă trezesc că mă invită Costi Gheorghiu să mergem pe la consignații şi pe la bijuterii, fiindcă avea de făcut un cadou cuiva.

Mi-am adus aminte că păstrasem numărul de telefon al domnului de la care cumpărasem scurteica Maicăi şi de bijuteriile pe care le-avusese în acea vreme. I-am telefonat acelui domn şi l-am întrebat dacă mai avea bijuterii de vânzare, amintindu-i în ce împrejurări ne cunoscusem. I-am spus că urma să vin cu un prieten, potențial cumpărător. Costi Gheorghiu, îmbrăcat civil, m-a urcat pe motocicletă şi ne-am dus pe undeva pe lângă Biserica Armenească, la adresa indicată. Gardul casei era metalic, făcut ca din vrejuri de plante. O frumusețe. Parcă te lua cu bijuterii încă din stradă. Dintr-o curte cam de cinci-şase metri lățime ajungeai la intrare. Urcai cinci trepte, urma o pauză lată de peste un metru până la uşa de sticlă ocrotită de-o dantelărie metalică, la fel cu a gardului. Deasupra intrării străjuia o marchiză în formă de evantai, alcătuită din triunghiuri de sticlă givrată, groasă, prinse între lame, rude bune cu tot metalul din jur, de un verde-venin. Am sunat. Ne-a deschis domnul din talcioc. Ne-a făcut cu mâna un gest larg de invitație.

Am urcat din nou cinci trepte, dintr-o marmură verde-stins şi ne-am aflat sub un luminator din sticlă colorată: o floare uriaşă, ale cărei petale erau predominant galben ca şampania, care luminau ca o mângâiere. Țin minte

fiecare detaliu din acea casă, fiindcă nici înainte de-a păşi în ea, nici după, nici măcar în filme n-am văzut ceva mai frumos, ceva ce să-ți înmoaie nu numai sufletul, ci şi să te facă să simți că şi trupul îți pluteşte pe-o apă lină, care-ți ia din greutate. Când citisem basme nu-mi închipuisem în niciun fel palatele pe unde umblau Făt-Frumos şi Ileana Cosânzeana. În casa în care mă aflam acum nu m-ar fi mirat să ne-ntâlnim cu zâne. Aproape că mi-am strâmbat gâtul uitându-mă fascinată la acel luminator. Abia când mi-am îndreptat capul, numai atunci am observat că pardoseala holului reproducea în marmoră floarea enormă a luminatorului, în culori complementare sticlei acestuia. Liliachiul-stins se alătura sângelui închegat, albastrului-marin. Eram atât de copleşită de ceea ce vedeam, încât Costi Gheorghiu a trebuit să mă tragă de mână pentru a ne urma gazda, care ne deschidea o uşă din latura dreaptă a holului. Clanța masivă de bronz, curbată către capătul cu motiv floral, orna o uşă în degradeuri de culoare – aci ca o castană pârguită, aci de nuanță mai închisă de parcă era un fond de tablou. Citind uimirea mea plină de admirație, domnul din talcioc s-a simțit dator să facă pe ghidul pentru mine: «E *bois de rose*, lemn de trandafir. Provine dintr-un copac din Brazilia, despre care se spune că miroase a trandafir». «În ce an a fost construită casa?», am întrebat eu. «În 1901, după desenele-proiect ale tatei, care a fost amiral».

Camera în care am intrat, luminată de-un candelabru imens de cristal, scânteia de-ți lua ochii, era un fel de muzeu-consignație şi se vedea bine că altfel arătase înainte ca proprietarul ei să bată drumul talciocului. Doi pereți erau acoperiți cu tablouri, amintindu-mi de casa familiei Alexandros, unul – cu-o imensă tapiserie înfățişând o vânătoare cu câini, iar cel de-al patrulea – cu biblioteci până-n tavan, plasate între ferestrele înalte, cu ochiuri de cristal bizotat – cum aveam să aflu de la Costi. Mobile stil, de mici dimensiuni, de acelaşi castaniu cu-al

uşilor, umpleau camera, lăsând între ele doar spații cât să treci în dungă.

«După câte mi-a spus domnişoara, ați vrea să cumpărați o bijuterie, domnule. Până la ce preț?». «Până într-o mie». Costi şi cu mine, cu ochii pe pereții cu tablouri – şcoală flamandă, şcoală italiană şi tot ce avea mai de seamă pictura noastră – nici n-am băgat de seamă de unde a scos gazda o cutie de lemn cât un penar, pe care ne-a rugat s-o deschidem. A-ncercat Costi, am încercat şi eu. Dacă viața noastră ar fi depins de-acest lucru, am fi putut să ne luăm rămas-bun de la ea. Ne-am declarat învinşi. Cu-o singură mişcare gazda a deschis misterioasa cutie, trăgându-i capacul pe lung. «Cutiile astea se fac în Africa de Sud. Nu le ştii secretul – nu le deschizi decât cu toporul». Inele, cercei, pandantive ni s-au ivit în fața ochilor.

Pe-o măsuță ovală cu tăblie de marmură, gazda a aşternut un petic de catifea albastru-nchis, care punea şi mai mult în valoare bijuteriile. Mi-am dus mâna la gură, ca să-mi ascund încântarea de-a fi văzut printre toate acele frumuseți medalionul care-mi răpise inima, atunci în talcioc. Acela de email cu două capace, roşu-sânge, cu vrejuri de diamante cât vârful unui ac. «Luațile-n mână, uitați-vă la ele. De când „frecventez” talciocul am învățat să-i cunosc pe ăia cărora li se lipesc lucrurile de „deşte”». «Argentina, tu ce-ai alege?». «Tu alegi, Costi, tu ştii gusturile persoanei». «Eu te-ntreb pe tine ce-ai alege». «Eu medalionul ăsta. V-aduceți aminte, domnule, atunci în talcioc, ce v-a spus o cucoană în legătură cu medalionul: „Atâția bani pe-un lucru purtat”?». Domnul a izbucnit în râs. «Mamei dumitale-i vine bine scurteica?». «Abia se-ndură să se-mbrace cu ea la biserică. E cea mai frumoasă haină din viața ei şi-i vine ca turnată». «Şi dumitale-ți venea foarte bine. A fost scurteica jupânesei noastre de la moşie, dar n-a apucat s-o poate săraca. Fiică-sa m-a rugat să i-o vând şi să-i dau banii».

«E-adevărată vorba că nu e pentru cine se pregăteşte, e

pentru cin' se nimereşte». «Toate vorbele populare sunt adevărate», şi domnul m-a privit cu simpatie. «Argentina, şi mie-mi place bijuteria asta; dacă ne-ajungem din preț o iau». A luat-o cu cinci sute de lei. Leafa mea pe-o lună şi. Mi-am amintit că-n talcioc, domnul ceruse o mie cinci sute pe-aceeaşi bijuterie. Acum pricepusem că voise neapărat s-o gonească pe grăsana-nțepată, în haină de picioare de-astrahan. Cea cu «lucru' purtat». Dintre toate bijuteriile care se lăfăiau pe catifea, ca nişte cadâne pe-un covor, am îndrăznit să iau în mână un inel dintr-un aur de-un galben intens, cu-o piatră cu fațete, cât un bob de mazăre. Pe catifea, piatra era violet ca stânjenelul. Când am luat inelul în mână, sub lumina candelabrului s-a prefăcut în roşu foarte închis, apoi în verde. Cum mişcai inelul cum îşi schimba culoarea. «N-am mai văzut niciodată asemenea piatră», am spus eu, jucând mereu inelul sub lumina cristalelor care şiroiau din tavan. «De ce nu-l încerci, domnişoară? Piatra e semiprețioasă şi se numeşte alexandrit. Îşi schimbă culoarea în funcție de lumină, dar şi de starea fizică şi chiar psihică a celui care-o poartă». «Ce piatră deşteaptă», am zis eu, neîndrăznind să probez inelul. Gazda mi-a luat mână dreaptă şi mi-a pus meiul pe degetul inelar, spunând cu un ton cântat, popesc: «Se logodeşte roaba lui Dumnezeu...».

M-am uitat la domnul din talcioc intimidată, parcă eram chiar în biserică, la cununie. «Îți vine perfect». Am scos inelul din deget şi l-am pus pe catifea, uşurel de parc-aş fi umblat cu o grenadă. Fără să mă privească, uitându-se numai la inel, Costi a-ntrebat: «Cât cereți pe inel, domnule?». «Pentru dumneavoastră – şi nu din politețe de vânzător către cumpărător – două sute». Costi a scos banii din buzunar, i-a numărat, a luat inelul de pe catifea şi mi l-a pus pe inelarul mâinii drepte. «Să-l porți sănătoasă, Argentina». «Fosta posesoare a inelului a trăit nouăzeci şi şase de ani!». «Sper ca pe mine să nu mă uite Dumnezeu atât de mult pe Pământ», am zis eu foarte

serioasă, năucită încă de gestul lui Costi. «Puteți veni pe la mine şi fără să cumpărați nimic. Mi-a făcut plăcere să vă cunosc. De când m-am transformat în intermediar de lucruri mai mult sau mai puțin de artă, într-un fel de *brocanteur*, am cunoscut rar oameni pe care să vreau să-i mai văd». «Vă supărați dacă vă-ntreb ce ați făcut înainte?», am spus eu timid şi cu deferență. «Am făcut Istoria artelor la Roma şi am fost marinar». «Şi-ați colindat lumea?», mi-a scăpat întrebarea pe tonul de regret al cuiva care n-o colindase şi presimțea că nici n-avea s-o colinde. «Am colindat-o. Asta e-adevărata mea avere». Am dat din cap a înțelegere şi m-am uitat cu admirație în ochii omului care-şi prețuia amintirile ca pe o avere pe care nu i-o putea lua nimeni.

Cum ne-am văzut în stradă, Costi a urcat pe motocicletă, fără niciun cuvânt. «Costi, nu pot primi inelul». «De ce?». «E prea scump». «Şi ce cadou aş avea eu voie să-ți fac?». «Un mărțişor de câțiva lei, o floare». «Ei, nu mai spune!». «Înțeleg să faci un dar scump femeii pe care-o iubeşti, asta-nțeleg, dar unei prietene oarecare...». «Tu nu eşti o *prietenă oarecare:* eşti singura mea prietenă, *singurul meu prieten*. Am apreciat că legătura ta cu Iuga nu te-a-ndepărtat de mine. Asta a fost piatra de-ncercare a prieteniei noastre». «Costi, ştiu pe cine iubeşti chiar din prima zi când am stat de vorbă şi mi-ai povestit despre Radu, singurul tău prieten de până atunci». «Te miri că iubesc o femeie cu zece ani mai mare decât mine, măritată şi cu doi copii?». «Deloc. Iubirea n-are tipare, n-are coduri, legi în care să se-ncadreze. Îți spun banalități». «Oh! Argentina! Banalitatea e legea supremă a vieții, dar ne e greu s-o recunoaştem. Banalitatea şi rutina – legile care ne țin în chingi. Genial să fii şi tot trebuie să te speli, să te-mbraci, să mănânci şi nu doar aşa pe alese, ci mereu. Am filosofat destul. Sus pe cai, şi fiecare la casa cui ne are».

♠

Era ziua când doamna Turcescu invita prietenele la canastă. Le trata cu sendviciuri şi, invariabil, cu salată de fructe. Dacă voiam să folosesc chiuveta din bucătărie, aveam de spălat castronul, bolurile de salată şi platoul de sendviciuri.

Riscând s-o nemulțumesc pe doamna Turcescu – vigilentă ca un grănicer – l-am invitat pe Costi să-mi vadă camera. «E curat, ordonat ca şi stăpâna. Şi e cald şi intim. Mama o cunoaşte pe doamna Turcescu şi n-o consideră tocmai „o mamă a răniților”. Cucoanele de vârsta ei spun că e-o gură de petice de toată isprava». «Noi să fim sănătoşi». «Ai dreptate. Aş vrea s-o cunoşti pe Mona. Ştie despre tine şi vrea şi ea să te cunoască. Aş vrea să-mi cunoşti şi părinții». Am zâmbit. «Te gândeşti că te folosesc în scop de paravan ca s-o maschez pe Mona?». «Nici prin minte nu mi-a trecut că m-ai folosi drept paravan. Mă gândeam numai la impresia pe care-am să le-o fac părinților tăi». «Mama e cu nasul mai pe sus. Tata – nu». «Ce impresie ți-a făcut „domnul din talcioc”?». «E fiul amiralului Eustațiu Comăneanu, dintr-un neam boieresc din Moldova. Nevasta amiralului e nobilă franțuzoaică. Pe amiral şi pe nevastă-sa i-a găsit 23 August în Spania şi acolo au rămas. Pe Claude – domnul din talcioc – l-a aflat acelaşi 23 August în România, cu mama lui taică-său şi cu-o soră a ei, pe cap. Claude le-a-ngrijit, le-a răsfățat, le-a-ngropat cum se cuvine. S-a apucat de „brocantă” cum spune el. Are clientelă din Occident şi de la toate ambasadele. A fost lăsat în casă, acolo unde ne-a primit pe noi. Restul încăperilor nu se ştie cine le ocupă şi ce învârteşte. Toată lumea-l bănuieşte că slujeşte la mânăstirea Secu. Informațiile astea le dețin via madam Turcescu, prin mătuşă-mea Lia Leonidas. Mătuşă-mea fiind şi ea o remarcabilă guriță de petice. Când trăia bunică-mea dinspre mama, am fost o dată cu ea în vizită la bunica lui Claude. Sunt peste douăzeci de ani de-atunci. Cât s-au franțuzit ele, eu am

inspectat casa. O splendoare». «Eu n-am văzut niciodată casă mai frumoasă decât a domnului din talcioc. S-a purtat frumos cu noi, iar în talcioc, atunci când am cumpărat scurteica pentru Maica, nu m-a luat de sus». «Indiferent de relațiile lui suspecte, pe care n-avem căderea să le judecăm, e un domn, nu o țoapă». «Costi, dacă am înțeles bine din context, *brocantă* înseamnă un fel de negustorie, de negoț cu felurite obiecte». «Ai înțeles foarte bine. Dar înseamnă şi locul unde se desfăşoară negustoria asta. Aveam opt ani când am fost cu părinții la Paris. Am bătut cu piciorul tot oraşul. Am ajuns şi pe la brocantele-astea. La una – nu mai ştiu la care – mama şi-a cumpărat şase şiraguri de coral cu încuietoare de aur şi o broşa cu o camee. Le are şi-acum». I-am făcut lui Costi o cafea. Cumpărasem chiar dimineață o sută de grame. «N-am băut niciodată o cafea mai bună». «Vrei să mă flatezi. Îmi pare rău că n-am şi altceva – o prăjitură, o dulceață».

N-avea rost să-i spun că făceam economie la sânge, ca să adun două mii de lei, ca să-şi pună ai mei carton gudronat pe casă, fiindcă începuse să-i plouă prin acoperişul de stuf, şi să-şi pună şi ei scândură pe jos în odaie, ca să le fie mai cald iama. Cum a plecat Costi, m-am repezit la *Petit Larousse*-ul din 1927 şi la un ghid al Parisului, moşteniri de la doctorii Zamfirescu, şi m-am lămurit ce era cu *brocanta* şi cu *brocantele*. Doamnei Turcescu nu-i scăpase «infracțiunea» mea de-a aduce un bărbat în casă. A ținut să-mi atragă atenția că nu era bine pentru reputația mea. Reputație față de cine, povestea nu mai spunea. «Doamnă, e un prieten. A vrut să vadă şi el unde locuiesc». «Este infirmier ca şi dumneata?». «E doctor, doamnă». «Pe vremea mea, doctorii nu se frecventau cu infirmierele». «S-au mai schimbat timpurile, doamnă». Nu-i suflasem o vorbă că intrasem la Medicină.

În timpul sesiunii de vară îmi luam concediul de odihnă. Am prins trei zile între două examene şi m-am

repezit acasă. Îmi ardea sufletul de dorul Maicăi. Distanța mă făcuse să-ndulcesc şi glasul răstit al Taicăi. Când i-am văzut slabi, arşi de soare, cocoşați de muncă, mi-a venit să plâng. «Cum îți e, taică, pe-acolo pe la Bucureşti?». «Bine, mulțumesc lui Dumnezeu». «Păi de ce eşti atât de slabă dacă ți-e aşa de bine?». «Taică, nu dau cu sapa, da-nvăț de-mi sar ochii. Şi drumurile mă omoară: de la Spital la Facultate şi de-acolo înapoi la Spital. Iar la Spital nu văd decât operații şi iar operații. Dar oricum, e mai uşor decât la sapă». Când m-am văzut singură cu Maica, i-am pus capu-n poală şi i-am şoptit: «Ucide-mi, Maică, ucide-mi ca-n copilărie».

Când voia să ne răsfețe, pe Gelu şi pe mine, Maica-şi trosnea unghiile, scărpinându-ne-n cap, le trosnea de jurai că strivea păduchi. Noi «lighioane» n-avusesem niciodată. Maica fierbea rufele cu leşie, iar în cap ne dădea de două ori pe săptămână cu gaz de lampă. Dar erau copii plini de păduchi, de le cădeau din cap pe gât, pe umeri. «Maică, mă mustră cugetul că n-am rămas lângă matale. Dădeam cu sapa da' nu plecam de-acasă». «Maică, ai să mai trăieşti şi după ce m-o strânge pe mine Dumnezeu. Crezi că de când cu Gospodăria nu se uită nimeni de sus la noi? Ăi de s-au ajuns au şi aragazuri, de nu mai gătesc la vatră sau pe plită, la maşină. Unii şi-au luat şi motociclete. Noi mai însuflețim din ce ne trimeți tu, de unde ne-oi trimite şi tu, vai de sufletu' tău. Săraci am fost, săraci am rămas. Se uită la noi de sus şi ăi de-au avut înainte şi ăi de s-au ajuns acuma. Fă-te, maică, doctoriță şi lasă tu sapa, că ne-o fi ajungând de când o ducem în spinare, neam de neamul nostru».

♠

M-am întors la Bucureşti amărâtă şi plină de remuşcări pentru viața mea de «cucoană» față de cea a părinților mei. Mă duceam la ultimul examen din sesiunea de vară, când mi-a apărut din nou în cale, şi nu

întâmplător, «tovarăşul Vasile». «Sărut mâinile, tovarăşa Boboc Argentina. Ce mai faceți? Cum merge cu Facultatea?». Mi-a stat pe limbă să-i spun: «De ce mă mai întrebați, că dacă vreți să ştiți aflați şi laptele pe care l-a supt omul». M-am abținut. «Mulțumesc, bine», i-am răspuns pe un ton neutru. «Şi noii colegi cum sunt?». «Zău dacă ştiu cum sunt», i-am răspuns cu toată sinceritatea. «Cum adică nu ştiți?! Nu-i vedeți la cursuri, la seminarii?». «Poate n-o să mă credeți: îi văd, dar nu-i observ. Când sunt la Facultate mă interesează numai să-nvăț, iar la Spital cum să nu greşesc. Abia-mi trag sufletul de cât muncesc». «Şi cu doamna Turcescu, proprietăreasa dumneavoastră, cum vă-nțelegeți?». «Sunt zile când nici măcar nu ne vedem. Iar când ne vedem ne salutăm; o dată pe lună mă anunță cât trebuie să plătesc la lumină, la întreținere». «Şi cucoanele care-i vin la canastă cine sunt?». «De unde să ştiu eu?». «Dumneata chiar treci prin viață, legată la ochi?», a adoptat el un ton patern-dojenitor. «Tovarăşe Vasile, eu cred că e bine să ne vedem fiecare de meseria noastră. Cum dumneavoastră nu faceți meseria mea, nici eu nu trebuie s-o fac pe-a dumneavoastră. Fără nicio supărare». «Te-ai gândit vreodată să te măriți?». «Ca să-mi vină un asemenea gând, mai întâi ar fi trebuit să mă ceară careva de nevastă şi eu să zic „da” ori „ba”. N-a fost cazul». «Ai vrea să pleci în străinătate?». «Şi ce să fac eu acolo?». «Să te măriți cu cineva care să fie trimis oficial de-aici». «Eu vreau să-mi fac o meserie aici şi să-mi ajut părinții. Dacă mi-o fi dat să mă mărit, m-oi mărita când termin Facultatea. Acuma, numai măritat mi-ar lipsi». «Mai ai numărul meu de telefon?». Am dat din cap a afirmație. «Dacă ai să-mi spui ceva despre doamna Turcescu şi despre cucoanele ei sau despre măritat, telefonează-mi».

După ce m-am despărțit de «tovarăşul Vasile» mi-am repetat fără-ntrerupere până când am tras biletul de examen: «fără gânduri, fără gânduri, fără gânduri». Mi-a căzut «sistemul osos». Nimănui nu i-a pus profesorul

atâtea întrebări suplimentare câte mi-a pus mie. «Îmi pare rău că nu-ți pot da mai mult de „foarte bine”» a fost concluzia lui. Gândindu-mă să nu-i dezavantajez pe colegii care urmau după mine, i-am spus: «Domnule profesor, e al patrulea an de când sunt soră la Ortopedie, la sala de operații». «Ferice de doctorii care lucrează cu dumneata». «Vă mulțumesc, domnule profesor».

Dacă nu l-aş fi-ntâlnit pe «tovarăşul Vasile», poate că m-aş fi bucurat de rezultatul meu la un examen atât de important ca acela de Anatomie, dar văzându-mă din nou în stradă, iară mi-am adus aminte de conversația cu el. Ce voiau oamenii ăştia de la una ca mine? Să devin informatoare, în mod sigur, poate chiar angajată în regulă. Şi plecarea-n străinătate prin căsătorie cu unul oficial? Cineva avea nevoie, pentru străinătate, de-o nevastă cu dosar bun, «fată din popor». «Vasile» mă pețea pentru el, pentru altul sau erau vorbe aruncate-aşa, de nadă? Erau destui în puşcării dintre cei care-şi încercaseră norocul prin Iugoslavia. Şi eu, cu posibilități oficiale, refuzam! De când trecusem prin patul unui bărbat, îmi dădeam seama că n-aş fi putut face o căsătorie de convenienței, oricât ar fi fost de avantajoasă. Poate doar înțelegându-mă cu partenerul de la bun-început, să dormim fiecare-n patul său, ca nişte colocatari civilizați, şi-atât. Curioasă eram în privința pretendentului, dar n-aveam în niciun caz de gând să-ntind pelteaua cu «tovarăşul Vasile». «Pretendentul» – în cazul că exista – nu putea fi decât tot din «branşă». Întâlnirea cu «Vasile»-mi strica tot cheful. Eram şi-aşa amărâtă de sărăcia alor mei şi de neputința mea de-a-i ajuta atâta cât aş fi vrut şi chiar ar fi avut nevoie. Mi-era urât să mă duc acasă la ciorba mea de lobodă, pe care o-ncinsesem de dimineață ca să nu fermenteze. Doamna Turcescu îmi permitea să-i folosesc aragazul, dar frigiderul – un „General Motors” de dinaintea războiului – îl ținea încuiat cu cheia. Frecasem şi la aragaz, de-mi tocisem unghiile, ca să-l aduc la lumină.

Aş fi umblat pe străzi pân-aş fi căzut pe jos şi-aş fi adormit, numai să scap de gânduri. Tocmai îmi cumpărasem doi covrigi de la o tarabă, când m-a atins cineva pe braț. «Sărut mâna, domnişoară». Era domnul Claude Comăneanu, cum mă informase Costi Gheorghiu. «Bună ziua, domnule». Doamna Despina ne-nvățase că spui doar «bună ziua» într-un magazin, de exemplu. Dar când te adresezi cuiva anume, după acel «bună ziua», politicos este să-i spui persoanei numele, dacă eşti în relații care să-ți permită acest lucru, sau să adaugi «domnule», «doamnă», «domnişoară», când relațiile sunt mai distante. «Domnişoară, mi-am parcat maşina vizavi şi-am coborât să te salut. Ce mai faci, cum îți merge?». «Azi mi-am dat ultimul examen pe anul ăsta». «Şi n-a mers bine? Că pari nemulțumită». «Examenul l-am luat cu „foarte bine”. Altele sunt grijile şi nemulțumirile mele». «Am o idee. Dacă n-ai nimic împotrivă, ne urcăm în maşină şi te invit la mine la prânz. Prânz de burlac: mai mult uscături, dar şi un borş de lobodă». «Lobodă am şi eu acasă numai că a mea e acrită cu corcoduşe, ca la noi în Oltenia. Mulțumesc de invitație».

M-am aşezat în maşină lângă el, în față. În spate, învelite în hârtie groasă maronie se aflau nişte tablouri. M-am bucurat de-ntâlnirea cu domnul din talcioc de parcă Dumnezeu mi-l scosese-n cale ca să-mi mai schimbe gândurile. «Când conduc, n-am obiceiul să vorbesc, aşa că să n-o iei ca pe-o tăcere ostilă». În câteva minute eram la el acasă. «Cred că n-ai să te formalizezi dacă mâncăm în bucătărie».

Bucătăria era o cameră de vreo douăzeci de metri pătrați, cu o gresie-n culori îmbinate şi ca model şi ca nuanțe cu mult rafinament, cu faianță, culoarea untului, până sus în tavan, şi cu un colț de adevărată sufragerie. Domnul din talcioc a pus pe marmora mesei un tacâm pentru mine, unul pentru el, pe aceeaşi parte. Am mâncat pentru prima oară-n viață icre negre şi icre roşii, zise de Manciuria, nişte pateuri cu ciuperci după care-ți lingeai

degetele, mezeluri fine. Am băut şi un strop de vin alb căruia nu-i mai ştiu numele. Borşul de lobodă, dres cu smântână, mai bun decât loboda mea. Cremşnit ca desert. Am mulțumit, am strâns paharele, farfuriile, tacâmurile şi m-am dus cu ele la o chiuvetă mare de inox să le spăl. «Musafirii nu spală vasele». «Eu nu fac parte din categoria simandicoasă». «Nu ştiu din ce categorie faci parte, ştiu doar că eşti musafirul meu. Vrei să vorbim de una de alta? Vrei să-ți țin un curs de istoria artei pe exemple, în camera pe care-o ştii? Vrei să vorbim despre lucruri esențiale de viață?». «Pentru mine cel mai folositor ar fi cursul de istorie a artei, dar... dar sunt momente-n viață când mai important ți se pare să vorbeşti de ceea ce te doare decât de ceea ce ți-ar folosi». «Am reținut de la prietenul dumitale că te cheamă Argentina». «Argentina Boboc. Vă rog să-mi spuneți Argentina». «Am înțeles că eşti de la țară. De unde numele ăsta?». «Pe naşa mea o cheamă Adelina. În actul de botez sunt Adelina. Când s-a dus Taica, tata adică, să mă declare la Primărie, m-a declarat Argentina. S-a mirat şi notarul de-asemenea nume, dar Argentina am rămas. Uitase de Adelina de-acasă pân' la Primărie». «Argentina e un nume frumos, ca şi țara care-l poartă. Iar capitala dumitale, Buenos Aires, e un oraş grandios». «Capitala mea...!». «Pe mine mă cheamă Claude Comăneanu. Claude fiindcă mama e franțuzoaică. Nu se potriveşte Claude cu Comăneanu, dar asta e». «În schimb, Argentina cu Boboc se potrivesc de minune». «Nu ne putem alege numele, nici părinții». «Mă-ntreb dacă-n viața asta putem alege şi noi ceva sau ne este ales». «Crezi în predestinare?... şi eu cred».

Mi-a luat mâna dreaptă şi s-a uitat la inelul pe care mi-l cumpărase Costi. «Îmi pare bine că porți inelul. După culoarea alexandritului, nu eşti în apele dumitale. De ce? Bineînțeles, dacă vrei să-mi spui». «Nu-mi place să mă plâng, dar sunt momente când sărăcia te zdrobeşte. L-aş mânia pe Dumnezeu să spun că rabd de foame, că n-am cu ce să mă-mbrac. Dar aş vrea să-mi pot ajuta părinții

mai mult; ca să-şi pună şi ei carton gudronat pe casă şi scânduri pe jos, în odaie». «Eşti singură la părinți?». «Am un frate care termină acum Dreptul. Îl mai ajut eu pe el cu câțiva lei acolo». «Şi câți bani ți-ar trebui pentru cartonul gudronat şi pentru scânduri?». «Cel puțin două mii. Salariul meu pe-aproape cinci luni. Colegii s-au dus să sărbătorească la o crâşmă sfârşitul de an. Eu n-am ştiut cum să plec mai repede. Mă sărbătoream şi eu cu doi covrigi. Dar berzei chioare-i face Dumnezeu cuib: m-ați sărbătorit dumneavoastră». «Dacă te-aş împrumuta eu cu banii ăştia şi mi i-ai înapoia când poți, hm?». «V-aş face o mare pagubă. Dumneavoastră investiți banii în lucrurile pe care le vindeți ca să câştigați ceva. De la mine i-ați primi înapoi cu țârâita. Ce folos ați avea?». «Câteodată, oricât am fi de păcătoşi, simțim nevoia să facem şi câte ceva dezinteresat». «Ce ştiți dumneavoastră despre mine ca s-aveți curajul să-mi împrumutați atâția bani? Şi dacă nu vi i-aş mai da înapoi?». «Aş rămâne-n pagubă cu două mii de lei şi-atâta. N-aş muri din asta». Abia acum îi luam mai bine seama.

Avea o figură prelungă, frunte înaltă, un păr ca peria, castaniu închis, tuns scurt, o bărbie pătrată, gură cu tăietură aspră, ochi căprui închis. Înalt, musculos, bine proporționat. Un bărbat frumos. «Mă-ntreb ce merit am eu pentru atâta generozitate?». «Ai meritul omului care trage cu dinții de viață. Şi meritul de-a-ți iubi părinții. Meritul de-a fi pornit de la pământ pe jos şi de-a vrea să faci o Facultate, în timp ce mai ai şi slujbă. Deşi am fost bogat şi o duc bine şi-acuma, când nu mai sunt, să ştii că patru luni din viață, hrana mea de bază a fost pâine prăjită, unsă cu untură şi cu usturoi. Ştiu ce-nseamnă să fii sărac. Argentina, cu toate că eşti îmbrăcată bine, cu lucruri „de la pachet”, cum se spune, cu toate că vorbeşti literar, ca după o şcoală bună, păstrezi în dumneata sfiala, prudența retractilă a țăranului, discreția lui». L-am privit întrebător la ultimele cuvinte. «Nu m-ai întrebat nimic despre mine». «Maica, mama mea, m-a-nvățat să

nu-ntreb omul. „Lasă, maică, să-ți spună el ce crede, că tu dacă-l întrebi nu ştii peste ce durere dai”». «Câți ani are maica?». «Patruzeci, de sfântă Măria-Mare. N-avea nici optsprezece când m-a născut pe mine». «Ce tânără e şi cum vorbeşte ca o bătrână». «Sunt oameni care se coc repede, îi coace nemulțumirea, sărăcia. Față de ea, eu duc o viață de mare cucoană. Mi-aş da şi sufletul s-o ducă şi ei, părinții adică, mai bine». «Şi totuşi sufletul nu ți l-ai da. Nu e vorba de ultima suflare, ci de pacturi prin care poți obține avantaje». S-a uitat fix la mine şi m-a trecut un fior.

Mi-am adus aminte ce-mi spusese despre el Costi Gheorghiu – via doamna Turcescu şi doamna Leonidas. Mă privea cu înțeles de parc-ar fi asistat la cele două întâlniri ale mele cu «tovarăşul Vasile». Eu eram o plevuşcă pentru el. Lucrăturile lui se petreceau în alte sfere, la alt nivel. Mie, pentru mine, domnul din talcioc îmi inspira încredere. M-am hotărât brusc să-i cer o părere cu privire la propunerea de căsătorie a lui «Vasile», serioasă ori de nadă. «Domnule Comăneanu, vreau să vă cer un sfat pe care nu l-aş cere nimănui altcuiva. Sfat nu e bine zis. Ci să vă supun o eventualitate, ceva virtual». «S-auzim». «Ce-ați face dumneavoastră-n locul meu dacă vi s-ar propune o căsătorie cu cineva care-ar fi trimis oficial în străinătate, într-o misiune?». A zâmbit, apoi şi-a-nceput argumentația îndoind pentru fiecare punct al ei un deget. «Mai întâi l-aş cunoaşte pe pretendent. Apoi aş stabili cu persoana dacă vrea o căsătorie reală sau una „de cadre”. Oricum, ar prezenta un avantaj». S-a apropiat de urechea mea şi mi-a spus: «Şi la o adică te faci uitată pe-acolo». S-a-ndepărtat de urechea mea şi a continuat, uitându-se fix la mine, care-i sorbeam cuvintele şi-l priveam cu-o tristețe de moarte. «Te crezi în stare de-aşa ceva?». «Nu». «Aşa zic şi eu». «N-aş putea înşela bună-credința nimănui, nici chiar reaua-credință».

M-am ridicat să plec, socotind că vizita mea durase destul. «Vă rog să-mi dați voie numai cinci minute, dacă

se poate, să mă uit la tablouri». În timp ce eu îmi plimbam ochii peste minunățiile de pe pereți, domnul Comăneanu m-a luat pe după umeri şi m-a-ntrebat: «Dac-ar fi să alegi ceva de-aici ce-ai lua?». «Florile de colo, de Andreescu», şi-am arătat tabloul cu mâna. «Vrei să-ți dau cei două mii de lei sau vrei să-mi dai numele şi adresa părinților dumitale ca să-i trimit eu prin poştă?». «Nu prin poştă. Nu vreau să ştie nimeni că au ei atâția bani. Îi duce frate-meu. El merge-n fiecare lună acasă. Avem un neam, mecanic de locomotivă, aşa că frate-meu se duce fără bilet».

Am luat banii, m-am întors cu spatele şi l-am vârât în sutien. «Nu era nevoie să-i pui în sân că te conduc pân-acasă cu maşina». «Dacă vă dau o sută cincizeci de lei pe lună înapoi e prea puțin?» «Dă-mi câte o sută. Şi numai dacă poți. În prealabil dă-mi un telefon. Şi poți veni şi fără bani. Şi când ai chef, sau te simți singură, sau vrei un sfat, telefonează-mi». «Nu vă pot telefona decât de la telefon public. Doamna unde locuiesc îşi ține telefonul sub cheie». «Şi dumneata n-ai vrea să ai telefon?». «Ar fi o cheltuială-n plus, dar dac-aş avea, aş vorbi şi eu cu ai mei. Stăm lângă Oficiul poştal». «Fă o cerere către Telefoane, motivând-o prin nevoile de serviciu, ataşează şi adeverință de salariată şi dă-mi-le mie. Nu promit nimic, dar încerc».

Peste două luni aveam telefon, spre nemulțumirea doamnei Turcescu. Trebuise să-i primească-n casă pe instalatori care, sub ochii ei de şoim şi sub dirijarea ei verbală, se străduiseră să facă minimum de deranj. «Ce ți-o fi trebuind telefon...!», zisese dumneaei, însoțindu-şi vorbele cu un gest de lehamite, după ce eu ştersesem toate urmele lăsate de instalatori. «Mari pile trebuie să fi avut dumneata de ți s-a instalat telefonul atât de repede. Alții aşteaptă cu anii». Convinsă că avea dreptate, în primul moment n-am suflat un cuvânt. Apoi mi-a venit în minte o minciună verosimilă şi neverificabilă: «Şi eu, doamnă, am depus cerere de-acum doi ani». M-a crezut,

nu m-a crezut, nu ştiu.

♠

Vrând să-şi mențină relațiile cu familia răposatului ei bărbat, doamna Turcescu îi invita pe Laura şi pe Gabriel când ştia că nu sunt eu acasă. Părerea despre ei doi o ştiam fiindcă şi-o exprimase cu voce tare față de-o doamnă, în hol, în timp ce eu spălam vase în bucătărie. «Laura, nepoată-mea prin alianță, a făcut şi prima şi-a doua oară un *coup de tête*. Prima oară, că s-a-ndrăgostit de profesorul ei, o somitate; cu toată diferența de vârstă dintre ei, mai treacă-meargă. Dar ca a doua oară să ia un coate-goale, un mahalagiu de oltean, cu opt ani mai tânăr decât ea, să-l țină-n Facultate, asta-i prostie curată. Şi să se mai apuce să facă şi copii cu el». «Important e ca ei doi să se-nțeleagă», a replicat împăciuitor interlocutoarea. «Unele femei sunt conduse-n viață numai de hormoni». «Şi noi care ne-am condus după convenience şi după interes am fost fericite, *Mélanie*?». «Ne-am purtat cum cereau vremurile tinereții noastre, în lumea noastră. Ne-am conformat unor reguli».

Oare «tovarăşul Vasile» sau cine avea de gând să fie trimis oficial în străinătate nu se-nsura tot conform convenienței unor timpuri? Până la înființarea Gospodăriilor Colective, se căsătoreau bogații-ntre ei, săracii-ntre ei. Şi-acuma, de când cu Gospodăriile, nu se tocmeau viitorii cuscri pe casă, pe aragaz, pe motocicletă? Nu se căsătoreau vârfurile din gospodărie ele între ele şi restul de săraci, între ei? Convenience fuseseră, erau şi aveau să existe cât lumea. Acuma, dosarul de cadre te sălta, te cobora, te desființa. Ca să te ridice, trebuia să faci caz de el, să te bați cu el în piept, să-l valorifici. Eu socoteam că-mi pusese Dumnezeu mâna-n cap încă de la liceu, fiind bursieră, iar ca studentă pe banii Statului – alt mare noroc. Slujbă aveam; şi ceva şi mai de preț – acoperiş deasupra capului şi încă în ce cartier! De la

U.T.M. nu venise nimeni să-mi ceară să mă-nscriu, iar eu făceam pe mortu-n păpuşoi. Ce nevoie aveam de şedințe şi de interminabilele discuții – de bătut apa-n piuă? Mi le-aduceam aminte pe «revoluționarele» de la liceu, cu «tovarăşa» Neagu-n frunte şi mi se zburlea pielea şi mi se făcea greață. Mi-aduceam aminte şi de Valentina Valerian exmatriculată din toate şcolile fiindcă-şi manifestase regretul că numele şcolii noastre *Liceul Elena Cuza* se transformase-n ceva lipsit de culoare şi de personalitate: *Liceul teoretic numărul 1*. Ce uşor deveneai duşman al poporului şi al orânduirii socialiste!

Mă rugam lui Dumnezeu să fiu mereu uitată de U.T.M. şi de Partid. Cu excepția lui Costi Gheorghiu, de origine burghezo-moşierească-intelectuală, toți doctorii din secție erau membri de partid. Când îl chemau la câte o şedință, tam-nisam, domnul General îşi punea mâinile-n cap, apoi le-nălța spre cer, i se zburlea mustața şi parcă i se strâmbau şi ochelarii. Poate fiindcă-l vedeam în fiecare zi, mi se părea că nu se schimbase deloc în cei patru ani de când ne cunoşteam. De talie mijlocie, subțire, drept, cu mers şi cu gesturi agile, părea cel puțin cu zece ani mai tânăr decât era. Nu se putea spune că era un taciturn, dar niciun vorbăreț. Către mine-şi descărca sufletul, fără oprelişti.

Le-am comunicat faptul că am telefon doar celor din familie, domnului General, lui Costi Gheorghiu şi domnului Comăneanu, cum era firesc.

♠

Într-o seară, la poarta Spitalului îl văd pe Iosif Iuga în umbra unui copac. Am simțit bătăile inimii şi-n cerul gurii. Picioarele-mi tremurau şi nu mai izbuteau să păşească. A venit el spre mine şi m-a privit lung în ochi până să se hotărască să-mi spună ceva, cu glasul răguşit de emoție.

«Argentina, se-apropie întâi martie. Ți-am adus un

mărțişor». Mi-a luat mâna stângă şi mi-a pus pe inelar un inel de aur, uşor bombat, ca verighetele clasice, cu un rubin la mijloc, la acelaşi nivel cu veriga. M-am uitat la inel, am închis ochii, l-am sărutat şi mi-am pus palma peste ochi. În clipa aceea mi-am dorit să mor, atât de mult am avut simțământul unei împliniri. O mână mi-a tras încet mâna de la ochi, o gură mi-a sărutat scurt şi apăsat buzele, gâtul, părul, un trup s-a lipit de-al meu. «Dacă-ai şti cât îmi lipseşti, Argentina!». «Şi dumneavoastră mie». Paşii ne-au purtat spre garsoniera vărului inginer. «Ai să mă ierți că-ți tulbur viața? Că nu m-am ținut de cuvânt să nu ne mai vedem, să nu ne mai auzim?». «Domnule doctor, viața mea înainte de-a apărea dumneavoastră era ca o apă stătută. Fără dumneavoastră promite să fie la fel». A doua zi m-am dus la un bijutier şi i-am cerut să-mi graveze în interiorul inelului cu piatră roşie o dată: cea a zilei când mă iubisem prima oară cu Iosif Iuga. Iar în interiorul inelului cu alexandrit – litera C.

Iosif îmi telefona în fiecare seară. Cel mai mult vorbeam când avea el gărzi şi nu-i veneau urgențe. Despre părinții noştri, despre satele noastre, despre câte un spectacol pe care, şi el şi eu, reuşeam să-l vedem din an în Paşti. Amândorura ne plăceau lucrurile clasice, acelea care săpau în adâncul sufletului. După fiecare telefon al lui simțeam nevoia să citesc măcar o frază din Călugărița mea portugheză şi mereu îmi puneam întrebarea cum o fi arătat francezul pe care-l iubise ea cu disperare. Cine-ar fi bănuit că Iosif Iuga, un bărbat cu o-nfătişare oarecare, în afara ochilor în care i se concentra toată ființa, om însurat din dragoste, cu trei copii, familist aşezat, îi mai dăruia sufletul şi trupul încă unei femei? Nu-ndrăzneam niciodată să-l întreb nimic despre nevasta lui, despre copiii lor. Iar el nu pomenea despre această parte esențială a vieții lui. Vorbele pot fi meşteşugite şi prefăcute însă trupurile nu ştiu să mintă. Ele nu pot simula foamea unuia de altul. Noi ne iubeam cu foame şi

cu disperarea celor care o fac pentru ultima oară, fatalitatea urmând să-i despartă. Mereu îmi veneau în minte cuvintele doamnei doctor Olga Zamfirescu din momentul când îi vorbisem deschis, ca la spovedanie, despre «schimbarea» din viața mea: «Ai grijă numai să nu rămâi toată viața vioara a doua şi să te trezeşti prea târziu». Pentru moment, nu voiam să mă trezesc. Măcar să mă fi ales cu nişte amintiri pentru nu se ştie când, într-o viață asupra căreia nu-mi făceam mari iluzii. Orice hotărâre majoră în privința legăturii noastre o lăsam în seama lui Iuga. Costi Gheorghiu m-a invitat la „Municipal" să vedem *Livada cu vişini*. Cu un rând înaintea noastră, pe două locuri mai la dreapta față de-ale noastre, s-au aşezat grăbiți, în ultimul moment, Iosif Iuga şi nevastă-sa. Iosif ne-a salutat şi ne-a spus «Ne vedem în pauză». Nevastă-sa ne-a salutat dând din cap şi zâmbindu-ne. La prima vedere am reținut un chip sănătos, între oval şi rotund, cu ochi căprui plini de viață, cu un nas cârn şi cu o gură rotundă şi cărnoasă. Inima-mi bătea să-mi spargă pieptul şi numai la splendida piesă a lui Cehov şi la magistrala ei interpretare nu-mi era gândul. Costi m-a apucat de-o mână în timp ce-mi şoptea la ureche «linişteşte-te!». I-am strâns mâna în semn c-am înțeles mesajul. M-am silit să nu-mi mut ochii de pe scenă, să nu-i țintesc nicio clipă spre Iosif Iuga şi spre nevastă-sa, Anuța. La prima pauză am ieşit cu toții în holul teatrului. «Să vă fac cunoştință cu soția mea», ni s-a adresat Iosif Iuga mie şi lui Costi Gheorghiu. Ea ne-a-ntins mâna şi-a spus simplu «Anuța Iuga». «Domnişoara Argentina Boboc şi domnul doctor Costi Gheorghiu mi-au fost colegi la Spitalul Militar», ne-a prezentat el şi pe noi. «Iuga, eşti mai mulțumit la Urgență?», l-a-ntrebat Costi Gheorghiu, ca nu cumva să se-aştearnă între noi o tăcere jenantă. «În privința cazuisticii, da. Altminteri, e ca pe bandă rulantă». «E vorba să se facă nişte locuri la Clinică la Cluj. Am fi mai aproape de părinți», a zis Anuța Iuga, iar mie mi-a trecut un cuțit prin inimă. Mă uitam la fața

ei sănătoasă şi destinsă, la părul castaniu, tuns scurt, ondulat natural, numai inele, care se-aşeza-n jurul capului ca o căciuliță. La bustul bogat şi ferm, la toată făptura ei pietroasă, formată din rotunjimi tentante, la picioarele musculoase şi bine-nfipte-n pământ, de forma unor sticle de lampă, şi nu-ncetam să mă-ntreb ce-l atrăgea pe Iosif Iuga la mine. Din toată ființa Anuței Iuga emana liniştea şi mulțumirea omului care-şi consideră viața-mplinită, viață în care şi-a făcut şi-şi face datoria de om, de femeie. La vârsta mea de-atunci, ea fusese deja mamă a trei copii. «E prima oară când merg la teatru-n Bucureşti. La Cluj nu-mi scăpa nicio piesă, nicio operă sau operetă». «Şi cum vi se pare spectacolul de astă seară?», am întrebat-o eu. «Foarte bun. Am văzut *Livada cu vişini* şi la Cluj. Foarte frumos spectacol şi-acolo. Aici interpretul lui Firs mi se pare cel mai bun dintre actori; peste cel de la Cluj. Să vedem până la sfârşit...». «Aveți dreptate», am spus eu şi am zâmbit uitându-mă-n ochii ei căprui strălucind de viață. Simțeam că, în ciuda strădaniei mele de-a-mi păstra firea, arătam ca un câine-al nimănui, cu privire tristă şi umilă. Când a sunat de intrare în sală, Costi m-a luat posesiv de braț şi aşa m-a ținut până ce ne-am aşezat din nou în stal. M-am aplecat spre urechea lui şi i-am şoptit: «Îți mulțumesc!». Ştia el pentru ce.

La sfârşitul piesei, la ultima apariție a lui Firs, lacrimile pe care le stăpânisem până atunci, n-au mai vrut să m-asculte. Costi, care era cu ochii mai mult pe mine decât la scenă, şi-a scos batista şi mi-a strecurat-o-n mână. La sfârşitul spectacolului mi-am dat seama că plânseseră şi alte spectatoare, printre ele numărându-se şi Anuța Iuga. Ea s-a apropiat de mine şi mi-a spus ca pe-o taină: «Firs mi-a rupt inima». «Şi mie». Ca să nu mai izbucnesc în plâns, m-am gândit la părinții mei săraci şi cocoşați de muncă; m-am gândit la oamenii nevinovați care putrezeau în puşcării, la cei care muriseră la Canal, unul chiar din satul meu. M-am gândit la toți amărâții şi

năpăstuiții de pe lume şi-mi spuneam: «Ce-nseamnă amărăciunea ta față de nenorocirile adevărate? Vino-ți în fire! Nu eşti prima-n lume care iubeşte un bărbat însurat». În timp ce-i ținea pardesiul nevesti-sii, iar Costi pe-al meu, Iosif Iuga mi-a aruncat o privire ca o cerere de iertare şi a-nchis o clipă ochii. Costi Gheorghiu m-a condus acasă. Mergeam încet, de parcă-aveam de gând să măsurăm Bulevardul 6 Martie. «Argentina, ştiu ce e-n sufletul tău. Şi tu şi eu iubim unde nu trebuie. Nu alegem noi iubirea, ea ne-alege pe noi. Şi tu şi eu suntem oameni liberi din punct de vedere social. Bine-ar fi fost să ne iubim noi doi. Să ne căsătorim. S-avem copii. Să ducem o viață cum scrie la carte. Şi la carte scrie bine şi firesc, din moşi-strămoşi. Dac-ai şti ce rău îmi pare că nu ne iubim, Argentina». «Te cred, Costi. Şi mie-mi pare rău». Gândul m-a dus la Lucia Cantemir. Sigur simțise şi ea că nu era iubită. N-am îndrăznit s-aduc vorba despre ea. Oricât de fără perspective-mi apărea viața mea de femeie, oricât de nesigur şi de-ntunecat viitorul, totuşi nu mi-aş fi luat zilele. Cum să-mi fi luat zilele când aveam părinți, când aş fi lăsat atâta durere în urma mea? M-am scuturat ca şi când m-aş fi-ntâlnit cu piaza-rea. «Ce gând ai vrut s-alungi, Argentina? Te-ai scuturat ca de piază-rea». «Un gând negru». «Hai să ne luăm viața aşa cum e. Să ne bucurăm că pe lume există şi prietenie». Am intrat pâş-pâş în apartament, ca de obicei. Doamna Turcescu a crăpat uşa camerei dumisale şi mi-a spus: «A sunat de trei ori telefonul la dumneata, la ora asta!». «Doamnă, îmi pare rău că v-a deranjat; noapte bună». M-am aşezat lângă telefon, sigură că avea să sune. Nu m-am înşelat. La primul țârâit am dus receptorul la ureche. «Argentina, am vrut să te-aud. Ştiu ce-a-nsemnat seara asta pentru tine. Ştiu cu sufletul şi cu trupul meu. Mă simt atât de vinovat față de tine». «De ce? Nu mi-ați ascuns nimic. Am doar dreptul să fiu tristă». «Mă mai poți iubi?». «Da. Fiindcă dragostea nu e o buruiană pe care o smulgi şi-o arunci». «Te rog să dormi». «Am să-ncerc». «Noapte bună,

dragostea mea».

crai de roşu

Am luat *Larousse*-ul şi l-am deschis la harta Argentinei. Mi-am adus aminte vorbele domnului din talcioc. «Buenos Aires, capitala dumitale e un oraş grandios». Peste harta Argentinei apărea mereu chipul luminos şi tonic al Anuței Iuga. O vedeam întreagă, în taiorul ei *bleu-marine*, clasic, cu un şirag discret de perle pe-un decolteu neted, cu ciorapii ei fumurii, cu pantofi escarpin negri. Apoi, în pardesiul bordo, cu tăietura tot clasică. Era-mbrăcată ca pentru o ceremonie. Aşa cum se-mbrăca lumea când mergea la teatru înainte de război. Am închis *Larousse*-ul, fiindcă harta Argentinei nu-mi alunga imaginile şi gândurile care nu-mi dădeau pace. Până ce n-am întâlnit-o, Anuța Iuga fusese pentru mine o idee, ca un punct geografic depărtat. Şi deodată căpăta realitate. Şi încă realitatea unei femei care-mi plăcuse de la prima vedere. Simplă, deschisă, frumuşică şi-atât de vitală – element care-mi punea cele mai multe semne de-ntrebare asupra ființei mele filiforme – în care erau atât de greu de ghicit energia şi motive de atracție. Deşi ieşeam dezavantajată din comparația cu Anuța, nicio clipă nu mă-ndoiam de dragostea bărbatului ei pentru mine. Nu mai strânsesem o pernă în brațe şi nu-mi mai afundasem fața-n ea, udând-o de lacrimi, de pe vremea când eram nebuneşte îndrăgostită de vărul meu Gabriel şi când mi-nchipuiam că aveam să-l iubesc până la ultima suflare. Avea să vină vreodată o vreme când să mă gândesc la Iosif Iuga aşa cum mă gândeam acum la Gabriel: o amintire voalată în care viu era numai sentimentul de ridicol cu privire la mine însămi?

Nu ştiu dacă la toți oamenii o fi la fel, dar pentru mine amintirea acelei iubiri neîmpărtăşite îmi transforma eşecul într-un sentiment de ridicol. Când iubeşti şi nu eşti iubit ori suferi în tine însuți, şi nu-ți împovărezi cu

nimic obiectul iubirii – fără nicio vină că nu te iubeşte – ori, dându-i de-nțeles că-l iubeşti, te expui ridicolului. De pe urma dragostei, împărtăşite, cu Iosif Iuga, încercam şi bucurii de neuitat şi suferințe tot de neuitat.

♥

Mi-a dat telefon şi «tovarăşul Vasile» să mă-ntrebe ce mai fac şi ce mai spuneam despre propunerea lui. «Care?», am întrebat eu. «Despre căsătorie». «Ceea ce v-am răspuns şi data trecută». «Şi-acuma când doctorul Iuga se pregăteşte să se mute la Cluj?». Nimic nu le scăpa. «Şi-acum». Dacă despre un nimeni ca mine ştiau tot, dar despre alții, importanți, care chiar însemnaseră sau însemnau ceva în ierarhia socială?

După acel telefon nu l-am mai auzit şi nu l-am mai văzut pe «tovarăşul Vasile», până în 2004. Faptul că-mi dăduse definitiv pace m-a făcut să cred că pentru el mă pețise: el urma să fie trimis în străinătate. Îi eram recunoscătoare că nu mă pasase vreunui coleg. Apariția lui în peisajul acelor ani a-nsemnat pentru mine o sperietură pe toată viața. Şi dacă mă-ntreba cineva pe stradă cât era ceasul, îmi bătea inima.

La şase luni după spectacolul de la Teatrul Municipal, familia Iuga se muta la Cluj.

La ultima-ntâlnire cu Iosif, cu ochii-nchişi îi mângâiam fața, ca o oarbă. «Vreau să te țină minte şi mâinile mele», i-am şoptit. «Argentina, egoismul din mine ar vrea să te păstreze mereu. Omenia din mine şi dragostea pentru tine ar vrea să te ştie lângă un om care să te merite. Deşi mă doare sufletul şi trupul să te ştiu a altuia. Nu-ți închipui cât de gelos am fost pe Gheorghiu până ce mi-am dat seama că erați numai prieteni; şi chiar şi-aşa, mi se părea că-mi fură ceva din tine ori de câte ori erați împreună, la cofetărie sau la o plimbare. Aş vrea să găseşti omul pe care-l meriți. Fără nevastă, fără copii». «Iosife, eu socotesc că viața a fost bună cu mine fiindcă

mi-a făcut parte de Iosif Iuga».

Pentru prima dată-i spuneam tu şi pe nume. De-atunci încolo nu mai aveam faţă de cine să greşesc, încurcând registrele comportamentale. «Mai întâi m-ai ridicat în propriii ochi. M-ai făcut să am o părere mai bună despre mine. Ştacheta exigenţei mele e acum foarte sus. Îţi mulţumesc pentru bucuria pe care mi-ai dăruit-o, fiindcă m-ai făcut să trăiesc cu-adevărat, să văd că viaţa, viaţa mea, nu e-o baltă stătută şi nemişcată. Mulţumesc lui Dumnezeu că te-am cunoscut!».

Ne-am despărţit în uşa garsonierei care ne-adăpostise dragostea. Iosif a vrut să mă conducă. N-am vrut. M-am dus pe jos, plângând din Cotroceni până-n Dionisie Lupu. La stopul de la Calea Victoriei, o fetiţă ca de patru-cinci ani, şi-a lăsat bunicul de mână şi a venit lângă mine. «Tu de ce plângi?», m-a-ntrebat ea ţintindu-mă cu-o privire uimită, albastră, în ochii mei plânşi. «Ai să afli tu mai târziu de ce plâng». «Şi eu am plâns fiindcă nu vor să-mi ia pisică». «Îmi pare rău pentru tine, să ştii». S-a făcut verde la semafor. Fetiţa şi-a luat iară bunicul de mână şi-au traversat. Eu am rămas mai departe pe trotuar şi m-am făcut că mă uit la cărţile din vitrina librăriei din colţul străzii.

De când a plecat la Cluj şi până-n ziua de azi, când suntem amândoi bătrâni, Iosif Iuga mi-a telefonat şi-mi telefonează-n fiecare zi. «Când n-am să-ţi mai telefonez, înseamnă că m-am mutat la cele veşnice». Cam la şase luni o dată găsea pretexte să vină la Bucureşti ca să ne vedem. Nu l-a interesat dacă-n viaţa mea apăruse cineva. Pentru noi doi, noi eram aceiaşi. Aşa cum mă avertizase doamna doctor Zamfirescu, aveam să rămân toată viaţa vioara a doua într-o altă viaţă: cea a lui Iosif Iuga. Numai că eu n-aveam să mă trezesc prea târziu, fiindcă fusesem trează de la-nceput. Şi nu prezenţa lui Iosif Iuga a făcut aşa ca viaţa mea să fie cum a fost, ci destinul, în existenţa căruia nimeni n-o să mă convingă să nu cred. Credinţa asta, poporal a rezumat-o atât de simplu şi de

sugestiv: «Ce ți-e scris în frunte ți-e pus!». «Poartă-te ca şi când ai fi etern, dar fii pregătit să mori în orice clipă», ne-ndeamnă un filosof. De când am căpătat conştiința propriei existențe, am căutat să mă conformez acestui îndemn înțelept, cu mult înainte de-a-l fi văzut scris negru pe alb.

♥

O dată pe lună, când ne dădea lichidarea, mă prezentam cu suta de lei la domnul Comăneanu, dând un telefon în prealabil. Îmi fixa ora şi ziua, în funcție de timpul meu liber. Fiindcă de fiecare dată mă invita să mâncăm împreună şi-apoi îmi ținea un adevărat curs de istorie a artei, eu luându-mi conştiincios notițe într-un carnet: îmi însemnam datele cele mai importante cu privire la istoria frumosului în lume. «Ce păcat că nu predați la Facultate», am spus eu, impresionată nu numai de cele pe care le aflam, dar şi de talentul pedagogic al domnului Comăneanu. «Cu originea mea socială nu se poate. Cât am mâncat pâine cu untură şi cu usturoi, mi-am spus că există oameni care aşa trăiesc toată viața şi n-au cui se plânge. Fiindcă n-am stofă nici de martir, nici măcar de erou, m-am gândit cum să-mi câştig viața mai avantajos, şi m-am apucat de meseria de „negustor de artă” şi de expert, consultat şi de consignații, şi de particulari. Şi acum am şi un auditor atent şi inteligent: pe dumneata, Argentina». «Dumneavoastră, poate nici nu vă-nchipuiți cum aştept eu sfârşitul lunii, să vin la dumneavoastră, să v-aud cursul de istorie a artei, să văd casa asta superbă, şi toate frumusețile din ea. Nu mai vorbesc de bunătățile cu care mă răsfățați, ce n-a mâncat neam de neamul meu, de care ai mei nici nu ştiu că există». «Îmi pare bine că răsfăț pe cineva care n-a fost răsfățat. Dumitale ți se pare un eveniment când vii la mine. Unei cucoane răsfățate i s-ar părea ceva banal. Îmi plac oamenii cu trăiri sincere, şi care nu cred că totul li

se cuvine. Am fost bogat, dar, ca marinar, am trăit printre oameni simpli, care nu mergeau pe mare de dragul mării, ci pentru o bucată de pâine. Pentru majoritatea oamenilor, viața nu e o sinecură». «E un car de plumb, la care trag ca vita de povară». «Îți place medicina, îți place ceea ce urmează să practici până la pensie?». «Nu pot spune că nu mă interesează corpul omului şi felul cum funcționează; nu pot spune că nu mă interesează conexiunile pe care trebuie să le facă un doctor ca să pună un diagnostic corect; nu pot spune că nu mi-e milă de oameni, şi că nu vreau să-i ajut; dar dac-ar fi fost pe ce-mi place, aş fi ales Literele sau Istoria sau Istoria artei. Dar am fost sfătuită de oameni care-mi vor binele, şi până la urmă am ajuns şi singură la concluzia că pentru timpurile de-acum e mai bine să fac Medicina». «Aveți dreptate, şi dumneata şi cine te-a sfătuit». «Dac-aş fi pornit de la bun-început ca studentă la Medicină poate că altfel aş fi privit lucrurile. Dar am pornit ca infirmieră, pe urmă, dintr-o-ntâmplare, am ajuns soră la sala de operații, la Ortopedie, unde lucrez şi-acum, şi-abia apoi studentă. Şi mi-e tare greu şi cu spitalul şi cu Facultatea. Când vin la dumneavoastră parcă vin din viscol într-o-ncăpere caldă şi luminoasă». «Păcat că nu vii mai des». «Păcat că n-am timp nici să răsuflu. Mă gândesc de multe ori că eu nu-nțeleg nimic din tinerețe...». Am închis ochii şi m-am gândit la Iosif Iuga. Prin el aflasem că eram tânără şi aflasem ce era dragostea dincolo de imaginație.

Tablourile de pe cei doi pereți din camera domnului Comăneanu se schimbau, apăreau unele noi în locul celor vândute. În fiecare lună, când mă duceam să-mi achit datoria, mă-ntrebam dacă aveam să mai găsesc pe perete florile lui Andreescu, în ulcica lor de pământ smălțuit. O dată, domnul Comăneanu m-a bătut pe umăr în timp ce-mi pironisem ochii asupra lor şi mi-a spus. «Fii pe pace, pe ele nu le vând».

Am oftat a uşurare. Ele făceau parte dintr-un inventar al meu sufletesc alcătuit din câteva ființe, din câteva

locuri, din două fotografii, din două inele, din câteva cărți. În acest inventar îmi apăreau împreună pădurea de tei din Brăteasa, Florei şi florile lui Andreescu. Aş fi vrut să fie al meu acel tablou? Cât îl priveam era al meu. Era al meu şi fiindcă-mi pătrunsese-n suflet, îl purtam mereu cu mine. Ființele, locurile, lucrurile dragi: invarianții unui suflet.

♥

Gabriel şi Laura au avut o fetiță. M-am dus împreună cu Gelu s-o vedem. I-am cumpărat trei rățuşte de cauciuc, pentru ca să se joace-n baie cu ele când avea să mai crească: dar de om sărac. La zece zile, fetița era frumuşică-foc şi cu o chică brună cum nu mai văzusem pân-atunci la niciun copil mic. Mama Laurei îi şi adusese de la Cluj o tetă săsoaică, femeie la patruzeci şi ceva de ani, care crescuse vreo douăzeci de copii, specialitatea ei fiind cei până-ntr-un an. Rămânea într-o casă până la maximum doi ani ai copilului. Pretenția îi era ca nimeni să nu se-amestece în felul cum îl îngrijea. Afară de controlul medical şi de intervenția doctorului în caz de nevoie, nu admitea proteste, păreri, sugestii. Față de toate astea replica sec şi tranşant: «Eu am crescut mai mulți copii decât dumneavoastră». Vorbea corect româneşte, cu accent nemțesc; dar copilului îi vorbea numai nemțeşte.

Doamna doctor, mama Laurei, era o femeie impunătoare, bine făcută, elegantă, coafată, manichiurată, cu aerul de comandă al cuiva care a fost mereu şef. Era şatenă, cu ochi verzi care fulgerau cu severitate ori de câte ori o contraria ceva. Tanti Mița şi unchiul Ionel veniseră de la Craiova să-şi vadă şi ei nepoata. Trăseseră la tuşa Lina şi la nenea Costel, ca să nu le facă deranj fiului şi nurorii lor, mai ales ştiind că la aceştia se afla doamna doctor de la Cluj, cuscra. Eu şi cu Gelu ne-am dus să ne-ntâlnim cu tanti Mița şi cu unchiul

Ionel tot la tuşa Lina şi la nenea Costel.

Sfătuindu-se cu unul şi cu altul ce dar să-i aducă nepoatei lor, bunicii de la Craiova îi cumpăraseră printr-un misit, o cruciuliță de aur cu un diamant la mijloc, împreună cu un lănțişor alcătuit din cuburi minuscule, o lucrătură puțin obişnuită. «Cică cruciulița şi lanțul au fost ale unei generălese şi le luase din țări străine», mi-a spus tanti Mița, cerându-mi părerea asupra darului: «Adelino, fată, tu care stai de-atâta vreme-n Bucureşti pintre oameni mari, ce zici tu de darul nostru pentru nepoată?» «Tanti, nu ca să-ți fac inimă bună, îți spun că e foarte, foarte frumos şi potrivit».

Gabriel ne-a povestit, cu hazul lui, întrevederea dintre cuscri. Doamna doctor se uitase întâi sever la cuscrii olteni, în chip de invitație la vizite cât mai rare pe la fața locului, dar se străduise să se poarte politicos. Îi plăcuse darul lor pentru nepoată, manifestându-şi cu glas tare admirația – de fapt, surprinderea că asemenea țoape avuseseră asemenea gust – ceea ce le mai crescuse inima cuscrilor olteni, care altminteri umblaseră-n vârful degetelor, şi abia deschiseseră gura. Pentru a demonstra că nu se ruşina cu părinții lui, aşa simpli cum erau, Gabriel îi poftise la masă. Laura se purtase cu ei cu multă căldură, aşa cum făcuse şi prima dată când veniseră la Bucureşti să-şi vadă feciorul şi nora, în casă nouă. Băiatul lor termina şi el Medicina, avea să aibă şi el salariu, avea să fie şi el doctor ca şi Laura. Nora era frumoasă, era bogată, le iubea feciorul, avea meserie bună, acuma le făcuse şi nepoată... şi totuşi... Tanti Mița răsuflase față de mine. «Adelino, fată, eu nu zic că n-a nemerit bine Gabriel al nostru, că m-ar bate Dumnezeu. Că e ea cu opt ani mai mare decât el nici nu să bagă de seamă. Da' prea e de neam mare iar noi...». «Tanti, ei să se-nțeleagă, lor să le fie bine-mpreună. Ce-ai dumneata cu neamul ei? Ai să te vezi cu cuscrii de câteva ori în viață». «Nu ştiu cât le place lor de Gabriel al nostru». «Le place sau nu le place, fata lor l-a ales pentru ea, nu

pentru ei. Aşa că nu-ți mai face matale griji». «Ne-ar fi fost şi nouă drag să ne dea fata pe la noi, da' dac-o cresc cu nemțoaică...». «Are să vină şi ea pe la dumneavoastră, nu-ți face matale gânduri. Sănătate să fie!». «Ai dreptate şi tu», se mai îmbunase «tanti» Mița, dând totuşi dubitativ din cap. «Mai aveți încă-un băiat şi poate o s-aveți parte să-i creşteți lui copiii». «Văz că ăsta n-are niciun gând densurătoare». «Lasă-l să-şi termine Facultatea, că densurat să se tot însoare».

Pe Gelu şi pe mine, doamna doctor de la Cluj abia de ne văzuse un sfert de oră, scuzându-se că trebuia să plece să se-ntâlnească la Universitate cu văduva răposatului ei frate, cu doamna Turcescu, adică. Într-o casă cu un copil mic e bine să faci vizite scurte. Ne-am uitat de la distanță la nepoata noastră. Laura a făcut prezentările: «Adelina-Argentina şi Gelu, mătuşă şi unchi, domnişoara Ileana Triță, nepoată». Am fost prezentați şi doamnei Hilde, teta nemțoaică, drept «verii noştri». Apoi am mai stat nițel de vorbă cu Laura şi cu Gabriel în hol. Şi pentru Gabriel şi pentru Gelu era un an greu: amândoi terminau Facultatea.

Nici pentru Laura acomodarea la Bucureşti nu fusese uşoară. Lumea era nepoliticoasă-n mijloacele de locomoție-n comun, vânzătoarele se purtau de parcă erau plătite să nu vândă, lumea pe stradă arunca pe jos hârtii, bilete de tramvai, de autobus, chiar acolo unde erau coşuri de gunoi. Colegii şi superiorii aveau uneori un limbaj prea slobod, care-o făcea să roşească. La această remarcă a Laurei îmi venea să zâmbesc: să-i fi auzit ea pe superiorii mei când ceva nu mergea cum trebuie la câte-o operație.

Fetei născute, crescute-n Ardeal îi fusese greu să se-nvețe cu balcanismul Vechiului Regat. Am înțeles că Laura schimbase Clujul pe Bucureşti ca să se rupă de amintirile dureroase, dar era limpede că voise să scape şi de sub tutela maică-sii. Aşa cum îmi spusese când ne cunoscusem, se străduise să nu fie o permanentă spină

iritativă pentru familia ei. Văzând-o pe doamna doctor de la Cluj, înțelesesem că Laura calculase bine distanța pe care s-o pună între soacră şi ginere. După descrierile lui Gabriel, socru-său era genul de bărbat care lăsa totul în seama şi la vrerea nevestei. Nu fiindcă ar fi fost lipsit de personalitate, dar omul – un bun neurolog – voia să-şi vadă de spital, de cărțile şi de articolele sale, în linişte şi pace… Ca destindere, asculta muzică şi mergea uneori la pescuit, de unde se-ntorcea totdeauna cu plasa goală. Lui nu-i trebuia peşte, îi trebuia linişte. În Facultate, iubise o fată veselă, plină de viață, brună cu ochi albaştri. O iubise, dar se-nsurase cu fiica şefului de catedră de la Neurologie, personaj care-i fusese un stâlp solid de susținere în carieră. Laura credea că părinții ei nu se iubiseră niciodată. Şi mama ei iubise pe cineva care n-o iubise. Căsătoria dintre părinții ei, ca mai toate căsătoriile din interes ori din răzbunare, dura.

Mă gândeam la mine şi la Laura. Ne deosebeau condiția socială, educația, un întreg mod de viată. Amândouă proveneam, însă, din părinți care nu se iubiseră. Oare asta să ne fi făcut atâta de-nsetate de dragoste? În stare să ne-aruncăm cu capul fără şovăire înainte într-o iubire, ca într-o apă căreia nu-i cunoşteam adâncimea? Ființa noastră tânjea după ceva ce lipsise la zămislirea noastră.

La un moment al vizitei lui Gelu şi-a mea la verii şi la nepoata noastră, Laura m-a rugat s-o ajut la bucătărie. «Argentina – mie-mi place să-ți spun Argentina – mi-a şoptit *tante* Mélanie că ai un iubit, un doctor, hm?». «Nu e un iubit; e un prieten, ceea ce i-am spus şi doamnei Turcescu. E drept că mai toată lumea acceptă cu greu prietenia dintre un bărbat şi o femeie. Lucrând de-atâția ani împreună la sală, ne-am apropiat unul de altul, dar departe de noi iubirea». «Chiar şi aşa, vino cu el pe la noi». «Dacă are să vrea, am să vin». Doamna Turcescu adoptase ideea clasică a culcatului doctor-infirmieră, ori soră, nu însă pe cea mai puțin obişnuită a prieteniei între

aceste categorii sociale.

Chiar şi prima versiune mă crescuse în ochii ei. Îi spusese de-altminteri Laurei că era surprinsă cât de corect gramatical vorbeam. «De ce te miri, *tante* Mélanie? A făcut un liceu bun şi-acum e studentă la Medicină». «Şi mie de ce nu mi-ați spus nimic, nici tu, nici ea?!». «Fiindcă nu ne-am gândit să-ți facem fişă de cadre».

♥

Gelu plecase la Brăteasa cu o valiză de cursuri – valiza moştenită de mine de la doctorii Zamfirescu – pentru definitivarea lucrării de Stat. Părinții noştri îşi acoperiseră casa cu carton gudronat şi-şi pusese scânduri pe jos în odaie. Maica se zdrobea să mai facă nişte chirpici pentru încă o odaie, gândindu-se la noi, copiii, când aveam să mai venim pe-acasă. Îşi luaseră un cățel de prin vecini, pe care-l botezaseră tot Florei, fiind tot «floriu», cu pete adică, aşa cum fusese Florei din sufletul meu. De la Gospodărie, muncind şi Taica şi Maica, agoniseau cât să-şi țină zilele, cât să crească porc şi câteva găini. «Soru-meo, când termini de plătit datoria la domnu-ăla?», mă-ntrebase Gelu. «Peste zece luni». «Liliana mi-a spus că, prin relațiile lor, speră să-mi facă rost de-un post la Comerțul Exterior. Examenele mi le-am luat cu „foarte bine”; sper să iau şi la lucrare tot aşa, încât să nu-mi fie ruşine de ăia de la cadre când m-oi prezenta cu actele. Peste un an termin şi A.S.E.-ul, aşa că ni s-o mai lumina şi nouă viața. Când m-oi vedea şi eu pe leafă o să-i ajut şi eu pe-ai noştri, că tu, săraca, te-ai cocoşat ducându-ne şi pe ei şi pe mine-n spinare». «Liliana ce zice?». «I-am spus de la bun-început că ai noştri o duc greu, a văzut şi singură, şi că vreau să-i ajut. Ca să n-avem vorbe mai târziu. În august am hotărât să ne căsătorim».

Când a auzit Maica a zis: «Să fie într-un ceas bun, maică. Dacă era mai în toamnă, puneam şi eu scurteica de mi-a cumpărat-o soru-ta, tat-tu-şi punea căciula de-

astragan… Da' când o fi, să fie-ntr-un ceas bun!».

Fratele Naşului, domnul inginer Iamandi, mi-a oferit un costum pentru Taica, în vederea căsătoriei lui Gelu. Cu hârtia-n mână, pe care erau scrise măsurile Taicăi, şi cu centimetrul, am verificat dacă i se potrivea costumul sau nu. Spre norocul meu îi era numai bun. Pentru Maica aveam de la doamna doctor Zamfirescu un *deux-pièces* de şantung bordo. De pantofi îşi făcuseră ei rost, Maica şi Taica, de la tanti Mița şi de la unchiul Ionel. Părinții Lilianei s-au oferit să-şi găzduiască ei cuscrii. Gelu i-a poftit şi pe tanti Mița şi pe unchiul Ionel, care urmau să stea la tuşa Lina şi la nenea Costel, poftiți şi dânşii la cununie. Maica şi-a tăiat toate găinile, le-a umplut pe dinăuntru cu urzici, le-a învelit în urzici şi-n foi de hrean, apoi în şervete şi-n multe ziare, şi le-au adus la cuscri ca să nu vină şi ei cu mâna goală. Au adus şi-o damigeana de zece kile cu pelin de la moş Doe, un pelin de care-ai fi băut pân-ai fi murit. Părinții noştri veniseră de joi. Maica a vrut să-şi ajute cuscra la gătit, dar a fost refuzată: «Duceți-vă, Mărie, şi dumneata, Vasile, şi vedeți Bucureştii. V-arată Gelu tot ce e mai frumos».

Căsătoria civilă s-a oficiat în prima sâmbătă după Sfântă Maria-Mare, la Sfatul popular de care aparținea mireasa. Fiind ultimul an de Facultate şi al Lilianei şi al lui Gelu, şi timpul vacanței şi al concediilor, au luat parte la ceremonie doar două colege ale miresei, încolo neamurile din partea ei, cele mai multe, iar dintr-a lui Gelu – unsprezece persoane, rudele pomenite mai înainte, eu, Gabriel, Laura, domnul şi doamna colonel Iamandi, naşii de botez ai lui Gelu, ai mei şi-ai lui Gabriel. După Sfat, toți cei prezenți au fost poftiți la mesele-ntinse sub bolta de viță din curtea socrilor mici. Musafirii s-au grupat pe vârste. Totul a decurs într-o atmosferă destinsă şi fără mofturi, încât părinții noştri nu s-au simțit izolați şi de prisos, iar Taica s-a ținut cât a putut să nu se treacă din băut, punându-şi ambiția să nu-şi facă feciorul de râs. Duminică la prânz, părinții Lilianei, cu mine şi cu

un cuplu tânăr într-o maşină, părinții mei cu Gelu şi cu un domn şi-o doamnă – frate şi cumnată cu mama Lilianei – într-o altă maşină, am pornit la o plimbare. Liliana îmbrăcată în rochia albă din ajun, Gelu îmbrăcat şi el ca la cununia civilă. De-abia când am ajuns la Mânăstirea Cernica am aflat scopul plimbării.

Tinerii urmau să fie cununați religios, nuni fiindu-le tânărul cuplu, tot neamuri ale miresei. Într-o sacoşă erau rânduite voalul miresei, cocardele şi lumânările, împodobite cu garoafe albe. Maica şi Taica mă-ntrebaseră-n mare taină dacă nu se cununau copiii şi la biserică. Le-am spus că nu ştiam. Nu era de mirare să nu se cunune religios, date fiind locurile unde lucrau socrii mici şi faptul că tinerii căsătoriți erau amândoi U.T.M.-işti. Maica a dat din cap cu tristețe la asemenea veste. «Dac-aşa sunt timpurile, maică... Aş fi vrut să pup şi eu cununiile copiilor mei». În biserică nu-i venea să creadă că se-mplinea, totuşi, nunta aşa cum o-nțelege țăranul.

După ce părinții au sărutat cununiile şi toți am sărutat mirii şi naşii, ne-am sărutat fiecare cu fiecare; după ce-am făcut poze cu aparatul Lilianei, am pornit-o spre Bucureşti şi ne-am aşezat la masă tot sub bolta de viță. «Bine-ați făcut, cuscre, că i-ați cununat şi la biserică», a zis Taica. «Altfel aş fi vrut să fie nunta fetei mele, că doar una avem, dar aşa sunt timpurile. Cuscre, vă rog să nu pomeniți în sat la dumneavoastră că s-au cununat la biserică. Nu poți şti niciodată de unde-ți pică un denunț». «Ştiu, cuscre, ştiu cum merg timpurile. În sat şi ăi mai mari comunişti îşi cunună copiii la biserică. Altfel i-ar râde satul. Din partea asta, Partidu-i lasă-n pace. Da' la oraş e altceva».

În septembrie, Gelu, deşi repartizat în Procuratură la Caracal, era angajat la Ministerul Comerțului Exterior, iar Laura – la Banca de Comerț Exterior, ea conform chiar repartiției. Lui Gelu, negația pentru repartiția inițială i-o obținuseră socrii, prin relațiile lor.

La zece luni de la căsătorie, Liliana a născut o fetiță

căreia i-au pus numele Diana. Eu inaugurasem numele geografice în familie, acum venise şi rândul Mitologiei. Au botezat-o tot la Cernica şi tot în formația de la nuntă, naşii de cununie ai părinților ei, creştinând-o şi pe Diana. Maica mi-a spus mie în mare taină: «Maică, nici tu n-ai nume creştinesc, nici nepoata. Noroc să aibă». Deşi între pământul pe jos de unde pornisem şi condiția mea de salariată într-un spital, şi de studentă era o deosebire atât de mare în bine, Maica părea să se-ndoiască de norocul meu. Noroc ar fi socotit să mă ştie şi pe mine cu un om al lui Dumnezeu alături. La Brăteasa, toate fetele de seama mea erau măritate şi cu copii, ceea ce ea-mi amintea ori de câte ori ne vedeam. Bine că se-nsurase Gelu, bine că avea el copil care să le mai ostoiască sufletul.

La doi ani după căsătorie, Gelu şi Liliana erau trimişi la Agenția noastră comercială de la Berna. Taica şi Maica se-ntristaseră tare că li se duceau copiii aşa departe, spre deosebire de părinții Lilianei, încântați de-această promovare a «copiilor», deşi le era greu să nu-şi mai vadă-n fiecare zi fata, nepoata şi ginerele.

De când ieşise «pe leafă» – asta era «terminologia» acelor ani – Gelu le trimitea lunar părinților noştri cât putea şi el. Învățați să trăiască din puțin, ei puseseră ban pe ban şi zidiseră o odaie de cărămidă, iar din chirpicii făcuți de Maica ridicaseră o bucătărie de vară cu şopron. Din Elveția, prin diverşi colegi care veneau în Țară, Gelu trimitea bani pentru părinți. Mi-i trimitea mie. Am hotărât ca din aceşti bani să le cumpăr un aragaz şi două butelii. Le-am luat pe toate trei foarte convenabil, de la o familie de evrei, care pleca definitiv în Israel. Nenea Costel le-a dus la Craiova la tanti Mița. Cu un camion, de ocazie, dânsa le-a transportat până la ai mei, pe care i-a şi şcolit cum să le folosească. Tanti Mița avea şi ea aragaz luat tot de la o familie care plecase din Țară. «Da' eu numai cu-o butelie. Da' ne mai luăm noi una». La-nceput, Maica nu-ndrăznea să dea drumul la «maşină» până ce nu se afla

alături de ea nevasta dirigintelui de poştă, care avea mai de mult aragaz.

«Maică, uşor mai trăieşte una lume. Mă uit la noi, de când ne-ați luat aragaz: pac chibritu' şi gata. Nu tu lemne, nu tu cenuşă. Am ajuns de ne facem şi ceai de tei dimineața. Maică, să vă dea Dumnezeu sănătate că mare bine ne-ați făcut!». Dar pâinea tot în țest o făcea Maica. «Aşa cum iese la țăst nu iese la niciun aragaz». Şi avea dreptate. Coaptă egal şi de vatră şi deasupra, rotundă, cu miez puțin şi cu o coajă mai gustoasă decât orice bunătăți, numai de la țest am mâncat. Iar vara când o stropea cu o pătlăgică roşie pe deasupra ca să-i facă «față», bătea orice pizză. Taicăi îi cumpăram „Plugare" – astea-i plăceau lui – ca să nu mai fumeze frunze de tutun tocate, învelite-n hârtie de ziar. Îl încercasem şi cu „Mărăşeşti" şi chiar cu „Snagov", la sugestia lui Gelu, dar el rămăsese la „Plugare". «Taică, alea mai scumpe zici că sunt iarbă. La „Plugare", tragi un fum şi ştii c-ai fumat». Taica în ruptul capului n-a vrut să-şi aprindă «țâgare» cu chibrituri sau cu brichetă. El, cu iasca şi cu amnarul, cum pomenise de mic copil. «Ce nu-ți convine, Taică, la chibrituri şi la brichetă?». «Adelino, taică, prea s-aprinde repede cu ele. Alta e când stă omul cu țâgarea-n gură şi-aşteaptă să s-aprindă iasca. Mai aştepți, te mai gândeşti la una, la alta. Parcă alt gust are țâgarea».

Maica, până-n aragaz, n-avusese decât vase de pământ ars, nesmălțuite. Doar tigaia țigănească era dintr-o tablă neagră şi groasă. Pentru gătit pe aragaz, i-am luat oale, crătiți, tăvi smălțuite şi două ibrice. «Maică, am să-ți spun ceva, da' să nu te superi. Pe aragaz, mâncarea se face mai repede, nimic de zis. Da' cum e mâncarea făcută-n oală de pământ, fiartă pe vatră, nu e. N-are gustu' ăla». Şi avea dreptate: aşa cum niciodată o friptură zisă la grătar, făcută la aragaz, n-o să fie la fel cu una făcută pe cărbuni. Şi una, de guiță tor crescut la casă de om, cu una cumpărată de la măcelărie.

♥

După o operație, în timp ce-l masam, domnul General mi-a spus: «Argentina, mai rămân în spital până termini tu Facultatea. Şi-apoi, la pensie, tată. Mai stau ca să nu te mănânce ăştia de vie. Dac-aş pleca acum, adio cu programul pe care-l ai ca să poți împăca şi capra şi varza: şi spitalul şi Facultatea».

Cu toată bună-voința pe care mi-o arăta şi sora-şefă, mi-era cu neputință s-ajung la unele cursuri. Într-o zi am fost chemată de unul dintre profesori – unul dintre cei mai mari internişti ai noştri – şi luată la-ntrebări. Am salutat şi-am rămas lângă uşă. Mi-era inima cât un purice. Profesorul, cu ochelarii pe nas, răsfoia un catalog, al anului nostru, am presupus. «Apropie-te, domnişoară, şi ia loc», şi cu mâna mi-a arătat un scaun din fața biroului, uitându-se la mine peste ochelari. «Domnişoară, dumneata n-ai aflat că prezența e obligatorie şi că nu se face Medicină prin corespondență? Văd că deşi ți-ai luat foarte bine examenele, cam chiuleşti de la cursuri. Pot să ştiu şi eu de ce?». Am tras adânc aer în piept. «Domnule profesor, am scutire parțială de frecvență, fiindcă am slujbă». «Şi de ce, mă rog, nu renunți la slujbă?». «De sărăcie, domnule profesor», am răspuns, cu un glas pierit. Profesorul a tăcut şi-a pus ochelarii pe birou şi şi-a lăsat ochii-n jos. Era limpede că nu se aşteptase la asemenea răspuns. «Dar dumneata nu ai părinți?», s-a hotărât să mă-ntrebe-ntr-un târziu. «Ba da. Țărani săraci colectivişti». «Şi cum faci să recuperezi cursurile de la care lipseşti? Seminariile?», m-a-ntrebat într-un târziu, pe un ton posomorât. «Împrumut notițe de la şefa de an, Scutaşu Natalia. Citesc prin cărți, îi mai întreb pe doctorii din spitalul unde lucrez». «Unde lucrezi?». «Sunt soră la sala de operații la Ortopedie, la Spitalul Militar». «Tot generalul Olteanu e şef?». «Tot dânsul». «Transmite-i, te rog, salutările mele». M-a condus până la uşă. M-a bătut pe spate şi mi-a spus: «Dacă ai nelămuriri, vino oricând

şi-ntreabă-mă». «Vă mulțumesc, domnule profesor», i-am spus eu cu un glas atât de oropsit, încât profesorul m-a mai bătut o dată pe spate ca să mă-ncurajeze. «Toate trec, trece şi Facultatea şi ai s-o duci mai bine». După ce am plecat din biroul lui m-au podidit lacrimile. Parcă atunci descoperisem că eram săracă şi că nu eram frumoasă. Mi l-am amintit pe Iosif Iuga. Am dat cu tristețe din cap față de mine însămi şi-am încercat să-mi zâmbesc.

♥

Evenimentele din viața mea? Evenimente au fost oamenii care mi-au influențat cursul vieții. Părinții, care ne-au vrut plecați de la sapă; naşii, care ne-au încurajat spre carte, doamna Despina, dascăl de existență, familia Zamfirescu, oameni de mare omenie, cu milă de cel mai slab decât ei, domnul General, Costi Gheorghiu, prieten pe viață, domnul Claude Comăneanu, personaj ambiguu, dar atât de învățat şi de bun cu mine; şi cel mai important pentru mine ca femeie, doctorul Iuga. Şi să nu-l uit, ca pe-un factor catalizator, pe «tovarăşul Vasile».

Gabriel mi-a devenit familiar abia după căsătoria cu Laura. Laura avea un dar de-a crea în jurul ei o atmosferă de linişte şi de-mpăcare pe care-am mai întâlnit-o doar la Mona, iubirea lui Costi Gheorghiu. Puteai veni mâhnit, enervat, tracasat, în casa Laurei şi-a lui Gabriel, dar când dădeai de ochii ei cenuşii, care-ți zâmbeau plini de înțelegere, te simțeai ca ajuns într-o oază, după ce-ai îndurat asprimea deşertului. Atitudinea Laurei față de mine mă cucerea prin căldură profundă şi neafectată, prin felul de-a mă trata ca pe-o egală, prin nevoia nemărturisită de a-mi fi prietenă.

Într-o anume duminică, pe când Ileana lor avea vreo trei luni, Laura m-a invitat la ei la masă la «orele douăsprezece fix». Precizia orei mi-a dat nițel de gândit. La douăsprezece fără zece eram la uşă. Erau acasă doar Gabriel, Laura şi fetița. Laura o-mbrăca pe mititica în

«haine de stradă». «Mergem la o scurtă plimbare». Şi-am mers. Gabriel ducea într-o plasă o cutie de carton, destul de mare. Pe port-bagajul căruciorului domnişoarei Triță se afla un pachet. Plimbarea noastră s-a sfârşit la Schitul Darvari. «Argentina, ne-am hotărât să botezăm fetița şi tu să-i fii naşă. Am profitat că Frau Hilde s-a dus să-şi vadă nişte neamuri în trecere prin Bucureşti. Vrem să ştim numai noi trei c-o botezăm». În timp ce-mi vorbea, Gabriel a scos din misterioasa cutie, pe care-o cărase-n plasă, lumânarea de botez, mică, de-un roz stins, împodobită cu garoafe roz. Ceva ca un bibelou. Preotul a-ntrebat care dintre noi două femeile era mama copilului. «V-ați făcut molitva de curățire?», a-ntrebat preotul. Laura l-a privit nedumerită.

Am intervenit eu: «Părinte, mama fetiței este catolică. La catolici nu se face molitva asta. Tatăl e ortodox, eu, naşa, sunt de asemenea ortodoxă». «Dacă dânsa e catolică, poate asista la botez, altfel...». Când am ajuns la momentul *Crezului*, părintele mi-a pus cartea-n față. Eu am spus *Crezul* pe dinafară. După ce s-a sfârşit creştinarea finei mele Ileana, părintele s-a mirat: «De mult n-am mai întâlnit naşi care să ştie Crezul!». «Părinte, până la Reforma învățământului am făcut Religie-n şcoală». Fina mea a emis un oac-oac în momentul când a cufundat-o-n cristelniță, iar când s-a văzut din nou la aer a oftat ca un om bătrân. Pe toți ne-a pufnit râsul. I-am şoptit Laurei: «Oftează după vremea păgânismului». «E prima dată când am asistat la un botez ortodox. Cel mai emoționant moment a fost al *Crezului*, pe care tu l-ai rostit atât de frumos că mi-au dat lacrimile», a spus Laura.

Mi l-am amintit şi pe profesorul nostru de Religie din Liceu, părintele Begu. Slujea la Mitropolie, numită şi Biserica Sfântul Dumitru. La vârsta noastră de-atunci, noi, elevele, îl consideram bătrân. Poate că şi era. Înalt, slab, cu o barbă căruntă, părintele semăna cu sfinții zugrăviți în biserici. În legătură cu viața lui Iisus, ne-a

vorbit mult despre romani. Lecțiile lui erau o-mbinare de religie cu istorie.

Preotul care o creştinase pe fina mea, tânăr, potrivit ca înălțime, grăsuț, cu o voce cântată şi-n «proză», nu-mi făcuse nicio impresie. Totul se petrecuse discret. Frau Hilde nu trebuia să ştie. Erau vremuri bune de tăcut, şi de ascuns cu grijă ceea ce nu voiai să se afle. Şi Laura şi Gabriel erau membri de partid. Eu mă tot miram de norocul meu de-a nu fi nici utemistă.

Ajunşi acasă, tânăra Ileana şi-a luat prânzul, la sânul maică-sii, a fost bătută reglementar pe spate, a râgâit de trei ori, tot reglementar pentru bebeluşi, apoi a adormit obosită de evenimentul căruia-i fusese vedetă. Noi, adulții, ne-am aşezat la o masă care strălucea de argintărie, de cristaluri şi de porțelanuri. De asemenea frumuseți aveam parte o dată pe lună, când îi duceam suta de lei domnului Comăneanu.

Nu puteam în fața unor astfel de finețuri să nu-mi aduc aminte străchinile de pământ nesmălțuit şi lingurile de lemn de-acasă şi, ca unic şi bun la toate cuțit, de «custurea» noastră care slujea la tăiatul porcului, a câte unui miel, a câte unei orătănii. Pâine mâncam rar, noi neavând – şi chiar întregul sat – pământ bun de grâu. Mămăliga, alimentul nostru de bază, n-avea nevoie de cuțit, se tăia cu ața. La internat mâncam din farfurii metalice emailate, beam din căni din acelaşi material. Tacâmurile erau dintr-un metal cenuşiu care nu coclea, nu ruginea. Directoarea internatului, aceeaşi, cât am fost în liceu, controla zilnic totul, din pod până-n pivniță, iar vesela o-ntorcea, şi-o pipăia pe față şi pe dos – «şi-n dungă», vorba unei colege – ca să se-ncredințeze că era bine spălată. La Spitalul Militar, farfuriile, cănile, tacâmurile erau din aluminiu. Curate, fiindcă directorul, generalul Stoicescu, venit cu divizia „Tudor Vladimirescu”, din prizonieratul rusesc, nu ştia deloc de glumă. De când lucram în spital, mâncam ce mâncau şi bolnavii. Personalul mânca fără să se ferească. La o

şedință cu tot spitalul, directorul spusese răspicat: «Omul acolo unde munceşte să şi mănânce. Cu o condiție: să nu vă lăcomiți şi să micşorați porția bolnavului şi nici să mâncați carnea, şi lui să-i lăsați zeama şi zarzavatul. Dacă aveți nevoie de-un medicament pentru voi sau pentru cineva din familie, veniți şi-mi cereți. Cine fură însă din medicația bolnavului zboară».

Toate aceste componente ale vieții mele mă năpădeau, când mă aflam în fața unor finețuri aşezate pe-o masă. În copilărie, nici măcar nu bănuiam că ele existau, aşa cum nu-mi închipuiam că mai era lume şi dincolo de Craiova. Dintre toate obiectele câte se-nvață în şcoală, pentru mine cel mai pasionant a fost Geografia. La-nceput mi s-a părut chiar asemenea poveştilor cu zâne. Am perceput că lumea exista cu adevărat dincolo de ce ştiam eu, când am mers prima oară cu trenul şi locurile alergau o dată cu trenul.

Masa de botez a finei mele echivala pentru mine cu o scenă de teatru. Mă desprindea un timp scurt – dar mă desprindea – din cotidianul meu de aluminiu. Doar dimineața îmi beam ceaiul dintr-o cană de porțelan din «zestrea» de la doctorii Zamfirescu, aceşti oameni care-mi dovediseră că berzei chioare-i face Dumnezeu cuib. Mă uitam la masa de botez a micuței Ileana, cu admirație şi cu umilință. Când aveam să am şi eu o masă pe care să pun chiar lucruri obişnuite, la care să-mi pot permite să invit şi eu nişte oameni? Când? Pentru moment trebuia să mă bucur de ceea ce mi se oferea. Cât mă uitam la acele obiecte rafinate erau ale mele.

Am început masa cu şampanie şi cu icre de Manciuria. Când am ciocnit, paharele înalte şi subțiri despre care am aflat că franțuzeşte se cheamă *flûtes*, simțindu-mi importanța de naşă am zis: «Să ne trăiască Ileana şi să aibă noroc! Vă mulțumesc că mi-ați făcut cinstea să-i fiu naşă». Laura m-a sărutat pe obraz, iar Gabriel mi-a sărutat mâna. Ni s-au dezlegat limbile şi ne-am povestit toți trei amintiri din copilărie, din şcoală, năzbâtii. Am

vorbit despre colegii noştri, foşti şi actuali. Eu le-am pomenit de colega mea Natalia Scutaşu, o studentă excepţională, care compensa prin inteligenţă, prin spirit de observaţie şi prin capacitatea de muncă, o urâţenie ternă, neluminată nici măcar de-un zâmbet.

Motive să fie exuberantă nu prea avea: ştiam doar că e din Basarabia, că tatăl ei, preot, murise la Roman în timpul refugiului, în ’44, şi că-l îngropaseră cu toţi banii la el. Ce intervenţii pe la autorităţi ca să-l poată dezgropa şi să recupereze banii. Natalia mai avea o soră, doctoriţă, iar mama lor, profesoară de matematică la Chişinău, preda acuma limba rusă la liceul de fete „Zoia Kosmodemianskaia”, fost „Central”. Acestea toate le aflasem de la o altă colegă basarabeancă, o mărunţică zglobie, foarte comunicativă şi cu un glas de cinteză veselă. La Chişinău fusese vecină cu familia Scutaşu, iar la refugiu, în acelaşi tren. Baia de seară i-am făcut-o eu Ilenei, cum se cuvenea din partea unei naşe. De fapt, obiceiul e ca naşa să-i facă baie finului sau finei a doua zi de la botez. Dar Frau Hilde nu trebuia să ştie de acţiunea noastră «subversivă». Gabriel s-a oferit să mă conducă acasă. L-am refuzat. «Tu stai şi ajut-o pe Laura, că pe mine nu mă răpeşte nimeni».

Ziua acelui botez a fost una dintre cele mai frumoase din viaţa mea. Simţeam nevoia să merg singură pe străzi şi să-mi scot din sacul cu amintiri puţinele clipe de linişte şi de seninătate. Nu lipseau din ele acelea când, cu oile şi cu vaca la păscut în pădure la Brăteasa, stăteam culcată-n iarbă cu ochii pe cer şi mă pierdeam în călătoria norilor. Şi amintirii lui Florei îi zâmbeam acuma şi dragostei pentru Gabriel pe care multă vreme o simţisem ca pe-o rană vie, ca pe-o arsură cu fierul înroşit iar acuma trecuse în rândul poveştilor cu zâne; la văpaia care mă mistuise lângă Iosif Iuga, la viaţa lui plină de greutăţi, de om care nu se plângea niciodată de poverile pe care le căra în spinare, de clipele când stăteam cu capul în poala Maicăi şi ea-mi «ucidea», mângâindu-mi

părul, fără niciun cuvânt. Şi arţagurilor Taicăi le zâmbeam. Ştiam că porneau din umilinţa sărăciei, a nemulţumirilor. Mă aflam într-o dispoziţie de indulgenţă faţă de lume şi faţă de viaţă. Împovărată cum eram, mergeam pe-un drum care speram să mă scoată într-un loc mai luminat.

♥

Costi Gheorghiu mi-a făcut cunoştinţă cu Mona. Mărunţică, delicată, cu oase subţiri – că te gândeai cum de nu i se frâng – cu încheieturi fine, fără un nod, cu o faţă spre rotund, cu un nas micuţ, destul de lat, cu o gură frumos conturată şi cu ochi ca de căprioară, tot timpul umezi, nu se putea numi o frumuseţe. Dar toată făptura ei fragilă degaja căldură şi blândeţe. Oricât de atent ai fi privit-o, nu ştiai ce vârstă să-i dai. Oricum, nu te ducea gândul la patruzeci şi doi de ani câţi avea. Păstrase-n ea ceva copilăresc, adolescentin. Nu se farda, nu purta bijuterii. Se parfuma cu un parfum suav, cum mai întâlnisem la doamna doctor Zamfirescu. «Mirosiţi atât de frumos; ceva discret care parcă iese din trupul dumneavoastră». «Te rog să-mi spui Mona. De când eram copil mi-a plăcut să mă parfumez. O rugam pe mama să-mi dea măcar un strop din parfumul ei. Şi-n sicriu vreau să fiu parfumată». Am lăsat ochii-n jos şi mi-am amintit-o pe Lucia Cantemir. Oare ea ştiuse pe cine iubise mereu Costi? Cred că da. Mona evita să se uite cu ochii ei umezi şi calzi în ochii lui Costi. El însă nu-şi lua privirea de la ea; din albăstrimea acelei priviri ţâşnea dragostea ca apa dintr-o arteziană. Citisem undeva o vorbă chinezească. Uitându-mă când la Mona, când la Costi, mi-am adus-o aminte: «Dragostea şi tusea nu se pot ascunde». Nu-ndrăznisem să-l întreb pe Costi care erau relaţiile dintre ei. Ce ştia bărbatul ei, ce ştia sau ce bănuia.

Mona urmase Literele şi Filosofia, dar, măritată de studentă şi având primul copil în ultimul an de Facultate,

nu profesase. «Am învățat foarte bine şi mi s-a propus să rămân preparatoare la Facultate şi chiar în timpurile de-acum, având eu o origine socială nici prea-prea, nici foarte-foarte, poate aş fi ajuns lector, chiar conferențiar. Dar am zis să-mi cresc singură copiii. Băiatul cel mare se-nsoară». «Câți ani are?». «Douăzeci», «„Însuratul de tânăr şi mâncatul de dimineață”, aşa se spune în popor», am zis eu. «Se-nsoară cu-o fată care pleacă-n Palestina». «Totul e să le-aprobe», a zis Costi. «Cred că le-aprobă, că lasă un etaj întreg în Armenească. Un vis de apartament». «Au toate şansele să le-aprobe», mi-am dat eu cu părerea, ştiind din Doctor Lister cât de mult conta «la plecări» casa pe care-o lăsai în urmă. «Când îi vezi cum se desprind de tine, părinte, nu poți să nu regreți că n-ai făcut şi altceva în viață decât să-ți creşti copiii». «Mona, sigur că situația părinților mei nu se compară cu situația dumitale. Dar vreau să-ți spun că pentru ei singurul vis a fost să trăim, la oraş, mai uşor decât ei. Pentru țăran, oraşul e ca şi-o străinătate». «Măcar de şi-ar fi terminat Facultatea aici». «Peste tot sunt facultăți. O iubeşte şi-şi doreşte să plece», a spus Costi. «Totul e să-i fie lui bine», am adăugat eu. «Dar nu pot să nu simt o sfâşiere». «N-am dreptul să mă dau cu părerea fiindcă eu n-am copii. Dar îmi pot închipui sufletul unei mame».

Mona vorbea deschis față de mine fiindcă, fără îndoială, Costi mă recomandase ca pe-o prietenă demnă de încredere. Ne-am întâlnit la cofetăria de vizavi de Drept, cofetărie pe care-o numeam «a noastră». «Te rog să mă ierți, Argentina, că vorbesc de greutățile pe care le am pe suflet». «Dacă nu spunem ce-avem pe suflet, măcar între prieteni, ce să vorbim? Despre vreme, despre păsări, despre flori?». «Ai dreptate... Problema e că părinții fetei nu sunt încântați deloc de-această căsătorie, şi-i înțeleg foarte bine. În loc să-şi țină acolo doar fata-n Facultate, să-l mai țină şi pe fiu-meu». «Au să-şi închipuie că ar fi avut doi copii». «Numai că un ginere nu ți-e copil». «Eu zic să nu-ți faci inimă-rea. Dacă ei doi, tinerii, se iubesc, au

să se zbată să-şi câştige pâinea şi să nu mai stea cu părinții fetei». «Asta ar fi cea mai bună soluție». «Ai să vezi că aşa o să fie». «Ce optimistă eşti, Argentina», mi-a spus Mona şi şi-a pus o mână caldă şi parfumată pe mâna mea. Aşa a-nceput prietenia noastră.

Mona avea dinți frumoşi ca de reclamă. Şi-i arăta rar, într-un râs fără sunet. Râsul Maicăi. În afară de situația momentului, despre care ne povestise şi care-avea de ce s-o scoată din apele ei, am priceput că Mona nu era un om fericit. Fără să semene fizic, totuşi prea semăna cu Maica, în anumite gesturi timide şi mai ales în tăceri, când ochii ei umezi şi calzi căutau ceva, undeva departe.

Fără să-l întreb, încet-încet, Costi mi s-a spovedit. Mona se căsătorise la-ndemnul maică-sii, care voise s-o vadă cât mai curând «aranjată», la casa ei. Tatăl Monei murise de tuberculoză când ea avea patru ani, în plin prim război mondial. Fusese avocat. Deodată, văduva avocatului se văzuse fără niciun venit, iar ca singure valori având casa de zestre, în care locuia şi cele patru clase de liceu făcute la „Notre-Dame”, la călugărițele catolice, cum era moda vremii în lumea cu pretenții de pe-atunci. Decât să-şi aducă în casă chiriaşi, doamna Vernescu, mama Monei, preferase să-şi găsească, prin relații, o slujbă la o societate petrolieră: la registratură. În timpul războiului întâi mondial, ea şi soțul ei nu se refugiaseră-n Moldova. Avocatul Vernescu murise în patul lui din Bucureşti, într-o casă plină de ofițeri germani. Amintirea acestor colocatari de război o făcuse pe mama Monei să prefere orice slujbă, oricât de modestă, coabitării cu te-miri-cine. Mamă iubitoare, doamna Vernescu, n-avusese însă mijloace să-şi răsfețe fata. În afară de strictul necesar, de-o vorbă bună şi de sfaturi nu-i putuse oferi nimic. Între cele două războaie, ca mondenități pentru tineret erau aşa numitele «ceaiuri». De multe ori, Mona trebuise să inventeze pretexte pentru a refuza invitații la asemenea petreceri, fiindcă n-avea nimic potrivit de-mbrăcat. Învățase foarte bine, aşa că ar

fi putut intra la orice Facultate. Din clasa a şaptea de liceu trecuse la Modern: acolo unde o trăgea inima: de acord cu mamă-sa, alesese ca Facultate Literele şi Filosofia, care promiteau o carieră potrivită unei femei. În vacanța anului trei îl cunoscuse pe avocatul Marcel Iacobescu. Îşi însoțise o mătuşă din provincie care-avea nevoie de sfatul unui avocat. Acelei mătuşi îi fusese recomandat un tânăr capabil, cu foarte bună reputație avocățească: Marcel Iacobescu. Nefiind îndrăgostită de nimeni şi vrând să-şi linişteasca mama – care, ca multe alte mame, vedea-n căsătorie un fel de asigurare împotriva tuturor riscurilor – Mona se măritase cu tânărul avocat şi făcuse la iuțeală, unul după altul, doi băieți.

Deşi venit ginere-n casă, avocatul Iacobescu mai mult de «sărut mâna», când o-ntâlnea, alte vorbe nu schimba cu soacră-sa. Pentru a nu-i face fiică-sii necazuri şi neînțelegeri cu bărbatul, doamna Vernescu se străduia să dea cât mai puțin ochii cu gineri-său. Fire autoritară şi strâns la pungă, Marcel Iacobescu scria într-un caiet şi cinci bani dați nevestei, căreia-i cerea socoteală pentru fiecare creițar cheltuit. Doamna Vernescu îşi gătea separat, îşi trăsese şi-un contor pasant pentru lumină, din acelaşi motiv: să evite zâzania. Căsătoria fiică-sii, acea «asigurare împotriva tuturor riscurilor», se arătase a fi departe de-nchipuirile unei mame de fată. Văzând că din banii dați în casă de soțul ei nu-şi putea îngădui nici fantezia unui covrig netrecut la catastif, covrig care stârnea murmure – «fără covrig nu se putea?» – Mona îndrăznise să vrea să-şi găsească o slujbă. «Nu m-am însurat ca să am nevastă slujbaşă», fusese replica de pus punct unei asemenea intenții. O singură dată pe săptămână le venea o femeie în casă pentru spălat şi pentru călcat rufele, în rest, totul era făcut de Mona şi de doamna Vernescu, pe care n-o răbda inima să-şi vadă fata spetindu-se şi cu casa şi cu doi copii. Când era vorba de relații şi de interese, ori pur şi simplu de persoane

care-i plăceau lui, Marcel Iacobescu se-ntrecea-n mesentinse, fără nicio economie, în conversații agreabile, fiind el om citit şi având cunoştințe în multe domenii. În mod obişnuit, când erau numai ei, ai casei, Mona se obişnuise să i se spună «taci din gură că spui tâmpenii», ceea ce ea n-ar fi vrut s-audă copiii. Decât să stârnească asemenea reacții, Mona îşi redusese conversația la strictul necesar. Când aveau musafiri sau când mergeau în vizite, căuta să treacă neobservată. Luându-şi drept învățătură de viață faptul că pe lumea asta nu sunt toți oamenii frumoşi, nici sănătoşi, nici fericiți, Mona îşi concentrase existența în jurul copiilor, socotindu-şi soțul un rău necesar. Căsătoria ei se număra printre acele multe, mediocre şi de durată, pe care doar moartea le desface. Când ieşea din casă i se părea că evadează dintr-o puşcărie, iar când se-ntorcea acasă îşi spunea «ne-ntoarcem iară-n cavou, bun antrenament pentru viața de veci». Marcel Iacobescu, avocat de renume, socotea casa o feudă, iar nevasta o iobagă. Monei i se cumpărau haine doar când trebuiau să iasă-n lume: pentru a nu-şi compromite bărbatul. Tot atunci trebuia să arboreze şi cele câteva bijuterii din secolul al XIX-lea, moştenire de familie. În afară de verighetă, singura «bijuterie» cumpărată de Marcel Iacobescu, şi de-un mărțişor de doi lei de-ntâi martie, Mona nu primise niciun cadou din partea bărbatului ei. În ciuda şirului de aventuri pe care le-avea şi-a lipsei de preocupare asupra discreției, Marcel Iacobescu n-ar fi renunțat la Mona nici pentru cea mai frumoasă femeie din lume. Era conştient că o a doua «proastă» care să-l rabde pe termen lung încă nu se născuse, şi nici nu promitea să se nască. Mona făcea parte din peisaj, la fel de familiară ca orice obiect pe care te-ai obişnuit să-l ştii într-un loc anume. Ştii totdeauna de unde să-l iei. Marcel nu se temea o clipă măcar de vreo revoltă a Monei, care s-o facă să divorțeze ori să-şi ia lumea-n cap. Cu fiecare an care trecea i-ar fi fost tot mai greu să-şi găsească o slujbă de pe urma căreia, şi-a unei pensii alimentare, să țină

casa şi copiii. Apoi, cu toate tertipurile lui avocăţeşti, Marcel ar fi putut obține unul dintre copii, ceea ce-ar fi-nsemnat o catastrofă şi pentru Mona şi pentru copii. De ei, Marcel avea puțin timp, lăsându-i liniştit în grija Monei pentru care universul se-nvârtea-n jurul băieților ei.

În 1950, doamna Vernescu murise în două luni, secerată de-un cancer pulmonar. Se stinsese, topindu-se ca o lumânare, fără suferințe, nesupărând pe nimeni. Mona ar fi vrut să moară o dată cu ființa care-i fusese şi cea mai dragă în viață şi cel mai de nădejde sprijin. În două luni, după moartea doamnei Vernescu, slăbise treisprezece kilograme.

«Ți-ai pus de gând să mori? Fiindcă ți-a murit mama? Eşti femeie-n toată firea, ai copii. Nu te purta ca o fetiță rămasă orfană şi pe drumuri! Nu te-ai învățat cu ideea că toți murim? Ce dracu!», o adusese pe Mona, la nemiloasa realitate, soțul ei. Gândul că avea copii şi că le era datoare să-i scoată la liman o făcuse să-şi revină încet-încet. Gândul ăsta, delicatețea şi dragostea lui Costi.

Când se-mplinise un an de la moartea doamnei Vernescu, Mona-şi luase inima-n dinți şi-i spusese soțului ei că iubea un bărbat. Cum pe Marcel, de ani de zile, Mona nu-l mai preocupa ca femeie, separați de la o vreme şi cu dormitoarele, totuşi văzându-şi înstrăinat un bun de drept, îi venise să-i cârpească două perechi de palme. Ştiind să-şi stăpânească primele impulsuri, se gândise că mai bine era să cadă la pace cu nevastă-sa. «Mă bucur că „cocuța” s-a vindecat c-a rămas orfană», nu-şi putuse reprima o răutate. «Draga mea, iubeşte-l pe fericitul care te-a inspirat, iubeşte-te cu el, dar cu perdea. Să nu afle copiii, să nu te-arate lumea cu degetul şi mai ales să nu m-arate pe mine».

Abia în 1951, pasiunea care-i mistuia de ani de zile pe Mona şi pe Costi rupsese zăgazul. Mona, timida, sclava perfectă, necuvântătoarea sunase la uşa lui Costi. Se priviseră o clipă cât veacul de lungă, încremeniți în prag,

se luaseră în brațe; o vreme nici nu respiraseră, ca apoi să uite să-şi vorbească. Iubirea lor se petrecea între cei patru pereți ai camerei lui Costi. Marcel Iacobescu bănuia cine era bărbatul iubit de nevastă-sa şi-i venea să-şi râdă-n barbă ştiind diferența de vârstă dintre ea şi «amorez», diferență care-l făcea să creadă că acesta n-avea să-ntârzie prea mult până să-şi găsească una tânără, aşa încât s-o facă pe «amanta fatală» să se-ntoarcă la el – un fel de-a spune – cu coada-ntre picioare.

Băieții Monei, destul de mari, inteligenți şi cu spirit de observație, băgaseră de seamă că, de la o vreme, mama lor nu mai avea înfățişarea de plantă vestejită. Parcă se-nălțase, căpătase vigoare, nu mai ținea ochii-n jos, iar privirii ei triste şi fără țintă îi luase locul o licărire jucăuşă. Vorbe ale tatălui lor, care altădată-i umpleau ochii de lacrimi, acuma o făceau să zâmbească. Îşi scotea toate lucrurile din dulap şi căuta să le-nnoiască, fie mărind decolteul unei rochii, fie adăugând un guleraş cochet sau o eşarfă unei bluze, fie un pliu unei fuste, toate de natură să-i pună-n valoare trupul, trup armonios de femeie încă tânără, trezită la viață ca după un somn adânc. Primea musafirii bărbatului ei cu multă afabilitate şi, fără să vrea să se facă neapărat remarcată, se dovedea o ființă cuvântătoare şi chiar cu haz şi oricum nu mai căuta unghere unde să se facă nevăzută.

Viața ei mondenă se reducea la programările soțului ei: invitații la ei sau la alții, spectacole din interesul de-a se arăta în lume şi mai puțin de dragul spectacolului în sine, abonament la Ateneu, acesta chiar de dragul muzicii, fiindcă Marcel, dacă ar fi provenit dintr-o familie mai avută, s-ar fi făcut pianist. Cu un tată şef de gară, cu o mamă gospodină şi cu-o soră mai mare căreia trebuise să i se-agonisească o zestre cât de cât, ca să se mărite şi ea cu un şef de gară, Marcel se gândise la o meserie aducătoare de bani şi pentru care nu-i lipseau calitățile. Marcel n-avea prieteni, ci relații. Lui nu-i puteai spune: «Am trecut prin fața casei tale şi m-am gândit să-ți sun la

uşă ca să te salut şi ca să te-ntreb ce mai faci». Nedispunând de nicio lețcaie proprie şi părându-i-se meschin să «fure» de la coşniță, Mona se izolase de toată lumea. Nu puteai invita pe cineva la tine căruia să nu-i dai nici măcar o cafea sau o dulceață. Singurele persoane pe care-avea să le primească fără să se jeneze de penuria proprie, ca nevastă de mare avocat, aveam să fim Costi şi cu mine. Costi aducea totdeauna ceva bun de mâncat, pentru a înlocui «generozitatea» lui Marcel Iacobescu. Avea grijă ca vizitele noastre să nu coincidă cu prezența «maestrului» acasă.

Prima dată când am dat totuşi de el, întors pe neaşteptate acasă, fiindcă i se-amânase un proces, când m-a cunoscut m-a măsurat de sus până jos, sub privirea mea zâmbitoare şi uşor ironică, şi m-a luat scurt la-ntrebări, pe un ton degajat: «Şi dumneata, domnişoară, cu ce te ocupi?». «Sunt soră de spital şi studentă la Medicină». «Şi-ți place atmosfera de spital aşa de mult că nu te mulțumeşti să fii soră, vrei să te faci şi doctoriță?». «Nu-mi place atmosfera de spital şi nu m-aş fi făcut nici soră nici doctoriță dacă erau alte timpuri». «Şi dacă erau „alte timpuri" ce te făceai?». «Profesoară de română». «Şi ai să faci o viață de om o meserie în dorul-lelii fiindcă, după spusa dumitale, „aşa sunt timpurile"?». «Îmi place sau nu-mi place munca mea de zi cu zi, în dorul-lelii nu fac nimic. Am un principiu: şi dacă munceşti conştiincios, şi dacă tragi chiulul, timpul tot trece şi-napoi nu se mai întoarce. Măcar să treacă şi pentru tine şi pentru cei care depind de tine, cu folos». «Foarte frumos! Şi-n meseria dumitale nimic nu te-atrage, în cea de-acum şi-n cea viitoare?». «Ba da. Mila». «Şi crezi că e de-ajuns?». «Mila fără cunoştințe nu face parale în Medicină. Îmi căptuşesc mila cu învățătură». «Argentina este cea mai bună soră de la sala de operații. Mâine dacă ar fi nevoie, ar opera ca orice chirurg, şi ca unul bun», a spus Costi. «Mi-am închipuit că nu te-ai... împrietenit cu o proastă», i-a replicat Marcel Iacobescu, măsurându-mă critic din nou,

de sus până jos, spre a-i da de-nțeles lui Costi că exteriorul persoanei mele nu i-ar fi justificat «prietenia», pe care o considera «circumstanțială», adică destinată să justifice prezența lui Costi în casa lui, a lui Marcel Iacobescu: Costi venea-n vizită la Mona, prietena lui de-o viață, împreună cu-o prietenă agonisită la serviciu. Țineam la Costi. Un doctor de la noi spunea că pe om îl cunoşti: în pat, la jocul de cărți, la slujbă. În astea trei împrejurări îşi dă arama pe față. Costi era un doctor bun, conştiincios şi plin de milă şi de-nțelegere față de suferință. Ca şi domnul General, se interesa şi de patul bolnavului, şi de mâncarea lui, şi de purtarea personalului față de bolnav, de familia acestuia, de orice lucru important şi de orice amănunt în stare să uşureze o suferință. Celor de prin câte-un capăt de țară, la care nu venea nimeni, avea grijă să le-aducă biscuiți, covrigi, bomboane, prăjituri, ca să vadă că nu erau singuri pe lume.

Simțeam de multe ori că-l apăsa ceva. «Costi, mi se pare uneori, că vrei să-mi spui ceva şi-apoi te răzgândeşti». «Ştiu că te gândeşti la Lucia, cum mă gândesc şi eu. Amintirea ei îmi stă ca un cui în creier». «Erați despărțiți de trei ani când şi-a pus capăt zilelor... Costi, ce te munceşte? Ştia, bănuia că o iubeai pe Mona?». «Cred că da, cu toate că niciodată n-a făcut nici măcar o aluzie la aşa ceva. O singură dată mi-a spus cu un aer de mare tristețe: „Nici măcar un copil nu ți-am făcut, dacă...”. A lăsat fraza neterminată, iar eu n-am avut curajul s-o-ntreb ce urma după acel „dacă”».

La rândul ei, Mona mi-a spus dintr-o suflare, ca omul care se teme să nu se răzgândească, mi-a spus: «Argentina, câte zile-am să am, Lucia o să-mi stea-nfiptă-n suflet ca un cui». «Crezi în destin, Mona? Când întâlnim un om, nu ştim niciodată de ce ni l-a scos viața-n cale. Ai făcut parte din destinul Luciei şi ea dintr-al tău. Nici una nici alta nu v-ați căutat ca să vă faceți vreun rău». «Când s-a-nsurat Costi, deşi lucrurile erau imposibile între noi,

am simțit un cuțit în inimă şi-n acelaşi timp o linişte că-l ştiam pe drumul lui; eu aveam drumul meu. Am crezut că totul avea să fie dat uitării. Am crezut că-mi rămânea să mă gândesc de-aici încolo cu nostalgie la vărul meu Radu şi la Costi, ca la doi adolescenți, ca la nişte copii îndrăgostiți de mine. Ideea lui Costi de-a mi-o apropia pe Lucia nu cred c-a fost bună. Între mine şi Costi totul s-a petrecut ca între vechi prieteni, în perfectă bună-cuviință. Gândul că ea a bănuit tot timpul dragostea noastră, ascunsă şi stăpânită, nu-mi dă pace». «Din tot ce-mi spui tu şi din tot ce-mi spune Costi, şi nu numai, trag concluzia că pe lumea asta nimic nu e perfect, nu e neted, fără nicio ciobitură, fără nicio zgârietură». Mona a oftat şi şi-a pus capul pe umărul meu. Gândul mi-a fugit şi la Gabriel şi la Iosif Iuga. Şi deodată mi s-a făcut dor să citesc măcar o frază din Călugărița mea portugheză.

♥

Lui Gelu şi Lilianei nu le puteam scrie la o adresă anume în Elveția. Corespondența pentru ei trebuia depusă la Ministerul Comerțului, pe numele lor, iar expeditorul trebuia să-şi scrie adresa pe plic. Lipeam plicurile de formă, fiindcă eram sigură că scrisorile erau citite în Țară şi poate nu numai. În ele nu puteam face aluzie la banii pe care-i primeam prin colegii lui Gelu şi nu era să fac vreun comentariu asupra regimului comunist. Le scriam numai lucruri anodine: ce făceau părinții, cum o duceam eu cu slujba şi cu Facultatea, cât de rău îmi părea că nu puteam merge acasă, la Brăteasa, decât rareori şi pe fugă. Într-un carnet îmi notam câți bani primeam şi de la cine, descriind persoana care în chip de prezentare-mi spunea «Din partea lui Gelu» şi-mi răspundea scurt la întrebările cu privire la sănătatea lui frate-meu, a cumnată-mii şi-a fetiței lor. Uneori mă gândeam la o eventuală percheziție a Securității care mi-ar fi găsit acel carnet şi la răul pe care i l-aş fi făcut lui

Gelu. Şi totuşi nu renunțam la carnet fiindcă voiam să ştie frate-meu că nu mă-nfruptam din banii trimişi de el.

Gelu, Liliana şi Diana, odrasla lor, în primul şi-n al doilea an de Elveția şi-au petrecut concediul în Țară. La mare şi la munte, însoțiți de părinții Lilianei. Au trecut de fiecare dată cu maşina tatălui Lilianei şi pe la Brăteasa, câte patru zile, spre bucuria şi mândria Maicăi şi-a Taicăi, ca să vadă lumea ce fecior aveau ei. Îi plimbase Gelu duminica prin tot satul cu maşina, pe la toate neamurile, pe la toți cumetrii. Taica nu uita pe nicăieri să scoată pachetul de țigări străine cu dungă aurită, aduse de fecior din ale străinătăți şi, pentru completarea impresiei, folosea şi bricheta. Maica, îmbrăcată şi ea-n țoale elvețiene, spre-a le face plăcere copiilor, tăcea ca de obicei şi zâmbea cu zâmbetul ei de ființă care de prea multă vreme uitase să se bucure. Din al treilea an de străinătate, frate-meu şi familia lui au început să-şi petreacă vacanțele pe meleaguri străine, pe unde le permiteau punga şi relațiile pe care şi le făcuseră cu lume de la alte reprezentanțe comerciale şi chiar cu diplomați străini. Mama Lilianei stătea-n vremea asta cu Diana în Elveția, copila fiind prea mică pentru a ține minte ce-ar fi văzut cutreierând lumea. Prin mama Lilianei primeam lucruri de-mbrăcăminte, ciocolată, cafea pentru mine şi pentru părinți; mie mi-au trimis prin ea şi-un ceas cu brățară, placat cu aur, delicat, dreptunghiular, de-aceeaşi lățime cu brățara, o adevărată bijuterie. La spital îmi purtam mai departe ceapa mea „Pobeda” cu secundar, care era numai bun pentru ce-mi trebuia mie. Prin mama Lilianei, Gelu n-a trimis niciodată bani. Dar prin colegii aceia rezervați şi misterioşi avea grijă ca părinții să aibă destul, ca să-şi îndulcească zilele, şi din ce să mă tratez şi eu, aşa cum mă invita Gelu. Nu uita bănuții pe care din injecții şi din salariu i-i dădeam în fiecare lună cât fusese student; şi nici acei două mii de lei împrumutați de la domnul Claude Comăneanu, ca să-şi pună ai noştri acoperiş pe casă şi scânduri în odaie.

Maica şi Taica ştiau prea bine că noi, copiii lor, n-aveam să ne mai întoarcem la Brăteasa şi totuşi nu se-ndurau s-o lase mai moale cu zilele-muncă la Colectivă şi să-şi mai odihnească oasele. Mâncau bunătățile de la Gelu, se-mbrăcau cu hainele trimise de el, duminica la biserică, la horă, la câte-o nuntă, la câte-o-nmormântare. Le-ar fi vândut şi pe astea ca să le facă bani de nu le-ar fi fost ruşine şi de nu s-ar fi temut să nu aflu eu în cele câteva zile când veneam pe fugă să-i văd, cu sufletul fript de dor şi de grijă.

Puterea țăranului era pământul. După colectivizare, mândria trecuse asupra casei şi-a lucrurilor din ea. Cei din fruntea bucatelor o-ncepuseră cu aragazul şi cu butelia, ca apoi să treacă la sobe de teracotă, la mobilă, iar unii chiar la covoare şi la perdele de nylon cu flori brodate. Prin satele avute, dintotdeauna era mare-ntrecere la zugrăvitul caselor pe dinăuntru şi pe dinafară. Varul era dat uitării. Vedeai ziduri în culori țipătoare, cu tot felul de romburi, de pătrate, de cozi de păun pe ele. Din sânul grangurilor de la Colective se ridica o nouă chiaburime, numai că ea se proclama aliată a clasei muncitoare. Alor noştri, Taica şi Maica – săraci de când se ştiau, că n-avuseseră de pus de-o parte nicio lețcaie, deci pe vremea pământului nu-şi putuseră cumpăra o brazdă măcar – în noul fel de viață, al întrecerii între case, li se trezise dorința de-a arăta că puteau fi şi ei în rând cu ăia care nu-i crezuseră buni de nimic. Strângând ban pe ban din ce le trimitea Gelu, trăind din te-miri-ce, ca totdeauna, rupându-şi oasele cu zilele muncă la Colectivă, dărâmaseră casa veche şi ridicaseră casă cu trei odăi, cu antreu, cu prispă lată de să faci nuntă-n ea, cu sobe de teracotă. Ca s-o termine mai aveau nevoie de trei mii de lei. Banii de la Gelu nu veneau într-un anumit ritm. Veneau cum putea şi el să-i trimită. Eu habar n-avusesem de planul alor mei. Într-o fugă la Brăteasa, găsisem casa ridicată. Mă frecasem la ochi şi-mi venea să cred că greşisem drumul de nu mi-ar fi ieşit înainte Florei

ăl de-al doilea.

Maica şi Taica m-au primit cu timiditatea copiilor care-au făcut o poznă. Primul impuls a fost să le spun: «Ce v-a venit, oameni buni, ce nevoie-aveați de casa asta? Cine-o să stea-n ea când n-oți mai fi dumneavoastră?». Mi-am înghițit vorbele, fiindcă nu voiam să le stric inima. Casa asta era mândria lor, era dovada trecerii lor prin lume, noi, copiii lor, şi casa. «Bravo! Bravo! Făcurăți mândrețe de casă şi tăcurăți ca peştele-n baltă!». Văzând că nu-i cert pentru marea lor inițiativă, m-au plimbat prin noua casă, mi-au explicat de-a fir a păr cum obținuseră fiecare cărămidă, fiecare scândură, cât le luaseră meşterii şi... şi deodată nu mai scotea niciunul nicio vorbă. Am mâncat puiul cu mujdei, făcut la frigare, am vorbit de una-de alta, de tot ce se mai întâmplase-n sat de când nu mai venisem eu, şi iar se lăsa o tăcere care pentru mine ascundea ceva.

«Maică, Taică, mi se pare mie sau ați avea ceva să-mi spuneți dar nu vă hotărâți? Hai, nu vă mai codiți!». Taica şi-a scos o „Plugară" de la cingătoare, şi-a aprins-o bătrâneşte cu cremenea, cu amnarul şi cu iasca, şi-ntr-un târziu şi-a făcut curaj să vorbească. «Adelino, taică, te socoteşti, te pogodeşti, scrii şi pe hârtie, da' tot nu se potriveşte cu ce-ai gândit. Ce mai calea-valea... Ca să terminăm casa, cu tencuială cu tot ne-ar mai trebui trei mii de lei. Ne e ruşine să-i scrim lu' Gelu». «Taică, eu nu făgăduiesc nimic, fiindcă n-am de unde. Eu din ce trimite Gelu nu iau un franc. Nu făgăduiesc, da-ncerc la cine m-a-mprumutat cu ăi două mii de-acum trei ani. Dar casa o dați cu var şi pe dinăuntru şi pe dinafară. Fără zorzoane sau culori».

♥

Şi după ce-mi achitasem datoria, în ziua de leafă mergeam la domnul Comăneanu să-l aud vorbindu-mi despre artă, despre lumea pe care-o colindase, despre

viață-n general, despre cărți, despre filme, să văd splendoarea lui de casă, tablourile care mereu se schimbau, în afară de ulcica «mea» cu flori, de Andreescu. Răsfoiam albumele de artă, ediții rare, cu gravuri originale, obiecte pe care mi-era şi frică să pun mâna. Pregăteam masa-mpreună.

Învățasem de la el să fac clătite şi tot felul de sosuri şi de salate. Era ziua mea de răsfăț, de evadare. Cunoşteam un om dintr-o altă lume decât a mea, care nu înfrumusețea nimic, nu urâțea nimic, şi-ți explica prefacerile din lume cum n-avea s-o facă niciodată niciun curs de materialism-istoric. «Argentina, lumea e un cobai asupra căruia mărimile ei experimentează permanent. Te uiți la bronzul chinezesc reprezentând cele trei maimuțe: una-şi tine labele peste ochi, alta – peste gură, alta – peste urechi. Este un îndemn pentru omul de rând ca mine şi ca tine: să nu vezi, să n-auzi, să nu vorbeşti». «Adică să te faci că...». «Da... să te faci că... Înțelepciune valabilă în trecut, în prezent, în viitor. Curiozitatea asupra persoanei tale mi-a trezit-o sensibilitatea pe care o ai față de frumos. De-atunci, din talcioc. Respectul şi sfiala în fața operei de artă. Faptul că spui deschis cine eşti, de unde provii. Şi o mare asemănare între noi doi: nici tu n-ai iluzii, nici eu. E-un lucru trist. Ține de inteligență, de experiență, dar şi de temperament. Când văd cu câtă sete asculți ce-ți spun eu despre artă, despre curente, despre stiluri, cum îți iei notițe, nu-mi pare rău c-am făcut Istoria artei. Din anii pe care-i trăim, sunt puțini cei ai unei judecăți mature. Nu degeaba spun francezii *„Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait”*. Mie mi-a trebuit mai mult timp ca s-ajung să-mi pierd iluziile. Dublu cât ți-a trebuit ție». «Domnule Comăneanu, sărăcia e-un soare la care te coci iute. Suferința ta şi cea a celor din jur – dacă n-ai o inimă de piatră – te maturizează repede. Cât am fost infirmieră, am văzut oameni fără ochi, fără mâini, fără picioare... Mari mutilați de război chemați la „revizii”. Iar Statul le dă o nimica toată, fiindcă

şi-au distrus viața ca să-şi apere Țara. Şi-i mai pune şi pe drumuri la „reevaluări”. Eu fierbeam de revoltă pentru ei, iar ei erau atât de resemnați şi-şi vedeau nenorocirea ca parte din soarta proprie. De când lucrez la sală, câte greşeli nu văd! Şi totdeauna bolnavul e de vină: sau e prea gras, sau e prea slab, sau, sau, sau... Iar eu, de câteva ori, am îndrăznit să-i spun câte unui chirurg „domnule doctor, oare n-ar fi mai bine să...”. De fiecare dată am fost pusă la punct: „Dumneata vezi-ți de treaba dumitale”. Şi de-atunci mă port ca maimuțele dumneavoastră chinezeşti: nu văd, n-aud, nu vorbesc. Sunt o biată slujbaşă care munceşte pentru o pâine. Uneori mă gândesc că meseria asta nu-i de mine. Prea mă umple de revoltă şi de remuşcări». «Şi crezi că-n alte meserii e altfel? Crezi că greşelile, incompetența şi nepăsarea sunt „apanajul” unui singur domeniu? Aici, tot poți fi de folos unor oameni, chiar şi cu-o vorbă bună». «Şi timpul pierdut de pomană? În loc să stăm la capul bolnavului, noi învățăm marxism-leninism». «Argentina, ăl puternic nu se simte bine dacă nu e adulat, iar cei mici nu se simt bine dacă nu-l pupă şi nu-l răspupă-n cur. Mai mult decât s-ar aştepta ăla mare. Crezi c-a fost vreodată altfel? Crezi că o să fie vreodată? În mod firesc ar trebui să trăieşti mai mult decât mine, fiindcă eşti cu douăzeci de ani mai tânără decât mine. Atunci, când o fi să fie, ai să-ți aduci aminte vorbele mele».

Vorbeam în fiecare zi la telefon. Voiam să ştim unul de altul. Odată mi s-a plâns de-o durere pe sciaticul de la stângul. Nu m-am lăsat până ce nu l-am dus la domnul General. Radiografia arăta ce bănuisem eu: o discopatie. «Are să-ți facă Argentina nişte infiltrații cu un dezinflamator; şi pe urmă, la Fizioterapie cu dumneata». O săptămână i-am făcut infiltrații şi i-am pus o planşetă sub saltea. Şi-a revenit şi-ar fi vrut s-o lase mai moale cu Fizioterapia, dar n-a scăpat de gura mea.

De la Brăteasa, după un telefon m-am dus direct la el. «Părinții mei, oricâte regimuri s-ar schimba, nu se pot

învăța să trăiască bine şi să se cruțe. Ce le trebuie casă cu trei odăi şi cu antreu? O să se mai ducă frate-meu să stea acolo? O să mă duc eu? Ei au visat o viață să ne vadă pe noi, copiii, la oraş, ca să nu mai dăm cu sapa. Şi-acum...». «La mândria lor de ce nu te gândeşti? Cum s-arate că le-au ajuns copiii cineva dacă nu-şi fac o casă pe măsura copiilor? Casa asta este doar transpunerea faptului că voi, copiii lor, „v-ați ajuns". Şi-apoi, țăranului nu-i poți naționaliza şi simțul proprietății odată cu pământul. Copiii şi casa le sunt mândria, legitimarea în fața comunității». După o vreme m-a-ntrebat: «De câți bani ai nevoie?». «De trei mii». «Foarte bine. Mi-i dai când poți şi cât poți... Argentina, dacă părinții mei, prin felurite intervenții, au să mă scoată din Țară, să ştii că eşti printre puținii oameni care-au să-mi lipsească».

Mi-am pus capul pe umărul lui şi-am început să plâng. Cât avea să-mi lipsească *el* mie... Domnul General şi el, Claude Comăneanu, erau cele mai limpezi relații din viața mea. Dar domnului General nu i-aş fi cerut bani împrumut, nu pentru că nu mi-ar fi dat. Între mine şi domnul Claude Comăneanu era atâta deosebire de clasă socială, de cultură, de experiență de viață şi totuşi îl simțeam un egal, omul căruia-i puteam spune orice. Şi domnul General mă trata ca pe-un egal, dar în fața dumnealui mă simțeam ca-n fața unui părinte. Claude Comăneanu ştiuse să şteargă diferența de vârstă dintre noi. «Argentina, s-ar putea s-auzi despre mine, dacă n-ai şi auzit, lucruri care să mă pună într-o lumină suspectă. Fac tot ceea ce fac, fiindcă vreau s-ajut nişte oameni. Orice-ai auzi despre mine, vreau să ştii că n-am făcut niciodată niciun rău nimănui», mi-a spus într-o zi Claude Comăneanu, privindu-mă țintă-n ochi. «Ştiu. Simt». «Eşti o ființă intuitivă ca şi mine. Prima impresie pe care mi-o face un om mi se confirmă totdeauna.»

♥

Costi Gheorghiu m-a prezentat părinților lui. Tată-său, căruia-i semăna, cărunt acum, la tinerețe fusese blond. Față ovală, ochi albaştri, gură frumoasă, înalt, solid, dar sprinten ca o balerină, era tipul omului jovial, pus pe trai bun şi pe glumă. Pornise de-acasă din Oltenia, la doisprezece ani, în opinci şi cu traista-n băț. Din copil-de-trupă ajunsese elev la Liceul Militar, apoi student la Medicină şi doctor. Se-ndrăgostise de fata unor moşieri din satul lui. Cu şase ani mai tânără decât el. Fata nu-i respinsese dragostea. Moşierii se-mpăcaseră cu alegerea fiicei lor, Emilia; altfel îşi închipuiseră viitorul ei, în niciun caz lângă un doctoraş abia ieşit de pe băncile Facultății şi sărăcanul sărăcanilor.

Pe cea mare, Lia, o dăduseră după un aviator, grec de neam şi putred de bogat. Emilia îşi strânsese lucrurile într-un geamantan şi plecase cu doctorul Nicolae Gheorghiu la Bucureşti, lăsându-le părinților o scrisoare, ca să nu fie-ngrijorați şi disperați. Emilia şi doctorul Nicolae Gheorghiu se căsătoriseră numaidecât, martori fiindu-le Leonida şi Lia Alexandros, cumnatul şi sora Emiliei, într-o duminică, fiindcă Emilia ținea să se cunune şi religios, Leonida Alexandros cu nevasta îmbarcaseră în maşină tânără pereche şi porniseră spre mânăstirea Țigăneşti, unde Nicolae şi Emilia se cununaseră, nunii oferindu-le apoi o masă aleasă la „Athénée Palace”. Nicolae Gheorghiu, cu mentalitate de om sărac, nu-şi lăsase nevasta cucoană acasă. O dăduse la Medicină, convins că înainte de-a se bizui pe oricine sau pe orice, omul era bine să se bizuie pe sine însuşi. Emilia, mărunțică dar bine făcută, subțire, cu oasele frumos învelite-n carne, cu un nas uşor acvilin şi proeminent, nu era o frumusețe. Avea-n ochi melancolia femeilor mahomedane al căror singur mijloc de exprimare era privirea. Fire tăcută, necomunicativă, Emilia Gheorghiu nu era uşor de descifrat. Părea o fire dificilă. Nemanifestându-şi niciodată nici bucuria, nici dezaprobarea, nu ştiai cum să-i intri în voie. O dată pe

săptămână făcea curățenie o femeie care-i spăla şi-i călca lenjeria la ea acasă. Emiliei nu-i plăcea să simtă miros de rufe spălate şi nici de mâncare gătită, încât în casa Gheorghiu se mâncau numai uscături, fructe, ouă, brânză, unt, prăjituri de cofetărie şi, măcar o dată pe săptămână, se lua masa la restaurant. Costi fusese crescut cum scrie la carte, cu tetă nemțoaică, după toate regulile de igienă şi de disciplină. Şi totuşi, când terminase cu nemția, părea destul de lasă-mă-să-te-las, ceea ce-l hotărâse pe doctorul Gheorghiu să-l dea la Liceu Militar şi-n continuare la Medicină Militară. Costi nu-şi amintea să fi avut vreodată cu maică-sa o discuție de la suflet la suflet. «Între mine şi mama au fost totdeauna relații geometrice. N-am simțit niciodată o căldură care să mă-nvăluie. Deşi tata nu şi-a făcut din fidelitatea conjugală un principiu de viață, locul mamei a rămas sacru. A făcut totul ca ea să se simtă mereu vioara-ntâi, admirată, adulată. Dar şi între ei relațiile sunt tot de tip matematic. Simt acum şi am simțit totdeauna că şi-a compus fiecare un clişeu comportamental. Pe tata îl simt apropiat, pe mama – nu. N-am să ştiu niciodată ce-nsemn eu pentru ea». Doamna doctor Emilia Gheorghiu, cu firea ei puțin comunicativă, îşi alesese ca specialitate Radiologia, în care era, pe bună-dreptate, considerată o doctoriță de mâna-ntâi.

Cu tatăl lui Costi vorba s-a legat numaidecât. Îmi povestea despre satul lui, despre viața oamenilor de pe la 1900, despre războiul întâi mondial, despre cel de-al doilea, despre profesorii lui de liceu. Nu-l putea uita pe cel de Istorie, un tipicar de felul lui, tobă de carte, care avea însă un tic verbal în privința datelor. «În anul o mie opt sute *dar* şi patruzeci şi opt… sau în anul o mie nouă sute *dar* şi şaisprezece, şi tot aşa». Am râs eu, a râs Costi, a râs taică-său. Doamna doctor Emilia Gheorghiu n-a schițat nici măcar un zâmbet. Doamna doctor ne-a tratat cu saleuri, cu pateuri, cu socată şi cu *parfé* de fructe. Toate aduse pe-o tavă ovală de argint.

Doamna Despina ne-nvățase că o vizită protocolară nu trebuia să depășească două ore. Am fost de-a dreptul uimită când la despărțire, doamna doctor mi-a spus: «Mai vino pe la noi, domnişoară». «Spuneți-mi Argentina, doamnă doctor». A dat din cap a aprobare. Simțisem privirea ei discretă, şi absentă-n aparență, care mă evaluase, oprindu-se asupra gleznelor mele, asupra celor două inele, asupra ceasului de la Gelu, şi-a *deux-pièces*-ului meu «din pachet». Nu cred că doamna doctor şi-a pus nădejdea ca eu să-l despart pe Costi de Mona, dar oricum însemnam o variație în partitura cunoscută. În timp ce domnul doctor, scuzându-se, a răspuns la telefon în biroul lui, Costi s-a dus la bucătărie s-o ajute pe maică-sa. «Obârşia fetei ăsteia se vede după glezne, altfel...», a zis doamna doctor. «Mamă, regina Maria avea nişte picioare ca doi stâlpi de telegraf şi parcă nu era țărancă», i-a replicat Costi. Iosif Iuga era omul care mă vindecase de complexe. Am închis ochii şi-am zâmbit atâtor amintiri dezinhibatoare care mă legau de el.

Cunoscându-i părinții, mi-am dat seama că lui Costi îi lipsise tocmai mirosul de rufe care se spală şi de mâncare gătită, care forfoteşte pe foc; îi lipsiseră tocmai elementele care fac dintr-o locuință, o casă, un cămin.

♥

De ziua mea de naştere am hotărât să invit şi eu patru oameni în camera mea, cerându-i voie doamnei Turcescu să folosesc trei scaune din bucătărie. Tratația mea era de om sărac: o salată de *bœuf*, şi clătite, unele cu brânză de vaci şi cu mărar, altele cu marmeladă, iar ca băutură, tulburel cu cinci lei kilul. Invitații mei erau Claude Comăneanu, Costi, Mona şi Paula Ichim, colega mea de la Şcoala de Surori. Orfană, cu patru clase primare, Paula plecase la doisprezece ani din Moldova să-şi câştige pâinea la Bucureşti. Fusese vânzătoare pe strada Sfânta Vineri şi pe Dudeşti, îşi dăduse-n particular patru clase

de liceu; fără a fi căsătorită făcuse un copil cu un băiat, un electrician care murise electrocutat. Băiețelul ei creştea la un cămin de copii ai căror părinți, fără să-i abandoneze, n-aveau unde şi cum să-i îngrijească. În cămin erau şi copii de studente şi copii cu mame-n puşcărie. Paula era asistentă pediatră la un spital de copii. Zilnic se ducea să-l vadă pe Cornel, băiatul ei, care de curând împlinise trei ani.

Când găseam un moment liber mergeam şi eu cu ea. Cornel era Paula – cap tăiat. Ea, mărunțică, proporțională, cârnuță, cu o privire de om pe care nimic nu-l mai surprinde, avea mare cârlig la bărbați. Deşteaptă şi cu o replică plină de haz, nu trecea neobservată. Pe fiecare invitat al meu l-am prevenit cine erau ceilalți. Obținând acordul tuturor, separat, abia apoi am luat inițiativa să-i «întrolochez», cum zicea Paula. Spunându-i cine erau ceilalți invitați, Paulei nu-i căzuse bine să vină o dată cu ei. «Ce să caut eu printre fețe atât de simandicoase?». «Tu vii la mine, fiindcă-mi eşti prietenă. Şi-ai să vezi că niciunul nu e simandicos. Paula, pentru mintea pe care-o ai, la Academie te-aş trimite, dac-ar fi după mine». În orice clipă liberă Paula citea, îşi cumpăra cărți de la standul spitalului. «Ca să-i fac o bibliotecă lui Cornel».

În concediul meu de salariată, pe care mi-l luam în sesiuni, plus trei săptămâni fără plată, îmi găteam te-miri-ce şi mai-nimic, numai să nu mă mai duc la spital pentru mâncare. Din orice încropeam, o tratam şi pe doamna Turcescu. Dânsa mă declarase o gospodină foarte talentată. Cred că mai mult decât vorbele bune pe care i le spusese Laura despre mine, în «îmbunarea» doamnei Turcescu, în ceea ce mă privea, contaseră curățenia pe care-o țineam în casă şi-acele «tratații» din puținul meu modest. Se-nțelege că şi cu ocazia marii mele «mondenități» i-am umplut un castronel cu salată «de bou» şi o farfurie cu clătite.

Musafirii mei n-au venit niciunul cu mâna goală:

pateuri, saleuri, prăjituri de la „Capşa”, icre de Manciuria, şampanie şi plăcintă cu dovleac făcută de Paula. Felurile de casă, adică salata, clătitele mele şi plăcinta cu dovleac a Paulei au primit cele mai multe elogii şi nu doar de complezență, fiindcă n-a mai rămas nicio fărâmiță din ele. Iar tulburelul a avut şi el mare succes. Dulce, catifelat, pişcând uşor la limbă, aluneca pe gât ca uleiul. «Plăcintă cu dovleac atât de bună, cred c-am mai mâncat o dată-n Turcia», a spus Claude Comăneanu. «O soră a mamei mele e măritată c-un turc. Ea ne-a-nvățat şi pe noi, nepoatele ei, să facem plăcinta asta. Când a murit mama, eu aveam doi ani. Tuşa Sevastița, având şi ea cinci copii, a făcut cât a putut şi pentru noi, orfanii soră-sii». «De unde eşti, duduie Paula?», a-ntrebat-o Claude Comăneanu. «Din Bucovina care-a rămas la români după ’44. Neamurile rămase la ruşi au ajuns în Siberia. Un frate-al mamei, luat de pe frontul din Moldova la 23 August ’44, s-a-ntors acum un an tot din Siberia. Aşa e cu plăcinta mea de dovleac, dragă domnule», a vrut Paula să schimbe vorba, ca să-nsenineze atmosfera. «Mie-mi plac, mai mult decât orice finețuri de restaurant sau de cofetărie, mâncarea şi dulciurile făcute-n casă; îmi place mâncarea gospodărească», a zis Costi, ca unul care tânjea după o atmosferă de casă de om şi nu după asepsia din locuința părintească. Însurat cu Lucia Cantemir în timpul studenției, studentă şi ea, s-ar fi părut că soacra lui Costi nu-şi răsfățase cine-ştie-ce, din punct de vedere culinar şi nu numai, nici fiica nici ginerele. «La noi în casă, totdeauna s-a mâncat combinat», a spus Claude Comăneanu, «mama, franțuzoaică, o ținea cu salate, cu sparanghel, cu sufleuri, cu „mâncăruri de spital”, cum zicea tata. El, moldovean, trăgea la „feluri mitocăneşti” – tot vorba lui: ciorbe drese cu smântână, sarmale, musacale, fripturi plutind în sos gras cu usturoi, icre bătute cu ulei, cu ceapă multă, acrite cu lămâie, sardele, somn gras la grătar; în fine, tot ce are mai gustos bucătăria românească. Iar eu, deşi măsurat la mâncare,

tot la mâncarea românească trag. Dacă mănânc, apoi să-mi tihnească. Să nu fie şi mâncarea ca un fel de mers la slujbă şi-atât». «Vorbiți despre părinții dumneavoastră la trecut. Nu mai trăiesc?», l-a-ntrebat Paula. «Trăiesc, slavă Domnului, în Spania, din 1944 încoace. Dar când ani de zile nu te mai vezi cu cineva, îți vine să vorbeşti despre el la trecut», i-a răspuns Claude Comăneanu. «Ştiți de ce v-am întrebat dacă trăiesc? Fiindcă ați vorbit de dânşii cu veselie, de parcă i-am şi văzut în fața ochilor», i-a spus Paula. Claude Comăneanu a privit-o cu seriozitate, pătrunzător de parcă voia s-o radiografieze. «Ce fin psiholog, ce fin observator eşti dumneata, duduie». «Dacă n-aş fi fost orfană şi-atât de săracă, poate că azi eram şi eu studentă pe undeva. Aşa, sunt doar soră de spital şi-mi cresc copilul, orfan de tată. Fiecare cu norocul lui. Totul e să iei viața aşa cum e. Tristețea nu foloseşte la nimic». Claude Comăneanu se uitase iară la ea cu seriozitate; şi eu, care-l cunoşteam, am simțit cum îl străbate amărăciunea. Ca să schimbe vorba, Mona ne-a povestit că, în clasa a patra primară, avusese febră tifoidă. «Când am trecut de faza acută, nu-mi stătea gândul decât la mâncare. Țineam un caiet, pentru când avea să-mi treacă boala, în care-mi compuneam un *menu* pe zile. Păstrez caietul şi-acum şi-l răsfoiesc din când în când şi văd cât de conservatoare am rămas în gusturi. Salata de *bœuf* şi clătitele apar des în caietul meu. Argentina parcă l-ar fi citit ca să-mi afle poftele».

Am vorbit şi despre filme, despre spectacole de teatru. Claude Comăneanu şi Mona, cam de aceeaşi vârstă, ne-au povestit filme vechi, vestite pe când erau ei copii. «Aş fi curioasă cum mi s-ar părea dacă le-aş mai vedea astăzi», a zis Mona. «Şi eu aş fi curios. Deşi, uneori e bine să nu mai revezi ceea ce ți-a plăcut cândva», a spus Claude cu melancolie. «De ce?», a întrebat Mona. «De teama dezamăgirii. De teama de-a vedea cât te-ai schimbat tu însuți». «Domnule Comăneanu, cred că omul este cel mai elocvent material didactic al dialecticii», a zis Costi. «Nu

vă supărați, ce-nseamnă „dialectică”?», a-ntrebat Paula. «O teorie, să-i zicem, care consideră lumea, fenomenele, totul în permanentă transformare», a lămurit-o Costi. «Aveți dreptate. Nu mai eşti azi ce-ai fost ieri, ce-ai fost alaltăieri. Eşti ca un lichid care ia mereu forma altui vas. Te unduieşti după viață, cum se unduieşte o buruiană bătută de vânt», a spus Paula cu un glas scăzut, mai mult pentru sine. «Mi-e teamă de dezamăgire poate mai mult decât de orice», a spus şi Claude Comăneanu, tot mai mult pentru sine. «Domnul General, şeful nostru – şi m-am uitat la Costi – spune că de nimic nu-i e mai teamă decât de despărțiri», am zis eu. «Despărțirile despre care vorbeşte domnul General sunt inerente, sunt singura certitudine din viața noastră. De dezamăgirea pe care ne-o „oferim” unii altora, suntem însă vinovați, asta nu e scrisă de soartă, pe asta o scriem noi cu nepăsarea şi cu egoismul nostru. Despărțirea aceea a sfârşitului doare, dar e scrisă de la-nceputul vieții», a spus Claude. «Sunt şi alte despărțiri care dor. Amputări pe viu», am spus eu. Singurul care a priceput că nu era vorba neapărat de-o observație generală a fost Costi. Amândoi ne-am gândit în aceeaşi clipă la acelaşi om. La ora unsprezece, Claude Comăneanu i-a-mbarcat pe ceilalți trei musafiri ai mei şi i-a lăsat pe fiecare la domiciliul său, domiciliul Paulei fiind căminul Şcolii de Surori în care mai era ținută prin bunăvoința directoarei. Tot aştepta şi ea să i se repartizeze un spațiu.

♥

Pe vremea aceea, oriunde se adunau mai mulți oameni, chiar dacă se cunoşteau bine între ei, se evitau discuțiile politice. Paula îmi relatase un lucru esențial în acest sens. Unchiul ei, cel care fusese prizonier în Siberia, dacă nevastă-sa ori copiii lor aduceau în discuție probleme legate de regim, scurt le-o reteza: «Altceva n-aveți de vorbit?». «Bine, tată, dar suntem numai noi între noi», îi

spusese într-o zi fiu-său ăl mare. «„Tăcerea e de aur, băiete”, să nu ziceți că nu v-am spus». Nici cu nevastă-sa nu vorbise despre Siberia. Halul în care arăta când se-ntorsese de-acolo vorbea de la sine. Învățător, întors în Bucovina, ajunsese profesor de rusă. Puşcăriile gemeau de oameni care-auziseră comentarii nefavorabile sau bancuri la adresa regimului şi, fiindcă nu se duseseră să le transmită unde trebuia, luaseră ani buni de puşcărie pentru «omisiune de denunț».

În 1956 ne-ajunsese la urechi, din ceea ce transmitea radioul nostru național, «contrarevoluția» din Ungaria. În urma ei, din grupa mea a dispărut unul dintre cei mai buni băieți, Calistu Alexandru. Am aflat într-un târziu motivul dispariției. O cunoştință venise la el şi-i propusese să compună împreună un manifest anticomunist pe care să-l multiplice la şapirograf un prieten al celui cu propunerea. «Să facem şi noi ceva ca ungurii». Calistu îi spusese: «Fii, măi, serios. Crezi că opreşti un rapid cu un băț? Vezi-ți de treabă». Bătut bine la anchetă, cel cu propunerea pomenise, la lista celor care-i cunoscuseră intenția şi pe Calistu Alexandru. Îmi dădusem eu secundariatul, când el abia era reprimit în Facultate, după patru ani de puşcărie.

În comunism, dacă erai sărac şi te-nfigeai, ca fratemeu şi ca nevastă-sa, ajungeai unde neam de neamul tău n-ar fi ajuns nici într-o mie de ani în alte timpuri. Dacă erai sărac şi-ți vedeai, de treaba ta – adică nu te-atingeai nici cu vorba de politica Partidului – puteai să-ți faci o meserie. Exemplul cel mai bun – eu. Şi totuşi, când am terminat Facultatea, ca să n-ajung pe un’ şi-a-nțărcat dracu’ copiii, a trebuit să mă fac membră de Partid. Mie nici prin gând nu mi-ar fi trecut, dacă nu mă lua domnul General din scurt, dăscălindu-mă în curtea spitalului, de frica urechilor din pereți – de-or fi fost, de n-or fi fost. «Fă-te urgent membră de Partid. Ți-am şi făcut recomandare la Secretar. De ce să nu rămâi tu în Bucureşti, care ştii carte şi mai eşti şi copil de țărani colectivişti, şi să

rămână cine-ştie-ce nulitate împinsă de tata Partidu'. Nu duc grija că ai lu' tata Partidu' n-au să ocupe crema. Dar să mai pătrundă şi câte unul bun». Secretarul de Partid m-a mustrat: «Cum, tovarăşa, până acum nici utemistă să nu fii? Păi dacă țărănimea şi clasa muncitoare n-or fi-n Partid, cine să fie?». Cred c-a atârnat greu în biografia mea postul pe care-l ocupa frate-meu. Iar eu m-am scuzat «de-ntârziere» cu un motiv real: «Gândiți-vă, tovarăşe, că am slujbă, şi-am făcut în vremea asta şi Şcoala de Surori şi Facultatea». «Bine, bine». Nu era să-i vorbesc eu lui de inapetența mea pentru politică. Dacă te-nfigeai tare şi cu forță, arătându-te pătruns de justețea comunismului, ajungeai departe şi cu origine mai puțin sfântă şi dreaptă. Dovadă – Rodica Neagu, secretară U.T.M. pe Facultate. Am mulțumit lui Dumnezeu că era cu doi ani înaintea mea, cu acei ani cât făcusem eu Şcoala de Surori.

La-nceputul anului cinci am simțit în timpul unei operații o stare de moleşeală, o fierbințeală şi m-au apucat apoi transpirații reci. Când am ieşit din sală, domnul General mi-a spus: «Argentina, nu-mi place deloc cum arăți în ultima vreme. Până una-alta, hai tu „să ne punem la raze"». Radiografia pulmonară mi-a făcut-o chiar şeful secției de Radiologie. «Veşti cam proaste: înfiltrat bilateral, cu noduli subclaviculari bilaterali. Neapărat o analiză de spută». Temperatura era tipică: treizeci şi şapte cu trei, cu patru.

I-am scris imediat lui Gelu, rugându-l să nu le pomenească nimic părinților noştri, pentru care oftica era boală mortală. Poştaşul din Brăteasa, nea Gică, avusese trei mândreți de fete, care muriseră toate pe la douăzeci de ani de boala asta. Îi dădeam de-nțeles lui Gelu să afle altă modalitate de-a le trimite părinților bani decât cea de până atunci. Le-am telefonat naşilor, tuşei Lina şi lui nenea Costel, tot sub pecetea tainei față de părinți, Laurei şi lui Gabriel, domnului Comăneanu, Paulei. Când mi-a telefonat Iosif, ca-n fiecare seară, i-am spus,

comunicându-i şi telefonul Spitalului T.B.C. studențesc. Sputa a ieşit negativă. I-am arătat buletinul de analiză doamnei Turcescu, pentru a o linişti în privința pericolului de contagiune. Am liniştit-o şi-n privința cheltuielilor: ajutorul de boală, pe care urma să-l primesc, le acoperea oricum. Domnului Comăneanu speram să-i achit cei trei mii de lei din «donațiile» lui Gelu.

După ce am pus toate lucrurile la punct, m-am internat la Spitalul T.B.C. studențesc, situat lângă biserica Sfânta Ecaterina, unde cânta corul seminariştilor şi-al studenților de la Teologie. De obicei, studenții ajunşi la acest spital spuneau că sunt internați «la Sfânta Ecaterina». Am fost repartizată într-o cameră cu o studentă de la Filosofie, care avea aceeaşi, formă de tuberculoză necontagioasă, ca şi mine. Eram amândouă în îngrijirea directă a doctoriței Tamara Scutaşu, sora colegei mele Natalia Scutaşu. Învățată s-alerg ca strechea între slujbă şi Facultate, pentru mine, Spitalul T.B.C. era boieria boieriei. Să n-ai de făcut curățenie, să n-ai de spălat rufe, să n-ai grija zilei de azi şi pe-a celei de mâine mi se părea un vis. În prima săptămână mă trezeam numai la masă şi când îmi luam medicația. Organismul meu, de care trăsesem ca de gumilastic, se punea singur în refacere. După acea săptămână de dormit buştean, mă simțeam ca nou născută. Medicația o suportam bine.

Corina Goruneanu, colega mea de cameră, era o fată frumoasă. Blondă, cu ochi de-un albastru viu şi transparent ca apa, într-un chip ca de icoană renascentistă, cu un trup armonios şi delicat, avea un suflet şi-un comportament pe măsura datelor exterioare. Nu mă mira că-n fiecare zi venea s-o vadă iubitul ei, un coleg pe-atât de brun pe cât era ea de blondă, şi cu-o figură pe-atât de-ntunecată pe cât era a ei de luminoasă. Îi aducea cursuri, notițe, bomboane, prăjituri, însă după fiecare întrevedere cu el, Corina plângea un ceas.

Potrivit învățăturii Maicăi, lăsam omul să-mi spună ce vrea el, eu neîntrebând niciodată nimic. «Argentina,

apreciez cât eşti de discretă. Nu m-ai întrebat niciodată despre relațiile mele cu Gabriel şi nici de ce plâng. Te-ntrebi, probabil, cum de-un om care pierde atâta vreme cu mine şi pentru mine, care deci mă iubeşte, nu? mă face să plâng... Gabriel mă consideră un obiect al lui şi apreciază la mine spiritul de supunere şi-atât. Nu ne vedem o dată fără să nu mă-ntrebe când ies de-aici. Şi e foarte contrariat că nu-i pot preciza data. Şi se enervează la acest răspuns al meu de parc-aş fi venit aici de drag, numai ca să-l sâcâi pe el. Cu toate vederile liberale pe care le afişează între prietenii lui, are de fapt un suflet de tiran. Să-i ferească Dumnezeu pe vreunii să-i fie subordonați într-o zi». «Corina, i-ai pus vreodată la cântar calitățile şi defectele, ca să vezi care atârnă mai mult?». «Este inteligent, are o minte speculativă, nu-i scapă nimic din ce-aude. Astea s-ar număra la calități. Dar nici nu ştii când te loveşte cu propriile spuse; aş zice că e un om care pândeşte tot timpul la cotitură. Are o părere extraordinară despre sine şi nu ezită să le-o impună şi altora». «Corina, fără să vreau s-o fac pe psihiatra, poate că această prea mare încredere în sine afişată exprimă o îndoială asupra propriei persoane. Are calități, am înțeles, dar şi defecte pe care nu i le poți suporta. Ai două posibilități: să-l iei aşa cum e, şi să nu mai suferi, sau să-l laşi. A treia posibilitate nu există». «Am să mă despart de el. Aşa moale cum par, nu sunt dispusă ca o viață-ntreagă să fiu sclavă». Şi s-au despărțit.

Ea avea să se mărite cu un băiat pe jumătate grec şi avea să plece în Grecia, în 1975. Gabriel publicase nişte cărți pe care le-am citit, admirându-i inteligența, dar dibuindu-i şi intoleranța. După 1989 avea să devină una dintre cele mai importante figuri elitiste, la fel de-ncrâncenat şi de intolerant ca şi pe vremea Spitalului Sfânta Ecaterina, doar că ajuns între timp miliardar.

Doctorița Tamara Scutaşu, o blondă cârnă, plinuță, comunicativă, îndrăgostită până peste urechi de şeful spitalului, un frumos brun cu ochii verzi, care juca

femeile pe degete – altminteri familist convins – îmi aducea cursurile – câte erau, şi notițele surorii ei, colega mea, fiindcă-mi pusesem de gând să nu pierd anul, ca şi Corina de altfel. Neavând nimic altceva de făcut, învățam amândouă pe rupte. Nu era săptămână să nu primesc vizite: naşii, Paula, Costi, Mona, Laura, Gabriel, Claude Comăneanu, domnul General, tuşa Mița. Dac-aş fi mâncat tot ce-mi aduceau ei m-aş fi făcut de-o sută de kile. Împărțeam cu ceilalți ofticoşi, cu personalul, iar ce era mai bun îi dădeam Corinei, a cărei mamă, femeie văduvă cu încă doi copii, n-avea posibilitatea să vină prea des de la Târgovişte.

Mi-am luat examenele cu opt, cu nouă şi cu zece. Se revenise la sistemul notelor de la unu la zece, renunțându-se la cel cu «insuficient», «suficient», «bine» şi «foarte bine». Şi-n şcoli se trecuse din nou la sistemul de la unu la zece, abandonându-se cel sovietic de la unu la cinci. Numai Moş Crăciun nu-şi mai revenise. Continua să fie Moş Gerilă, iar bradul de Crăciun – cu parfum de creştinătate – să se facă de Anul Nou, sărbătoare internațională. Anul petrecut la Sfânta Ecaterina a fost cel mai liniştit şi cel mai răsfățat din viața mea. O singură dar mare suferință: un an nu i-am putut vedea pe Maica şi pe Taica. Vorbeam cu ei la telefon din Dionisie Lupu, o dată pe săptămână. Două ceasuri pe zi puteam lipsi din spital. Pentru o jumătate de zi aveai nevoie de aprobarea directorului. Să lipseşti mai mult nu se putea. Avea dreptate şi directorul: «Nu vă puneți pe drumuri, prin trenuri, prin rate, ca să vă vedeți părinții sau alte neamuri şi pe urmă să-mi veniți aici cu-o pneumonie, cu-o gripă şi mai ştiu eu cu ce răpciugă. Sunteți aici ca să vă faceți bine. *Dixi*». Afară de mesele cu domnul Comăneanu, în viața mea n-am mâncat mai bine decât la Sfânta Ecaterina şi nu m-am simțit mai liniştită şi mai ocrotită decât acolo. Nu-l uit nici azi, la bătrânețe, pe Iosif Iuga; nu uit anul vieții mele – cum îl numesc pe cel petrecut la ofticoşi, la Sfânta Ecaterina; nu uit lecțiile de

Materialism-dialectic desluşite şi pe-nțeles pe care mi le-a ținut Corina. De-am ajuns eu să iau zece la Marxism!

Țineam să nu pierd anul, fiindcă ştiam că domnul General voia să mă vadă plasată şi apoi să iasă la pensie, ceea ce mulți aşteptau nerăbdători şi cu dor în piept. Domnul General, fără să mi-o fi spus, mă socotea opera lui, ceea ce şi-ar fi dorit să-i fie copilul pe care nu-l avusese. Şi totul pornise de la anul morții lui Shakespeare. Binecuvântat să fie în vecii vecilor marele englez. După examenul de Stat, am fost plasată la Urgență, în timp ce majoritatea colegilor mei erau trimişi la țară. Urgența mi-a fost o şcoală excepțională, ca şi Ortopedia, de la Militari. Ba şi mai mult, fiindcă la Urgență ai ocazia să vezi ce cu gândul nu gândeşti, ceea ce, oricâtă carte ai fi-nvățat în şase ani de Medicină, tot nu-ți poți imagina. Unele dialoguri dintre medici n-ai fi ştiut cărui gen literaro-uman să le-ncadrezi. «Am operat as' noapte o splendoare de cancer de colon. Dar nu-ți spun şi bila cum era: carieră de pietroaie. O splendoare, ce mai». «Vine, mă, un nărod as' noapte cu esofagul făcut praf. În loc să-şi pună sare-n mâncare, îşi turnase sodă de rufe. I-am tăcut o plastie de esofag lux a-ntâi. Să mă pupe profesorul şi-alta nimic». «Îi scot unuia un apendice cât un caltaboş, necrozat, că nu ştiu cum de n-a crăpat în el. Îl salvez de la peritonită. A doua zi-l întreb: „Ştii, neică, cine e Margareta Pâslaru?". „Cum să nu ştiu, domnu' doctor". „Dar pe mine ştii cum mă cheamă?". „Păi de un' să ştiu, domnu doctor? Ce, dumneavoastră cântați?"».

Asta era partea de deconectare după emoțiile pe care le-avea medicul în fața unor cazuri mai aproape de moarte decât de viață. Ceea ce vezi mai rar într-un spital obişnuit. Munca la Urgență m-a hotărât să devin radiolog, în ciuda protestelor domnului General, care vedea în mine un bun internist. «E păcat de simțul tău clinic. Pui din ochi diagnosticul. Ce-ți trebuie Radiologie?». «Domnule General, sunt istovită de muncă, istovită să mai am legătură directă cu suferința oamenilor. Vreau

ceva cât de cât mai odihnitor pentru suflet. Şi aşa, dotată cum mă socotiți dumneavoastră pentru această meserie, eu tot cred că nu e ceea ce mi-ar fi trebuit. Bine pot face în orice specialitate. Deci am să-mi câştig pâinea uitându-mă la schelete şi la organe interne. Vreau un pic de linişte».

♥

Domnul General s-a pensionat şi vara stătea la Călimăneşti. Vorbeam în fiecare săptămână la telefon. Costi Gheorghiu a plecat din Armată şi s-a dus la un spital civil, unde a trecut o vreme până să-şi facă un nume, fiindcă peste tot funcționa şi funcționează concurența. Monei i-a plecat şi al doilea băiat în Israel, tot prin căsătorie. Soțul ei, avocatul Iacobescu a divorțat, însurându-se apoi cu o tânără studentă cam de-o seamă cu băieții lui. Mona şi Costi s-au căsătorit, spre marea nemulțumire a domnului doctor şi mai ales a doamnei doctor Gheorghiu. Eu şi domnul Claude Comăneanu le-am fost martori la primărie. La aproape patruzeci şi cinci de ani, Mona s-a-ncumetat să-i facă lui Costi o fetiță, ceea ce a-mbunătățit cât de cât relațiile dintre noră şi socri. Tânăra a fost botezată la biserica Sfântul Elefterie în prezența părinților ei şi-a naşilor, adică a lui Claude Comăneanu şi-a mea. Numele i-a fost ales de părinții ei înainte de-a se naşte: Smaranda. Ca nume de băiat aleseseră Mircea. Claude i-a făcut cadou finei lui un pandantiv cu smaralde montate-n platină, cu lănțişor tot din platină. Eu i-am cumpărat ceea ce se cuvine să cumpere naşa. Claude m-a-ntrebat cât dădusem pe lucruşoare şi m-a rugat să primesc de la el banii, fiindcă «ori sunt naş ori nu mai sunt».

Frate-meu, cumnată-mea şi nepoată-mea veneau rar prin România. Gelu se mai repezea, din când în când, cel mult o săptămână în interes de serviciu; şi măcar câteva ore trecea pe la Maica şi pe la Taica. Uneori, cu mine abia

de reuşea să vorbească la telefon. Liliana, cumnată-mea, a stat în Bucureşti, într-un an, trei luni, ca să nască al doilea copil, un băiat pe care, abandonând mitologia, l-au botezat Cosmin. Şi nevestele de funcționari de la reprezentanțele comerciale şi cele de diplomați erau obligate să nască-n Țară. Gelu continua să le trimită bani părinților tot prin mine, uitând să mă mai invite să mă «tratez» şi eu din ei, ceea ce oricum nu făcusem niciodată.

Gabriel şi Laura au avut şi ei al doilea copil, un băiețel, pe care tot eu l-am botezat. Ca să-i facă o plăcere bunicului matern, tinerei odrasle i-au pus numele acestui bunic: Laurențiu. Ca şi la botezul Ilenei, Gabriel şi Laura au aranjat să mergem la Schitul Darvari, într-o duminică în care lipsea Frau Hilde. Promițându-i-se un al doilea copil de crescut, Frau Hilde n-a mai părăsit-o pe Ileana când aceasta împlinise un an, cum fusese convenția inițială. Avea să rămână lângă cei doi copii, Ileana şi Laurențiu, până ajunseseră de grădiniță, moment când plecase la o altă familie de doctori, părinți a doi copii gemeni.

Gabriel terminase Facultatea cu media zece şi – date fiindu-i originea şi membria de Partid, pe când alții erau încă utemişti – rămăsese şi el să facă cei trei ani în Bucureşti, la Urgență, la fel ca şi mine, doar că eu cu patru ani mai târziu.

Gabriel şi-a ales ca specialitate Ginecologia şi m-a mustrat şi el că, din tot evantaiul Medicinei, eu aterizasem la Radiologie unde, ca şi la Microbiologie, nu era mare-nghesuială. Începuse deja să se manifeste-n Medicină dorința absolvenților de-a avea de-a face direct cu pacientul şi nu de-a sta cu ochii-n microscop sau în Röntgen.

«Gabriel», a spus Laura, «pacienții nu ştiu şi poate n-au să ştie niciodată cât de importante sunt radiologia, microbiologia şi anestezia. Primii care te pun pe calea unui diagnostic sunt radiologii şi microbiologii. Iar bolnavul ajuns pe masa de operație nu ştie cât din viața

lui e-n mâna anestezistului. Anestezia e o specialitate mai nouă, căreia încă nu i se dă importanța cuvenită. Chirurgii sunt vedete, sunt partea de la suprafață a icebergului. În calitatea mea de neurochirurg, nu spun lucrurile astea ca să-i fac plăcere Argentinei, o spun cu toată convingerea. Ce cunoştințe de medicină generală trebuie să ai ca să fii bun radiolog sau microbiolog sau anestezist! Câte conexiuni trebuie să faci pentru un diagnostic! De tine, Argentina, la un moment dat toți vom avea nevoie». «Eu vă doresc să n-aveți».

Când m-am hotărât pentru Radiologie – ca să duc o viață mai liniştită – nici nu bănuiam că vorbele Laurei aveau să se-adeverească. Nu bănuiam că eu aveam să văd prima semnele prevestitoare ale sfârşitului celor mai dragi şi mai apropiați oameni din viața mea şi nici că aveam să intru în unele conflicte cu alți medici, conflicte pe care n-am avut niciodată de gând să le provoc. Vine într-o zi la mine pentru o radiografie pulmonară o doamnă de şaizeci de ani, trimisă de-un doctor de la boli interne. Dublă pneumonie, început de edem pulmonar, cord mărit, ficat mărit.

Comunicându-i ce se vedea pe radiografie, doamna mă-ntreabă, la ce secție socoteam că era bine să se interneze. Am sfătuit-o să meargă la Cardiologie. Peste zece minute după ce pacienta plecase de la mine din cabinet, mă trezesc cu doctorul care mi-o trimisese, că intră peste mine ca o furtună, trântind uşa. Fără bonjur, fără... mă ia la refec. «Doamnă doctor, nu credeți că vă depăşiți atribuțiile de radiolog, hotărând unde să se interneze un bolnav?». «Adică?». «Ce competență aveți dumneavoastră *de-a hotărî* ca pacienta pe care v-am trimis-o să se interneze la Cardiologie?». Am simțit că-mi bate inima-n gât, dar am încercat să-mi păstrez firea. «Domnule doctor, mai întâi eu nu hotărăsc unde să se interneze un bolnav. Pacienta dumneavoastră mi-a cerut o părere, un sfat. Şi eu i le-am dat cu toată sinceritatea, cum aş fi făcut cu mama sau cu fratele meu. Îmi permiteți să vă-ntreb unde

vreți s-o internați dumneavoastră?». «La Pneumologie». «Domnule doctor, la Cardiologie ştie toată lumea să-ngrijească o pneumonie, începutul de edem vine de la inimă. La Pneumologie, greu să te-ngrijească cineva de inimă. Dumneavoastră faceți cum credeți. Să ştiți însă că înainte de-a ajunge radiolog, am făcut şi eu Facultatea de Medicină».

Dumnealui, domnul doctor, a trimis-o pe bolnavă la Filaret. Peste două zile, doctorii de-acolo o transferau, cu Salvarea, la Cardiologie. Am aflat totul de la Gina, asistenta mea, care ştia şi toaca-n cer. La vârsta mea, Gina avea două fete, una – de unsprezece, alta – de nouă ani. Deşteaptă-foc, frumuşică şi cochetă, nevastă de ofițer, încercase la Medicină, nu reuşise, şi se hotărâse să devină asistentă medicală. Din şcolile sanitare post-liceale, când am terminat eu Medicina, ieşeai cu titlul de asistentă medicală. Pe vremea când făcusem eu Şcoala de Surori nu se cerea să fi absolvit liceul. Gina citea o radiografie la fel de bine ca medicul cel mai bun. Nu-şi dădea niciodată cu părerea, dar când vreo rudă, vreo cunoştință de-a ei îşi făcea o radiografie undeva şi Gina era nemulțumită de buletinul radiologului, îmi aducea poza, fără buletin, şi noi două o studiam, o comentam şi stabileam un diagnostic. Sora mamă-sii avea toate semnele de litiază biliară. Doar că la colecistografia care i se făcuse, în buletin scria «bilă în limite normale, cu pereții uşor îngroşați», iar internistul o luase de bună. Gina mi-a adus-o pe mătuşă-sa s-o consult. La palpat, bila nu era nici pe departe în limite normale şi, după toate simptomele, puteam să jur că era plină de pietre. A trebuit să-l rog pe-un coleg al lui Gabriel, chirurg de abdomen, s-o opereze, contra iscălitură din partea mea şi-a pacientei. «Bila în limite normale» era doldora de pietre şi de puroi, încât chirurgul s-a minunat cum de nu crăpase şi cum de pacienta scăpase fără septicemie. «Să vă rugați câte zile oți avea de sănătatea radioloagei ăleia care v-a adus la mine. Cum de-ați scăpat cu viață e o

minune».

Câte zile-a avut, de fiecare 1 martie, mătuşa Ginei mi-a adus un mărțişor şi-un buchet de flori. Tot de fiecare 1 martie, Iosif Iuga îşi făcea drum la Bucureşti şi-mi aducea o inimioară de aur. An de an, inimioare identice. Probabil că i le făcea un bijutier. Când au fost paisprezece la număr, mi-am comandat o inimioară ceva mai mare la un bijutier care mi le-a şi prins pe toate pe-un lanț; cea mare la mijloc şi de fiecare parte a ei – şapte dintre cele de la Iosif.

Zilele în care cei care-mi treceau pragul cabinetului aveau afecțiuni banale, remediabile, erau, fără dar şi poate, mai numeroase decât cele când descopeream tragedii. La cele din urmă trebuia să-mi pun mintea la contribuție ca să compun un buletin pe care să nu-l înțeleagă pacientul. Şi, recunosc, din laşitate, o puneam pe Gina să-i înmâneze radiografia şi buletinul, cu îndemnul de-a le prezenta neapărat medicului care-l trimisese la noi. Îmi căutam liniştea la Radiologie, săraca de mine! Îmi dădeam seama că nu greşisem profesional, fiindcă aveam ochi bun, chiar mă pricepeam. Dar în privința amărăciunii omeneşti, începeam să regret Ortopedia şi meseria de asistentă la sală. N-aveam pe-atunci de semnalat decese. Cel mai greu mi-a fost când un medic pensionar a venit la mine, din proprie inițiativă, pentru o radiografie pulmonară. M-apucasem să-i scriu buletinul, cu o inimă de plumb, când el mi-a pus mâna peste pix. «Doamnă doctor, mie spuneți-mi sincer: e cancer, aşa cum cred eu?». Am înțepenit, am închis ochii, i-am deschis şi m-am uitat în ochii lui, fără să rostesc niciun sunet. El a găsit puterea să-mi zâmbească. «E operabil?». Am şoptit «nu» şi-am oftat adânc. «Mergeți oricum la Ftiziologie». «Am să merg. Mi s-a spus că sunteți un bun radiolog. Vă mulțumesc pentru sinceritate». L-am condus până-n holul central, fără nicio vorbă. Voiam să-i dau un semn de solidaritate umană. I-am întins mâna la plecare şi i-am spus «iertați-mă!». El

mi-a sărutat mâna şi m-a bătut pe umăr. «Ştiu cât de greu e să fii sincer cu un pacient şi cu familia lui. Ştiu cât e de greu mi-era mie să-i spun unei mame că avea să-şi piardă copilul. *Am fost pediatru*». Ultima propoziție, în care vorbea despre sine de pe-acum la trecut, am simțit-o ca pe-o grindină care m-ar fi lovit în cap. M-am întors plângând în cabinet, pentru ceea ce trebuisem să-i spun unui om şi mai ales impresionată de tăria lui de-a-şi privi cu-atâta demnitate sfârşitul. Doamne, ce meserie de piază rea-mi alesesem! Gina s-a uitat la mine, pierită şi ea. «Să vă dau un carbaxin». «Dă-mi, Gina, dă-mi».

N-aş fi crezut că într-o specialitate *«de tout repos»*, cum ar zice francezii despre o situație unde toate merg ca mărgelele pe ață, ei bine, n-aş fi crezut că-n Radiologia mea aveam să ridic, fără nicio intenție, capacul unei oale pline cu materie ultra puturoasă.

Îmi trimite Natalia Scutaşu un pacient, rudă a ei, să-i fac o radiografie abdominală «aşa cum ştii tu, fiindcă mie ceva nu-mi place». Natalia, de la bun început, a fost o eminentă internistă, cum eminentă fusese şi-n Facultate. Vine vărul Nataliei, domnul Ghenadie Roman – am să-i țin minte numele toată viața – profesor de geografie într-un oraş din Moldova. «Domnule profesor, aveți fierea plină de pietre. Vă rog să vă operați imediat». «Doamnă doctor, exclus, mi-am scos fierea acum doi ani, vă arăt şi tăietura». Mi-a arătat-o – de-altfel o remarcasem din primul moment. M-a surprins netezimea cicatricei şi lipsa adânciturilor pe care le lasă tuburile de dren, obligatorii la colecistectomia clasică. «Domnule profesor, dacă n-aş avea radiografia în față, aş crede că m-au înşelat ochii. Dar aparatul nu inventă. Vă mai fac o poză pe care s-o păstrăm noi, şi pentru asta, pe care v-o dau dumneavoastră, vă rog să semnați de primirea ei şi de faptul că ați luat cunoştință de conținutul buletinului radiologic».

Domnul Ghenadie Roman a plecat tare-ndoit asupra capacităților mele de radiolog. Norocul lui a fost vară-sa,

Natalia Scutaşu, care m-a luat în serios pe mine şi radiografia făcută de mine şi l-a dus direct la chirurg. Röntgenul spusese adevărul ca de obicei. Fierea extirpată fusese pusă-n formol de Natalia. Cu toată documentația: radiografie, foaie de observație, bilet de externare din spital, profesorul Ghenadie Roman s-a prezentat la Ministerul Sănătății precum şi cu biletul de externare de la primul doctor, cel din Moldova, cel care se făcuse că-i scosese fierea. La discretele investigații făcute de Minister s-a descoperit că-n zona unde locuia Ghenadie Roman fusese o adevărată «epidemie» de colecist «pietros», iar bolnavii – operați pe bandă. Medicul care-i operase şi i-ar fi operat până la pensie, era şef de spital, membru marcant de Partid. Oricât de acoperită ar fi vrut Ministerul să țină oala şi să-l protejeze pe tovarăşul director de spital, «secretul» a transpirat şi-a intrat groaza în toți cei cărora li se făcuse, chipurile, colecistectomie. A fost aspru pedepsit acel director: din şef de spital a fost «retrogradat» la şef de secție, într-un oraş mult mai important decât cel din care-şi luase tălpăşița. Un microbiolog tânăr, din spitalul unde funcționa «marele chirurg», refuzase să-i semneze acestuia un buletin de analize, inventate în scopul unei pensionări medicale. Microbiologul fusese categoric: «Eu nu semnez un buletin de analize pe care nu le-am tăcut eu». «Hai, nu face pe nebunul», îl luase şeful pe ton de glumă. «Nu fac pe nebunul; mă port corect şi-atâta tot». Microbiologului brusc i s-a tăcut un referat de incompetență. Norocul i-a fost că «incompetența» lui a coincis cu descoperirea afacerilor cu fierea.

Mă trezesc într-o zi cu un telefon de la Rodica Neagu, vedeta politică postbelică a liceului „Elena Cuza” şi una dintre vedetele politice în cadrul Facultății de Medicină din Bucureşti. Cum terminase studiile universitare, Neagu Rodica fusese numită la Ministerul Sănătății şi asistentă la catedra de Fiziologie. Cum spun, mă trezesc că-mi dă un telefon. «Alo! Cu tovarăşa doctor Argentina

Boboc». «La telefon». «Bună, Argentina. Aici Rodica Neagu». Pauză. «Să-ți spun de ce ți-am telefonat: legat de cazul Ghenadie Roman, ştii chestia aceea cu o colecistectomie». Pauză. «Argentina, mă auzi?». «Da. Ascult». «Am înțeles că se mai află un clişeu la tine. Am vrea să-l vedem şi noi la Minister». «La mine nu se află niciun clişeu. Clişeul i l-am dat tovarăşului Roman. Cereți clişee la spitalul unde i s-a făcut reala colecistectomie». «Dar *noi* am înțeles că mai e un clişeu latine». «*Ați* înțeles greşit». «Altfel ce mai faci?». «Mulțumesc, bine. Pe-aici printre scopii şi radiografii». «Îmi pare bine că te-am auzit, Argentina». «Şi mie».

Întru apărarea acelui minunat tovarăş doctor, copil iubit al Partidului, voiau să şteargă orice urmă compromițătoare. Măcar atât, dacă nu-i puteau extermina pe toți cărora acel copil iubit se făcuse, contra cost, că le extirpă fierea. Dacă mai era nevoie de adăugat ceva la scârba pe care mi-o provocase dezvăluirea acestei monstruozități, telefonul Rodicăi Neagu-i turnase şi ultima picătură. Dacă toți acei oameni păcăliți de colegul nostru, atât de inventiv în stoarcerea banilor, s-ar fi coalizat şi l-ar fi dat pe mâna Justiției, Partidul ar fi lăsat-o mai moale cu protecția unui infractor. Partidul, ca orice instituție şi ca orice personaj care încalcă legea, se bizuia pe frica omului de rând de-a reclama pe unul mai puternic decât el şi pe indolența românului, pe-acel «lasă-mă să-te-las» care ne caracterizează şi care se rezumă prin «lasă-l în plata Domnului» sau prin «lasă-l dracu' şi vezi-ți de treabă, că tot cu nimic nu te-alegi». Aveam să observ de-a lungul unei vieți, cât de târşelnic e românul când e vorba să facă o reclamație şi prin telefon, şi chiar când e vorba să ceară o simplă informație. Poate că reticența asta față de telefon este un reziduu al originii noastre rurale. Când țăranul vorbeşte la telefon chiar şi-n secolul XXI, chiar şi la telefonul mobil, țipă: dovadă a neîncrederii în telecomunicații!

♥

Mă gândeam mereu la viața mea. Din punct de vedere social era o reuşită. Plecată de la pământ pe jos, din mamă analfabetă şi din tată cu patru clase primare, săraci lipiți, ajunsesem doctoriță la un spital important din Bucureşti. Fiindcă mâncasem cartea, conştientă că altă avere şi alt sprijin n-aveam în viață. Şi totuşi, dacă domnul General nu m-ar fi-mpins să intru-n Partid şi dacă-n biografie nu mi-ar fi apărut frate-meu, cu funcția lui, puteam să fiu eu Pasteur că tot pe la Cuca Măcăii aş fi fost repartizată. Prin urmare, şi eu, la nivelul meu, eram o beneficiară a regimului.

Cât despre frate-meu şi despre cumnată-mea, ei erau chiar *privilegiați* ai regimului. Bine cel puțin că-nvățaseră carte, că tociseră franceza şi engleza temeinic, şi că nu se numărau printre atâtea nulități care ne reprezentau Țara, numai fiindcă erau fidele Partidului, nici nulitățile, nici Partidul, nepunându-şi problema că ne făceau de râs. Gelu şi Liliana – cărora nu le lipsea ipocrizia – aveau inteligența şi tactul de-a nu se arăta mai deştepți, mai învățați şi mai competenți decât alții, fie ei şefi, colegi ori subalterni. Îşi dădeau măsura doar în relațiile cu străinii, ştiind să se facă prețuiți şi agreabili, fără însă a trage pe sfoară Statul român.

Cadourile pe care le primeau, când încheiau vreun contract, le depuneau la Minister. Puneau de-o parte din ceea ce câştigau ei şi din primele oficiale, dar strângând din dinți depuneau orice primeau: fie şi-un ceas „Universel Genève” de aur cu brățară, cântărind şaizeci de grame de aur de optsprezece carate; fie unul de platină cu briliante; truse şi geamantane de crocodil; făcându-se că nu le văzuseră niciodată când dădeau cu ochii de ele pe la vreun şef mai mare. Gelu şi Liliana erau nişte maeştri ai regulei jocului. Nu se scumpeau la tărâțe şi nu se ieftineau la făină. Trebuiau să fie curați ca lacrima în fața autorităților şi să nu uite să le umple de cadouri

specifice locurilor unde erau trimişi. Nu era de mirare că stăteau foarte puțin în Țară, având grijă să umble aici îmbrăcați «autohton», şi să nu-şi dea aere, spre a nu stârni animozități şi invidii. La nivelurile de decizie, nu se aflau numai improvizați partinici. Mai erau şi oameni de meserie şi cu minte, care, mai şi tratându-se din comisioanele soților Gelu şi Liliana Boboc, aveau tot interesul să-i trimită-n acele țări care prezentau cel mai mare interes pentru România. Gelu continua să-i ajute pe Taica şi pe Maica şi să-mi facă şi mie parte din ce trimitea la socrii lui: lucruri de-mbrăcăminte cumpărate de Liliana pe la solduri, modele potolite şi fără sclipiciuri – cumnată-mea cunoscându-mi gusturile – cafea, săpunuri, ciocolată. Nepoții mei, Diana şi Cosmin, îşi petreceau vacanța părinților în Țară, la mare şi la munte, cu bunicii paterni, care-i duceau două-trei zile şi la Brăteasa. Gelu şi Liliana vedeau lumea, conştienți că singurul lucru ce nu se poate cumpăra la niciun preț e timpul.

Pentru timp nu există nici bursă obişnuită nici bursă neagră. Principiul de viață al fratelui şi-al cumnatei mele era unul bătrânesc, dovedit, sigur: «ce e-n mână nu-i minciună». Copiii n-aveau vârsta la care să memoreze ceea ce-ar fi văzut odată cu părinții lor. Gelu se conforma acelei fraze din slujba de cununie ortodoxă: «Şi-şi va lăsa bărbatul pe mama sa şi pe tatăl său şi se va duce după femeia sa». Liliana era, fără-ndoială, femeia care-i trebuia lui Gelu: ambițioasă, abilă, ştiind să-mpace şi capra şi varza. Adică mai întâi ea, bărbatul, copiii şi părinții ei, iar ceilalți – băgați în seamă atât cât să nu se simtă abandonați; dar nici vioara-ntâi în viața familiei ei. Eu continuam să fiu «căsuța poştală» pentru banii trimişi părinților. Cine nu trebuia să ştie de-aceşti bani: Liliana, părinții ei? N-am întrebat, dar nici n-am aflat niciodată. «Căsuța poştală»!

Târziu aveam să aflu că Ana Pauker ar fi fost «căsuța poştală» a Moscovei pentru banii trimişi de «centru» agenților din Estul Europei. Aşa o fi fost sau n-o fi fost?

De când s-a căsătorit Gelu şi până-n ziua de azi, relațiile dintre noi nu s-au răcit, în sensul că nu s-au întrerupt, dar au căpătat un caracter oficial. Eu în casa lui n-am călcat niciodată fără invitație. Acel «eu la tine, tu la mine» ca la Brăteasa, unde te trezeai cu omul la uşă: «Mai trecui şi eu pe-acilea să mai stăm de taină» nu se obişnuia în casa lui Gelu şi-a Lilianei. De când am ieşit pe pâine şi până m-am pensionat, am fost privită cu suspiciune de colegi. Deşi la şedințele de Partid nici nu deschideam gura, deşi nu umblam cu pâra, cu intriga, ori cu trasul de sfori, toți mă socoteau soră de «securist», asimilând Securității pe orice funcționar român lucrând în străinătate.

În vederea unei cărți de patologie, unul dintre profesorii din spital, Dima, mi-a cerut să scriu un capitol cu privire la patologia pulmonară privită radiologic. «O colaborare la o carte pe care o scriu eu». Ofticoasă fusesem; radiolog eram. Mi-am îndeplinit conştiincios sarcina, şi m-am bucurat să văd că profesorul nu schimbase nimic la «compunerea» mea. Mare le-a fost surpriza colegilor care se aflaseră-n aceeaşi situație cu mine, când şi-au văzut ca şi mine, numele trecute pe lista de colaboratori. «Dacă nu erai tu, nu ne trecea pe niciunul, cum a mai făcut până acum», mi-a spus un radiolog care fusese cu un an înaintea mea în Facultate. Am făcut o mutră mirată şi l-am întrebat «de ce?». Colegul s-a uitat mai întâi în jur, apoi mi-a şoptit: «Ne-a trecut pe toți pentru că fratele tău lucrează unde lucrează; pe lângă tine-am încăput şi noi, dar să nu mă spui nimănui».

Abia după ce mi-am revenit din uluială, am început să-mi pun întrebări şi să-mi intre cuiul bănuielii-n cap. Fără asentimentul Securității era limpede că nu puteai ieşi din România nici ca turist în țările socialiste, darămite ca funcționar al Statului român. «Asentimentul» să fi fost doar o simplă puricare de dosar, acesta prezentând garanțiile «moral-politice» ale celui puricat sau şi un angajament implicând anumite servicii către «instituție»?

Dacă puneam cap la cap orele cât îmi văzusem cumnata şi fratele, din momentul când începuseră să lucreze-n străinătate, îmi dădeam seama că-i auzisem povestind doar despre locurile pe care le văzuseră, despre viața de pe alte meleaguri, dar nimic personal, nimic din ceea ce-ar lega sufletul povestitorului de cel al ascultătorului. Şi când se vedea cu părinții noştri, Gelu se-ntrerupea din povestire şi-i mai întreba: «şi pe-aici cum mai e, cum o duceți?». Taica-şi aprindea o țigară cu amnarul şi cu iasca, pentru a prelungi tăcerea, Maica dădea din cap şi spunea cu glasul ei resemnat de totdeauna: «Pe-acilea cum ştii, Gelule, maică. Mulțumim lu' Dumnezeu că suntem pe picioare şi cu ajutorul de la tine, o ducem, maică». «Dacă n-ar fi atâta hoție, Gelule, taică, nu s-ar răsuci aşa sufletu-n mine. Da' prea-şi bat joc de lume ăştia mai mari din Gospodărie». «Taică, matale şi Maica s-aveți ce vă trebuie şi lăsați-i dracu' pe ăştia cu matrapazlâcurile lor. Parcă alde Ciobănescu şi-alde Şoavă nu-nşelau lumea înainte?». «Înşelau, taică, da' măcar brazda ta era brazda ta. Acu' e prea de tot. Uite-aşa sănnoadă sufletu-n mine când îi văd cum ne trag pe sfoară», şi Taica-şi ducea mâna spre capul pieptului.

Eu n-am încercat niciodată să aflu despre un om mai mult decât îmi spune el. Cum să fi aflat şi de la cine despre frate-meu şi despre cumnată-mea? Iar ei vorbeau cu noi, cu mine şi cu părinții mei, la fel de circumspect cum vorbeau şi cu străinii.

♥

Pe la treizeci şi ceva de ani tare-aş fi vrut să mă mărit, nu atât pentru a avea bărbat la casă cât pentru a avea un copil. Dorul de maternitate mi-l trezeau finele şi finul meu. Pentru Ileana şi pentru Laurențiu, copiii lui Gabriel şi-ai Laurei, eu eram «Antina», iar pentru fina mea, Smaranda, fetița lui Costi şi-a Monei Gheorghiu, «Asa». Mă duceam să-i văd des, măcar cinci minute, să-mi lipesc

obrazul de trupşoarele lor, să simt că din căldura lor trece în mine un strop măcar, atât cât îi țineam în brațe. La Costi şi la Mona mergeam de obicei cu tovarăşul meu de năşie, cu Claude Comăneanu. Cu el vorbeam orice, cum nu vorbisem şi cum n-aveam să vorbesc niciodată cu nimeni.

El a deschis vorba despre ceea ce mă durea, odată când am plecat pe jos de la familia Gheorghiu. «Argentina, am impresia că treci printr-o criză», şi m-a luat părinteşte pe după umeri. Am oftat ca să trag aer în piept şi ca să capăt curaj să-mi descarc sufletul în fața altui om. Mie descărcatul ăsta de suflet mi se pare echivalent cu dezbrăcatul fizic în fața cuiva. Dac-aş fi fost frumoasă aş fi fost atât de reticentă în a mă dezbrăca în fața unui doctor, de pildă, cum eram neştiindu-mă frumoasă? Am tras aer în piept şi mi-am început spovedania: «Aş vrea să am un copil». «Şi n-ai cu cine să-l faci?». «N-am». «Argentina, situația unei femei nu se compară cu a unui bărbat. Unul contribuie la crearea vieții, iar altul poartă viața în trupul său şi o scoate la lumină. Îți debitez truisme. Poate n-ai să mă crezi, dar la vârsta pe care o ai tu acum am trecut şi eu prin criza paternității. Mi se părea că viața nu e viață fără copii. Eu nu pot spune că n-aş fi avut cu cine să fac un copil. Dar n-am vrut să-l fac cu oricine. Abia pe urmă mi-am pus problema în ce lume aş fi adus acel copil». «În orice timpuri, oamenii fac copii. Dumneavoastră credeți că timpurile astea n-au să se mai schimbe?».

Era prima oară de când ne cunoşteam că-i puneam o-ntrebare politică. «Toate timpurile se schimbă. Depinde când şi depinde dacă-n mai bine. Dacă eu n-aş avea atârnate de picioare pietroaiele pe care le am, cu toată diferența de vârstă dintre noi, aş face un copil cu tine». «Nu pot să cred!», am spus eu uimită. «Ba să crezi. Pentru mine, o femeie inteligentă merită mai mult să aibă copii decât una frumoasă şi proastă sau mediocră». «Adevărul e că nu ştii niciodată ce iese din doi oameni, fie ei cei mai

deştepți şi cei mai frumoşi». «Argentina, copiii au acelaşi regim ca jocurile de noroc. Când te-aşezi la masa de joc nu poți conta că ai să câştigi neapărat. Dacă oamenii ar număra câte foi sunt în plăcintă, dacă, adică, s-ar gândi la câte riscuri implică un copil, printr-o ereditate pe care n-avem de unde s-o cunoaştem, lumea n-ar mai face niciodată copii. Copiii sunt jocul de noroc la care te angajezi cu speranța câştigului». «Poate fi negat popa Mendel pân' la Ziua de Apoi, de teoriile derivate din Marxism, ereditatea rămâne ereditate. Domnule Comăneanu, copiii sunt cea mai puternică dovadă a fricii de moarte din om. Sunt speranța că perpetuându-te-n ei nu mori definitiv. Orice urmă vrem să lăsăm pe pământ este expresia fricii de moarte, frică existentă în fiecare fibră din noi». «Argentina, ți-e frică de moarte?». «Nu. Mi-e frică de boală şi de chinuri, ca unuia care vede numai aşa ceva». «Şi mie la fel. Aş vrea să-mi trăiască părinții şi să trăiesc şi eu ca măcar o dată să ne mai vedem în lumea asta care, bună-rea, e o certitudine… Crezi în Dumnezeu, Argentina?». Am oftat şi-am încercat să-mi formulez mai ales pentru mine însămi credința-n Dumnezeu. «Cred, fiindcă-mi place să-mi închipui că undeva există o dreptate, o judecată fără părtinire. Fiindcă mi-aş dori ca, în afara morții – singura egalitate pe pământ – să mai existe o dreptate undeva». Am tăcut amândoi. «Dacă mă gândesc bine, credința mea în Dumnezeu este nădejdea sufletului meu în dreptate». «Argentina, cred că-n Ecleziast spune – îți citez sensul – că pe lumea asta sunt oameni care fac numai rău şi o duc foarte bine şi sunt oameni care fac numai bine şi au parte numai de rău. „Cine poate spune de ce?". Oare să nu fie aici nici o-ndoială cu privire la dreptatea de care eşti tu însetată?». «Aici e un singur răspuns: „Necunoscute şi nebănuite sunt căile Domnului"». «E singurul răspuns, pe cât de sibilin pe-atât de logic. Dacă Dumnezeu există, rațiunile Lui nu ne sunt accesibile. Ceasul Lui are altă bătaie decât al nostru». «De la Maica am învățat un lucru: „Maică,

poartă-te şi când eşti singură de parc-ai fi-ntre oameni şi tot timpu' de parcă ar sta Dumnezeu numai cu ochii pe tine"». «Un cod etic perfect, care le bate pe toate cele cuprinse-n tomuri groase cât cărămizile». «Maica nu ştie nici măcar să se iscălească. Şi e numai cu optsprezece ani mai bătrână decât mine». «Şi cu doi ani mai tânără decât mine». De la o vreme tăceam. Eram adâncită-n gânduri.

În acele vremi era un act temerar să faci un copil nefiind măritată. Părinților n-aveam ce rău să le fac: din Gospodărie afară nu-i dădeau nici dacă făceam eu zece copii din flori. Dar lui Gelu? Pe mine mă lăsam la urmă. Pile şi proptele n-aveam. Frumoasă – ca să mă culc cu unu' şi cu altu' pentru închis ochii asupra încălcării «moralei proletare» – nu eram. Afară de propunerea «partinică» de căsătorie făcută de «tovarăşul Vasile», pentru el sau pentru altul, nimeni nu mă ceruse de nevastă. Şi de la Iosif Iuga încoace nici măcar de amantă. Mă gândeam de multe ori dacă, liber fiind şi fără copii, Iosif Iuga m-ar fi luat de nevastă. Eu nu-l întrebasem, el nu-mi spusese. În timp, telefoanele lui zilnice, ca şi inimioarele de 1 martie, aveau să-mi dovedească fidelitatea lui uman. Îmi plăcea să nu mă-ndoiesc de el. Mi-era destul că imaginea marii mele iubiri pentru Gabriel se-ntunecase, mai ales de când lucram amândoi la acelaşi spital şi băgasem de seamă că fidelitatea conjugală nu era unul dintre principiile lui de viață. Ce e drept, n-avea legături de durată, ci «iubiri» de călăreț care-şi adapă calul la un popas, prilej de-a mai ridica ăst timp şi-un rând de fuste, care abia aşteptau să fie înfoiate. Trăgeau muierile la el ca muştele la miere.

Mergeam alături de Claude Comăneanu, dar eram atât de adâncită-n gânduri încât am tresărit când i-am auzit glasul. «Argentina, dacă te-aş lua de nevastă ți-aş strica dosarul. Ai mei fac tot ce pot în Spania ca să mă scoată de-aici, iar eu fac aici tot ce pot, în acelaşi scop. Ai vrea să pleci din Țară?». «Nu. Am muncit atât de mult ca să-mi

fac un rost aici şi-apoi nu m-aş îndura de părinți». «Ai dreptate… Dacă ai face un copil, necăsătorită, tot ți-ai strica dosarul. Dacă, fără să fim căsătoriți, eu aş recunoaşte copilul, tot rău ar fi. Cu mine ți-ai lega un pietroi de gât. Plus douăzeci de ani diferență».

M-am uitat la el cu o privire de geambaş. Era înalt, suplu, numai muşchi, cu părul perie, fără un fir alb, cu trăsături drepte, fără nimic feminin, făcut parcă pentru mări şi pentru oceane sau pentru construcții vaste. Şi prima dată, când îl văzusem în talcioc, purtând o căciulă neagră tricotată, trasă până la sprâncene, mi se păruse un bărbat frumos. Nu ştiu dacă era frumos, dar niciunul dintre bărbații pe care-mi fusese dat să-i văd nu inspira mai multă idee de bărbăție decât Claude Comăneanu. S-a oprit, mi-a-ntors fața spre el şi m-a privit țintă-n ochi. Am simțit în privirea lui cum se topeşte o undă de suflet, iar în toată făptura mea – cum se dezmorțeşte ceva care stătuse-n adormire. Fără vorbe am ajuns la el acasă. A pus la *pick-up* un disc cu tangouri argentiniene. M-a invitat la dans.

♥

Aşa a pătruns în viața mea de femeie al doilea bărbat. Nu ştiu cum o fi pentru alte femei, dar pentru mine fiecare bărbat parcă ar fi fost primul. Cu fiecare am fost la fel de timidă şi de uimită şi față de fiecare am avut un sentiment de ruşine. Din mintea mea de țărancă nu pierea gândul că femeia trebuie să fie a unuia singur, luat cu cununie, la biserică. Bărbații m-au dezbrăcat, dar eu nu mi-aş fi scos hainele pentru nimic în lume în fața niciunuia.

Claude Comăneanu m-a rugat să stau la el. Pot spune că doi ani din viață am trăit marital cu un bărbat. Nu ştiu dacă aş mai fi aflat pe lume un om mai îngăduitor şi care să se ocupe mai mult de cariera mea. Datorită lui am ajuns asistentă universitară. Datorită lui şi interesului pe

care mi-l arăta profesorul în a cărui carte apărusem la lista de colaboratori. Avea nevoie de-un om de nădejde care să-i muncească şi pe-a cărui discreție să conteze. Claude Comăneanu găsea că defectul meu esențial era complexul de om sărac. Incapacitatea mea de-a mă gândi să-mi fac o bucurie care să coste bani. Cât am locuit împreună, până la plecarea lui, nu m-a lăsat să-mi plătesc întreținerea şi chiria în Dionisie Lupu şi nici să mă duc o dată pe săptămână să fac curat acolo. Îmi plătea el totul, iar Mița, care-i făcea lui menajul, o fericea şi pe doamna Turcescu, făcându-i curățenie şi-n camera proprie, ceea ce pe când eram eu Mariță nu se-ntâmpla.

Peste doi ani, Claude Comăneanu a reuşit să plece oficial din Țară. Mie mi-a lăsat un lanț de aur, un ceas pandantiv şi cu glisieră şi un inel cu un smarald dreptunghiular, bijuterii ale mamă-sii. «Şi fiindcă n-am uitat cât de drag îți este Andreescu, vasul cu flori, al tău să fie». Avea voie la şaptezeci de kilograme de bagaj. Nu şi-a luat decât haine, lenjerie, perne, plapumă. Tot ce altceva şi-ar fi dorit reprezenta obiect de patrimoniu. Camera lui rămânea plină de mobile stil, pereții acoperiți de tablouri şi de ediții rare.

Nu ştiu care fusese prețul lui în Spania, dar l-am înțeles pe cel din România, ceea ce avea să mi se confirme când, după 1989, aveam să văd un gheridon din acea cameră şi două tablouri de Petraşcu, într-o casă de capitalişti «revoluționari».

Douăzeci şi unu de ani îi trebuiseră lui Claude Comăneanu ca să afle cui să «doneze» acel adevărat patrimoniu național, în schimbul Spaniei. Or fi fost şi alte dedesubturi la mijloc, n-aveam să aflu decât în 2004, presupunând că fostul «tovarăş Vasile» avea să-mi spună adevărul. Fusese în vreun serviciu comandat – şi de unde – nici atât. Claude Comăneanu a-nsemnat fronda mea de țărancă săracă față de Partidul a cărui membră eram. Pactizarea mea cu duşmanul de clasă! Am hotărât cu el să-mi telefoneze din Spania. Pentru cine trebuia să ştie de

legătura noastră n-avea să fie nicio surpriză. Iar secrete de Stat n-aveam să ne comunicăm. Dacă el o fi fost agentul vreunui serviciu, era un exemplar perfect. Nici în somn nu vorbea, iar confidențe nu făcea nimănui. M-a rugat să nu-l conduc la aeroport, unde nu l-a condus nimeni.

«Argentina, ai fost un episod frumos din viața mea şi instructiv. Prin tine mi s-a mai deschis o fereastră asupra lumii. Am ieşit din poncifele mele de clasă. Îmi pare rău că n-am reuşit s-avem un copil împreună». «Domnule Comăneanu, ați fost dascălul meu de frumusețe şi de-nvățătură despre bucuriile vieții. Nu pretind că ați izbutit, dumneavoastră şi familia doctorilor Zamfirescu, să faceți din mine o „doamnă", cum se-nțelege-n lumea dumneavoastră, dar m-ați făcut să evaluez cum trebuie ce-am moştenit din lumea mea țărănească».

«Argentina, să ştii că eşti cea mai mare doamnă din viața mea de până acum».

♥

După plecarea lui Claude Comăneanu, viața mi s-a părut parcă şi mai pustie decât după despărțirea de Iosif Iuga. Mă-nvățasem să m-aştepte un om cu masa pusă, cu obiecte frumoase pe ea şi cu delicatese, ca şi când mereu am fi avut ceva de sărbătorit. Mă-nvățasem să văd în ochii cuiva lumina unei bucurii când deschideam uşa casei.

Lumina asta avea să-mi lipsească cel mai mult. Din primul moment al legăturii noastre, i-am spus lui Claude Comăneanu că în fiecare seară primeam un telefon de la un prieten. I-am cerut voie să-i dau telefon acelui prieten ca să nu fie-ngrijorat că nu mă găseşte-n Dionisie Lupu. «Dă-i numărul de-aici şi te poate suna ca şi pân-acum».

Şi Iosif Iuga, deşi a-nțeles despre ce era vorba, a continuat să-mi telefoneze. Am făcut parte din nevoia lui de fidelitate omenească; a continuat să-mi telefoneze,

ştiind cât de primejdioase sunt hiaturile între suflete, cum uitarea şi jena de-a mai relua o relație se-aştern ca un colb pietrificat.

În cei doi ani trăiți alături de Claude, în concediul meu mergeam amândoi o săptămână la mare, apoi eu luam drumul Brătesei, ca să fiu lângă ai mei, ca să se bucure măcar de prezența mea dacă pe frate-meu îl vedeau doar din an în Paşti. Maica nu mă-ntreba de ce nu mă mărit. Dar pe Taica într-o zi nu l-a mai răbdat inima şi, între două fumuri de „Plugară" adânc trase-n piept, a-nceput cu glas moale: «Taică, doctoriță te făcuşi, ajunsăşi bine, ce mai. Da' aba, taică, să te măriți nu te gândeşti?». «Taică, nu e destul să mă gândesc eu. Trebuie să se mai gândească şi vreun creştin al lui Dumnezeu să mă ceară de nevastă. Eu nu pot să cer pe nimeni de bărbat şi drept să-ți spun nici nu cunosc pe vreunul pe care l-aş cere». «Da' ne mai putem interesa şi noi pe-acilea, că mai vin ingineri agronomi care n-or fi toți însurați, freun doctor pe la dispensar. Mai dăm şi noi zvon în lume, că vremea trece, taică». «Vremea mi-a şi trecut, Taică; toate fetele din sat de seama mea au copii de-i ia mâine-poimâine la armată». «Da' ele n-au învățat cartea de-a-i învățat-o tu». «Taică, eu cu pețitori nu mă mărit. Dacă mi-o fi scris să mă mărit, m-oi mărita. Dacă nu... N-a murit nimeni că nu s-a măritat».

După doi ani de viață zi cu zi cu Claude Comăneanu, când nu luasem nicio precauție anticoncepțională şi-n care nici gând de vreo sarcină, m-am luat de gânduri şi m-am dus la un specialist în histerosalpingografii. Am avut şi eu o dată-n viață idee de cam ce putea să-nsemne un chiuretaj. Introducerea substanței de contrast dă nişte dureri de neînchipuit. Medicul s-a uitat la mine, care eram albă ca varul, a dat din cap a pagubă şi mi-a spus, bătând cu stiloul în clişeu: «Doamnă, copii nu puteți avea. Uterul vă e cât al unei fetițe de zece ani, iar trompele sunt răsucite, cum n-am văzut de când fac meseria asta. Şi dac-ați tace o operație de-ndreptare a

trompelor, la asemenea uter şi la ovarele dumneavoastră chistice tot nu v-ar folosi, îmi pare rău că vă dau veşti atât de proaste». «Medicii nu dau totdeauna veşti bune. Vă mulțumesc, domnule doctor».

În holul policlinicii nu m-a răbdat sufletul. Am scos radiografia dintre hârtiile negre, m-am apropiat de-o fereastră şi m-am uitat la ea. M-am trezit cu doctorul în spatele meu. «Dacă vă uitați, înțelegeți ceva?». «Din păcate-nțeleg tot». «Nu mai spuneți!». «De la patologie genitală nu mai văzusem histerosalpingografii; acum o văd pe-a mea. Mulțumesc încă o dată, domnule doctor». N-am mai rămas să-i spun că eram amândoi moştenitorii lui Röntgen.

Singura cale de-a avea un copil era să-nfiez unul sau să găsesc un bărbat cu un copil şi să i-l cresc. Un văduv sau un divorțat. Cea mai bine cotată anatomopatologă din clinică era doctorița Florica Vărbănescu, scoasă de la catedră, fiind în momentul mătrăşirii măritată cu un deținut politic, de care divorțase pentru a-şi putea creşte băiatul, copil înfiat de la azil. Un copil foarte reuşit: şi frumos şi iubitor şi respectuos cu mamă-sa adoptivă, copil care învățase excelent şi care-acuma lucra la un institut de calcul. Doamna doctor Vărbănescu îl iubea pe Ionuț al ei ca pe ochii din cap. Stătusem de vorbă cu-această doctoriță de trei-patru ori, în chestiuni pur medicale: fie îi trimisesem eu pe cineva, fie-mi trimisese dânsa un bolnav.

În perspectiva de-a lua un copil de suflet, cine putea fi mai nimerit pentru a-mi da un sfat decât o femeie capabilă, inteligentă şi mamă adoptivă? M-am dus la ea cu inima cât un purice. Socoteam o mare-ndrăzneală să pun un om aproape necunoscut să-şi dezvăluie o parte din suflet față de mine. Orice mi-ar fi spus, implica o spovedanie din partea dânsei. Am găsit-o, ca de obicei, cu o cafea alături şi cu fruntea lipită de microscop. «Doamnă doctor, vă rog să mă iertați că vă-ntrerup din lucru. Vă rog să-mi acordați câteva minute pentru ceva personal».

Şi-a ridicat ochii negri, plini de-o blândețe resemnată şi m-a privit întrebător, făcându-mi semn să m-aşez pe-un taburet de lângă masa ei. «Doamnă doctor, iertați-mă căndrăznesc, dar v-aş ruga să ieşim în hol». «Ieşim în hol», mi-a spus dânsa cu un ton de ironie binevoitoare şi s-a ridicat de pe scaun. Când ne-am văzut în hol, am început, cu un glas pierit, să-mi debitez rolul pe care-l repetasem de zeci de ori înainte. «Doamnă doctor, am aflat că fiul dumneavoastră este copil adoptiv. Fiindcă eu nu pot face copii, m-am gândit să-nfiez şi eu un copil. Măritată nu sunt. Vreau să am şi eu un suflet apropiat, să nu treacă viața degeaba pe lângă mine. Fiindcă ați crescut un copil străin, îndrăznesc să vă-ntreb ce mă sfătuiți: să-mi iau copil de suflet?». «Nu». Răspunsul, fără pauză de gândire – ceea ce-nsemna că era demult gândit – a căzut ca o ghilotină. «Fată dragă, m-ar bate Dumnezeu dacă m-aş plânge de băiatul meu. Dar timpul, dac-ar fi reversibil, n-aş mai creşte niciun copil. E o răspundere prea mare pe care ți-o asumi. E o poliță semnată-n alb. Eu am putut face copii. Dar fiindcă sora mea are o fiică autistă, n-am avut curaj să fac copii. Fostul meu bărbat a vrut neapărat să creştem un copil. Pentru că mi-ai făcut creditul de-a-mi cere sfatul, răspunsul meu rămâne nu». «Dar să găsesc un bărbat cu copii sau cu copii?». «Cât să iubeşti un bărbat ca să tenhami la asemenea bolovani de cărat în spinare? Timpul, dac-ar fi reversibil, eu nici asemenea posibilitate n-aş accepta-o. Înțeleg dorul dumitale de maternitate, înțeleg că ai vrea să te perpetuezi în ceva. Dac-ai fi putut avea copii, buni-răi, moşteneau neamul dumitale cu bune şi cu mai puțin bune. Ziceai că te perpetuezi în alte ființe. Pe când aşa... Vezi-ți de treabă şi caută bucurii în altă parte, nu în detenție voluntară, îmi dau seama cât te-a lovit răspunsul meu. Dar la sinceritate – sinceritate». Am condus-o pe doamna doctor Vărbănescu până-n uşa laboratorului. «Vă mulțumesc, doamnă doctor». «Fată dragă, învață să te iubeşti nițel şi pe dumneata», şi m-a

bătut părinteşte pe umăr.

Dorința mea de-a avea un copil nu-nsemna că mă iubeam pe mine? Mă uitam la cumnată-mea, aşa puțin cât ne vedeam, şi-mi dădeam seama că lumea se reducea strict la familia ei, şi mai ales la copiii ei. Nu-nsemna, oare, să te iubeşti pe tine-n altă ipostază, iubindu-ți copiii? Dovada medicală că nu puteam avea copii, în primul moment a-nsemnat o lovitură de trăsnet. M-am simțit amputată, inutilă. Apoi a urmat împăcarea cu soarta şi liniştea. Aşa-mi fusese mie orânduit: să n-am copii. Mă uitam cu multă atenție la mine: nici frumoasă, nici urâtă. Chiar aş fi vrut să am nişte copii care să fi trecut prin toate complexele, ca mine?

Şi totuşi, aşa cum eram, avusesem şi eu două clipe de «glorie» feminină: Iosif Iuga şi Claude Comăneanu care s-ar fi-ncumetat să aibă un copil cu mine. Sperând probabil să moştenească fizicul lui. La această presupunere zâmbeam destul de trist, amintindu-mi o vorbă de duh a lui Bernard Shaw, căruia o balerină îi spusese odată: «Domnule Shaw, ce copil am putea avea noi doi: cu mintea dumneavoastră şi cu picioarele mele!». Iar Bernard Shaw i-ar fi răspuns: «Dar dacă ar ieşi cu picioarele mele şi cu mintea dumneavoastră?». Mă uitam la finele şi la finul meu. Toți – copii rezultat al unei mari iubiri. Niciunul nu era la nivelul părinților lor, ca fizic în niciun caz. Îmi căutam tot felul de mângâieri pentru a-mi îndulci condiția de femeie stearpă. Dacă m-aş fi născut vacă, mă duceau o dată-de două ori la taur, vedeau că era degeaba şi stăpânii m-ar fi tăiat. Mă gândeam în primul rând la amărăciunea părinților moi: măritată – nu, copii – nu. Bine că frate-meu era în rândul lumii, cu nevastă, cu doi copii.

Îmi rămânea cariera. Măcar aici să-mi fi dat măsura. Îmi notam toate cazurile, îi făceam fiecăruia o descriere amănunțită. Aveam un fişier pus la punct, încercam să-i învăț pe studenți la seminarii tot ce mă-nvăța meseria de medic pus în fața vieții, care te scotea din abstracția

cursurilor şi-a amfiteatrelor. Profesorul Dima îmi cerea mereu colaborarea la cărțile pe care le scria, de fapt le coordona, asamblând fragmentele compuse de noi, învățăceii. «Bun Dima că ne menționează şi pe noi; că nu trece totul pe numele lui», mi-a spus un coleg, «colaborator» ca şi mine al profesorului; aşa cum îmi mai «şoptise» şi altul, la prima colaborare. Profesorul îmi dădea să citesc tot ce scriau ceilalți colaboratori. Neinteresându-mă cine ce scrisese, cu atât cât ştiam eu, când ceva mi se părea sau chiar era în neregulă, făceam observațiile pe care le socoteam justificate. La-nceput mi-am închipuit că fiecare dintre noi, colaboratorii, citea toate materialele şi-şi dădea cu părerea asupra întregului. Asta până-n ziua când profesorul mi-a spus că-n privința citirii întregului material mă ruga să păstrez o discreție totală, mai ales că-i înapoiasem unele capitole cu foarte multe observații care i-ar fi putut jigni pe «colegi». «Domnule profesor, în primul rând eu nu ştiu cine ce-a scris; în al doilea rând eu nu comentez cu nimeni nimic; în al treilea rând, riscând să lezez orice orgoliu profesional, dacă observ nişte inadvertențe sau de-a dreptul greşeli, nu pot să nu le semnalez, în binele cărții şi-al celor care-au s-o consulte. Iar cei lezați se pot supăra pe dumneavoastră, fiindcă dumneavoastră coordonați lucrarea; deci, de la dumneavoastră vin observațiile».

Dat fiind că pe căile Partidului ajunsese Dima profesor, puțini ar fi-ndrăznit să se «lezeze». Dima – vorba lui Costi Gheorghiu – se număra printre doctorii «politicoşi», adică «promovați» de Partid. Răspunsul meu n-a părut să-l facă foarte fericit. M-a chemat să discutăm fiecare dintre observațiile mele. Mai ales unul dintre materiale era împănat de ele. Din felul cum încerca să justifice fiecare minus al acelui capitol – ceea ce pe mine nu m-a impresionat, continuând să fac pe proasta – mi-am dat seama că fusese scris de el. Într-o zi, un coleg, colaborator şi el la o viitoare carte a profesorului, a venit

să-mi ceară un sfat în rezolvarea unei probleme din capitolul la care scria. «De ce nu-l întrebi pe profesor, că doară dânsul coordonează lucrarea?». «Auzi, colega, nu mă considera tâmpit. Dacă ți-nchipui că eu – şi n-oi fi singurul – n-am băgat de seama cine-i meştereşte cărțile lu' dom' profesor, te-nşeli. De când ai apărut matale-n colectiv s-a schimbat vânzarea. Ia o carte „scrisă" de profesor înainte de-a apărea matale pe ecran şi compar-o cu una de când te-ai angajat matale negresă pe plantații».

♥

Doamna Turcescu m-a anunțat că fiul ei avea de gând să vină definitiv în Bucureşti. Fiii doctorilor Turcescu de la Cluj – amândoi studenți la Medicină – obținuseră burse în Franța, iar «copiii mei», cum îşi prezenta doamna Turcescu fiul şi nora, la aproape şaizeci de ani şi ei, amândoi bucureşteni şi cu părinți bătrâni, voiau să fie cât mai aproape de aceştia spre a le fi de folos. «Aşa că, draga mea, va trebui să-ți cauți ceva unde să te muți». Legal, doamna Turcescu şi dacă ar fi vândut casa nu mă putea da afară. Eu nu uitam însă că mă aflam în acea casă, în mod nesperat, datorită Laurei, nevasta lui Gabriel, vărumeu. Orice fel de contrariere din partea mea față de doamna Turcescu o punea într-o situație proastă pe Laura. Nu voiam în niciun caz să le-nveninez eu relațiile de familie. Din momentul când intrasem în serviciu, mănscrisesem la C.A.R., Casa de ajutor reciproc, existentă în fiecare instituție şi care, contra unei dobânzi minime, te putea credita, pe-un anumit termen, cu o sumă de şase ori mai mare decât depunerea ta la respectiva Casă. M-am sfătuit cu prietena mea Paula care, în fine, căpătase o cameră în casă cu lemne şi cu closet în curte, la o familie de nemți pensionari, foşti muncitori la o fabrică de mezeluri. Domnul şi doamna Berg, Kurt şi Hermine, aveau doi nepoți de la cei doi copii ai lor. Îl acceptau şi pe Cornel al Paulei, la un loc cu nepoții lor. După câteva luni

de convieţuire cu «fraţii» lui, cum îi numea el pe nepoţii Berg, Cornel o rupea bine pe nemţeşte. «Argentino, au început să se acorde credite pentru construcţie de apartamente. Fă un C.A.R., împrumută-te de unde-oi şti şi comandă-ţi unul cu două camere. Acuma, repede cât nu e-nghesuială, până nu se dumireşte lumea».

Câtă dreptate a avut Paula. Atunci ţi se ofereau cinci locuri la alegere, fiindcă lumea încă era îndoită, neavând românul niciodată încredere-n Stat. Apartamentul meu, cu două camere, una de optsprezece, alta de paisprezece metri pătraţi, cu parchet de stejar, cu faianţă la baie şi la bucătărie, în buricul Bucureştilor, aproape de Foişorul de foc, la etajul cinci, pe când eu aveam una mie cinci sute de lei salariu, costa 47.000 de lei, plătibili în 20 de ani. Dobânda, până la urmă, până la achitare, ajungea peste jumătate din preţul iniţial. Interesul era ca avansul să fie cât mai mare. Eu am dat avansul minim. «Bancherul» meu, Claude Comăneanu era departe. La nimeni n-am vrut să mă-mprumut. Cu hainele de la doamna doctor Zamfirescu şi cu-acelea de la Claude nu făceam comerţ. Le purtam, iar unele, noi-nouţe, i le făceam cadou Paulei. Dar din dar…

Deveneam, fără să vreau, proprietăreasă. Cu două rânduri de rate: la C.A.R. şi la viitorul apartament. Părinţilor aveam să le pomenesc de «proprietatea» mea abia când aveam să pot locui într-însa şi să-i aduc neapărat s-o vadă. Măcar cu-atât să-i mângâi.

Ca să nu-i încurc planurile doamnei Turcescu, am dus din nou tratative locative cu tuşa Lina şi cu nenea Costel care, ca şi-n 1951 când venisem în Bucureşti, mă primeau cu braţele deschise în bucătăria lor. Ei locuiau aproape de gara Basarab, în casă cu lemne, cu closet în curte, numai al lor, încuiat cu lacăt. Apă-şi trăseseră în bucătărie de la cişmeaua din stradă, pe cheltuiala lor. Curtea era-ngustă însă lungă. Uitându-te dinspre poartă, căsuţa lor – antreu, cameră, bucătărie şi cămară – era pe dreapta. Pe stânga se afla o căsuţă identică, în care locuia

Toma, fiul tuşei Lina şi-al lui nenea Costel, cu Gherghina, nevastă-sa. Toma şi Gherghina lucrau amândoi la C.F.R., ca şi fiul lor Mitel, mecanic de locomotivă, însurat, având rostul lui, cu doi băieți. Casele erau amândouă proprietatea tuşei Lina şi-a lui nenea Costel. Lui de fapt i le lăsase moştenire o mătuşă care n-avusese copii şi pe care o-ngrijiseră, o-ngropaseră creştineşte şi-i făceau pomeniri şi la douăzeci de ani după ce murise. «Ete, Adelino, fată, avem adăpost deasupra capului de pe urma ei – Dumnezeu s-o ierte! – am unde creşte o pasăre, un porc şi e casa mea; vorba ăluia, nu mă-ntreabă nimenea de ce mi-e căciula».

Gherghina, de printr-un sat de lângă Bucureşti, «lungă, slabă şi zăludă», cu o față cabalină, extrem de expresivă însă, avea şi ea oarece slujbă la C.F.R. Ca mai toți muntenii fără carte, ea nu folosea decât singularul verbelor, dar verbele nu le-ncurca. Să-l fi păzit Dumnezeu pe unul să se certe cu ea, că-i făcea pomelnic de la Adam. Bună de gură – ştiind şi laptele de l-a supt toată mahalaua – dar şi bună de treabă. Casa-i era plină de macrameuri şi de goblenuri lucrate de mâna ei, de bibelouri – peşti de sticlă, balerine de porțelan şi, de când apăruseră «chinezăriile», de tot felul de moşnegi, unul meditând pe-un trunchi de copac, altul dând cu undița, bucățele de lemn cu câte un colț de stațiune, pe care scria «amintire de la Olăneşti, de la Govora etc.». Nici cu lupa n-ai fi găsit un fir de praf în casa Gherghinei. Pe tuşa Lina o supăra noră-sa că prea o avea cu neamurile ei. Nu era săptămână să nu le vină careva pe cap – «ce e drept nu cu mâna goală, da' aduc o rață şi stau de luni până duminecă», îşi vărsa tuşa Lina oful către mine. «De ce crezi tu, Adelino, fată, că mi-am încuiat eu privata?». La tuşa Lina, rufele se spălau într-o cădiță de zinc în care, dacă te-aşezai pe-un scăunel şi-ți turnai apă se chema că făceai baie. Până a nu ajunge elevă la „Elena Cuza" şi «cucoană»-n Bucureşti, ne-mbăiasem în albie, iar privata ne era-n fundul curții, numărându-ne noi printre

puținii săteni care-aveam aşa ceva; pentru majoritatea, nevoile naturale se făceau în natură, la dispariția materiei lor participând adesea câinii. La tuşa Lina şi la nenea Costel, mă-ntorceam de unde plecasem. La Brăteasa, apă-n casă n-avusesem însă.

Pentru a suplini carențele din noul meu domiciliu, îmi făceam duş în fiecare zi la Spital. Dimineața mă spălam pe bucățele, la lavoarul din bucătărie şi azvârleam apa-n stradă, la canal. Toată săptămână mâncam la Clinică, iar duminica – acasă, cu tuşa Lina şi cu nenea Costel, împărțind frățeşte toate cheltuielile casei că «frate, frate, dar brânza e pe bani». Singura nemulțumire a tuşei Lina în privința mea se trăgea din faptul că acceptam invitația noră-sii la o cafea şi la o dulceață. «Tuşă, ce motiv am eu s-o refuz? Ce mi-a făcut mie Gherghina? Mă pofteşte-n casa ei, din toată inima, şi eu să-i întorc spatele? Pune-te şi matale-n situația mea». «Ai şi tu dreptate. Da' cred că ne foarfecă față de tine...». «Da de unde! Îmi povesteşte şi ea de neamurile ei, de la ei din sat. Cum să vă foarfece tocmai față de mine? Eu cu dumneavoastră sunt rudă nu cu ea». Rudă – un fel de «nepot babei de unchiaş» – adică tuşa Lina din Bucureşti era soră cu unchiul Ionel de la Craiova, ăl de-o ținea pe «tanti Mița», sora Maicăi.

Gherghina ghicea-n cărți, în bobi, în cafea. Numai cui şi când avea chef. «Adelino, fată, până acu' a fost doi bărbați în viața ta, unu-nsurat, altu' ne'nsurat. Îți dă semne amândoi. O să mai fie bărbați în viața ta, da' cununie nu ți s-arată, nici copii. Tu să fii sănătoasă». Pe tuşa Lina o mai supăra şi că noru-sa-mi aducea tot neamul şi tot satul «să-i pun la raze» şi să-i duc din doctor în doctor. «Da' ce, fată, tu altă treabă n-ai decât de neamurile ei, arde-le-ar catranu'! Dacă nu erai tu doctoriță, ce să făceau?». «Tuşă, nu vine niciunul de sănătos. Şi doctorii ce treabă au? Să vadă de oamenii bolnavi». «Nu să simte unu' să-ți aducă şi ție o găină, o sticlă de ceva!». «Lasă, tuşă, să fie înaintea sufletului». «Ce ştiu ei ce rate plăteşti tu, vai de sufletu' tău! Acu' şi Gelu

ar putea să-ți dea şi el nişte bani, că la el de nu curge pică». «Nu i-am cerut. Nici nu ştie că-mi fac şi eu casă. Are şi el doi copii, le mai dă şi ălor bătrâni». «Lasă tu, Adelino, că nu şi-ar lua de la gură ca să-ți dea şi ție! Ete la ăştia de merg cu tirurile pe-afară, c-o duc la fel ca Bim paşa, da' Gelu, om cu fonție!».

♥

Aşa am dus-o doi ani. Plecam dimineața, veneam seara, în nopțile de gardă lipseam o zi şi jumătate de-acasă. Am trăit doi ani cum mai trăisem, cum trăia atâta lume şi cum mai trăieşte şi-acum şi cât timp încă, cine-ştie? Majoritatea omenirii şi azi, în secolul XXI, trăieşte, în cel mai fericit caz, în lipsă totală de confort dacă nu chiar în mizerie, despre care e un pleonasm să mai spui şi «cruntă».

După doi ani m-am mutat în apartamentul meu. Mi-am cărat zestrea de la doctorii Zamfirescu, zestre care, acoperită cu țoale vechi, mă aşteptase împărțită în cele două magazii din curtea din Basarab. Pentru noul C.A.R., necesar cumpărării unui aragaz şi-a unui bufet de bucătărie, trebuia să recurg neapărat la cineva. Mi-a sărit în ajutor Costi Gheorghiu, cu asentimentul Monei. Ca dar de casă nouă am primit de la ei un set de oale şi de crătiți de inox pe care le am şi-acum, după aproape patruzeci de ani. Laura şi Gabriel m-au înzestrat cu un serviciu de porțelan şi cu pahare. În camera de zi aveam doar un covor de iută vechi, de la tuşa Lina. Îl puneam ca să nu zgârii parchetul. Nu-mi venea să cred c-aveam apă de şaptezeci de grade, zi şi noapte, că aveam cadă în care să mă-ntind în voie, în care să mă simt ca pe vremea copilăriei când învățam să-not în baltă la Brăteasa, cu câte-o tiugă la fiecare subțioară, lăsându-mă-n voia apei, ca o mângâiere călâie – pe care făceam pluta. Mătuşa Lina, foarte încântată şi importantă – fiind invitată prima să-mi vadă casa – uitându-se la camera de zi goală, şi-a

pus mâna peste gură şi-a cugetat: «Fată, acilea ți-ar trebui o recameră, ştii de-aia de să lățeşte şi să desface, şi două fotolii, o măsuță». «Le-o veni şi lor rândul, tuşă. Mai întâi să scap de datoriile pe care le am».

Doi ani, cât locuisem în Basarab, mi-am ținut telefonul într-o cutie, continuând să-i plătesc abonamentul, ca să nu-l pierd. Fiindcă fugise puiul cu ața: nu-i mai aveam pe Claude şi nici pe domnul General, care, mi-l instalaseră, prin pile şi bănuiesc eu că şi prin şperțuri – specialitatea lui Claude, care ştia cui, cât şi când să dea; aşa că, o dată pierdut abonamentul, mai căpătăm eu telefon prin anul 2000! În bloc – pe care tot restul vieții aveam să-l numesc «al meu» – s-au instalat trei fire aeriene de telefon; prin urmare aveam şi noi ştăbişorii noştri. Ştăbişori, fiindcă ştăbimea-ştăbime stătea în vile, în aşa numitele cartiere rezidențiale. Centrala telefonică din bloc a-nceput să funcționeze la şapte luni după darea acestuia în folosință.

Cu voia tuşei Lina şi-a lui nenea Costel, cât am locuit la ei, am primit corespondența acasă. Ei nu s-au speriat nici că-mi scria familia Zamfirescu din Statele Unite, nici că-mi scria Claude Comăneanu din Spania, oameni cu capul pe umeri, care nu uitaseră de unde plecaseră şi care, în scrisorile lor îmi transmiteau lucruri care să nu deranjeze regimul şi nici să nu-i bage la bănuieli pe cei din «Organe», însărcinați cu citirea corespondenței. Când am avut telefonul instalat, am transmis numărul tuturor celor pe care i-am socotit interesați să mă cheme. Abia la primul lui telefon primit în apartamentul meu – al meu! – i-am spus lui Claude despre isprava mea, despre realizarea mea materială. «Şi-ai avut tu bani?», m-a-ntrebat Claude cu mare dubiu-n ton. «M-am împrumutat la Stat – plătibil în douăzeci de ani – şi la C.A.R., şi m-am descurcat». «Am înțeles, să trăiți. Şi mobilă, perdele, covoare?». «Au să vină cu timpul».

La o lună de la această convorbire primesc într-o seară un telefon. «Alo! Doamna doctor Boboc?». «La telefon». «Doamnă doctor, pot urca la dumneavoastră cinci minute

ca să v-aduc un album de artă din partea lui Claude?». Am simțit că-mi bate inima-n cerul gurii. Cred că am tăcut atât de mult încât domnul a-ntrebat: «Mai sunteți la telefon, doamnă doctor?». «Vă rog urcați», am răspuns eu cu un glas venit ca din altă galaxie. Prin ochişorul din uşa de la intrare am văzut un cap cărunt, un chip blonziu şi pistruiat. O față ca de cincizeci şi cinci-şaizeci de ani. I-am deschis, cu inima cât un purice. Dacă nu era din partea lui Claude şi era de unde ştiam cu toții, ca să-mi întindă o cursă? Am deschis larg uşa, spunând: «Bună seara, poftiți». «Sărut mâinile, doamnă». Mi-a sărutat mâna fără să-mi spună niciun nume. «Doamnă, ca să n-aveți dubii asupra mea, Claude mi-a dat ca parolă de recunoaştere pentru dumneavoastră ceva bizar: „lanț cu glisieră”». M-am înseninat. L-am poftit în dormitor, pe unicul scaun din casă, în afara celor din bucătărie. «Ce face Claude?». «Foarte bine. Bătrânii Comăneanu, altminteri verzi ca bradul, au o afacere prosperă în domeniul obiectelor de artă, pe care acum o conduce Claude. Vă-nchipuiți că e-n elementul lui. Îi e dor de România şi mai ales de dumneavoastră». Domnul mă privea atent, în intenția de-a descoperi de ce-i era lui Claude atâta dor de mine. «V-am adus un album. Vă rog să vă uitați la el». Am desfăcut cutia-n care era albumul El Prado. Sub copertă era o sumă de bani româneşti, pe care n-am ştiut s-o apreciez din ochi, fiindcă nu mai văzusem niciodată atâtea bancnote de-o sută la un loc. «Dar…». Domnul mi-a făcut semn cu degetul la gură. Eu nu l-am întrebat nimic despre el însuşi, ci numai despre Claude. «Dacă doriți să cumpărați mobilă, covoare, perdele şi mai ştiu-eu-ce, vă pot da câteva numere de telefon de la familii care-şi desfac şi ele casa». Mi le-a scris, şi-a luat rămas-bun şi a plecat.

Cu banii de la Claude îmi puteam achita apartamentul. Dar nu era prudent. S-ar fi pus întrebarea cum de cineva care depusese minimum de avans, având şi datorie la C.A.R., în doi ani, fără să fi câştigat la loterie, strânsese

atâta bănet. Trăiam asemenea timpuri că era mai bine, fără să te fi crezut buricul-pământului, să te porți de parcă ochii autorităților ar fi fost toți ațintiți asupra ta, mai mult chiar decât ochiul lui Dumnezeu. Nici să fi cumpărat mobilă cu bani-gheață nu era prudent. În privința folosirii banilor de la Claude nu mă puteam sfătui cu nimeni. Nu trebuia să-ncarci memoria nimănui cu amintiri care-i puteau aduce necazuri, la o adică – ştiam noi de care.

Am hotărât să folosesc numerele de telefon ale «ambasadorului» trimis de Claude. Mai întâi am măsurat fiecare perete al apartamentului – lungime-înălțime – apoi mi-am făcut o listă cu tot ce mi-ar fi trebuit. Am început să dau telefoane, spunând ce doream şi de ce dimensiuni. M-am dus «în pețit» pe strada Spătarului. Apartamentul ocupa un etaj de bloc. Ceva cu totul deosebit. Cu nişe în peretele holului – mai mare decât tot apartamentul meu – cu obiecte valoroase de artă în ele, puse în evidență de-o lumină situată în partea superioară a fiecărei nişe. Din acel apartament de mare lux, chiar şi pentru perioada interbelică, m-am înzestrat şi cu lucruri pe care nu le aveam pe listă. Ca, de pildă, trei candelabre olandeze de alamă – un glob central din care porneau brațele formând, prin îndoire, un dublu «u» – unul cu douăsprezece brațe, celelalte două cu şase, toate cu becuri lumânare. «Îmi dați voie să mă uit la obiectele din nişe?». «Sunteți invitata noastră», mi-a răspuns stăpânul casei, în care l-am recunoscut pe un fost conferențiar de la Urologie. Jaduri de-un metru-nălțime, cloazoneuri de pe vremea cine-ştie-cărei apuse dinastii chineze, bronzuri de Houdon, şi, într-una dintre firide, un tablou cât o copertă obişnuită de carte. Un cap de bătrân. Fără să mă uit după semnătură, amintindu-mi «cursurile» de istorie a artei pe care mi le ținuse Claude, însoțite de exemplificări din albume, am crezut că recunosc în bătrân mâna lui Rembrandt. «Pe tablou cât cereți? – evident, dacă-l vindeți». «Trei mii, ştiți, e un Rembrandt. E un chilipir».

Mi-am scos carnetul din geantă şi cu pixul pe hârtie am început să socotesc la ce să fi renunțat dintre obiectele utile, ca să-mi fi cumpărat Rembrandtul. În acel moment m-am gândit ce mândru de mine ar fi fost Claude, văzându-mă cât eram de pornită să sacrific de dragul artei. Şi ce întrebuințare dădeam pomenii pe care mi-o făcuse. De la pământ pe jos şi de la călindar bisericesc lipit pe părete – la Rembrandt! «Ce calcule faceți?». «Vreau să văd la ce să renunț dintre lucrurile pe care-am spus că le cumpăr, ca să-mi ajungă banii pentru tablou». «Dacă ți-l dau cu două mii, îl iei?». «Îl iau. Dar pentru restul de lucruri v-aş rămâne datoare o mie cinci sute de lei». «Aşa cum mata, duduie, ai încredere-n noi şi ne laşi frigiderul până-n momentul plecării, avem şi noi încredere-n mata pentru cei o mie cinci sute de lei». «Dar eu nu vi-i pot da mai curând de-o lună şi jumătate». «În cazul în care noi plecăm mai devreme, îți las adresa şi telefonul persoanei căreia să-i achiți». I-am dat domnului conferențiar toți banii câți îi aveam la mine; am învelit cu grijă Rembrandtul în multe ziare şi l-am vârât ca pe-un ou moale în geanta mea de moaşă comunală, iar seara, cu un camion special de cărat mobilă, mi-am luat lucrurile plătite parțial. Tuşa Lina avea să fie dezamăgită că-n loc de «recameră» şi de fotolii cu pluş înflorat îmi luasem canapea – extensibilă şi asta – un colțar şi două fotolii de piele verde ca frunza de nuc. În schimb, covoarele orientale autentice, asortate cu mobila din cele două camere, i-au plăcut: «Fată, când pui picioru' pe ele, parcă umbli pintr-o grădină cu flori. Şi lămbile astea cu gogoloi la mijloc sunt frumoase şi-ăştea».

Din banii de la Claude păstrasem cât s-achit C.A.R.-ul făcut de Costi pentru mine. Am pus iară creionul pe hârtie: îi dădeam lui Costi rata aşa cum stabilisem şi domnului conferențiar Koller de trei ori câte cinci sute, ca să nu rămân chiar pe sufletul vițelului – cum se spunea la noi, la Brăteasa – adică nici cu ban de lumânare. După ce mi-am aşezat toate lucrurile în casă, în locurile

dinainte stabilite, mi-am atârnat pe peretele din fața divanului din dormitor cele două comori ale mele: florile lui Andreescu şi moşneagul lui Rembrandt. Ca să le am în fața ochilor dimineața când îi deschideam şi ca s-adorm seara cu ele sub pleoape. Oricui avea să vadă aceste două tablouri aveam să-i spun că-mi fuseseră lăsate de-un prieten care plecase din Țară. Şi nici măcar n-aveam să mint. Nebănuite sunt căile Domnului. Cum aş fi putut să-mi închipui vreodată că norocul meu în viață avea să mi se tragă de la Shakespeare – fiindcă-i ştiusem anul morții – şi de la scurteica Maicăi, cumpărată din talcioc. Aşa-mi fusese dat să cunosc doi dintre cei mai importanți oameni din viața mea: pe domnul General şi pe Claude Comăneanu. Sala de operații de la Ortopedie mi-l adusese-n viață pe Iosif Iuga. Îi binecuvântam pe toți trei. Şi-aceeaşi sală îmi dăruise un prieten pe viață: Costi Gheorghiu.

Mi-am adus părinții să-mi vadă casa, poftindu-i în acelaşi timp pe tuşa Lina, pe nenea Costel, pe Toma şi pe Gherghina. Nu le venea să creadă că ceea ce vedeau adunaseră două mâini de femeie singură. Le-am spus că aveam încă mari datorii, dar lucrul făcut era bun-făcut. Iar oamenii care mă-mprumutaseră nu erau în nicio primejdie să rămână în pagubă. «Şi să nu răsufli tu cu nimic, Adelino, taică?!». «Numai tuşa Lina, nenea Costel, Toma şi Gherghina au ştiut, dar i-am rugat să nu vă spună, ca să nu vă faceți griji». Tuşa Lina s-a uitat ce s-a uitat la florile lui Andreescu şi lăsându-şi capul într-o parte, ca să le privească numai cu un ochi, ca păsările, a zis: «Fată, florile-ăştea zici c-acu' le-ai rupt din grădină. Iar moşu-ăsta, un' te-ntorci, să uită dupe tine şi parcă vrea să-ți spuie ceva». Şi se tot uita la moş. «Mărie», i s-a adresat ea Maicăi, «ție nu ți să pare că samănă cu alde bâtu din partea taicăi? Că l-ai apucat şi tu. De stătea lângă Ciocârlănoaia». Maica s-a uitat lung la «moş» şi-a pus palma peste gură, l-a privit şi ea din toate părțile. «Lină. Chiar că un' te-ai duce, să uită dupe tine. Şi să ştii

c-aduce cu bâtu-tău, numai că ăla avea o uitătură mai aspră».

Când am rămas numai cu Maica şi cu Taica, el luându-şi o „Plugară”, iasca şi amnarul, vedeam că voia să-mi spună ceva dar nu ştia cum să-nceapă. «Adelino, taică» – s-a hotărât el în sfârşit – «te putem ajuta şi noi cu câte ceva, adunat de la Gelu. Ne-am făcut groapă zidită, că nimeni nu-şi ştie zilele, ne-am adunat tot ce ne trebuie de moarte, ca să n-aveți voi bătaie de cap când o fi; ne-am dat şi sărindare; avem de toate şi ne-am gândit să-ți dăm şi țâie». «Mie nu-mi dați nimic. Eu vă rog numai să mai lăsați norma de la Colectiv şi să vă cruțați. Şi dacă tot aveți nişte bani, o rugați pe dada Leana a lui Tingire, de peste gard, să vă aibă grijă de dobitoace şi de orătănii şi ne ducem toți trei să vedem şi noi Țara. Luăm bilete-n circuit. Cu totul plătit dinainte. Să vedem şi noi marea, munții, mânăstirile, nu doar Brăteasa, Craiova şi Bucureştii. Două săptămâni». «Olele, Maică, să lipsâm noi atâta vreme de la casa noastră!». «Maică, nu ia nimeni casa din loc. Dacă tot aveți nişte bani, bucurați-vă de ei, împreună cu mine. Mâine-poimâine fac şi eu patruzeci de ani şi afară de muncă ce mai ştiu pe lumea asta?! De dumneavoastră ce să mai zic?!».

Pietre de moară aş fi urnit mai uşor decât pe ei în circuitul făcut cu O.N.T.-ul. Aveam să văd şi eu Țara o dată cu ei: Maica paisprezece zile nu şi-a luat mâna de la gură, iar Taica țâțâia de uimire; mai ales când, de sus de la Cazinoul din Vasile Roaită, au văzut întâia oară marea. Mie o clipă mi s-a oprit respirația. Mi s-a părut că redescopăr un paradis pierdut. Acele două săptămâni petrecute la 2 Mai cu Claude. După un timp Maica m-a-ntrebat: «Maică, marea asta are vreun capăt?».

Aşa mi-am văzut şi eu Țara, împreună cu părinții mei. Mi-am dat seama că, dacă te ajută sănătatea şi punga, nimic pe lume nu merită mai mult decât să călătoreşti. Călătoriile, amintirile adunate în fiecare loc pe care-l vezi sunt o avere pe care nu ți-o poate lua nimeni, nu poate fi

prădată, nici arsă, nici inundată. Atâta vreme cât eşti în mințile tale o porți cu tine. Aici nu există faliment.

Ne-am văzut din nou la Brăteasa, unde le-am găsit pe toate bune şi la locul lor. Dada Leana lu' Tingire îşi făcuse datoria de paznic cinstit. A fost foarte mulțumită de fusta şi de puloverul pe care i le-adusesem drept amintire din călătoria noastră. Într-o seară, când eram numai noi două sub dud, Maica mi-a spus: «Adelino, maică, Dumnezău să-ți dea sănătate că m-ai făcut şi pe mine să văd ce-am văzut. Muream şi nu ştiam. Toate sunt... de nici nu ştiu ce să spui... da' ca mânăstirea Cozia parcă nu e nimic. Ce să fi ştiut eu care m-am suit în tren prima dată când am venit la nunta lu' frate-tău? Ce să fi ştiut eu?».

♥

Când am îndeplinit condițiile de primariat m-am prezentat şi – cu toate exigențele comisiei, la care din fericire, preşedinte era un adevărat specialist neprovenit de la «politicoşi» – l-am luat şi încă foarte bine.

Bucuria, mai bine spus mulțumirea de-a fi urmat calea firească a profesiei căreia – fără să fi fost idealul vieții mele – îmi închinam această viață, mi-a fost de scurtă durată. Primesc un telefon de la unchiul Costel că Taica este adus cu Salvarea la spitalul Filantropia la Craiova. Căzuse peste el în pădure un copac şi-i rupsese şira spinării. Mi-am luat îndrăzneala şi l-am chemat acasă la telefon pe şeful secției, spunându-i despre ce era vorba şi solicitându-i să mă-nvoiască să plec la părinți. Mi-am adunat câteva lucruri, mi-am luat toți banii – puțini – câți aveam în casă şi-am pornit-o la gară. Am ajuns la miezul nopții-n Craiova. Noroc c-am găsit un taxi care m-a dus la spital. Portarul s-a uitat cu suspiciune la mine: «Ce cauți dumneata la miezul nopții la spital?». «Tatăl meu e accidentat şi este internat aici. Am venit de la Bucureşti acuma cu trenul şi trebuie să-l văd». «Şi dac-ai să-l vezi,

mare procopseală. Aşteaptă până dimineață. Noaptea să intră numai cu Salvarea». Mi-am scos din geantă legitimația de medic şi i-am întins-o. «Păi de ce nu spuneți aşa, doamna doctor, poftiți».

L-am găsit pe Taica într-o rezervă, adormit, cu Maica alături, de veghe pe-un scaun. «Adelino, maică, nu mai poate mişca picioarele şi i să umezeşte mereu pijamaua de i-au dat-o de-acilea, i să umezeşte în mijlocul spinării». Am înțeles că era fractură de coloană cu perforare de măduvă şi cu pierdere de lichid cefalo-rahidian. «Maică, eu cred că nu mai scapă. El n-a vrut să vină la spital, da' ingineru' de era cu ei în pădure nu ne-a lăsat. A venit şi el cu noi de l-am adus acilea». M-am uitat la Maica şi nu i-am spus niciun cuvânt. Când a deschis a doua zi ochii, Taica a-ncercat să-mi zâmbească. «Adelino, taică, pân-aci mi-a fost. Am fost bun, am fost rău cu voi, să mă iertați, da' duceți-mă să mor acasă. Rău îmi pare că nu-l mai văd o dată şi pe Gelu».

Dis-de-dimineață m-am dus la telefoane-n Craiova ca să-i anunț pe socrii lui Gelu că Taica era pe moarte. «Gelu n-o să poată veni, fiindcă sunt plecați în vacanță în Maroc. N-am cum să dau de ei», mi-a răspuns soacra lui frate-meu. «Am crezut de datoria mea să-l anunț. Nu poate, nu vine. Oricum vă mulțumesc». Radiografiile şi doctorii confirmau presupunerile mele. Ca să-şi arate solicitudinea umană şi spiritul de breaslă, colegii de la Craiova mi-au dat formol pentru-mbălsămare şi Salvarea ca să ne ducă la Brăteasa. Taica a vrut să-l aşezăm sub dud cu două căpătâie sub cap «ca să mai văd şi eu casa de-am ridicat-o pentru voi, taică. Ce e viața omului». Foame nu-i era. Cerea doar un pic de apă ca să-şi umezească buzele. «Dacă nici dudă nu mai vreau, înseamnă că pân-aici mi-a fost. Voi ați ajuns bine, taică, şi tu şi Gelu. S-aveți grijă de mă-ta, săraca, s-aveți grijă. N-a avut ea freo fericire mare cu mine, da' mai bine cu rău decât fără rău. S-aveți grijă de ea, taică».

Vecinele şi neamurile ne-au mustrat pe Maica şi pe

mine că nu-l îmbrăcăm de moarte şi-l lăsam în ţoalele de la spital, ca neoamenii, că omu' trebuie să păşească în lumea ailaltă îmbrăcat cu ce are mai bun. A doua zi spre seară, după ce tot timpul dormitase, cu câte un moment de trezie «acilea sunteţi, fa?» şi iar închidea ochii, a doua zi după ce l-am adus de la Craiova, a zis o dată încet c-abia am priceput «vin, vin», a oftat uşor şi s-a stins.

L-am dus cu vecinii în casă şi i-am rugat după ce aveau să-l scalde să mă lase singură cu el. «Cu el în pielea goală?», s-a-nfiorat Maica. «Puneţi-i izmenele şi-atât». După ce l-am îmbălsămat i-am chemat să-l îmbrace.

Deşi era o zi frumoasă de septembrie, l-am înmormântat cu căciula de astrahan brumăriu, cumpărată de mine cu ani înainte-n talcioc, pe care-o păstrase pentru ultima lui trecere pe pământ. L-am slobozit în groapa zidită şi cu pisanie. Îşi făcuseră şi cruce de marmoră, cu poză şi cu numele lor scris cu litere aurii: «Vasile şi Maria Boboc din Brăteasa». «Din partea copiilor Gelu şi Adelina». Tot satul l-a petrecut, toate femeile l-au jelit şi le trimiteau vorbă prin el celor morţi din neamul lor. Numai Maica şi cu mine stăteam ca două stane de piatră. Tot satul a venit la praznic. «Cică să ai copii! Să dusă săracii', şi fiu-său nu-l petrecu şi pe el», şuşoteau oamenii-ntre ei.

Pentru mine se-ncheia un capitol de viaţă şi o mare tristeţe mi se lăsa ca un zăbranic pe suflet. Şi tristeţe şi indiferenţă. Nici cât preţuisem lumea n-o mai preţuiam. Parcă păşeam pe apă.

♥

La puţină vreme după ce mi-am luat primariatul, s-a scos la concurs un post de lector. Au concurat cinci medici, între care m-am numărat şi eu. Examenul l-a luat cine trebuia să-l ia: soţia secretarului de Partid de la Drept, fiică de ilegalişti, taică-său luptător şi-n Spania

împotriva lui Franco. Unul dintre cei care-o susținuseră cu mare sârg fusese profesorul Dima. Chiar promotorul proptelelor pe care candidata le avea oricum din plecare. Susținerea lui Dima fusese – vorba prietenei mele Paula – un fel de turnat seu în carne grasă, mai mult pentru a se pune pe sine în valoare şi devotamentul lui partinic decât pentru candidata care beneficia din start de propte cât stâlpii de telegraf. Spre cinstea unora din comisie, fuseserăm susținuți, la egalitate, un coleg de la Filaret şi cu mine şi opuşi câştigătoarei. Acei membri ai comisiei nu-şi făcuseră iluzii asupra rezultatului final, dar voiseră să le arate «politicoşilor» că nu muriseră chiar toți profesionieştii cu obraz din România.

La zece zile după moartea Taicăi, mă invită profesorul Dima la el în cabinet. Văzându-mă-n doliu, după ce mă-ntreabă cine-mi murise, îmi prezintă condoleanțe. «Draga mea, ştiu că treci printr-un moment greu. Totuşi te-aş ruga să-ți arunci ochii, în chip de „cap limpede", peste o carte pe care-am scris-o eu, împreună cu doctorița Suceveanu». «Domnule profesor, nu-mi arunc ochii peste nimic. În această carte n-aş avea nici măcar scuza de-a-mi băga nasul fiindc-aş fi scris şi eu ceva». S-a lăsat o lungă tăcere. Socotind că spusesem ce-aveam de spus am dat să mă ridic de pe scaun. «Am impresia – a-nceput domnul profesor – că te-ai supărat în urma examenului de lector, şi a mai venit şi nenorocirea asta cu tatăl dumitale...». «Domnule profesor, nu mi-am făcut nicio clipă iluzia că am să ocup eu postul: mai întâi, că trei concurenți erau de mâna-ntâi, iar a patra – fiică de ilegalişti, luptători în Spania – în timp ce eu sunt o țărancă de la coarnele plugului. M-am înscris şi eu şi ceilalți trei, toți de mâna-ntâi, nu ca să obținem postul; ne-am înscris ca să v-aducem aminte că existăm. Sănătate să fie!», şi chiar m-am ridicat, am salutat şi-am plecat.

Cui i-o fi povestit profesorul Dima conversația cu mine nu ştiu, dar la trei zile după, vine Gina la mine: «Doamna

doctor, cică e făcut Dunăre Dima pe dumneavoastră. De ce vă puneți cu el? Îl ştiți cât e de ofticos!». «Gina, eu nu mă pun cu nimeni, dar fiecare om dacă n-are, ar trebui să aibă măcar un strop de demnitate. Ştiu de la destui că Dima e răzbunător, „ofticos", cum zici dumneata. Vrea s-aducă pe altcineva-n locul meu, n-are decât. S-o mai găsi vreun post de radiolog în țara asta şi pentru mine. Iar dacă nu – mă-ntorc soră la sala de operații, de unde-am plecat. Iar la sală am ajuns de la spălat pe jos şi de la dus plosca. Nu mă sperie nici Dima nici altul ca el; mă sperie soarta. Şi asta nu mi-o hotărăşte Dima».

La şedințele de Partid, care-mi erau dragi ca un spin în ochi şi unde se bătea apa-n piuă, doamna doctor Suceveanu, ajunsă între timp secretară de Partid pe clinică, se găsea datoare să mă-ntrebe totdeauna dacă n-aveam nimic de spus. La care eu dădeam negativ din cap. O singură dată am luat cuvântul; când am cerut să fiu înlocuită din postul de asistentă de la Facultate, eu renunțând la cariera universitară.

Bucuria că le lăsam încă un prilej de-a trage sfori le-a fost prea mare ca să mă mai şi-ntrebe de ce renunțam. După şedință a venit la mine un coleg şi m-a certat: «De ce-ai făcut asta? Ca să rămână numai de-alde Dima şi de-alde Suceveanca-n Facultate?». «Dragul meu coleg, cariera universitară nu mă pasionează, unu la mână; doi la mână – dacă mai scriu vreodată ceva, nu mai semnează nimeni munca mea. Eu fac o meserie ca să am ce mânca. Onorurile şi titlurile-mi sunt indiferente. Eu pe profesoara mea de română din liceu n-o dau pe toată Universitatea; şi a fost până la pensie doar profesoară de liceu. Mi-ajunge câtă scârbă mi-e».

Dima nu mi-a mai cerut niciodată colaborarea şi nici alți profesori, nevrând să se pună rău cu el. Eu îmi vedeam de treaba mea, de pacienți, îmi făceam fişe, clişee după cazurile interesante, mai puțin obişnuite şi elocvente pentru ceea ce socoteam eu că trebuie semnalat şi demonstrat. Cu greu, am început totuşi să public în

revistele de specialitate. Unul dintre articolele mele i s-a părut atât de interesant şi de original Nataliei Scutaşu, încât mi l-a tradus în rusă şi l-a trimis, printr-o nepoată a ei, la Moscova. Puțin comunicativă de felul său, cu mine din când în când Natalia stătea de vorbă nu numai despre problemele profesionale.

Cu un zâmbet amar pe fața ei ca de piatră, îmi spusese despre nepoată-sa de la Moscova: «Eu am compătimit-o ca pe orice basarabean rămas sub stăpânire rusească. Aproape toată familia noastră a ajuns în Siberia. Ce crezi că-mi răspunde ea: „Milă să vă fie de voi, care trăiți într-o țară mică, dependentă mereu de cineva, nu de noi; noi trăim într-o țară puternică, în fața căreia nu mişcă nimeni”». «Natalia, fata asta e din altă generație decât noi şi decât Tamara, sora ta. E dintre cei care se dau cu puterea. Dintre „internaționalişti”. Nici măcar nu poți s-o mustri. Ea aşa a-nvățat şi nu-i mai pasă că e româncă. E cetățean sovietic. Noi, săracii, de când ne ştim, umblăm cu sărui’ mâna pe la marile puteri». «Noi am fost o generație învățată să ne iubim Țara cum ne iubim părinții». Şi-n ochii adormiți, ca de crocodil, ai Nataliei a trecut un fulger de tristețe.

Am hotărât amândouă că era prudent să trimit articolul şi recomandat, prin poştă – spre a nu mi se putea spune că lucram pe sub mână – şi prin nepoata ei, care avea să-l ducă la Moscova, direct la redacția unei reviste medicale. Clinica obținea, prin schimb, publicații dintr-o mulțime de țări. În acest fel aflam şi noi ce se mai întâmpla în lume, ca şi prin aleşii noştri care primeau burse în străinătatea apuseană, de unde unii se mai şi-ntorceau. Peste o lună şi jumătate de la expediere, într-una dintre revistele venite de la Moscova se afla şi articolul meu, însoțit de comentariul elogios al unui specialist cu nume gruzin.

Relațiile cu vecinii noştri de la Răsărit se cam răciseră, mai ales după venirea lui Ceauşescu la putere. Nu se mai trimiteau la aspirantură-n U.R.S.S. cei mai buni

absolvenți de Facultate şi nici la studii crema originii sociale. Se uitase potopul de lacrimi vărsat la moartea lui Stalin. Se uitaseră gărzile făcute la portretul îndoliat al răposatului, gărzi compuse din membri marcanți de partid, îmbrăcați în negru, în instituțiile civile; şi din ofițeri superiori, la militari, în uniformă de gală şi cu banderolă neagră pe braț. Se uitaseră şi lacrimile după Gheorghiu-Dej şi gărzile de la catafalcul lui, în care se perindase crema Partidului. Mort să fii că are cine să te uite.

Nu s-a scăpat prilejul să fiu ironizată pentru acel articol publicat la Moscova. M-a luat peste picior un apropiat al doctoriței Suceveanu: «Văd că unii dintre noi publică la Moscova». Cuvintele au fost însoțite şi de-un zâmbet pe măsură. «Unii publică la Paris, la Londra, la New York. Alții, mai modeşti – la Moscova, la Sofia. Care unde poate», i-am răspuns eu pe-un ton binevoitor, la care nu se-aştepta. «Sănătate să fie», am adăugat, ca o babă sfătoasă.

Ceea ce însă nimeni nu se-aştepta – eu mai puțin decât oricine – într-o revistă americană era citat şi articolul meu la abordarea problemei în chestiune, ca prezentând un punct de vedere de luat în seamă. Un coleg s-a mirat sincer şi fără intenție de ironie că americanii-i luau în serios pe ruşi. «Colega, nu uita că americanii comentează nişte publicații ştiințifice, nu reviste ale K.G.B.-ului». Colegul meu a luat-o repede la picior, vrând să dea impresia că nu-mi auzise replica. Mi-a ajuns la urechi – prin Gina, evident, că nici liceul nu-l făcusem – că pe la Medicină nici nu trecusem, că aveam un frate mare «securist» şi că eu eram probabil pe măsura fratelui meu. Mergând pe acest drum, s-a ajuns – prin «bunăvoință» – să se ceară „Liceului Teoretic numărul l”, fost „Elena Cuza”, din Craiova, copie după foaia mea matricolă şi după diploma de bacalaureat. Eram total pusă la-ndoială. M-am făcut că nu ştiu nimic şi n-am căutat în niciun fel să limpezesc ceea ce se spunea despre mine. Că aş fi fost

«securistă» era un lucru nedemonstrabil, fiindcă instituția incriminată nu-şi purta colaboratorii cu ecuson. Dar că făcusem un liceu şi că absolvisem Facultatea de Medicină se putea demonstra. Natalia Scutaşu, locul întâi în anul nostru, îmi trimitea mereu pacienți. Întrebată dacă-i fusesem într-adevăr colegă, Natalia Scutaşu le-a răspuns cu tonul ei imperturbabil: «Şi încă una dintre cele mai capabile». Calitatea de «securistă» nu-mi putea fi confirmată nici infirmată, «în schimb» mi se recunoşteau studiile!

Pentru a nu se putea spune că trăgeam cu urechea spre a transmite mai departe cele auzite, relațiile mele în clinică erau strict profesionale, conversațiile mele cu oricine rezumându-se la comentariul unui diagnostic, şi numai când eram solicitată. Ştiam că bărbatul Ginei era ofițer. Căpătând încredere-n mine, mi-a spus – «dar să rămână între noi» – că de fapt bărbatu-său era ofițer de contrainformații. Ascultam lucruri pentru care bărbatu-său i-ar fi tăiat Ginei limba, dac-ar fi ştiut că ea mi le spunea. Mă gândeam câtă imprudență domnea şi-n serviciile secrete. Bărbatului Ginei ar fi trebuit să i se taie limba. Fără s-o fac pe psiholoaga, mă gândeam că oamenii care exercitau asemenea meserii simțeau probabil că se-năbuşă de câte aflau; şi-n momentul când ajungeau ca o soluție suprasaturată, răsuflau față de câte cineva apropiat. «Gina, eu te-ascult fiindcă-n fiecare dintre noi zace un demon al curiozității, dar te rog ca pe Dumnezeu să nu mai spui nimănui ce-mi spui mie». «Doamnă doctor, m-am lămurit că nu sunteți de unde zic ei, că altfel de mult eram luată la-ntrebări». Prin urmare, Gina mă supusese unui test. Foarte inteligent din partea ei. Poate că la mijloc era şi bărbatu-său.

Oricum, ieşisem bine la văpsea. Îmbrăcata chiar elegant puteam spune, cu țoale «de la pachet», dar niciodată de scos ochii, eram o ființă oarecare, ştearsă de la natură, dar şi cu bună-ştiință, din voia proprie. Îmi înghițeam replicile când mi-ar fi venit să-mproşc cu

venin, ca şarpele. Mă gândeam la câte-or fi-nghițit de pe la vechili strămoşii mei şi-mi temperam paráponul. Dac-aş fi dat cu sapa la colectiv sub ochii brigadierilor, aş fi avut mai multă libertate verbală? Fiindcă pe cea spirituală nu mi-o putea lua nimeni. Majoritatea oamenilor trăia la limita supraviețuirii, neavând timp nici măcar să se gândească la sensul vieții, în cazul c-ar fi avut vreunul. Eu copii nu puteam avea. Ajunsesem într-o meserie din nevoia de-a câştiga o pâine, fără să fiu nevoită să spun mereu ce n-aş fi gândit, cum mi s-ar fi-ntâmplat dac-aş fi ajuns profesoară de română, visul meu de elevă. Eram o persecutată a regimului? Nu. Mă puteam socoti, în linii esențiale, o beneficiară a lui. Nu însă o privilegiată. Cele două tablouri de pe peretele meu – ceea ce nici nu-mi imaginasem vreodată c-aveam să am – îmi potoleau sufletul. Aveam o meserie în care puteam restitui societății tot ce investise în mine. Mi-era o milă nesfârşită de oameni.

Într-o zi vine o țărancă de pe lângă Bucureşti cu soacră-sa la mine la cabinet. «Doamnă doctor, ce facem cu bătrână că n-are trimitere de la dispensar?», m-a-ntrebat Gina grijulie, pe bună-dreptate, fiindcă niciun control de nicăieri nu-mi ocolea tura şi cabinetul. «Adu-o-nuntru, că n-a venit de sănătoasă». «Bătrâna» avea cincizeci de ani, dar îi dădeai pe puțin şaptezeci. Muncită, cu unghiile crăpate, cu o față de mucenică încadrată de barişul negru, încălțată-n gumari. «Măicuță, ce te supără?». «Păi, maică, îmi vine întruna să oftez şi mă doare-n capu' chieptului de-mi sar ochii, şi nu-mi vine să bag nimic în gură». «De când?». «Păi de la a doua praşilă». Mi-am pus stetoscopul la urechi: fibrilații şi emfizem pulmonar. I-am făcut o radiografie. M-am uitat la clişeul încă ud. Urechea nu mă-nşelase. Inima nu avea doar tulburări de ritm, dar era simțitor mai mare decât normalul. «Măicuță, trebuie neapărat să te internezi în spital ca să fii îngrijită ca lumea». «Doamna doctor, maică, da' cin' să vadă de omu' meu şi de orătănii şi de ale două

capre de le-avem şi noi?». «Măicuță» – era cu zece ani mai bătrână decât mine «măicuța»! – «omul dumitale, nora, vecinii. S-o găsi careva». «Ei, maică. Fiecare cu-ale lui. De când sunt n-am fost în spital». «Vezi, măicuță, noi, eu, doamna asistentă» – şi-am arătat-o pe Gina – «stăm zi de zi în spital, vedem numai oameni bolnavi şi trăim şi noi». «Nu poci, maică, să-mi las eu casa şi să mă bag în spital». «Măicuță, dac-ai să mori, să ştii că nu se-aruncă nici unu-n groapă după dumneata, şi-au să trăiască şi fără dumneata. De la spital te-ntorci acasă. De la groapă – nu. Eu nu te pot lăsa să pleci acasă, fiindc-ar însemna să nu-mi fac datoria de doctor». Cu chiu-cu vai, luând-o de mână, cu noră-sa alături, am dus-o pe capul Nataliei care, văzându-i radiografia şi consultând-o şi ea, a internat-o imediat. Cum nu erau locuri, i-a adus o canapea şi a-nghesuit-o într-un salon de şase paturi.

Menirea mea pe lume era să fiu de folos unora ca «măicuța» cu praşila a doua şi să le fiu recunoscătoare celor care mă ajutaseră s-ajung unde-ajunsesem. N-aveam cuvinte prin care să-mi arăt mulțumirea față de mine că-mi dusesem părinții să vadă Țara. Măcar atâta folos de suflet avusese şi bietul Taica de pe urma banilor de la fiu-său.

Seara, pe lângă orice altă lectură, citeam – a câta oară? – câteva fraze din Călugărița mea portugheză. Era ca o scurtă-ntâlnire cu o prietenă care ştia totul despre mine. Principiul meu de viață era cel de-a nu avea ce să-mi reproşez în nicio seară când îmi făceam bilanțul zilei. Seara era şi momentul legăturii cu prietenii: zilnic vorbeam la telefon cu Paula, cu băiețelul ei, Cornel, cu Iosif Iuga. Cu domnul General, cu Claude Comăneanu, cu Mona Gheorghiu, cu Laura şi cu Gabriel, cu tuşa Lina şi cu nenea Costel, cam o dată pe săptămână.

Costi se mutase la noi la Clinică. Era făcut Dunăre pe mulți colegi care nu-i lăsau pe secundari să opereze nici măcar un apendice. Toți tinerii veneau grămadă la el când era de gardă, ca s-apuce să pună şi ei mâna pe-un

bisturiu. Eu lucram la parter, el – la etajul întâi. Ne despărțeau douăzeci de trepte. Orice moment liber şi-l petrecea la mine-n cabinet. Adoptase şi el tactica mea: în secție – conversații profesionale şi-atât. Nu-ntârziaseră să ne iasă vorbe. Unii ştiau de legătura noastră veche, încă de pe vremea Spitalului Militar, când eu îl înşelasem cu nu se-ştia-cine, dar îl înşelasem, iar el de supărare se-nsurase cu-o femeie divorțată, mai în vârstă, care-i făcuse o fată. Reluându-ne legătura, îi aflaserăm şi-un paravan: eu îi botezasem fetița. Fusese discret chestionat şi de noul secretar de Partid, un ortoped ca şi el, în legătură cu vorbele despre «dumneata, colega, şi doctorița Boboc, de la Radiologie». «Suntem prieteni din 1951, de la sală, de la Spitalul Militar. Eram amândoi oameni liberi. Şi dacă ne-am fi iubit, n-am fi supărat pe nimeni. Iar acum, „indecența" noastră constă-n a sta de vorbă şi-a bea o cafea-mpreună».

Fără nicio legătură cu ceea ce vorbisem înainte, într-o zi, plecând împreună de la spital, Costi mi-a spus: «Argentina, mă gândesc de multe ori la Lucia. Şi ştiu că te gândeşti şi tu. Fiecare clasă din societate are un timp al ei, la fel şi oamenii: unii sunt însă făcuți să cadă-n picioare-n toate timpurile, alții să supraviețuiască tuturor timpurilor, alții să fie zdrobiți, indiferent de regimul în care trăiesc. E un timp al fiecăruia, în general. Sunt oameni al căror timp nu e niciodată. Lucia făcea parte din categoria ultimă. Era prea sensibilă, mult prea vulnerabilă. Era un om permanent rănit în aşteptările şi-n buna lui credință. Oameni al căror timp nu e niciodată. Tu, eu, Laura ne-nscriem la- „ncrengătura" „supraviețuitori". Deşi aparținem unor medii diferite. Cu mintea şi cu originea ta, puteai să te-aşezi astăzi în fruntea bucatelor. Dar nu te poți face că nu vezi ce e strâmb în jurul tău, deşi, oficial, acum ar fi timpul tău. Principiile sunt principalii agenți antisociali, ele te aduc în contradicție cu orice societate. Am filosofat destul. Hai mai bine să mergem ca pe vremuri la cofetăria noastră şi

să mâncăm o mascotă. Nu ştii cum regret vremea când lucram amândoi sub ochii Generalului. Timpurile nu erau mai bune, dar noi eram mai tineri. Vorbesc despre mine». «Da! Ca şi când eu, la patruzeci de ani, aş fi „ca o floare, ca un crin, ca un fir de trandafir”». S-a dus tinerețea, Costi. Eu n-am înțeles nimic din tinerețe. Doar muncă, muncă şi griji. Şi parc-acum am linişte, când o ştiu pe Maica singură? N-o pot face cu niciun chip să vină să stea cu mine». «E greu să-ți laşi lumea şi să te transplantezi, mai ales la o anumită vârstă. Şi mai ales pentru un țăran. Lumea lui e satul lui. Tata a plecat cu desaga-n spinare de la doisprezece ani din sat. A trecut de şaptezeci, dar gândul îi e tot la copilăria lui de-acolo». «Mă gândesc dacă o fi cineva pe lume fără nicio grijă, fără nicio apăsare». «Nu cred.» «De fapt, nici eu».

♥

Domnul General cu doamna lui, vara şedeau la Călimăneşti, iarna – la Bucureşti. I-am invitat pe-amândoi să mă vadă şi pe mine la casa mea. Atunci am cunoscut-o pe doamna General. O femeie frumoasă şi la acea vârstă, ajunsă căruntă din şatenă, cu ochi căprui care-n lumină puternică păreau aurii, blândă, cu mult umor, nedezlipindu-şi privirea de bărbatul ei, ca la tinerețe, când din dragoste se luaseră. «Te admir, Argentina – îmi dai voie să-ți spun aşa – pentru curajul pe care l-ai avut să te-aventurezi la atâtea datorii, ca să ai casa pe care o ai. Numai cu lucruri de calitate şi de gust». «Doamnă, am fost ajutată substanțial băneşte de cineva; altminteri să ştiți că mă găseați cu holul gol, doar cu un „covor” de iută pe jos, şi ăla uzat. Primul meu noroc în viață mi-a venit de la domnul General, soțul dumneavoastră. Fără sprijinul dumnealui n-ajungeam doctoriță».

Mi-au povestit de vremea tinereții lor, dintre cele două războaie. Cum se petrecea atunci. Se cânta, se recita şi se

dansa, dar totul într-o atmosferă de veselie neforțată, atmosfera tonică şi optimistă a tinereții, fără exagerări şi cu decență. Totdeauna mi-a plăcut să stau de vorbă cu oameni mai în vârstă decât mine, de la care să aflu despre viață şi altceva decât ce văzusem şi trăisem eu. Eu – care dansasem o singură dată, la acea petrecere de la Drept, unde-aveam să-mi cunosc viitoarea, pe atunci, cumnată şi-aveam să mă leg de Iosif Iuga.

Ceva la doamna General nu mi-a plăcut. Culoarea gălbuie a feței, culoarea fildeşului, mai ales în jurul nasului. Am profitat de un moment când s-a dus la baie şi i-am spus domnului General: «Domnule General, e ceva-n culoarea doamnei dumneavoastră, ceva-n neregulă. Iertați-mă că mă dau cu părerea, dar i-aş face o radiografie abdominală, nişte probe de sânge». Domnul General s-a posomorât. «De-asta am venit mai devreme de la Călimăneşti. N-o doare absolut nimic, dar a slăbit cinci kile-ntr-o lună».

Ca să n-o lase nicio clipă singură, domnul General s-a internat cu dânsa la Spitalul Militar. Mergeam să-i văd în fiecare zi şi mă străduiam să nu le lipsească nimic. Costi, cu mine sau singur, semna şi el condica la domnul General şi la doamna lui. Domnul General, în timp ce doamna stătea-n camera medicilor de vorbă cu-o nepoată, mi-a-ntins fără niciun cuvânt radiografia şi analizele ei. Cancer de pancreas. «Până acum n-o doare». «Dacă evoluția e rapidă, să sperăm că n-o s-o doară». «Aş pleca la Călimăneşti, fiindcă dorința ei e să fie-ngropată cu familia mea şi cu mine». «Şi dacă la un moment dat are nevoie de mască de oxigen, de sondă, ce faceți la Călimăneşti? Sondă-i puneți dumneavoastră, dar oxigen de unde?». Partea cea mai cruntă a meseriei de doctor este cea de-a vorbi despre omul bolnav, cât de drag ți-ar fi, ca despre un obiect. «Mă gândesc mai ales la morfină», a spus domnul General, cu privirea pierdută.

Doamna General, profesoară de Ştiințe Naturale, şi-a ştiut din primul moment diagnosticul. «Argentina,

dumneata şi Costi sunteți dovada vie a fidelității față de mentorul vostru. Când o să rămână singur, vă rog să nu-l părăsiți. Mi se propune operația. Dumneata ce-ai face în locul meu?». «Doamnă, chirurgia mizează pe şansa de-a rezolva cu bisturiul ceea ce altfel n-are nicio şansă». «O suferință la care dacă n-ai noroc să mori pe masă nu faci decât să-i adaugi zile nenorocite. Am să mă operez numai ca să fie bărbatu-meu cu sufletu-mpăcat, c-am vrut să-mi prelungesc viața».

Au tăiat-o şi-au închis-o la loc. N-a murit pe masă, dar a intrat în comă, din care nu şi-a mai revenit. Ultimele cuvinte adresate bărbatului ei, înainte de-a adormi pe masa de operație, au fost: «Învață să trăieşti fără mine». La două luni după vizita pe care mi-o făcuseră ca să mă vadă şi pe mine aşezată pentru cât aveam de trăit, doamna General s-a mutat de la noi.

«Egoismul, fuga de durere, groaza de despărțiri m-au făcut să vreau să mor eu înaintea ei. Îmi dau seama că dacă iubeşti pe cineva, înseamnă să-nduri să-i fii alături când pleacă. Cine ar fi stat lângă ea clipă de clipă? Cui i-ar fi spus „Nu mă părăsi!”. Cui? În ultimul an, când murea cineva cunoscut ea-mi spunea: „Cred că ai să fii cavaler şi-ai să mă laşi pe mine să plec prima”... Şi-am fost cavaler».

După moartea soției lui, domnul General şi-a adus un nepot în apartamentul din Bucureşti şi s-a mutat la Călimăneşti împreună cu sora lui şi cu familia ei. Peste doi ani pleca şi domnul General, asemeni tuturor celor iubiți de Dumnezeu. Pleca într-o clipă, în somn.

Cu el au început plecările definitive ale unor oameni apropiați mie. Domnul şi doamna doctor Zamfirescu, binefăcători ai mei, care-mi scriau şi cărora le scriam mereu, Naşul şi Naşa. Nimeni însă nu mi-a lăsat golul din suflet pe care mi l-a lăsat domnul General. Chiar în seara premergătoare morții lui, am stat de vorbă la telefon. «Argentina, tu, Gheorghiu şi Iuga sunteți printre puținii oameni care nu m-au dezamăgit şi care nu m-au uitat».

N-am să-l uit niciodată şi nici vorba orientală pe care o cita adesea, când întâlnea ingratitudinea față de el sau față de oricine: «Răul e scris pe aramă, binele — pe nisip». Măcar eu, Costi Gheorghiu şi Iosif Iuga îi dovedisem că mai erau printre noi şi oameni care scriau şi binele pe aramă.

♥

În 1966, prin intermediul lui Claude, am primit o invitație în Franța, de la nişte francezi, rude ale lui. Cererea de paşaport în vederea vizitei în Franța mi-a fost respinsă. M-am adresat secretarului nostru de Partid, întrebându-l care era motivul respingerii. De fapt, ca să mă aflu-n treabă şi mai ales ca s-aud glăsuind prin el Partidul. «Doctoriță eşti, căsătorită nu eşti. Nu prezinți, cum se spune, „garanții moral politice", a spus dumnealui. Adică o poți întinde». «Spre deosebire de ultimele două doctorițe trimise la specializare acum o lună, care tot doctorițe sunt şi tot nemăritate. Mulțumesc, m-am lămurit, dacă mai era nevoie». «Încearcă excursii cu O.N.T.-ul, pe-aci prin Democrații». «Mulțumesc de sfat».

Frate-meu, venit în Țară la vreo două luni după încercarea mea nefructuoasă de-a vedea străinătățurile, m-a certat că nu-i spusesem, ca să intervină el pe lângă cineva. «Gelule, eu sunt un om de rând. Ăsta e tratamentul pentru omul de rând, ăsta mi se-aplică. Îți mulțumesc pentru buna ta intenție, dar nu-ți uza relațiile pentru mine. Aşa cum am trăit pân-acum fără să văd Parisul, pot trăi şi de-acum înainte». Gelu a-nțeles că arătându-mă atât de «legalistă» şi de «anti-intervenții», băteam şaua ca să priceapă iapa. Socrilor lui nu le scăpase loc unde lucra el în străinătate, împreună cu Liliana, loc în care să nu-şi viziteze fiica, ginerele şi nepoții. Adeverind vorba românească precum că «neamurile după muiere – unse cu miere, neamurile după

bărbat – unse cu… rahat».

«Am impresia că pe undeva eşti supărată pe mine şi-mi pare nespus de rău. Să ştii că n-am uitat cum în studenția mea-ți rupeai de la gură ca să-mi dai şi mie un ban de buzunar». Acel «pe undeva», devenit un tic de limbaj, avea darul să mă indispună oricum, dar mai ales ieşit din gura lui frate-meu. «Gelule, nefiind eu legată la ochi, viața m-a-nvățat să nu mă mai supăr. Ci doar să observ. Văd prea multă nenorocire prin meseria pe care-o am, ca să-mi mai fac sânge rău din lucruri care țin de firea omului şi de angrenajele societății în care trăim. La slujba ortodoxă de cununie spune preotul: „Şi va lăsa bărbatul pe tatăl şi pe mama sa şi se va duce după femeia sa”. De ce să-ți reproşez eu că eşti bun creştin ortodox?». Frate-meu şi-a luat capul între mâini şi a tăcut mult până să chitească un răspuns.

«Soru-meo, Liliana e foarte legată de părinții ei care, ce e drept, ne-au ajutat şi ne ajută. Liliana e mamă bună, soție bună. O las să procedeze cum vrea ea în legătură cu părinții ei». A tăcut el, am tăcut şi eu.

«Să nu crezi că nu-mi pare din suflet rău că n-am fost la-nmormântarea Taicăi. Nu poți să ştii cât de rău îmi pare». «Gelule, ştiu cât de rău i-a părut Maicăi. Lumea din Brăteasa nu ştie de posturi în străinătate, nu ştie că nu poți fi găsit fiind plecat în concediu, fără adresă fixă. Lumea a reținut doar un lucru: „Să dusă şi Vasile-al Boboceştilor şi fiu-său nu-l petrecu la groapă”. Mortului puțin îi pasă cine-l petrece. „Petrecerea” asta e pentru cei vii. Totul este pentru cei vii. Totul e convenție socială». Iosif Iuga, eu, Costi Gheorghiu l-am petrecut pe domnul General, învoindu-ne de la slujbă, ca să-i aducem un ultim omagiu. Ne-am prezentat familiei domnului General nu numai din convenienţă socială. Am vrut ca neamurile domnului General să ştie ce a-nsemnat el pentru noi, ce fel de om a fost, dincolo de cei apropiați prin sânge. Iar dacă sufletul omului mai vede ceva după moarte, domnului General i-ar fi fost drag să ne ştie în urma lui,

pe ultimul drum pe care-l mai făcea pe pământ.

Asta nu i-am mai spus-o lui frate-meu. Credeam în mâhnirea lui sinceră. Gelu era «un om al timpurilor noi», dar măcar nu era prost, nici fleaură-n meserie şi, atât cât îl cunoşteam eu, nici canalie. Cât despre nevastă-sa, nu puteam spune că nu se număra printre femeile care saltă bărbatul. Faptul de-a fi ajuns amândoi să lucreze-n străinătate ei i se datora. Relațiile prin care ajunseseră acolo ea le-avusese, nu frate-meu. Tot omul munceşte pentru-o pâine: a unora e neagră şi cu tărâțe, a altora – albă şi pufoasă. Frate-meu, cumnată-mea, copiii lor se numărau printre privilegiații regimului. Faptul că eu n-ajunsesem o privilegiată ținuse numai de mine: de prea atenta mea privire asupra strâmbătăților regimului, asupra-ncurajării exagerate a improvizaților şi-a impostorilor. Făcusem ca Taica pe vremea interbelică, a partidelor zise «istorice»: decât să voteze pe vreunul, mai bine se ducea-n pădure, la adunat crăci sau la tăiat lemne, ca să nu-l mai găsească agenții electorali acasă. Intrasem în Partid – Dumnezeu să-l odihnească pe domnul General că el mă-mpinsese – ca să nu fiu trimisă pe un' şi-a-nțărcat dracu' copiii, încât să-mi fi dat examenul de secundariat după cine ştie câți ani, pe cel de specialist tot aşa, de primariat nu mai vorbim.

«Membria» asta de Partid, dacă eu aş fi dat din coate şi din clanță, m-ar fi propulsat sus de tot. Eu am tăcut țărăneşte şi mi-am văzut strict de profesie. Am făcut un doctorat în Medicină, am scris cu mâna şi cu capul meu o carte de radiologie, care a luat premiul Academiei Române, la secția ştiințifică, pe 1980. Toți premiații îşi invitaseră la ceremonie rude, prieteni. Premiile s-au dat la unsprezece dimineața. N-am vrut să deranjez pe nimeni ca să-l vadă pe Preşedintele Academiei întinzându-mi un sul de carton, şi-apoi strângându-mi mâna. Bani în 1981, pentru premiile din 1980, nu s-au dat. Am plecat imediat din Aula Academiei. Am tras din tub diploma: ceva gen etichetă de mazăre conserve pe care scria: «Se conferă tov.

Dr. Argentina Boboc…».

Tov. dr. Argentina Boboc şi-a luat valiza lăsată-n paza cuiva din personalul Academiei şi, cocoşată de laurii succesului, a luat drumul Gării de Nord, de unde pleca spre Brăteasa. Trecuseră atâția ani de când mersesem prima oară cu trenul, fără bilet, sub oblăduirea unchiului Ionel, cumnatul Maicăi. De când începusem să călătoresc legal, îmi luam din vreme bilet de la o Agenție de voiaj, dar grija de-a nu întârzia, de a nu-mi găsi locul ocupat, mă umplea de emoții de parc-aş fi plecat cu o navă cosmică. Aşa se făcea că mă duceam ca țăranul la gară, cu mult înainte ca trenul să tragă pe linie. «Ca țăranul la gară». Dintr-o carte a unui reporter rus, Kolțov, care se aflase în Spania în timpul războiului civil din ’36, am înțeles că şi-n rusă există expresia «ca țăranul la gară». Întrebat de-un spaniol ce voia să-nsemne această expresie, Kolțov îi explicase că țăranul rus neavând ceas, dacă urma să călătorească undeva cu un tren de zi, de cum se lumina era-n gară; dacă urma să ia un tren de noapte, cum se-nsera se-nființa la gară. I-am zâmbit lui Kolțov, mujicilor lui şi țăranilor de pretutindeni, cu mine-n frunte. Laptele de-l supsesem de la Maica avea să mă hrănească toată viața: puteam trăi o mie de ani la oraş, între intelectuali autentici şi între unii doar atestați de diplome, nimic n-avea să-mi anihileze prudența, rezerva mea şi teama de necunoscut care erau ale țăranului. N-aveam defel capacitatea de-a mă entuziasma, în orice măr, cât de frumos, mă temeam de-un vierme.

Doi ani am trăit, zi de zi, lângă un domn în adevăratul înțeles al cuvântului. Dar sufletul pe tavă nu mi l-am pus înaintea lui. Iar el – fie că aşa-i era firea, fie că avea şi alte motive – nu mi s-a dezvăluit niciodată cu totul. «Eşti cea mai pudică femeie pe care-am cunoscut-o, fizic şi psihic».

Subiectul lui principal era cultura; poate şi gândindu-se să mă protejeze, pentru orice eventualitate. Ce hram purta cu-adevărat n-aveam să ştiu niciodată. Aveam să aflu despre el o versiune în 2004.

Iosif Iuga era perfectul meu corespondent masculin. Mi-a vorbit despre copilăria lui, despre război. Niciodată despre nevasta şi despre copiii lui, atâta timp cât a durat legătura noastră. De când ea devenise doar telefonică, se mai deschisese. Mă considera o prietenă căreia-i vorbea de copii, de nevastă, de colegi, de munca lui.

Cum mergeam în tren spre Craiova, legănată de vagon şi de amintiri, mă gândeam că de fapt văzusem lumea doar în două dimensiuni, nu fără carne, ci cu porțiuni de suflet opace, care anihilau relieful cunoaşterii mele. Nici despre tine însuți nu ştii mare lucru atâta vreme cât nu te-ai aflat în situații-limită care, popular, se rezumă prin «banii ori viața».

Mă aflasem în două situații imprevizibile, oferite de Dumnezeu: la nouă ani, la cutremurul din 1940, apoi la cel din 1977. La nouă ani eram în Brăteasa. În ’77 eram de gardă la Clinică. În momentul când a-nceput zguduitura, m-am proptit în diagonală, în cadrul uşii, cum învățasem în şcoală, mi-am făcut cruce şi-am aşteptat să treacă. În momentul când am văzut peretele din față bombându-se, am închis ochii. Cum s-a oprit zgâlțâitura m-am dus în saloane la Ortopedie, să văd dacă nu li se-ntâmplase ceva bolnavilor şi ca să-i liniştesc. M-am întors repede-n cabinet; din momentul când au început să sosească Salvările şi camioanele militare cu oameni răniți, două zile n-am mai avut răgaz nici măcar să mă reped pân-acasă. Vecinii mei de palier, văzând că nu răspund nici la sonerie, nici la telefon, m-au căutat la Clinică. Blocul nostru nu suferise avarii majore. Se ținuse bine. Am închis ochii când am văzut zidul din față bombându-se: o manifestare a fricii de moarte. Viața în trei dimensiuni: cu carne pe ea. Dacă ar fi fost să mă descriu pe mine cuiva, ce i-aş fi spus? O femeie nici frumoasă nici urâtă, absolut oarecare, iar dincolo de aprecierea aspectului exterior: un om conştiincios, cu milă de oameni, iar ca medic – înzestrată cu simț clinic, decurgând dintr-un remarcabil spirit de

observație. Debutul în viață – cu un nume nu neapărat de stârnit râsul, dar oricum neasortat: Argentina Boboc.

♥

Pe Maica am găsit-o piele şi os şi cu-o paloare spre gălbui, care mi-a amintit-o pe doamna General. Mi-am făcut cruce cu limba-n cerul gurii. De la cincizeci şi cinci de ani, Maica se pensionase de la Colectiv, la insistențele lui Gelu şi-ale mele. Îi dădeau şi ei toamna ceva produse şi nişte bănuți pe lună. Învățată să dea cu sapa, i se părea că acum o ajunsese boieria. A fost cu neputință s-o conving să mergem la Bucureşti să-i fac nişte investigații amănunțite. Am reuşit s-o duc la Craiova, la un fost coleg de Facultate. Eu o bănuiam, după descrierile ei, ori de un cancer în zona abdominală ori de ciroză. Avea ciroză uscată, mai rapidă ca evoluție decât cea cu lichid. Din tinerețe şi până căzuse copacul peste el în pădure, Taica-i trăsese tare cu «duda»;

Maica, biata de ea, nu pusese-n viața ei gura pe băutură şi făcuse ciroză! Nu trebuia să uit că avusese malarie ani şi ani, până să aflăm de chinină, cum avusesem toți. Am internat-o, cu mari rugăminți, la Craiova pentru nişte perfuzii care cât de cât s-o mai întărească. «Maică, dacă acu' mi-o fi venit ceasu', la ce bun să mai pătimesc şi pin spital?».

Întoarse la Brăteasa, mi-a arătat toate actele, toate lucrurile de moarte, mi-a spus ce şi cui să-mpart. M-a pus să scriu bilețele şi să le prind cu bolduri pe fiecare obiect, ca să nu le-ncurc. «Maică, ştiu că n-o să mai veniți să şedeți aici nici tu nici Gelu. Vindeți, şi-mpărțiți frățeşte. Nu băgați oameni în casă fără acte că s-alege prafu' de toate». «Hai, Maică, la Bucureşti, ca să fiu şi eu liniştită». «Nu merg, Adelino, maică. Vreau să rămân cu ochii pe munca mea şi-a lu' tat-tu, să mor în bătătura mea».

Doctorul de la dispensarul din comună trecea zilnic s-o

vadă şi zilnic vorbeam cu el la telefon, iar cu Maica o dată pe săptămână, ca să n-o sperii. Cum vorbeam de când plecasem de-acasă. La două săptămâni odată veneam sâmbăta în Brăteasa şi duminică seara mă-ntorceam la Bucureşti.

La un an de la diagnosticarea bolii, după trei zile de delir, şi-a dat sufletul, tot sub dud ca şi Taica, şi tot în septembrie, cu Florei, al nu mai ştiu câtelea, cu botul lipit de picioarele ei. Am scăldat-o, am îmbălsămat-o, am îmbrăcat-o. Gelu n-a putut veni la-nmormântarea ei, aflându-se-n acea vreme la o reprezentanță a noastră din America de Sud. În toate bocetele, toate femeile o plângeau pe Maica pentru meritele câte le-avusese, dar una nu scăpa să nu amintească de lipsa feciorului la moartea ei. «Te dusăşi, Mărie, din palat de casă. Te dusăşi dupe Vasile. Şi nu vă petrecu pe nici unu' fecioru' vostru».

În urma carului cu boi care-o ducea pe Maica la locul ei din deal, mergeam eu, neamurile apropiate şi Florei. Lumea a vrut să-l gonească. Eu m-am opus şi l-am luat lângă mine. Am slobozit-o pe Maica în groapa zidită, peste sicriul Taicăi. Am încredințat-o pământului, iar noi, cei vii, ne-am întors acasă la praznic. Numai Florei s-a aşezat pe mormântul ei şi-a rămas acolo pân-a murit. Îi duceam eu apă şi mâncare de două ori pe zi. Nu se-atingea de nimic. A murit după nouă zile. Eu l-aş fi aşezat în mormânt cu părinții mei, dar aş fi stârnit oprobriul întregului sat. Aş fi fost o păgână. L-am îngropat noaptea la marginea cimitirului. M-am repezit la Craiova, am cumpărat un trandafir roşu şi i l-am sădit pe mormânt. Nimeni n-o iubise mai mult pe Maica decât el. Florei fusese singura ființă care nu putuse trăi fără ea. Cred că simțise şi că nimeni apropiat al Maicăi n-avea să mai stea-n casa ei. El simțise că se rupsese firul unui neam.

Cu încuviințarea lui Gelu, am vândut preotului din sat casa părintească, la trei luni după moartea Maicăi. Am convenit prin act adițional ca timp de şapte ani noul

proprietar să-mi îngăduie să fac pomenirile Maicăi, în casa ei.

Diploma primită ca dovadă a premiului Academiei o-nrămasem într-o baghetă din lemn natur şi i-o atârnasem Maicăi pe-un perete ca să se mândrească la lume cu ea. Am luat din casa părinților mei patru fotografii, singurele: Taica soldat, Taica şi cu Maica, aşa cum erau şi pe crucea din cimitir, poza de la nunta lui Gelu, eu cu Gelu, pe la patru-cinci ani, în bâlci la Rojişte. Am luat şi două cămăşi bărbăteşti cu bentița din jurul gâtului cusută cu mărgele cât gămălia de ac, cu două fețe de masă de cânepă cu ajur şi premiul meu de la Academie. Tot ce-a fost în gospodărie am dat de pomană la săraci, după ce mai întâi am împlinit dorința Maicăi şi i-am dat fiecăruia obiectul cu hârtiuță şi cu bold pe care i-l destinase ea.

La cincizeci de ani încheiam cel mai important capitol din viață: timpul cât avusesem părinți. Puncte fixe ale existenței de neasemuit cu nimeni şi cu nimic. Timpul celei mai puternice ancorări în viață: grija față de ei şi teama de-a nu muri înaintea lor. Plecarea lor însemna eliberarea de-această imensă teamă. La moartea Maicăi m-am simțit ca picată într-o casă goală, pe care nu mă ducea mintea cum s-o umplu. Lumea era un loc pustiu, străin. Deodată mă simțeam înconjurată numai de străinătate. Aş fi vrut să mai trăiască Florei ca să am cui să-i vorbesc despre Ea. «Lina maicăi, Lină, s-a dus copilăria ta». «Maica mea, Maică, s-a dus viața mea».

crai de ghindă

Băieții Monei Gheorghiu, cu nevestele şi cu părinții acestora, stătuseră numai doi ani în Israel, după care se mutaseră cu toții în California. La doi-trei ani odată, veneau în România să-şi vadă părinții, prietenii, foştii colegi. Pe Costi-l iubeau de mici, când el şi Radu, răposatul văr al Monei, le făceau toate gusturile. Smaranda, fiica lui Costi şi a Monei, îşi cucerise frații care-şi puseseră-n gând s-o americanizeze, după ce avea să-şi termine liceul, ba mai bine, şi Facultatea, în România.

Prin ’70, Mona primise, în fine, după respingeri succesive, asentimentul autorităților române de-a-şi vizita fiii în Statele Unite. Tot ce văzuse acolo o-ncântase: locuri, clădiri, muzee. De asemenea, modul în care era uşurată viața cuiva care trebuia să țină o casă, viața unei gospodine. O speriase însă ritmul acelei vieți în care parcă toată lumea se antrena pentru o-ntrecere sportivă. Prea puținul timp pentru sufletul omului. Mona era o femeie cu mult rost la treabă. O minte organizată. Ştia, cu toate greutățile unei gospodării, să-şi facă şi un timp liber pentru sufletul ei. Nu lucrase însă niciodată într-o instituție, undeva cu un program fix.

Şi-n prima ei căsnicie, fără să-şi fi iubit bărbatul, făcuse tot ce-i stătuse-n puteri ca să-l mulțumească, să-i facă o viață confortabilă şi fără griji. Cu acel soț, din fire zgârcit, ea avusese-n propria casă regimul unei menajere care trebuia să dea socoteală şi pentru o ceapă. Costi îi aducea leafa şi i-o punea pe masă. Nu-şi oprea pentru el nici douăşcinci de bani. Cu creionul pe hârtie, Mona socotea fiecare creițar. Lui Costi îi punea de-o parte banii de benzină şi de eventuale reparații la maşină, cât şi ceva de buzunar: «Spargi undeva un geam şi să n-ai asupra ta un chior măcar?».

Căsnicia lor mergea bine, fiindcă nu încetaseră să se iubească şi fiindcă amândoi erau rezonabili şi chiar în momentele de enervare – inerente în fiecare convieţuire – nu-şi spuneau cuvinte pe care apoi să fi vrut să le fi-nghiţit şi a căror amintire să nu fi ştiut cum s-o şteargă. Învăţaseră că nu există chimicale care să şteargă urmele cuvintelor. Băneşte o duceau modest. Costi îşi păstrase obiceiurile de la Spitalul Militar, de pe vremea când lucrasem noi acolo: nu se primeau bani de la bolnavi, nici de la familiile lor. Încă. În Medicina militară se primea salariul de medic şi cel de grad. Obişnuită cu o viaţă modestă, Mona se mulţumea cu salariul lui Costi, pe care-l drămuia ca un bijutier. Niciodată nu i-ar fi spus: «De ce nu faci şi tu ca alţi doctori?».

Investise în copiii ei ceea ce socotise că avea să le folosească-n viaţă: îi dăduse la-not, îi învăţase două limbi de circulaţie, engleza şi franceza, îi iubea şi oricând şi-ar fi dat viaţa pentru oricare dintre ei, însă nu-i răsfăţase. Nu le lăsa greşelile nesancţionate şi nici nu le dădea ziua ceea ce-ar fi visat ei noaptea, regim la care, ce e drept, contribuise mult şi mâna strânsă a tatălui lor. Îi învăţase de mici că-n viaţă nu se trece fluierând. Băieţii plecaseră de lângă ea în prima-primă tinereţe. Deşi socrii lor îi duseseră-n cârcă, plătindu-le studiile, nu le reproşaseră acest sacrificiu, fiindcă se convinseseră că fetele lor îşi luaseră nişte oameni de nădejde, în stare să facă faţă unei concurenţe acerbe. Amândoi băieţii Monei urmaseră cariera tatălui lor: aveau fiecare, pe cont propriu, birou de avocatură şi le mergea peste aşteptări de bine. Fiice de doctori, nurorile Monei îşi urmaseră şi ele părinţii, ca profesie. De la fiecare fiu, Mona avea câte doi nepoţi. Şi băieţii şi nurorile ei se-acomodaseră şi, la orice i-ar fi nemulţumit acolo, în California, îşi aminteau de unde plecaseră, îşi spuneau că pe lume nimic nu e perfect, dar că-n imperfecţiune sunt grade, iar diferenţa dintre ele nu trebuie neglijată.

La cincizeci şi opt de ani câţi avea când mersese-n

America, Mona se simțise obosită de drum, tulburată de schimbarea fusului orar şi la dus şi la-ntors, încât nu se putea spune că vizita la băieții ei îi priise. Şi mai era ceva ce cu greu le mărturisise lui Costi şi Argentinei: se simțise tot timpul de prisos în viața copiilor ei. Băieții plecaseră de lângă ea abia ieşiți din adolescență, iar cu nurorile şi cu părinții acestora, în România, Mona se văzuse doar de câteva ori. Anilor de maturizare, atât de importanți, când se formează cu adevărat un om, acelor ani ai copiilor ei, Mona nu le mai fusese martoră. «M-am simțit față de ei... nici nu ştiu cum să spun... Parcă aş fi citit un roman din care lipseau foi multe». În urma vizitei în California, pe care atât o dorise, Mona luase hotărârea de-a nu mai repeta experiența şi, oricât de dor i-ar fi fost de băieții ei, să se mulțumească să-i vadă numai când aveau să vină dânşii-n România.

Fire timidă şi introvertită, Mona nu-şi făcuse prietene la nicio vârstă. Poate nici maică-sa n-o cunoscuse deajuns. La acest fel al ei de-a fi contribuiseră şi lipsurile din adolescență şi din vremea Facultății, când nu răspunsese unor invitații de tineret, fiindcă ea nu-şi permitea să facă invitații; apoi viața ei de femeie căsătorită cu un bărbat care se vedea cu lume numai de dragul relațiilor, lume în care ea nu simțise căldură şi sinceritate, lume-n care nu-şi apropiase niciun suflet. De primul ei soț, fiindu-i mereu teamă, se putea spune că duseseră împreună un trai de străini uniți doar de-un acoperiş comun şi de obligația de-a creşte doi copii.

Pe Costi îl iubea, îl simțea parte din trupul şi din sufletul ei, dar şi față de el evita să discute subiecte care l-ar fi putut întrista. Nici pe Smaranda nu voia s-o pună pe gânduri cu anume temeri ale ei. «Grijile şi spaimele nu le-mpărtăşi nimănui, fiindcă nu poți şti ce efect produci cu ele», aşa o-nvățase pe Mona răposata ei mamă. Cu toată stăpânirea de sine, cu toată discreția ei, Mona simțea nevoia să-şi descarce sufletul față de cineva. Argentina i se păruse o fire robustă, cu o judecată

sănătoasă, şi pe deasupra o ființă cu înțelegere pentru altul, bună de confidentă.

Monei îi era frică să nu moară şi să-şi lase fără mamă fiica, făcută la patruzeci şi cinci de ani, şi-i era frică de-o bătrânețe rea. «Mona, s-au văzut mame de douăzeci de ani care şi-au lăsat copilul orfan. S-au văzut femei tinere lovite de boli incurabile şi de durată, povară, sărmanele, şi pentru bărbat şi pentru copii. Nu sunt reguli în viață, ci numai soartă. Nu-ți face griji care nu numai că nu folosesc nimănui ci doar te macină. Oricum, nu poți schimba soarta. Eu te admir că la patruzeci şi cinci de ani ai mai făcut un copil, de dragul bărbatului pe care-l iubeşti. Admir pe oricine care, dorindu-şi un copil, îl face la orice vârstă şi nu se gândeşte că-l poate lăsa orfan. Îi fericesc pe cei care au încredere-n soarta lor».

Eu câtă-ncredere aveam în soarta mea? Nu-mi făceam nicio socoteală pentru bătrânețe. Aveam să văd «la fața locului». După moartea Maicăi, nemaiavând să-mi petrec zilele de concediu lângă ea, am hotărât să văd ce se putea vedea: «pe-aci prin democrații», cum fusesem sfătuită cu ani în urmă când mi se refuzase paşaportul pentru Franța. Aşa am văzut, până-n 1989, toate «democrațiile», între ele numărându-se Rusia şi China.

În 1989, Mona s-a-mbolnăvit. A-nceput să aibă dureri de oase, puse la-nceput pe seama osteoporozei. Asta i-au spus endocrinologii; însă, după ştiința specialistului care-i făcuse osteodensitometria, osteoporoza nu dădea dureri. Nu m-am sfiit să-i spun lui Costi ce diagnostic îi pusesem eu, iar el nu m-a contrazis. Doar a oftat. După un an de chinuri, sfârşind sub morfină, Mona s-a stins, în brațele lui Costi, cu fiică-sa şi cu mine alături. Când încă era lucidă mi i-a-ncredințat pe Costi şi pe Smaranda: «Argentina, te rog să nu-i părăseşti, îndrăznesc să te rog să-l iei pe Costi de bărbat. Să ştiu că o să aibă grijă cineva de el». «Smaranda crezi că n-ar avea grijă de el?». «Are viața ei, preocupările ei şi nu e mămoasă din fire. Nu-mi seamănă mie şi nici lui Costi. Parc-aş fi făcut-o cu

primul meu bărbat, Dumnezeu să-l ierte!». «M-am gândit că bătrânețea ne-a fost dată pentru ca despărțirea de viață să ne fie mai uşoară. Ca s-ajungem să ne dorim moartea, aşa cum mi-o doresc eu, dar să nu mă spui». A fost ultima noastră convorbire. Cu toată durerea pe care le-o lăsase plecarea Monei din viața lor, pentru Costi şi pentru Smaranda – odată trecut momentul plin de năucirea pentru care oricât ai crede că eşti de pregătit, nu eşti – a urmat liniştea şi mângâierea de-a n-o mai vedea suferind.

Prima ființă care m-a făcut să simt plecarea definitivă ca o crâncenă durere a fost câinele nostru Florei. Florei al adolescenței mele. Durerea pentru ultimul Florei, s-a contopit cu durerea plecării definitive a Maicăi. Pentru mine, orice mi s-ar mai fi-ntâmplat sau are să mi se mai întâmple în trecerea mea pe pământ, asemenea durere nu se mai poate repeta.

Am plâns-o pe Mona fiindcă am ținut la ea. A meritat-o din plin. Mă gândeam la viața ei ştearsă şi convențională până la mai mult de jumătate din anii câți îi fuseseră hărăziți, dar şi la aceia plini de lumină şi de iubire petrecuți alături ce Costi. Costi care-i fusese bărbat, prieten, copil. Care-nsemnase adevărata ei jumătate, pe care atât de puțini oameni şi-o află. El o mângâiase de toate eşecurile de până la viața lor în doi, o mângâiase de ceea ce-mi încredințase mie, fiindcă mă ştia tăcută ca un mormânt: «Argentina, trei copii am făcut, dar nu e niciunul pentru mine». «Adică?». «Tu n-ai fost nicăieri într-un concediu cât ți-a trăit mama. Niciun copil de-al meu n-ar face aşa ceva pentru mine. Eu îi simt rupți din mine, dar ei nu». «Sănătoşi să fie, Mona. Lumea mai emancipată zice că oamenii nu fac pentru ei copii, ci oameni în lume. Eu sunt țărancă. Am rămas ca moşii, ca strămoşii mei. Copil pentru părinți».

Mai rău şi decât că o pierdusem pe Maica mă durea că n-avusese parte-n viață de-nțelegere-n casă, de bucurie. Cum o fi fost sufletu-n ea ca să ne spună nouă, copiilor

ei, «duceți-vă, maică, şi vă câştigați pâinea la oraş, ca să nu mai dați cu sapa»? Cum nu s-o fi gândit la bătrânețe, la amărăciunile şi la umilința acestei vârste, mai ales când n-ai pe nimeni de-al tău alături? Ba se gândise şi se prea gândise, dar, cum viața ei fusese un fel de puşcărie, a vrut ca măcar noi să fugim din ea. Cred că nimeni pe lume nu s-a iubit mai puțin pe sine decât Maica. Nici Mona nu se iubise. Ghidul ei era numai cum să-i fie bine oricărei ființe pe care-o avea alături, fie şi-un ceas.

În 1989, în decembrie, Costi, cu Smaranda şi cu mine, stând mai mult în spital pe lângă Mona, care a murit pe 31 ianuarie 1990, aflam ce se-ntâmpla afară, de la radio, de la răniții aduşi în spital, de la personalul care circula mai mult decât noi. Rareori ne aruncam şi noi ochii la un televizor. Pot spune că în afară de executarea soților Ceauşescu, mare lucru n-am înțeles din ceea ce se petrecuse în Țara noastră. Într-un moment de luciditate, auzind bubuit de tun, ca pe front, Mona, căreia îi făcusem un rezumat al situației, a şoptit: «Numai de-ar fi mai bine ce-are să urmeze!». Nu-i mai putem transmite niciunul părerea noastră. Un eveniment personal, cum era pentru Costi, pentru Smaranda şi pentru mine boala Monei, a trecut pe planul doi ceea ce era evenimentul unui popor întreg.

♣

Pe la-nceputul lui ianuarie ’90 a murit un academician care fusese prieten cu familia lui Costi. Întors de la incinerare, Costi ne-a povestit că preşedintele Academiei venise la Crematoriu însoțit de Uslaşi. M-am rugat lui Dumnezeu să-i mai lungească Monei zilele ca s-o putem incinera în linişte. Era dorința ei să fie incinerată. «Argentina, sunt sigură că după ce mă duc eu, Smaranda pleacă-n Occident. Rămâi tu cu Costi, fără copii în urma voastră. Cenuşa n-o mai deranjează nimeni şi nu deranjează pe nimeni».

În februarie am stat de vorbă numai eu cu Smaranda. «Fată dragă, dacă ai de gând să-ți iei valea, acum e momentul, cât am făcut şi noi, românii, impresie. Dar asta n-o să țină cât lumea». «De plecat aş pleca, dar nu mă-ndur de tata». «Smaranda, ai să mai trăieşti şi după ce tatăl tău n-o să mai fie. Să nu regreți, vreodată, că n-ai plecat. Acuma, dacă nu-ți convine acolo, te poți întoarce oricând aici». «Îmi promiți că ai să ai grijă de tata?». «I-am promis Monei că am să am grijă de tine şi de el».

Răzbătătoare de felul ei – bună profesional, ce-i drept – înfiptă şi cu ştiință de a-şi face relații, Smaranda a reuşit să obțină o bursă de specializare-n cardiologie, în Franța, iar după expirarea bursei să fie angajată la un spital de Stat din Paris.

Costi continua să lucreze, ceea ce oricum îl obliga şi la alte gânduri decât la cele negre legate de sfârşitul Monei. Dar când se vedea singur acasă, picau pereții pe el. De asta venea zilnic la mine, ca la un punct fix de pe harta unei existențe căreia-i eram martor, la mai mult de jumătate. Nici lui şi nici mie nu ne trecea prin gând să-mplinim rugămintea Monei, spusă fiecăruia dintre noi în parte: adică să ne căsătorim. De-altminteri şi Smaranda aruncase o vorbă: «Ce-ar fi să te măriți cu tata?». «Smaranda, puiule, mă cunosc cu tatăl tău din 1951. Am fost şi-am rămas prieteni. Căsătoria noastră ar fi ceva cu totul formal. De ce? Bine-ar fi să se mute cât mai aproape de mine. Vine bătrânețea şi e bine ca la o nevoie oamenii să fie adunați, ca să se poată ajuta. Eu n-am avut niciodată maşină. N-o să m-apuc de şofat la cincizeci şi opt de ani. Ca s-ajung la Costi, sunt dependentă de mijloacele de locomoție-n comun. Bine-ar fi să găsească o creştină-a lui Dumnezeu pe care s-o ia de nevastă de-adevăratelea. Dar, după dragostea dintre el şi Mona, greu de crezut c-ar accepta altă femeie».

Eu din casa mea n-aveam niciun gând să plec. Aveam cât îmi trebuia. Pensie aveam. Să mă fi măritat în «floarea tinereții», la aproape şaizeci de ani, ce rost mai avea? Cu

singurătatea eram prietenă. Dac-aş mai fi fost vreodată măritată, poate mi s-ar fi părut firesc să mă mai mărit. Cei doi ani petrecuți marital alături de Claude Comăneanu – în sensul coabitării – nu-mi ştirbiseră ideea de independență. Ştiam, şi eu şi Claude, că era vorba de-un episod din viața noastră şi-atâta. Acuma, la bătrânețe, căsătoria mi se părea justificată de dorința de-a legitima nişte eventuali copii ori de nevoia absolută, irepresibilă, de-o ființă anume. Se justifica deci, fie printr-un raționament – la rece, fie printr-un elan – la temperatura de fierbere a apei. Când o viață ai fost singur, începi să-ți socoteşti singurătatea ca pe cel mai fidel companion, chiar ca pe-un *alter ego*. Nu puteam să nu recunosc în mine domnişoara bătrână care, cu toată modestia, nu era dispusă pentru nimeni să renunțe la tabieturile ei.

La patruzeci şi doi de ani aş fi putut să mă mărit cu un foarte bun ortoped, văduv cu doi copii. Omul venise la mine şi-mi propusese căsătoria ca pe cea mai cinstită asociere. Ne cunoşteam de pe la şedințe. Eu nu mă interesasem despre el, el însă încercase prin toți cunoscuții să afle cât mai mult despre mine. L-am refuzat blând, invocând o minciună necontrolabilă, care mă scutea de explicații mai ample: îi spusesem că aveam o legătură la care nu eram în stare să renunț. M-a crezut-nu m-a crezut, am rămas în relații cordiale. Motivul real era acela că el nu-mi trezea niciun interes, nemaivorbind de faptul că mie, domnişoară bătrână, îmi lipsea disponibilitatea de-a semna polițe-n alb: de-a creşte copii care nu erau ai mei. Polițe-n alb sunt şi-ai tăi, dar măcar față de ei eşti îndatorat şi dincolo de mormânt, fiindcă nu le-ai cerut învoirea de-a-i aduce pe lume.

Nu-mi dădea inima brânci să-mi pun mintea la contribuție ca să fiu pe placul a trei oameni față de care nu eram cu nimic îndatorată. Le place-nu le place, femeile în aceeaşi situație cu mine trebuie să accepte că există ceva care caracterizează domnişoara bătrână: o anumită lipsă de disponibilitate, pornită din faptul că n-ai

născut un copil, că n-ai fost martora evoluției lui, că n-ai avut de-mpărțit viața zi de zi cu un bărbat. Eu, gata să-mi dau sufletul pentru părinții mei, nu găseam puterea de-a-mi sacrifica timpul şi energia pentru alte ființe în afară de cele care aveau nevoie profesional de mine sau de care mă lega ceva.

Costi era cel mai bun prieten al meu. Nu puteam să uit că pe când lucram la sală, încadrată ca infirmieră, nu se sfiise să se-afişeze cu mine şi nu din intenția de-a şoca publicul spectator, ci fiindcă-mi dorea prietenia. Şi el şi Mona veniseră la-nmormântarea Maicăi, pentru a-mi arăta că nu eram singură pe lume. Pentru apropierea lui şi-a mea şi-n spațiu, s-a ivit o ocazie nesperată: pe palier cu mine se vindea un apartament identic cu al meu. Costi şi Smaranda au vândut apartamentul moştenit de la Mona. Costi a cumpărat direct pe numele Smarandei apartamentul vecinilor mei, iar Smaranda a luat diferența de bani, pentru a-i da acont la o locuință în Paris.

Fiecare-n apartamentul nostru, Costi şi cu mine ducem o viață de frați. Ne punem banii-mpreună, iar eu sunt administratorul «finanțelor noastre reunite». Din punct de vedere al totalei lipse de griji gospodăreşti, între viața dusă cu Mona şi cea dusă alături de mine, pentru Costi nu este nicio deosebire. Mâncăm împreună, am grijă de curățenie în apartamentul lui cât lipseşte el de-acasă, îl las să-şi scrie cărțile, să citească în linişte, iar când simte nevoia de prezența mea, vâră yala-n broască şi deschide uşa apartamentului meu, casa mea fiind şi a lui, iar casa lui şi a mea. Îl întreb ce-şi doreşte să fac de mâncare: «ce vrei tu». În asemenea condiții, trebuie să-mi muncesc mereu mintea ca să variez menu-ul. Nu este fel pe care să nu-l elogieze şi din care să nu mai ceară măcar o lingură. Cu o mamă şi cu-o primă nevastă care nu se omorâseră cu gătitul, pentru Costi faptul că Mona gătise cu mâna ei, iar eu de asemenea, a însemnat şi înseamnă un adevărat răsfăț. Prezența mea în apartamentul de alături îi dă lui Costi linişte şi siguranță. Eu îi țin loc de mamă şi de soră.

În octombrie 1989 m-am pensionat, din proprie inițiativă. Aş fi putut să mai lucrez ani buni, tânăra generație de medici neînghesuindu-se nici la Radiologie nici la Microbiologie, specialități în ale căror stagii se prezentau absolvenți foarte dotați, dar care fugeau de ambele ca dracul de tămâie, ele fiind «neproductive». Pensia, care în 1989 era cu totul onorabilă, după aceea s-a dovedit insuficientă.

Cât timp Costi lucra nu se punea problema să-nlocuiesc becurile de 100 de wați cu lămpile de carte sau cu lumânări, nici să reduc porțiile de mâncare şi nici să folosesc telefonul doar pentru urgențe. Având o garderobă, cu lucruri clasice nedemodabile, mă socoteam îmbrăcată până dincolo de moarte. Biblioteca mea nu conținea rarități ci ediții obişnuite, plus cărți de specialitate şi dicționare de cultură generală. Pe lângă cele două tablouri ale mele valoroase, ai căror autori îi comunicasem doar lui Costi, îmi cumpărasem de la Consignație pentru camera de zi, un peisaj de Mützner, pe nuanțe de liliachiu, de roz, de violet, care-mi amintea câmpurile cu levănțică ale lui Monet.

După cutremurul din 1977, în magazinele de bijuterii şi-n consignații au fost interzise obiectele de aur şi, odată cu această interdicție, a fost promulgată şi o lege a Patrimoniului, privind obiectele de artă, cărțile rare: după ce prin ’48-50 şi ceva, din România plecau anticarii occidentali cu vagoane de valori patrimoniale! Se pare că după cutremurul din ’77, nişte boieri moldoveni ar fi cutezat să sesizeze Consiliul de Stat cu privire la nişte tablouri de Fragonard confiscate la naționalizare de la moşia lor, trecute în cataloage occidentale, şi care nu apăruseră niciodată la Muzeul de Artă din Bucureşti, de la fostul palat regal, şi nici la vreun alt muzeu din Țară. Şi nici după 1977! Se pare că dispariția acestor tablouri ar fi fost impulsul care să ducă la o lege a Patrimoniului, care obliga pe oricine poseda obiecte valoroase, unicate, să le declare, iar în caz că le-ar fi vândut să anunțe cui le-

nstrăinase.

«Legalistă» de felul meu, nevrând să contravin cu nimic legilor Statului, un stat în care atâția pătimiseră fără să fi contravenit nici unei legi, m-am gândit să-mi declar la patrimoniu cele trei comori: Andreescu, Mützner, Rembrandt. Am simțit totuşi nevoia unui sfat şi anume al lui Costi. «Nu te sfătuiesc să declari nimic. Declararea asta, cu cât obiectele sunt mai valoroase cu-atât poate genera spargeri organizate fie de „organe", fie de negustori de artă cu „limbi" în cadrul „organelor". Cu acte, prin Consignație, ai cumpărat doar Mützner-ul. Să admitem că vin «organele» peste tine. Spui: „n-am ştiut că Mützner reprezintă o valoare patrimonială". Iar celelalte două ți-au fost făcute cadou drept copii. Şezi blând: afară de tine şi de mine nu ştie nimeni de cine sunt tablourile astea». Şi am şezut blând.

În 1990, legea Patrimoniului a fost abrogată ca fiind o «lege comunistă». Probabil că tot comunişti or fi fost şi italienii când au întors-o pe Sofia Loren de la graniță cu tablourile pe care voia să le treacă nițel în afara Italiei! Când s-a reintrodus legea Patrimoniului, după ce fuseseră scoase din Țară cu toptanul obiecte de patrimoniu, Costi mi-a servit aceleaşi argumente ca şi până-n '89, împotriva declarării celor trei tablouri. Prin 2001 i-am dat dreptate, când unei familii i s-au furat ziua-n amiaza mare, dintr-un perete de tablouri, doi Petraşcu şi-un covor oriental de rugăciune. Deci, furt comandat.

Dacă vrem să ne-mbunătățim traiul, eu şi Costi, putem vinde tablourile mele şi pe-ale lui. La nevoie, Mützner-ul şi Rembrandt-ul le-aş vinde, numai cu o condiție: să rămână în Țară; Andreescu mi-a fost dăruit şi trebuie şi eu să-l dăruiesc, aşa cum trebuie să dăruiesc inelul cu smarald, lanțul cu ceas şi cu glisieră care-au aparținut familiei lui Claude. Lanțul cu cele cincisprezece inimioare vreau să-l dăruiesc celei mai iubite nepoate a lui Iosif Iuga. Am să i-l dau lui. Îi las grija să afle momentul

potrivit pentru un asemenea dar către nepoată.

În 1990, Claude a venit în Țară cu ajutoare şi ca să le sugereze celor din partidele istorice să se coalizeze în vederea alegerilor care urmau să aibă loc în acel an. El a vorbit, el a auzit. L-am rugat să stea la mine: «în casa asta care este a ta» mai mult decât a mea. Se schimbase neaşteptat de puțin şi cel mai important pentru amândoi: ne-am regăsit ca şi când ne-am fi despărțit în ajun.

M-a-ntrebat dacă voiam să mă stabilesc în străinătate, garantându-mi şi un post într-un sanatoriu al unui prieten de-al lui. «N-am vrut să plec niciodată din România. Acuma să plec? Deşi pensia-mi ajunge exact cât să nu mor de foame, tot nu mă-ndur să-mi las trecutul ca pe-un copil al nimănui şi să-ncep o viață-n altă parte».

«Dacă n-ar fi fost părinții mei, cărora să le-ndulcesc prin prezența mea ultimii ani de viață, crede-mă că nici eu n-aş fi plecat. Vreau să-mi revendic şi eu casa pe care-o ştii. Nu vreau s-o vând, vreau să organizez în ea un cămin de bătrâni». «Ca să aibă nişte „tovarăşi" de la cine să ia şperțuri pentru acceptat bătrânii în asemena cămin!». «Personalul l-aş alege eu». «Să-ți ajute Dumnezeu». Claude ne-a făcut să vedem Spania pe mine şi pe Costi. Ne-a-ntrebat dacă aveam nevoie să ne-ajute cu bani în Țară. I-am spus că aveam ce vinde pentru a ne albi pâinea. Trăia singur la Madrid, într-o casă frumoasă, moştenire de la părinții lui. Tot ce moştenise şi tot ce dobândise avea să lase unei fundații cu scopuri umanitare, preocupată mai ales de copiii orfani, fundație condusă de-o familie de indieni din India, adepți ai unei vieți sobre, vecine cu sărăcia.

În fiecare seară mă chema la telefon după ce m-am întors din Spania. Vorbea adesea şi cu Costi, înțelegându-se amândoi perfect asupra problemelor majore privind mersul vieții individuale, sistemele sociale, mersul omenirii. La două zile după ultima noastră convorbire la telefon, avocatul lui ne-a anunțat că prietenul nostru

Claude Comăneanu a murit într-un accident de avion. Era anul 1994, ziua de 9 octombrie. I-am făcut o slujbă de pomenire la biserica Olari, cea mai apropiată de casa lui, care n-a mai ajuns cămin de bătrâni şi care continuă să plutească-n acelaşi tăcut mister ca pe vremea când mai locuia Claude acolo.

Încă o ființă importantă din viața mea luase drumul acelei alte lumi în care eu nu-ncetez să cred, fiindu-mi un sprijin moral pentru viața pe care o cunoaştem şi care mă mâhneşte tot mai mult prin lipsa de originalitate a ceea ce se declară schimbare, care nu este altceva decât o veche târâtură fanată care-şi aplică straturi de fard, vrând să dea impresia de prospețime feciorelnică. Să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru mama pe care-am avut-o şi pentru cei câțiva oameni apropiați care nu m-au dezamăgit.

Sistemele sociale şi evoluția lumii îmi sunt sursele unei perpetue mâhniri, a unei perpetue scârbe. Istoria lumii este un pomelnic de fărădelegi şi de abjecție. În toată mocirla asta răsar şi nişte insule de lumină: câțiva oameni fără prihană, mult mai puțini decât geniile; şi tot rătăcite în mocirlă – unele fapte grandioase. «Bucurându-mă» de la-nceputul vieții de umilința sărăciei, surprizele mi-au fost mult mai mici decât ale celor care şi-au făcut iluzii de vreun fel. Nu cred în schimbări esențiale în viața societății, fiindcă nu cred în capacitatea de schimbare a oamenilor. Iisus a murit cu bună-ştiință pe cruce pentru a trezi fibra bună din om. Rămasă, din păcate, îngălată în aceeaşi lăcomie, în aceeaşi invidie şi nepăsare ca şi până la El. Revoluția produsă de El se află-n cărți, nu în oameni. Când mă gândesc la suferințele Lui, simt un rău fizic, iar sufletul mi se face bucăți.

Îmi pare nespus de rău că bătrânețea nu mi-a adus seninătatea pe care o aşteptam – singura mea iluzie într-o viață. M-a lăsat în lipsa de mirare de care m-am «bucurat» de când mă ştiu, mi-a adus o tristă indiferență față de lume şi bucuria – dacă bucurie se poate numi – că sunt bătrână şi că n-am să mai asist la «spectacol» cât am

asistat.

♣

Laura, nevasta vărului meu Gabriel, a mers în calitate de profesor consultant la Neurochirurgie până la şaptezeci şi nouă de ani. Cu trei luni înaintea morții, a avut un moment de pierdere a memoriei, un moment pe care ea, revenindu-şi, l-a caracterizat ca pe-un văl gros aşternut peste creier. Primul semn al Alzheimerului, boală pe care singură şi-a diagnosticat-o. «Sper să evolueze rapid», mi-a spus ea mie. Din acea zi a vălului peste creier, şi-a angajat o fostă asistentă care să stea cu ea în permanență. «Te rog să mă ierți, Gabriel, pentru spectacolul pe care-am să ți-l ofer. Te mai rog să nu-i anunți pe copii decât în momentul când voi fi în urnă». În prima lună după declanşarea bolii, avea frecvente reveniri ale memoriei, în ultimele două, zâmbea, mânca, dar n-a mai scos niciun cuvânt. Se ducea singură la baie şi tot singură se spăla. Pe noptieră ținuse de totdeauna un curs de neurologie. Toate cele trei luni de boală, îl răsfoia, întârziind asupra fiecărei pagini. Când cineva nu vorbeşte e greu să-ți dai seama care-i este starea mintală. Laura n-a dat spectacolul de care-atâta se temuse, în afară de drumul baie-dormitor nu făcea niciun pas. Îşi lua cursul de neurologie, se aşeza-ntr-un fotoliu şi nu-şi lua ochii din el decât la mese şi când fosta ei asistentă o aşeza-n pat pentru noapte. În ultima clipă de viață, căreia întâmplător i-am fost martoră, şi-a aşezat cursul pe genunchi, a ridicat ochii zâmbind a surprindere, ca şi când i-ar fi sosit un oaspete neaşteptat, a-ntins o clipă mâinile ca şi când ar fi vrut să-mbrățişeze pe cineva, apoi mâinile i-au căzut în poală iar ochii i-au rămas zâmbitori şi deschişi asupra acelei imagini care-i fusese destinată numai ei.

Copiii Laurei şi-ai lui Gabriel, Ileana şi Laurențiu, finii mei, amândoi medici, emigraseră în 1983 în Statele Unite,

prin căsătorii pe care le aranjase o rudă a Laurei, căsătorii care, până la urmă, deveniseră adevărate, partenerii convenționali băgând de seamă că vorba franțuzească «le hasard fait bien les choses» lor li se potrivise de minune. Ileana avea două fete, Laurențiu – doi băieți. Laura avusese bucuria să-şi vadă copiii la casele şi la rostul lor şi să-şi cunoască nepoții, ceea ce-i mai îndulcise amărăciunea de-a nu-i avea lângă ea. «Mamă» – îi spusese Ileana – «nu vreau să stau cu mâna-ntinsă şi cu buzunarul căscat ca să primesc plicurile de la pacienți. Vreau să fiu plătită ca lumea pentru munca mea şi să nu jupoi pe nimeni ca să-mi asigur un nivel de trai cum se cuvine unui medic». Laura tăcuse şi-nghițise. Ea nu primea nimic de la bolnavi. Îşi jurase să nu primească. în schimb, Gabriel – fără să condiționeze tratamentul după «atenția» oferită de pacientă – nu refuza niciun plic. Laura se simțea ca unul care nu primea el direct şperțurile, ci prin secretară: avea conştiința ipocriziei. Aşa cum Gabriel nu-i ceruse niciodată Laurei să accepte plicurile de la pacienți, nici Laura nu-i ceruse lui să nu primească ce-i ofereau pacientele. Uneori mai mult decât plicurile, Laura-şi dădea seama că bună-starea din casa lor n-ar fi putut fi asigurată numai din salarii.

Prietenia ei cu Argentina nu era simulată. O prețuia pe Argentina pentru simplitatea ei sănătoasă, dură, țărănească şi pentru discreție, deşi nu-i încredințase niciodată vreun secret. Dar băgase de seamă că verişoara ei prin alianță nu bârfea şi nici măcar nu colporta vorbele altora. În afara celor două mari iubiri ale ei, pentru răposatul ei soț şi pentru Gabriel, Laura avea în comportamentul față de oameni un fel de geometrie, cu linii invariabile, în care se încadra principiul de-a nu face confidențe. Când Gabriel sărea peste cal în câte o relație extraconjugală, ea nici măcar o aluzie nu făcea la ceea ce se ştia în târg şi la moară, socotind că a-i fi atras atenția soțului ei asupra unui asemenea comportament ar fi

echivalat în primul rând cu-o indiscreție, apoi cu-o confidență. Hm!

Am analizat la persoana a treia relația mea cu Laura. M-am privit ca pe o străină. Între mine şi Laura a fost o prietenie măsurată. Numai la prima noastră întâlnire îmi vorbise despre ceva intim al ei: despre dragostea pentru primul ei soț şi despre cea pentru Gabriel. Ca un fel de prezentare de personaj. Apoi ne-nscrisesem în geometria unei sincerități limitate. Paula, de pildă, n-avea secrete față de mine şi nu se jenase deloc să mă-ntrebe despre relațiile mele cu domnul General, cu doctorul Costi Gheorghiu, cu doctorul Iuga şi cu Claude Comăneanu. Din dorința de-a mă cunoaşte şi de-a-şi confirma bănuielile şi nicidecum pentru a duce vorba mai departe. Iar eu îi spuneam adevărul, ca la spovedanie.

M-am spovedit şi m-am împărtăşit de Paşti şi de Crăciun până la întâlnirea cu Iosif Iuga. După ce trecusem pragul fecioriei, m-am spovedit cinstit. Preotul m-a mustrat că nu mă păstrasem virgină pentru căsătorie şi, încă şi mai rău, fiindcă păcătuisem cu un om însurat; drept care nu mi-a dat împărtăşania, ceea ce m-a mâhnit până-n fundul sufletului. De-atunci nu m-am mai spovedit şi nu m-am mai împărtăşit niciodată. Simțeam nevoia să-mi descarc sufletul şi cum ştiam că Paula era un judecător imparțial, mi-am golit sacul față de ea. M-a ascultat foarte serioasă apoi brusc a-nceput să râdă. «Argentina, aşa-ți trebuie dacă umbli pe la popi. Dacă tot crezi în Dumnezeu, ce nevoie ai de intermediari între tine şi El? Nu poți să-I mărturiseşti direct păcatele pe care crezi că le ai şi să te căieşti de ele-n fața Lui?...». A tăcut o vreme care mi s-a părut o veşnicie. Apoi, pe un ton foarte serios, m-a-ntrebat: «După voi, care sunteți credincioşi, ce rost are spovedania? Împărtăşania simbolizează trupul şi sângele lui Cristos – asta mai pricep – dar spovedania?». Mă gândisem de copil la rostul acestei părți a ritualului creştin şi-mi căutasem un răspuns pentru mintea şi pentru sufletul meu. «Paula, ce-ți spun acum e părerea

mea despre spovedanie. Eu o socotesc un exercițiu de umilință; umilința de-a te arăta gol în fața unui semen al tău: preotul. Un exercițiu care te pregăteşte pentru marea spovedanie: cea în fața lui Dumnezeu, căruia nu-I poți ascunde nimic». «Şi-atunci de ce să nu faci „exercițiul" ăsta de umilință direct față de Dumnezeu, dacă pân' la urmă tot la El ajungi?». «Biserica are anumite canoane. Dacă eşti creştin practicant trebuie să le respecți». «Dacă simți nevoia să le respecți, respectă-le, dar cred că-ți dai seama că ele sunt inventate de oameni şi că n-au nimic de-a face cu Dumnezeu. Nu e vorba aici de faptul că eu nu cred în Dumnezeu, e vorba de logică... Ştiu că maxima supremă a creştinismului este: „crede şi nu cerceta". Eu una nici nu cred, nici nu cercetez. Dar cum rămâne cu mântuirea prin credință?». «Remuşcările sunt o răsplată grea a păcatelor. Spunea cineva că nimic nu e mai rău pe lume decât boala şi căința. Remuşcările rod sufletul ca o boală». «Vezi, Argentina, eu care nu cred în Dumnezeu, îmi feresc totuşi sufletul de păcate. Mă tem de căință ca de boală. Când, fără să vreau, supăr un om, îmi vine să mă jupoi de vie. Dacă prin căință i se făgăduieşte credinciosului creştin mântuirea, de ce n-o poate dobândi el de la Dumnezeu? De ce trebuie să recurgă la un intermediar?». «Ca exercițiu de umilință şi de pregătire pentru întâlnirea supremă, cu Dumnezeu». «Adică repeți mereu un rol în vederea spectacolului final. Dacă Dumnezeu există, o să mă primească şi pe mine şi fără exercițiile astea».

Cornel, fiul Paulei, crescut în familia Berg – nemți credincioşi practicanți – se botezase catolic, nefiind de fel botezat până la paisprezece ani; şi de dragul atmosferei din bisericile catolice învățase să cânte la orgă. Urmase o şcoală tehnică şi era un bun electronist. Preocupat să-şi câştige cât mai repede un ban, şi-a luat o slujbă, s-a-nsurat cu-o nemțoaică, neam cu «mama» Berg, şi are o fată, pe nume Carmina, pe care eu am pregătit-o pentru Medicină. Meritul de-a fi reuşit a treia, cu diferență de

zece sutimi față de primul de pe listă, îi revine ei – «copil nemțesc» disciplinat, metodic – însă nu spun că nu sunt şi eu mândră pentru ce-am învățat-o. «Fără tine nu intra», pretinde Paula. «Intra, fiindcă e foarte bună». «Bună, bună, dar de unde bani de meditații?». Un copil bun şi când mai e şi sărac, trebuie ajutat.

Puteam să am o sută de Rembranzi pe pereți, nu unul, n-aveam să mă vindec niciodată de complexul omului sărac. Şi dac-aş fi miliardară, înainte de-a mă uita la o marfă m-aş uita întâi la preț. Un bogătaş declara unui reporter că s-a simțit bogat când la restaurant nu s-a mai uitat la prețul felurilor din lista de bucate. Un precept al religiei creştine îți spune: «intră-n biserică mereu cu gândul săracului». Eu am intrat în viață şi-am să plec din ea cu gândul ăsta. Mă gândesc la viața mea: n-am crescut copil şi de sădit am sădit doar un trandafir pe mormântul ultimului Florei al familiei noastre. «Nu e om ăl de n-a crescut un copil şi de n-a sădit un pom», zice o vorbă din bătrâni. Nu mi-a fost dat să aduc pe lume alte ființe. O investiție şi pedagogică şi umană am făcut în Carmina, fiica lui Cornel şi-a Gertrudei, nepoata Paulei. Mărunțică, delicată şi cu-ncheieturi fine – ca la caii de rasă – Carmina e o ființă atrăgătoare şi drăgălaşă prin replica ei spontană şi printr-un fel de linişte pe care-o iradiază oriunde s-ar afla. Nu este genul modern: adică nu-i pornesc picioarele din subsuoară şi nici buricul nu şi-l arată pe străzi. Este genul pe care eu îl numesc «taior clasic». Un gen care nu ține să se remarce, supraviețuind însă modelor: gen uman potolit, rezistent, contând pe minte mai mult decât pe farmecele trupului. Dacă aş fi fost vreodată o frumoasă, poate aş fi regretat că nu m-am născut în vremea cracilor lungi, a siluetelor «uni-sex» şi-a «buricelii». Modestă eu ca fizic, țineam cu o fată de felul Carminei, care-avea atâta minte încât să nu sufere că n-o făcuse Dumnezeu manechin şi nici să le invidieze pe cele care intrau în concurență cu stâlpii de telegraf. Moştenise talia Paulei şi pe cea a părinților ei, rigoarea nemțească a

maică-sii şi spontaneitatea lui Cornel; el fiind rodul unei mari iubiri.

Pe când aveam cam cincizeci de ani, stăteam de vorbă cu o colegă, măritată, fără copii, despre bătrânețea noastră, a celor fără urmaşi direcți. Eu eram de părere atunci, cum sunt şi-acuma, la bătrânețe, că neavând copii trebuie să-ți ataşezi nişte oameni mai tineri cărora să le laşi bruma câtă ai agonisit-o ca să aibă cât de cât grijă de tine şi să n-ajungi la azil. În Occident, azilele sunt ca nişte sanatorii de lux. Costă, dar merită. Până s-ajungem noi, românii, la asemenea performanței, salvarea individuală este singura soluție. «Eu şi bărbatu-meu la asta nu ne gândim. După noi – potopul!», mi-a spus colega mea. «Nenorocirea e când te-ajunge potopul înainte, nu după». Oricâte urâciuni ar avea societatea, totuşi rolul ei de într-ajutorare, imperfect cum o fi, trebuie luat în seamă. Nu se poate trăi singur pe lume. Soarta mi-a hărăzit să trăiesc de una singură, dar n-am fugit de oameni şi-am avut – zic eu – înțelepciunea să-i iau aşa cum sunt, deci să nu le pretind să fie perfecți, nici în sinea lor şi nici în relațiile cu mine.

Mă-ntreba de curând Costi – citindu-mi a patra carte, asta fiind de patologie generală – dacă nu-mi pare rău c-am dat cu piciorul carierei universitare. «Te-ai supărat atunci, pe bună-dreptate, când i-a dat Dima „tovarăşei" Suceveanu postul care ți se cuvenea ție. Citindu-ți cărțile, îmi pare rău pentru dascălul care s-a pierdut prin tine». «Costi, mie nu-mi pare rău. Oricât ar progresa Medicina, cărțile pe care le-am scris rămân măcar ca martor ai unei etape. Eu mai mult decât liniştea şi decât evitarea situațiilor conflictuale n-am prețuit nimic mai mult în viață, iar cariera universitară presupunea tras de otgoane, relații duioase cu Partidul, nervi consumați». «În vremea noastră s-au afirmat şi oameni de valoare dar, ce

e drept, s-au aşezat în fruntea bucatelor, în cel mai fericit caz şi nişte mediocrități». «Dacă te gândeşti numai la comunism, îți propun să muți linia mai încoace, trage-o după 2000. Ce oferea Partidul „fidelilor" săi, azi se cumpără cu bani. Pentru candidații la viață, azi finanțele, firmele, afacerile, managementul încep să facă mare concurență Medicinei. Să sperăm că de-acum încolo s-or duce la Medicină unii chiar interesați, dacă nu pasionați de meserie. Singura speranță rămâne deci concurența şi nu cinstea sistemelor sociale».

De multe ori, la tinerețe, multă lume-şi închipuie că se poate cumpăra totul cu bani. La bătrânețe bagi de seamă – vorba cuiva – că tot ce se poate cumpăra e ieftin. Să-ți poarte cineva de grijă la bătrânețe nu e ca mersul la piață: dai banul – iei marfa. Unde să găseşti omul cinstit căruia să-i laşi ce ai şi care să-ți poarte corect de grijă şi cu milă, chiar dacă-n sinea lui, în mod firesc, îți aşteaptă moartea ca pe-o mântuire, mai ales când eşti atins de boli care-ți iau picioarele ba, şi mai rău, mințile, ori când eşti cârcotaş din fire şi toate-ți put. Ca să-i judec pe alții, mă iau pe mine drept exemplu. Dacă în 1951, când am venit în Bucureşti, într-o rochie de stambă şi-ntr-o pereche de sandale cu tălpi de cauciuc de-mpuțeau mahalaua când le scoteam din picioare – săracă lipită pământului de când mă ştiam, dacă atunci mi-ar fi propus cineva să-mi lase o casă cu de toate ca să-i port de grijă m-aş fi-nvoit? Categoric nu. Cum nu m-am învoit la patruzeci şi doi de ani să mă mărit cu un bărbat cu doi copii, gata făcuți de-o biată femeie care murise. Copiii lui Gabriel şi-ai Laurei, chiar şi dac-ar mai fi fost în România, aveau o situație materială care-i scutea de dorința de-a avea grijă de-o babă ca s-o moştenească. Ar fi făcut-o poate din spirit creştinesc şi din gândul la propria bătrânețe. Smaranda, chiar nemămoasă cum o socotea maică-sa, ne poartă de grijă de la Paris lui taică-său şi mie; dar «apa de departe nu stinge focul», vorba chinezilor. La o nevoie, tot singuri suntem.

De nepoții mei de frate – Cosmin şi Diana – am încercat să m-apropii, fără succes. Mai mult prin străinătate, lângă părinții lor, abia de-i vedeam câteva ore când veneau în România. În vremea când şi-au făcut ei Facultatea nu li s-a mai dat voie nici diplomaților, nici altor funcționari români, lucrând în străinătate, să-şi ia copiii cu ei. Măsură care gândea să descurajeze intenția acestora de-a uita să se-ntoarcă de pe alte meleaguri. Copiii, rămânând în România, reprezentau un gaj pentru împrospătarea memoriei în privința întoarcerii în Țară. I-am invitat în acea perioadă pe la mine pe nepoți, dar vedeam că stăteau ca pe ghimpi. Altă generație, alte preocupări şi mai ales obişnuiți că familie însemnau numai părinții lor şi bunicii dinspre mamă. O dată măcar nu m-au întrebat ce se-ntâmplase cu ceilalți bunici pe care-i văzuseră de câteva ori în viață, în scurtele vizite pe care Gelu le mai făcuse la Brăteasa pe când cutreiera lumea. Părinții Lilianei nu veniseră la-nmormântarea cuscrilor lor, părinții mei şi-ai lui Gelu, deşi-i anunțasem din timp la moartea fiecăruia. Nepoții, Diana şi Cosmin locuiau la ei, frate-meu şi cumnată-mea neîncercând niciodată să obțină o locuință. Eu le telefonam în fiecare săptămână socrilor lui Gelu, îi invitam pe la mine, dar aflau mereu pretexte să-şi amâne vizita, iar ei mă invitau numai la aniversările nepoților, aniversări la care participau numai tineri. Relațiile cu familia Lilianei erau formale şi numai prin stăruința mea de-a nu le rupe. Niciodată n-au făcut apel la mine măcar ca medic, măcar să-mi ceară un sfat. Aveau toți acces la „Elias”, îşi aveau doctorii lor. Aşa că nici pe partea Medicinei nu se producea nicio apropiere. De la telefon am aflat că şi Diana şi Cosmin se operaseră de apendicită; am aflat după ce se-ntorseseră acasă. Familia prin alianță a fratelui meu mi-aducea mereu aminte vorba din popor: «neamurile după muiere – unse cu miere; neamurile după bărbat – unse cu…».

♣

În decembrie 1989, frate-meu şi cumnată-mea erau la post în străinătate. Copiii lor – tot în străinătate, şi anume la Baltimore, ca să-şi facă un masterat după ce, în România, terminaseră o Facultate, cred că de Cibernetică, în orice caz, de ceva de ultimă oră, cu posibilități de plasare oriunde în lume. Din conversațiile telefonice cu părinții Lilianei, înțelesesem că fuseseră amândoi şefi de promoție: ambițioşi şi sârguincioşi ca şi părinții lor.

Gelu şi Liliana s-au întors în România la sfârşitul lui ’90 şi repede şi-au deschis o firmă – o afacere, mă rog – care ar fi inclus şi nişte fabrici de mezeluri. Care a fost regimul lor în străinătate între decembrie ’89 şi data întoarcerii lor în Țară, istoria nu mai povesteşte. Eu m-am abținut să le pun orice fel de-ntrebare. Naivă, țărancă est-europeană, îi întrebasem la prima lor întoarcere de la post, încă pe vremea lui Dej, ce lefuri aveau. Mi-aduc aminte că după o lungă tăcere, în care Gelu s-a uitat în ochii nevesti-sii ca spre a-i cere voie, mi-a răspuns Liliana: «Ştii. N-avem voie să vorbim despre salarii». «Mă iertați, n-am ştiut, că nu vă-ntrebam. Mă iertați».

Cred că-n ’90 trecuse o lună de când se-ntorseseră până să găsească timp să ne vedem. Mi-au făcut favoarea să-mi comunice că-şi cumpăraseră două terenuri, unul la Snagov pe malul lacului, altul în Băneasa, în ambele locuri având intenția să-şi construiască ceva. «Ceva» ăsta fiind şi vag şi sugestiv.

Liliana îşi păstrase dimensiunile de la tinerețe. Îşi schimbase culoarea părului, fiindcă probabil începuse să-i albească. În locul negrului de la tinerețe, acum îl avea castaniu, o culoare frumoasă şi care părea naturală. Nu-i mai atârna bogat pe umeri, ci era tuns scurt: o coafură potrivită unei femei de şaizeci de ani, care arăta cel mult de cincizeci, îmbrăcată cu gust, fără sclipiciuri şi fără zorzoane, cu bijuterii potrivite orei când erau purtate, se vedea că Liliana ştiuse ce s-aleagă de pe unde umblase.

În schimb, Gelu, din băiatul ca o nuia, cu o față nițel colțuroasă, inspirând bărbăție, părea umflat cu țeava, gata să plesnească. Îmbătrânise mitocăneşte. Cu burta peste curea. În timp ce nevastă-sa înțelesese, în lumea prin care se-nvârtise, că bunăstarea, standardul ridicat de trai îți impunea şi o formă fizică, frate-meu se purtase după pofta inimii: adică-şi răzbunase toți anii de foame ai copilăriei, ai adolescenței, ai studenției. Şi mâncase pe rupte.

La noi, la Brăteasa, graşi erau numai Oprica lui Baros, rudăreasa, care făcuse douăşcinci de copii – şi-ăi doi băieți ai ei, iar dintre români, ai lui Şoavă şi-ai lui Ciobănescu. Să fii gras era supremul semn al bunei-stări la noi în sat. De câte ori mi-aduc aminte de Oprica lui Baros îmi vine şi să râd şi să plâng. Din douăşcinci de copii câți a născut, între care de cinci ori gemeni, i-au trăit doi băieți şi-o fată. O văd eu într-o zi – cred că eram în clasa a doua de liceu – şi-i spun: «Dadă Oprică, am auzit că ți-au murit copiii făcuți acu' de curând». «Da' slavă Domnului, dadă, că de un' le-aş fi dat să mănânce la atâtea guri?».

Şi ne-ntoarcem la problema esențială a celei mai mari părți din omenire: mâncarea. M-am uitat cu părere de rău în '90 la Gelu, amintindu-mi-l pe cel care plecase prima oară la post în străinătate. M-am uitat cu părere de rău, dar cu-nțelegere. Pe lume sunt puține plăceri: să mănânci după pofta inimii, calitativ şi cantitativ, e una dintre ele. Atât cât îl cunoşteam eu, Gelu nu-şi pusese frâu lăcomiei şi-n semn de nepăsare față de standardele lumii în care trăise. Oricum, în Vest toți ne consideră nişte troglodiți, apăi să aibă de ce.

În definitiv, Orson Welles era actor – şi ce actor! – şi puțin îi păsa că se-ngrăşase. Marlon Brando, la fel. De ce nu s-ar fi-ngrăşat şi-un român care dăduse de belşugul occidental?! «Soru-meo, eşti singura care nu mi-a spus: „Aoleo, Gelule, ce te-ai îngrăşat"!». «Gelule, ție de estetică se vede că nu-ți pasă. De-aci-ncolo nici nu te mai însori,

nici actor de cinema nu te mai faci. Totul e să nu-ți dăuneze la sănătate. Acuma-ți vorbeşte doctorul, nu soru-ta».

Peste vreun an, când m-au chemat la inaugurarea celor două vile pe care şi le construiseră, un exemplu de bun-gust şi ca arhitectură şi ca decorațiune interioară, Gelu m-a luat de-o parte şi mi-a descris nişte simptome pe care eu le-am diagnosticat drept prevestitoare de diabet. «Tu cunoşti un doctor ca lumea, în care să ai încredere?». «O cunosc pe colega mea Natalia Scutaşu, cel mai bun internist, cel mai conştiincios medic din câți am întâlnit la viața mea». Anamneză făcută de Natalia Scutaşu te lua de la naştere până-n momentul când i te prezentai ca pacient; aşa cum trebuie să fie orice anamneză. Dacă i se părea Nataliei că ai fi putut uita ceva din biografia ta medicală, îți punea întrebări şi insista asupra unor puncte care altui medic i s-ar fi părut de neluat în seamă. Apoi te dezbrăca de tot şi te consulta din tălpi până-n creştet. Chiar pentru generația mea, absolvenții din 1959, Natalia este un ornitorinc; față de noile generații de medici, pare venită din altă galaxie. Din păcate, în privința lui Gelu, bănuielile mele şi ale Nataliei se confirmaseră prin probele de laborator: «un început de diabet pe care să-ncercăm să-l ținem în frâu prin alimentație şi prin ceva medicamente. Aş vrea să nu deveniți dependent de insulină. Şi vă rog să nu mai fumați, fiindcă riscați o arterită obliterantă. Vă trimit la un diabetolog, un coleg al Argentinei şi-al meu, pentru dirijarea tratamentului. Să ştiți că e foarte dur cu pacienții, mai ales când sunt graşi. Vă rog să nu vă speriați şi să-i urmați prescripțiile cu sfințenie».

Gata oricând să dea totul pe ton glumeț şi optimist, şi el şi Liliana, ca omul încântat de sine, căruia toate-i merg din plin şi simte că lumea-i a lui, diagnosticul Nataliei Scutaşu – casație-n materie – îi alungase lui frate-meu aerul biruitor, de uşoară zeflemea; parcă-l turtise şi-l micşorase.

M-a invitat la o cofetărie: «Hai, soru-meo; tu mănânci o prăjitură şi bei o cafea; eu beau o cafea fără zahăr». Cofetărioara de vizavi de Drept demult nu mai era. Am mers într-una pe colț, cam peste drum de Operă. Mascota de la cofetăria de-acum nu mai semăna cu mascotele tinereții mele, cum nu seamănă o girafă cu un crocodil. Am înghițit-o alternând fiecare-mbucătură cu o gură de cafea – cafeaua fiind chiar bună. «Soru-meo, Adelino, Argentino, „diabetul ăsta incipient" pe care mi l-a vestit colega ta, e un prim semn din partea Ălei cu coasa».

Gelu avea un aer trist care mi l-a adus aminte copil, când îi scăpase din mână un smeu la care meşterise o săptămână. Glasul suna dintr-odată grav. Era glasul studentului sărac căruia-i dădeam eu un pol de buzunar din ce câştigam cu injecțiile. «Gelule, fratele meu, Doamna asta cu unealta agricolă, cum o numea domnul General, ne dă semne de când ne năştem. Semne discrete pe care până la o anumită vârstă nu le băgăm în seamă. Bătrânețea e vârsta renunțărilor şi-a umilinței. Nu mai mergi cum mergeai, nu mai poți mânca de toate şi trebuie să accepți că fiecare zi-ți apropie funia de par». «Dac-am ajuns ca un porc de gras, am ajuns fiindcă mâncarea şi băutura – bună şi cu măsură, băutura – mă despăgubeau de compromisurile vieții. Poate-ți închipui că de când am terminat Facultatea mi-au mers toate ca mărgelele pe ață!». «Nu-mi închipui nimic, Gelule. De când ai plecat prima oară-n străinătate şi până astăzi – şi se face curând jumătate de secol – tot ce-am vorbit noi doi a fost convențional. Nici eu nu te-am întrebat pe tine ce făceai, nici tu pe mine ce tăceam. De când v-am întrebat odată cândva ce salarii aveați şi-am înțeles că vă era interzis să le divulgați, m-am lecuit să vă mai întreb ceva. Asta e valabil şi pentru ziua de azi. Ce vrei aia-mi spui». «Simt un fel de ostilitate în ce mi-ai spus acum». «Nu ostilitate, Gelule, ci faptul c-am priceput că relațiile noastre au devenit convenționale». «Chiar crezi c-am uitat bănuții pe care ți-i luai de la gură ca să mi-i dai mie când eram

student?». «Nu cred c-ai uitat. Cum nu cred c-ai uitat cum mâncam franzelă cu mămăligă pe marginea şanțului când mergea Taica la oraş. Nici cum ne duceam la Baltă, la Bâta – mam' marea dinspre Maica – şi ea ne umplea traista cu pere pădurețe pe care le ținea-n secară până se-nmuiau şi se topeau în gură. Nu cred c-ai uitat nimic, dar te-ai lăsat copleşit de viața-n care te-ai aruncat, de competiția unei astfel de vieți». «Bine zis competiție. Sorumeo, cum m-am menținut în posturile pe care le-am avut, numai eu ştiu. Cred că jumătate din ce-am câştigat am dat-o pe „atenții", ca să merg mai departe. În lumea-n care m-am învârtit eu nimic nu mergea fără „îmi dai – îți dau"». «Crezi că numai în lumea-n care te-ai învârtit tu? Dac-aş fi fost frumoasă şi m-aş fi culcat cu cine trebuia – că origine sănătoasă aveam – eram azi profesor universitar, nu medic-primar pensionar. Natalia Scutaşu, o capacitate în Medicină, fiindcă e urâtă, abia deajunsese şefă de lucrări, până-n '89. Pe urmă s-au gândit s-o numească şef de catedră, la cincizeci şi şase de ani. Peste tot şi oriunde e cu „îmi dai – îți dau". Ce? „democrația" asta merge altfel? Ba mai dihai decât în comunism funcționează şperțul şi relațiile. N-am văzut un miliardar de azi care să fi ieşit dintr-o puşcărie politică, ci tot vechii comunişti machiați în democrați». «Înțeleg că mă includi şi pe mine aici... şi nu pot spune că n-ai dreptate. Aş vrea să ştii că viața mea e mai grea şi mai complicată acuma decât înainte». «Gelule, asta ai vrut, asta ai. Şi măturătorul de stradă are griji. De ce n-ar avea şi-un miliardar?» «Ai spus „asta ai vrut, asta ai". Sorumeo, sunt anumite angrenaje în care dac-ai intrat nu mai ieşi decât cu picioarele-nainte». «Ca la mafie!». «Ca la mafie!». Şi-am tăcut mult de parcă brusc ne luase Dumnezeu graiul. «Gelule, dacă vrei să fii pe picioarele tale, fizic vorbind, şi-n mințile tale, pân-o veni Doamna cu coasa, respectă cu sfințenie ce-o să-ți spună doctorul Vlad Alexandrescu, diabetologul la care te trimite Natalia Scutaşu. Diabetul nu e pneumonie, care se vindecă-n

două săptămâni cu antibiotice. E boală rea. Dă peste cap tot metabolismul, îşi face de cap, te termină repede şi foarte urât. Ca de pildă, picioare amputate... Încât te rog ca pe Dumnezeu, în primul rând menajează-te, evită stresul şi emoțiile, că-n groapă nu iei miliardele cu tine. Iar pe-ai tăi i-ai asigurat pentru zece vieți». «Mi-e tare greu să mă-nvăț cu-o viață de pensionar, să fiu vioara a doua-n afacerile astea-n care sunt băgat». «Îl ai pe fiu-tău care poate ține hățurile. Mulțumeşte-te să fii un fel de «profesor consultant», cum sunt marii noştri medici bătrâni pe la spitalele conduse de medici deştepți, care-şi dau seama că oricât de bun ai fi, n-ai văzut pân' la patruzeci de ani ce-a văzut un „consultant" pân' la optzeci. Nu cred că fiu-tău te-ar da pe linie moartă». «Important e – după cum ne-nvață psihologii – să nu provoci experimente. Fiu-meu are o nevastă extrem de cheltuitoare». «Fiindcă are de unde». «Şi Liliana are de unde şi totuşi n-azvârle cu banii pe fereastră». «Fiindcă Liliana a trecut şi prin perioade când n-a avut ce azvârli. Nu uita a cui fată e noru-ta. De când se ştie, ce şi-a visat noaptea a avut ziua». «Nu mă pot obişnui cu ideea vieții de pensionar. Ție nu ți-e greu, la pensie?». «Nu. Aşa cum de la-nceputul vieții ştii că mori, tot aşa de la-nceputul unei profesii ştii că vine momentul când îi pui punct. Aş fi putut să mai lucrez. Aş putea şi azi, la vreo policlinică dintre cele cu plată, însă nu mai vreau. Am fost medic treizeci de ani, asistentă la sala de operații opt ani. E destul. Şase din ăştia opt ani lucram şi la sală şi mergeam şi la Facultate, cu scutire parțială de frecvență. Dacă n-ar fi fost domnul General – Dumnezeu să-l odihnească! – nu mai ajungeam eu doctoriță». «Cu oricine-am vorbit despre tine, dintre medici, mi-au spus că eşti nu numai un radiolog excepțional, dar că eşti şi ca diagnosticiană lux a-ntâi. De ce te-ai făcut tu radiolog?». «Fiindc-am vrut să am ceva linişte după opt ani de extenuare în care-am avut parte şi de-un an de boierie: cât am fost internată la Spitalul T.B.C. Studențesc. A fost

cel mai liniştit an din viața mea. Tuberculoza mi-a picat ca un dar de la Dumnezeu. Eram extenuată de-atâta muncă». «Ce ştiu copiii mei de-aşa ceva!? Ce ştiu ei cum făceam, tu şi cu mine, injecții la douăşpe noaptea şi la patru dimineața şi cum căram eu lăzi de cartofi în Obor pentru un leu de cinema şi pentru douăşcinci de bani de tramvai?!». «Mulțumeşte lui Dumnezeu că sunt întregi la trup şi la minte, că au învățat serios carte, că nu beau, nu se droghează, că au familii, că nu i-ai scăpat din mână şi că şi-au văzut şi-şi văd de treabă». «Diana putea să stea şi-n România, că nu murea de foame. I-a trebuit America şi bărbat japonez. Ca să umble mă-sa prin avioane de dorul ei». «Gelule, e moda exportului de creiere şi de forță de muncă brută. Pleacă ăi fără speranță şi-ăi speriați că la un moment dat şi-ar putea pierde-n România standardul pe care-l au. Pleacă unii după o pâine, alții fiindcă n-au încredere în viitorul Țării ăsteia ale noastre». «Tu ai?». «Nu. La un pol se strâng bogații, la celălalt – o sărăcie din ce în ce mai cruntă. E de fapt o-ntoarcere-n epoca sclavagistă, cu deosebire de tehnică şi cu aceea că azi nu mai eşti vândut de stăpân ci-i cerşeşti privilegiul de a-ți vinde forța de muncă». «Nu ți se pare că s-a-mbunătățit chiar nimic după Revoluție?». «Revoluție?!». «Hai să numim aşa ce s-a-ntâmplat în ’89». «A! Dacă e pe numite – ca-n Medicină: „diagnostic neprecizat” – atunci mai merge, altminteri n-o să umblăm acuma să ne prostim unul pe altul. Dacă şi ce s-a-mbunătățit? Există ziare – fiecare „independent” însă de cineva! – jucând fiecare după cum îi cântă grupul de interese pe care-l reprezintă. Fiecare gazetă e montată ca o piesă de teatru. Ai dreptul de-a manifesta: tu strigi, tu auzi. Magazinele sunt pline. Unii cumpără din ele, alții se plimbă prin ele ca prin muzee. Ai dreptul să călătoreşti. Nu mai depinzi acum de Securitate, ci de Ambasadele cărora le ceri vize. Poți avea tot ce-ți pofteşti – bani să ai. Şi mai presus de orice – afară de zile, poți cumpăra: conştiințe, Justiție, Poliție, tot, tot. În toate regimurile sunt privilegiați şi

oropsiți. „Revoluția” – pentru că aşa ne-am hotărât să numim ce s-a-ntâmplat în ’89 – nu prezintă nimic original. S-au mai schimbat personajele, unde s-au mai schimbat, îi mulțumesc lui Dumnezeu că sunt bătrână, îi mulțumesc că n-am copii. Pot să-ți spun că pe lumea asta multe dezamăgiri am avut, de la comunism la oameni, dar cea mai mare dezamăgire tot urmările „Revoluției” mi-au provocat-o. Nu m-am aşteptat la cine-ştie-ce minuni după 1989, dar nici la ce e-acum!». «Poporul nostru, de când se ştie, luptă să supraviețuiască. E aproape tot timpul – vorbind la prezentul istoric – în stare de calamitate. Excluzându-i pe ăi privilegiați din orice regim. De când terminam porcul – cam pe la-nceputul lui martie – de cum îl terminam, pân’ la Paşti nu mai gustam carne. Şi de la Paşti la Sfântă Mărie la fel. Mi-l aduc aminte pe Florei al nostru cum îşi îngropa şi cum îşi legumea oasele de la găina de Sântă Mărie; ziua Maicăi, săraca. Şi cum apuca şi ea gâtul, căpățâna, ghearele. Cum dosea pentru Florei câte-un dumicat de mămăligă. Şi când aud astăzi ce viață fericită a dus țăranul până-n ’44! Nu trebuie să-ți spun eu ție, soru-meo. În ’44, tu aveai doişpe ani, eu – treişpe. Nu eram copii de țâță ca să nu ne mai aducem aminte. Apoi au venit comuniştii şi ne-au omorât cu cotele, pân-au înființat Colectivele de pe urma cărora săracul tot sărac a rămas, iar conducerea s-a umflat ca o căpuşă care suge pe găină grasă... Soru-meo, eu n-am niciun fel de remuşcări pentru ce-am făcut în comunism: mi-am făcut bine mie şi-alor mei, dar, jur că rău n-am făcut nimănui. Iar acuma, de când m-am ajuns, încerc să fac bine-n jurul meu. La Brăteasa, la nisipurile noastre, creşte tutun de calitate. Am convins nişte americani să facă acolo o bază de colectat tutun, de selectat şi de alte operații; mă rog, o-ntreprindere care dă de mâncare unor oameni. În Bucureşti ajut nişte orfelinate şi nişte azile de bătrâni. Dacă apare o lege ca lumea a sponsorizării, să ştii că am să dau şi mai mult. Nu vreau să fac pe sfântul din

călindare-n fata ta, însă vreau să nu-ți închipui numai rău despre mine. Vreau să rămânem frați nu numai pe hârtie. Şi dacă ai nevoie de bani sau de orice altceva, spune-mi. Şi nu te uita că Liliana e-aşa secretoasă de felul ei. Aşa a fost crescută». «Gelule, şi noi am fost crescuți de Maica „secretoşi”. Ți-aduci aminte cum ne spunea: „Maică, nu povestiți la nimini ce e-n casa voastră. Nu vă certați în lume”. Suferința ei a mai mare era că Taica nu se uita la ce-i spunea nu numai în casă, dar şi față de străini. Parcă-l aud – Dumnezeu să-l ierte! – „Nu vezi, fă, că eşti proastă”. Şi ea, săraca, lăsa capu-n pământ şi nu scotea o vorbă. Singura ei mulțumire a fost că ne-a văzut pe noi cu o pâine la oraş. „Maică, să faceți ce-oți face, da’ să nu mai dați cu sapa”. Aş fi vrut să-ți vadă şi ea vilele; să se bucure şi ea de cât de bine-ai ajuns. Să vadă cum ne-am ridicat din cenuşe-n picioruşe. A murit cu oful că nu sunt măritată şi că n-am copii. Numplineam standardele fireşti ale unei vieți. Fiecare cu soarta lui. Gelule, dreptul să ne judece pentru sufletul nostru numai Dumnezeu îl are. Lui nu-l poți ascunde nimic, încolo, ce ştim noi unii despre alții? Doar ce vedem şi ce-auzim. Dar sufletul omului nu-l ştim. Îl bănuim doar. El poate fi un colț de puritate care s-aducă-a rai, dar şi o cloacă de infern». «Poate că-n acelaşi suflet se află amândouă colțurile astea. Important e care atârnă mai mult în balanță». «Ai dreptate, Gelule. Firişorul ăsta de rai, care se află pitit în fiecare din noi, e cotropit ca de bălării, de invidie şi mai ales de grija zilei de mâine şi de intoleranță. Uită-te tu câte prietenii de-o viață s-au stricat fiindcă unul votează cu Popescu, altul cu Ionescu. Iar ăştia care-şi strică prietenia n-au nici măcar scuza c-ar face politică. Şi-atunci s-a dus dracu’ firicelul de rai!». «Vorbeai de invidie. Eu cred că invidia e o forță care mişcă mecanismul lumii. Ce nu sunt în stare oamenii să facă din invidie?!». «M-am gândit de multe ori la cele mai importante forțe din lume şi-am ajuns să socotesc prostia cinstită, lăsată de la Dumnezeu, cea mai mare forță, iar

imediat după ea, la egalitate-ntre ele, lipsa de informație şi informația dirijată, echivalentă, de fapt, cu dezinformarea. Astea sunt forțele pe care se bazează marea finanța, care face din noi ce vrea».

Repetam în fața lui Gelu concluziile mele despre societate. Fără să fiu eu vreun mare analist politic. La ele mă dusese o viață prin care nu trecusem legată la ochi. Frate-meu se uita pierdut prin peretele de geam al cofetăriei de parc-ar fi aşteptat să-i apară pe-un ecran confirmarea sau infirmarea spuselor mele. Sau se gândea, mult mai de crezut, la diabetul lui, la afacerile lui, la propria viață. «În lumea asta ale cărei mecanisme le-nțelegi atât de bine, tu cum te-ai descurcat şi cum te descurci, Adelino?», a sunat într-un târziu răspunsul lui Gelu față de părerile mele. «De la nouăşpe ani pân' la cinzecişiopt, când m-am pensionat, am muncit fără preget. Am muncit *cu* oameni şi *pe* oameni şi n-am făcut economie de propria persoană. Îndrăznesc să spun că mi-am făcut cu sfințenie datoria. Iar azi, nu apelează un om la mine pe care să nu-l iau de mână şi să nu-l duc la doctorii pe care-i consider eu cei mai buni. Fiindcă m-am purtat în aşa fel încât să las loc de „bună ziua" şi față de oamenii pe care i-am agreat şi care m-au agreat şi față de ceilalți». «Băneşte cum te descurci?». «Dacă n-ar fi Costi, greu, foarte greu. Fata lui, singurul lui copil, e doctoriță la Paris. Deşi taică-său nu-i cere nimic, ea-i trimite trei-patru sute de dolari pe lună. Costi a moştenit-o pe sora maică-sii: o casă cu lucruri unu' şi unu', şi o colecție de tablouri foarte valoroase. Smaranda, fata lui, i-a spus lui Costi să nu vândă încă niciun tablou, îi dă ea semnalul când e cazul. Costi şi cu mine avem buget comun, aşa că nu duc lipsurile pe care le-aş duce dac-ar trebui să trăiesc din pensie, cu inflația asta care nu dă niciun semn să se oprească. De fapt, cred că totul e planificat». «Poți fi sigură».

Cred că replica asta Gelu n-ar fi-ndrăznit s-o rostească de față cu Liliana. De fapt, întreaga noastră conversație

n-ar fi putut avea loc în prezența ei. În acea cofetărie cu mascote fără gust dar cu o cafea bună l-am regăsit pe Gelu, fratele meu, de pe vremea când împuşcam amândoi francul. Când mergeam la repetiții la Ateneu şi la teatre, ca să ne umplem sufletul de sunete şi de imagini care ne luminau tinerețea de copii săraci şi ne dădeau speranța unei vieți în care oricum n-aveam să mai dăm cu sapa.

Mă gândeam la viața noastră: atâția ani ne-nstrăinasem. La viața noastră, dusă cum se duce tot ce e supus timpului. «Adelino, Argentino, sora mea, viața noastră s-a dus». Glasul lui Gelu suna blând, constatativ, în timp ce-şi punea mâna cu degetele ca nişte caltaboşi peste mâna mea subțire, ca de copil. Vorbele-astea le-am simțit ca un cuțit în inimă. Mi-a răsunat în amintire glasul Maicăi: «Lina maicăi, Lină, s-a dus copilăria ta». Şi eu i-am răspuns, i-am răspuns sufletului ei acolo unde o fi: «Maica noastră, Maică, s-a dus viața copiilor tăi». Două şiruri de lacrimi îmi alunecau pe fața de masă a cofetăriei. Gelu mi-a-ntins batista lui albă, fină ca o spumă. «Soru-meo, timpul nu iartă pe nimeni». Într-un târziu mi-am auzit glasul abia şoptit: «„De s-ar putea trăi măcar o zi cum creşte iarba”; aşa spune un autor rus pe care-l citesc acum». «Ce frumos spune rusul tău. Nouă, oamenilor, nu ne e dată liniştea ierbii».

♣

Ce tânără eram când am ieşit la pensie! Cinzecişiopt de ani mi se par acum, la şaptejdoi, floarea tinereții! De la o anumită vârstă – la bătrânețe, evident – un an contează de multe ori ca unul la copiii mici. Câtă deosebire între un nou născut şi-un copil de-un an. Unul e un ghemotoc de carne, celălalt «o persoană» cu sentimente, cu simpatii şi cu antipatii ca şi animalele. Copiii mici şi animalele nu pot fi păcăliți: nu trag la oameni răi. Pot spune că eu am păstrat acel simț ancestral care m-a avertizat din prima clipă asupra unui om. Aşa cum, fără să fi făcut studii

aprofundate de psihiatrie, simt anomalia dintr-o azvârliturￃ de ochi, iar când personajul mai şi deschide gura, i-am pus imediat diagnosticul. În privinţa oamenilor nu m-am păcălit, dar nici n-am păcălit vreodată pe cineva. Am jucat cinstit cu oamenii şi le-am fost recunoscătoare tuturor celor care la o nevoie mi-au întins o mână de ajutor. Tuşa Lina şi nenea Costel au murit în braţele mele. «Adelino, fată, ai ajuns doctoriţă, umbli pintre oameni mari, cu carte, da' nu te-ai desfăcut de noi», mi-a spus tuşa Lina cu două zile înainte de-a se prăpădi. «Tuşă, cât aţi făcut matale şi cu nenea Costel pentru mine aş putea să uit vreodată?». «Ce-am făcut, fată? Că te-am ţinut în bucătărie?». «Bucătărie aţi avut, bucătărie mi-aţi dat. Dar mi-aţi dat. Tuşă, leul săracului e mai mare decât milionul bogatului. Să fie primit tot ce-aţi făcut pentru mine». «Adelino, eu nu zic că Gherghina n-o să-mi fac pomenile, da' să fii şi tu de faţă». «Lasă, tuşă, că mai e pân-atunci». «Nu mai e, tuşă. Am eu semnele mele că nu mai e». Şi semnele ei n-au înşelat-o. Toate pomenile i le-am făcut împreună cu Gherghina. Şi pe-ale lui nenea Costel. Eu aduceam tot ce trebuia, doar pregătirile le făceam cu Gherghina. «Adelino, fată, nici dacă erai făcută de ei şi nu i-ai pomeni cum îi pomeneşti. De m-ar pomeni şi pe mine fetele lu' fiu-meu aşa». «Gherghino, când n-am avut acoperiş deasupra capului, oamenii ăştia m-au primit în casa lor». «Las' că nu te-au primit degeaba», le mai trântea Gherghina o copită post-mortem socrilor ei, pe care nu-i avusese cine-ştie-ce la inimă; reciproca fiind valabilă.

♣

Bătrâneţea este vârsta durerilor de tot felul, care ţi se plimbă-n trup ca argintul-viu, vârsta artrozelor, a artritelor, a osteoporozei şi-a rememorărilor. Scrisorile Călugăriţei mele portugheze îmi stau pe noptieră de la nouăsprezece ani. Cred că le ştiu pe dinafară şi, totuşi, în

fiecare seară mai citesc o frază-două din ele: sunt leit-motivul vieții mele. De ele mă leagă iubirea mea disperată pentru vărul meu Gabriel. Amintirea asta nu mă mai face să mă simt ridicolă, ci-mi aduce-un zâmbet de milă față de mine, cea a vremilor de-atunci.

La un an de la moartea Laurei, Gabriel s-a-nsurat cu-o colegă a fiică-sii; diferența dintre ei fiind numai de douăzeci şi cinci de ani! Gabriel vine pe la noi în vizită, adică la mine şi la Costi. La el nu ne invită, fiindcă nevrând să-şi pedepsească nevasta, o lasă-n voia ei; ceea ce-nseamnă, în fiecare sâmbătă, o-ntâlnire cu dans. Ce să caute la asemenea petreceri cinetice Costi şi cu mine, doi babalâci?

Durerea cea mai mare din ultimii doi ani a fost moartea Paulei, cea mai bună prietenă a mea. Unul dintre oamenii cei mai cinstiți, mai inteligenți şi mai spirituali şi cei mai devotați din viața mea. O ființă care pornise de la acelaşi nivel cu mine dar care, având un copil de crescut şi neavând norocul unor oameni care s-o sprijine, cum am avut eu, fusese toată viața ei profesională soră pediatră. Dac-aş fi avut copii, pe mâna ei i-aş fi dat, ca pe mâna celui mai destoinic doctor. De-altminteri, medicii tineri, veneau în secret la ea şi-o-ntrebau, în cazuri complicate: «Tanti Paula, dumneata ce părere ai?» Şi părerea Paulei se adeverea fără greş. Ca şi Maica, Paula nu pusese-n viața ei picătură de băutură-n gură. Ca şi Maica, murise de ciroză, conştientă însă până-n ultimul moment. La două ceasuri după ce-am văzut-o la clinică pentru ultima oară, m-a anunțat Cornel de moartea ei. Era pe data de treizeci decembrie. În noaptea de Anul Nou am stat cu Costi la masă, ne-am făcut că mâncăm, din paharul de şampanie am vărsat fiecare trei picături pe covor, n-am ciocnit şi-am spus «Să dea Dumnezeu ca anul viitor să se sfârşească altfel». La douăsprezece ne-au telefonat Smaranda şi băieții Laurei ca să ne ureze şi să ne sorcovească.

De la patruzeci de ani am început să mă gândesc cui să

las moştenire ce-am agonisit într-o viață, cu ajutorul lui Claude, ajutor substanțial. La şaptezeci şi doi de ani, gândul ăsta devine obsesiv. De nepoții mei nu mă simt deloc apropiată. Cui să-i las? Dianei care e-n America, lui Cosmin care un telefon nu-mi dă şi care la miliardele lui frate-meu şi-ale lui, drept de mine-ar avea el grijă? Pentru un apartament de două camere, când el cu nevastă-sa, cu doi copii ai lor, cu frate-meu şi cu Liliana, cumnată-mea, locuiesc în douăzeci de camere, cu un pogon de curte care arată ca o grădină olandeză? Cu nişte ronduri şi cu nişte arabescuri de flori, ca un covor oriental, cu grădină de zarzavaturi aranjată ca pentru un concurs, toate după gustul unui tânăr arhitect peisagist, îngrijite zi de zi de un grădinar, inginer agronom, specialist în horticultură şi-n legumicultură. La mesele din casa lor se vorbeşte mai tot timpul de întreprinderi, de bursa de valori, de automobile, de plantele din grădina fiecăruia şi de speciile noi achiziționate în ultima vreme, rar de câte un spectacol unde participanții se duc mai mult ca să fie văzuți decât ca să vadă ce se petrece pe scenă.

«Ați văzut spectacolul lui George Aldea?», m-a-nvrednicit cu-ntrebarea o cucoană voinică, proaspăt coafată, fardată din belşug, acoperită de bijuterii, îmbrăcată într-o rochie de voal, ultima modă, cu volane suprapuse. «Întâmplător l-am văzut şi nu m-a entuziasmat. Păcat de bieții actori să-i pui să se scălâmbăie şi să-ți bați joc de-un text clasic». «Doamnă, dar nu se mai poate juca astăzi ca la „Comedia Franceză”, cu actorii la rampă, ca şi când ar recita». «Doamnă, eu, rămasă-n urmă cum sunt, îi cer unui regisor să nu vrea neapărat să arate că e mai deştept decât autorul şi că-i face o favoare că-l pune-n scenă. Vreau să se respecte epoca în care se petrece textul piesei, *textul*, şi vreau spectacole în care să nu se facă din teatru circ». «În felul ăsta, doamnă, nu mai apare nicio inovație-n spectacole, nu se face niciun progres». «Doamnă, am învățat într-o viață că nu e deloc obligatoriu ca tot ceea ce e nou să fie

neapărat şi mai bun decât ceea ce l-a precedat». «După dumneavoastră totul ar trebui să stea pe loc». «Nu pe loc, ci-n limitele bunului-gust, care ține de bunul-simț, şi-n limitele respectului față de nişte autori morți, care n-au cum să protesteze la elucubrațiile care se fac pe seama lor». «Dumneavoastră ce profesie aveți?», şi-a manifestat curiozitatea o tânără care părea fiica doamnei coafate şi pline de bijuterii. «Sunt medic radiolog, la pensie». «Tocmai dumneavoastră dezaprobați inovațiile în artă. Când ați lucrat într-un domeniu în care s-au făcut atâtea progrese?». «Domnişoară, progresele tehnice din ştiință sunt una şi respectul pentru artă e alta. Şi fiindcă ați vorbit de Medicină, pot să vă spun că-n ciuda tuturor progreselor, a tuturor mijloacelor modeme de investigare, ceva extrem de prețios s-a pierdut în domeniu: simțul clinic. Azi, puțini medici mai pun mâna pe-un bolnav şi mai sunt în stare, fără radiografii, dopleruri, laborator, rezonanță magnetică nucleară *etcaetera*, să-i pună un diagnostic». «Dar dacă astea toate există, ne putem dispensa de simțul clinic». «Asta credeți dumneavoastră, fiindcă nu vi s-a făcut rău într-o pădure, unde nu există mijloacele de investigare pomenite. Sau într-un avion când, dacă vi se face rău şi e un medic printre pasageri, viața dumneavoastră atârnă de diagnosticul lui». «Astea sunt cazuri extreme. Cu mijloacele moderne de investigare nu mi se pare că simțul clinic mai e atât de important». «Şi-atunci cum vă explicați că la aceleaşi investigări interpretările sunt diferite şi că avem medici buni şi medici proşti? Am avut profesori care se uitau la om şi-l diagnosticau». «Dumneavoastră ați putea pune-un diagnostic doar uitându-vă la un om?». «Mi s-a-ntâmplat şi nu o dată». «Să zicem că vă uitați la mine. Ce mi-ați spune?». «V-aş trimite iute la nişte probe hepatice şi la unele renale». «Vorbiți serios?». «Cât se poate de serios». «După ce semne m-ați „diagnosticat” aşa?». «După culoarea pielii din afara fondului de ten, pentru partea hepatică, şi pentru partea renală, după retenția de lichid

din pleoape».

După o săptămână de la această sindrofie, îmi telefonează Natalia Scutaşu ca să-mi spună că a venit la ea o tânără trimisă de frate-meu. Din păcate, i-a descoperit ficatul mărit, vezica plină de pietre, şi un rinichi cu o malformație ureterală. Nu mi-a făcut nicio bucurie să aflu că simțul meu clinic nu s-a atrofiat odată cu anii.

Cui să-i las moştenire apartamentul? Cui cele trei tablouri ale mele? Singurii care se interesează de soarta mea şi-a lui Costi sunt Cornel, Gertrud şi Carmina. Pentru ei toți sunt Tantina, după cum îmi spunea Cornel pe vremea când era la cămin. Dac-aş fi avut copii mi-ar fi plăcut să semene cu ei trei: să aibă delicatețea şi blândețea lui Cornel, preocupările lui intelectuale, setea lui de-a-nvăța, spiritul teutonic tranşant şi de ordine al Gertrudei, conştiinciozitatea ei în tot ce face, îmbinarea trăsăturilor de caracter ale părinților, în cel mai armonios mod, în copilul admirabil care este Carmina.

Acum e o vreme când, prin casele de licitații, poți vinde la prețuri bune obiecte-stil, bijuterii cu monturi vechi, tablouri şi sculpturi de autori de la o anumită cotă-n sus. Se au în vedere oamenii cu bani, care investesc în valori omologate.

În afară de Claude, când a fost în ’90 în Țară, n-am arătat nici unui expert Rembrandtul meu. Claude m-a asigurat că e autentic. «Dacă vreodată-l evaluezi, numai la tine acasă, cu martori, şi nu scapi tabloul din ochi nicio clipă», mi-a spus el. La etajul de deasupra mea se vinde un apartament de patru camere, de fapt două apartamente de câte două camere pe care proprietarii le-au făcut să comunice între ele. I-aş da lui Gelu Rembrandtul dacă mi-ar cumpăra mie apartamentul ăsta. Pe numele meu. În el i-aş aduce pe Cornel, cu Gertrud şi

cu fata lor, Carmina, iar ei şi-ar închiria apartamentul lor şi pe cel moştenire de la Paula. Costi, «consultantul meu ştiinţific», îmi aprobă planul.

«Gelule, aş vrea să fiu sigură că tabloul ăsta rămâne-n Ţară. Tu eşti primul pe listă. Nu-l vrei tu, încerc cu Statul, dar dat fiind ce s-a-ntâmplat cu Domnişoara Pogany, pe care proprietarii au oferit-o Statului cu un sfert din preţul de la care porneşte o licitaţie Brâncuşi în străinătate şi Statul „n-a avut bani", nu-mi pun mare nădejde-n Stat. Rămân casele de licitaţie. Bine-nţeles ţi l-ar expertiza un om serios. Gândeşte-te». «Soru-meo, am să mă gândesc».

Ştiam că viitorul ăsta popular o includea pe Liliana, fără a cărei părere Gelu nu-şi cumpără nici măcar o pereche de pantofi. Într-o zi şi la o oră fixate dinainte, Liliana, cu Gelu şi cu un expert foarte cunoscut s-au înfiinţat la mine-acasă pentru examinarea şi pentru preţuirea Rembrandt-ului. Expertul, din spusele celor care avuseseră de-a face cu el, când era interesat să cumpere un obiect, oferea vânzătorului un preţ de nimic; iar când nu era interesat, spunea preţul real, ba uneori îl exagera pentru ca vânzătorul să nu reuşească să-şi plaseze obiectul şi s-ajungă la expert şi să i-l dea pe oricât numai să scape de el.

Urmărind privirea expertului, mi-am dat seama că Rembrandtul îi mai trecuse prin mâini şi probabil că *illo tempore* oferise pe el conferenţiarului de la urologie sub două mii de lei, de vreme ce conferenţiarul, de la trei mii, cât ceruse iniţial, mi l-a lăsat brusc la două mii. După o cercetare minuţioasă, în timpul căreia mi-a fost inima cât un purice, expertul a declarat Rembrandtul autentic şi ne-a comunicat preţul pe care-l puteam obţine în Ţară şi pe cel din străinătate. Chiar faţă de preţul local lansat de expert, apartamentul de deasupra mea nu reprezenta mai nimic. Dar cum nu eram pusă pe pricopseală şi mai ales de pe urma lui frate-meu, am încheiat târgul.

De când s-au mutat la mine-n bloc, tustrei copiii mei

de suflet, Cornel, Gertrud şi Carmina, cărora le-am făcut testament pe ambele apartamente, proprietatea mea, şi le-am depus banii necesari în ziua de azi ca taxe de moştenire, parcă altfel îndur cortegiul de belele ale bătrâneții. Am avut curaj chiar să cer o viză pentru Statele Unite unde m-a invitat Corina, fosta mea colegă de cameră de la Spitalul T.B.C. Studențesc.

De ce mi-au refuzat americanii viza n-am priceput: pericol de-a rămâne acolo nu prezint la frageda-mi vârstă, mutră de teroristă n-am. Când mi-a-ntins pașaportul, i-am spus funcționarei române a Ambasadei: «Doamnă, în 1966, Securitatea română mi-a refuzat viza pentru Franța, sfătuindu-mă să mă duc „pe-aci prin democrațiile populare". Dumneavoastră acum unde mă sfătuiți să mă duc?». Doamna mi-a trântit ghişeul în nas, neindicându-mi nicio adresă.

Ce mult s-au schimbat lucrurile! Una e să nu te fi lăsat Securitatea să pleci în Occident, alta e să nu te lase Ambasada americană să-i vezi țara. Sănătate să fie! La cât mă dor pe mine «osemintele», numai bună de mers în America nu sunt. Dar prea a insistat colega mea de T.B.C.; văduvă, singură, simte nevoia să aibă cu cine depăna amintiri. Oricum, aveam un sac plin de «actualități» despre fostul ei iubit, devenit miliardar şi-n acelaşi timp vajnic protestatar împotriva regimului sub care s-a-mbogățit, precum şi unul dintre directorii de conştiință ai intelectualității care se doreşte elită. Colega mea de T.B.C. a fost dezolată de «succesul» meu față de autoritățile americane. Pentru mine, care-am învățat să nu mă mai mir, acest refuz n-a fost altceva decât o-ntoarcere-n timp. Mi-am rememorat anul 1966. Atunci îmi stăteau la dispoziție democrațiile populare. Azi îmi stă spațiul Shengen. Bani să am. Bani acuma aş avea, din generozitatea Smarandei, fiica lui Costi, fina mea. Sănătate nu mai am. Dacă vrei să vezi un loc – să-l vezi ca lumea, trebuie să-l bați cu piciorul. Aşa ceva nu mai e de mine. Osteoporoză am, coxartroză bilaterală am, nici

cu genunchii n-o duc strălucit, artrită la o gleznă am. Iar durerile, mai ales la schimbările meteorologice, mi se plimbă-n tot corpul, ca argintul-viu.

La optzeci de ani câți are, Costi se ține foarte bine. În ochii lui albaştri, senini, surprind adesea o undă de tristețe, îl privesc atunci cu un zâmbet care e frate geamăn cu ceea ce exprimă ochii lui şi-l bat camaradereşte pe umăr, fără niciun cuvânt. Acum doi ani mi-a plesnit o venă la pulpa piciorului drept. În cinci minute, piciorul era butuc şi nu-l mai puteam pune-n pământ. L-am rugat pe Costi să mă sprijine până la baie, dar el, ca o bună infirmieră, s-a prezentat cu plosca. Mi-a făcut un semn la gură – adică, «fără proteste» – m-a ridicat cu grijă şi m-a aşezat în poziția pe care o cunoştea din lunile de zăcere ale Monei, când el, eu şi Smaranda ne transmiteam unul altuia ştafeta de infirmieră. Acel moment a fost cred cel mai penibil din viața mea, pentru ceea ce mi se-ntâmpla şi pentru amintirile pe care i le trezeam lui Costi. «Doamne, n-a fost destul de pedepsit cu Mona, de ce-l mai pedepseşti şi cu mine?».

Colegul meu Ilie Panaitescu, flebolog, ajuns profesor, m-a internat într-o rezervă în care am stat o lună. Puteam să plec după o săptămână acasă, dar l-am rugat pe Ilie, în lipsa lui Costi, să mă țină până aveam să mă pun pe picioare, tocmai pentru a-l scuti pe Costi de-a mai fi infirmieră. Costi se-nființa la spital la ora zece dimineața, cu mâncare făcută de el, în colaborare cu Gertrud, şi cu greu îl urneam spre casă pe la şapte seara. Mă săruta pe frunte şi se uita rugător în ochii mei. Ştiam ce-mi spune: «Te rog nu muri, nu mă lăsa şi tu singur». «Rar am văzut bărbat care să aibă atâta grijă de nevastă, ca soțu' dumneavoastră», mi-a spus o infirmieră. «Nu e soțul meu, e fratele meu de cruce». Răspunsul ăsta n-a lămurit-o cu nimic. «Ne cunoaştem de când eu aveam nouăsprezece ani şi domnul pe care-l vezi în fiecare zi la mine avea douăzecişişapte. De-atunci suntem ca frații şi nimic altceva». Cât m-a crezut ea nu ştiu. De multe ori un

adevăr simplu pare o minciună meşteşugită.

Lui Costi, ca de-altfel nouă tuturor, îi place să se ştie ocrotit şi să simtă afecțiunea cuiva şi, poate, mai mult ca orice, să simtă atmosfera de familie, de casă-n care se găteşte, în care se fac nişte pregătiri de iarnă, în care curățenia de primăvară şi cea de toamnă intră într-un ceremonial domestic. A tânjit după această atmosferă pe care n-a avut-o în casa părintească, dar pe care i-a oferit-o Mona şi pe care o continui eu, cât pot mai bine.

Ziua, Costi stă la el în apartament: citeşte, ascultă muzică, scrie metodic, planificat, o carte de ortopedie. Mâncăm la mine-n bucătărie, iar serile stăm amândoi pe canapea, cu picioarele ridicate pe câte un taburet şi ne uităm la televizor: la ştiri, la câte un film pe care-l bănuim, din rezumatul de prezentare, a nu fi chiar stupid. Din emisiunile de divertisment, oricâtă bunăvoință am avea, nu izbutim să vedem una măcar de la cap la coadă. Măcar de-ar fi parodii! Parodia e lucru subțire. Carmina, la douăzeci şi doi de ani ai ei, are exact gusturile noastre «demodate». Ea este elementul nostru de verificare. Părerile ei, care nu urmăresc să ne facă nouă inimă-bună, ci chiar astea sunt, ne-ncurajează cu privire la bunul-simț al unei părți a tineretului şi ne fac să nu ne simțim nişte bătrâni cârcotaşi cărora totul le pute. Modele vin şi trec. O să treacă şi asta a buricelor la vedere şi-a mini-jupelor.

În Renaştere a fost o vreme când, mai ales la teatru, femeile purtau rochii din care le ieşeau complet țâțele, celor care le-aveau frumoase – asta se-nțelege. Astăzi nu se mai ține seama de-a arăta numai ce e frumos. Astăzi se poartă «dezinhibarea». Arăți ce ai, nepăsându-ți că e frumos sau nu. Mini-jupele-ți oferă şi picioare de sculptat, dar şi burlane, stâlpi de telegraf, sau «ciocănele» de găină subnutrită. Moda vine şi trece fără urme de neşters. De neşters este incultura, disprețul pentru gramatică, pentru istorie, pentru limbă, pentru dicționare; este pauperizarea intelectuală. În generația lui

Costi şi a mea au fost medici care-n doi ani şi-au dat liceul, apoi au trecut prin Medicină ca rața prin apă, ceea ce nu i-a-mpiedicat s-ajungă profesori. Azi se-ajunge, ca şi-atunci, greu, dar se-ajunge, prin muncă cinstită, sigur însă şi repede prin pile şi prin politică. Ce mi-e dracu' ce mi-e tat-su.

Mă gândesc de multe ori la anii petrecuți în slujba oamenilor. Anii petrecuți la sală alături de domnul General mi se par ai devotamentului maxim față de meserie. Niciodată nu m-am simțit mai utilă oamenilor decât atunci. E greu să-i explici cui n-a luat-o de la ploscă şi de la mătăhuzul de şters pe jos, câtă importanță au infirmierele şi personalul mediu într-un spital. Cât din procesul operator şi post-operator le revine acestor oameni mărunți a căror părere n-ar trebui ignorată de medici. Un inspector şcolar îmi spunea că elementul său esențial în aprecierea unui profesor era părerea elevilor despre acel profesor. Îndrăznesc să spun că şi despre medici, informații de luat în seamă poți obține de la infirmiere, nemaivorbind de personalul mediu. N-am căutat conflicte cu lumânarea nici în viața mea profesională, nici în viața privată. Mi-e urât chiar şi să asist la situații conflictuale.

Şi totuşi, radiolog precum am fost, renunțând la cariera universitară tocmai pentru a dispărea de pe piața concurenței, spunând bolnavilor ce vedeam la Röntgen şi mai apoi şi la ecograf şi scriind cinstit buletinele, am «reuşit» totuşi să intru în conflict cu unii medici, tocmai fiindcă spusesem adevărul. Şi ca radiolog te poți înşela şi de la eroarea ta de apreciere să urmeze un şir de erori. Un bun coleg, şi profesional şi ca om, a scris pe un buletin de coloană vertebrală «suspect de morbul lui Pott». Ortopedul – ăsta chiar excepțional – un an a ținut pacientul imobilizat şi cu tratament anti-tuberculos, pe niciunul neducându-l mintea, un an, la cancer de coloană, ceea ce avea pacientul. De multe ori, boli diferite, au debut asemănător. Eşecuri există în toate ramurile

Medicinei. Cele mai multe şi flagrante sunt în chirurgie şi mai multe, dar nespectaculoase, în Medicina internă. În viața mea nu mi-am bârfit colegii, dar nici nu m-am sfiit să-i spun bolnavului adevărul, riscând să-mi ridic în cap indiferent pe cine.

Vine într-o zi un tânăr, cu osteotomie la ambele femure, vine să-i fac o radiografie de bazin. Mi l-a trimis Natalia Scutaşu. «Doamnă doctor», zice tânărul, «după operația de la femurul stâng merg mai prost decât înainte. Fac de nouă luni recuperare şi degeaba. Profesorul care m-a operat spune că nu ştie de ce nu se face calus la femurul ăsta. Dumneavoastră ce părere aveți?». «Băiete, cum să se facă amărâtul ăla de calus dacă ți-a pus cuiul pe linia de fracturare?! Singura soluție este să te opereze din nou». «De fapt, mi-a spus că e nevoie de timpul doi». Am dat din cap a pagubă. Tânărul s-a dus la alt medic decât la profesorul care-l operase. Rezultatul a fost că-n loc de o operație a cărei necesitate era şi-aceea sub semnul întrebării, dată fiind radiografia ante-operatorie – s-a ales cu trei operații la acelaşi femur. Din profesorul care, fără Röntgen probabil şi fără endoscop îl operase pe băiat, ca pe front, mi-am făcut un «prieten» pe viață. Niciodată nu m-am simțit mai stânjenită decât în clipa când am descoperit eroarea unui coleg. Nu există cunoştință sau vecin care să-şi facă o radiografie şi să nu vină să mi-o arate şi astăzi. Nici ochiul, nici mintea, nici sistemul de conexiuni nu mi s-au tocit. La fel se-ntâmplă şi cu Costi. Casele noastre sunt un fel de cabinete fără plată, nemaivorbind de «tineretul», de vârsta noastră, nedeplasabil. Am făcut meseria pe care am făcut-o ca să fim de folos oamenilor. Cât ne-or ține puterile – atâtea câte ne-au mai rămas – ne-om îndeplini menirea.

Costi şi-a dorit copii. Mona, pentru a-ntrupa într-o ființă dragostea lor, a adus-o pe lume pe Smaranda. Au avut noroc. E-ntreagă la trup şi la minte, e răzbătătoare, tenace, o neuroloagă apreciată de francezii între care

lucrează. Nu doreşte nici să se mărite nici să aibă copii, ceea ce, ca pe orice părinte de modă veche, adică ținând la datina din străbuni, pe Costi îl mâhneşte. Când am fost ultima oară la Paris, Smaranda ne-a dus la un cămin de bătrâni, de mare lux. «Fiți liniştiți în privința mea. În cel mai rău caz am s-ajung aici, dacă n-am să găsesc şi eu la bătrânețe – pre-supunând c-o apuc – un Cornel, o Gertrud şi o Carmină».

Cosmin, nepotu-meu de frate, are doi copii. Fata este isteață şi pusă pe treabă. Nu socoteşte că având miliardele lui taică-său se poate dispensa de banul câştigat prin munca ei. Pasionată de calculatoare, urmează o secție de specialitate a Politehnicii şi e prima din an. Băiatul, isteț şi el dar pus pe un fel de-a-şi trăi total viața – aşa cum înțelege acest «total» o parte a tinerei generații, un nou mod de *«vivere pericolosamente»* – a terminat o Facultate de studii economice, se face că face şi el ceva pe la firmele lui taică-său, manifestând interes doar pentru baruri, discoteci, motociclete şi autoturisme de mare viteză – ca o provocare a sorții banale – şi, în momentul de față, pentru o domnişoară manechin, lucrând deci în *«modelling»*, mare specialistă-n tocat bani. Pe-acest strănepot al meu, când l-am văzut cu o vreme-n urmă, i-am spus Lilianei, între patru ochi: «Liliana, fiți atenți: nepotul vostru se droghează. Am socotit de datoria mea să-ți spun».

Peste o lună apărea în ziare numele strănepotului meu, alături de alte nume sonore din lumea banului, fiind cu toții implicați într-o rețea de droguri scumpe, în calitate şi de consumatori şi de traficanți. Pentru prima oară de când ne cunoaştem, cumnată-mea, Liliana a venit să-mi ceară un sfat. «Adelino, ce crezi că trebuie să facem cu băiatul ăsta?». «Să-l dezintoxicați cum oți şti. În Occident sunt clinici specializate. Există şi aici medici care se

ocupă cu dezintoxicarea. Operația asta, cu cât e mai repede făcută cu atât mai bine, ca la orice boală. Drogurile, ca şi beția, sunt efectul lipsei de voință sau al unei voințe şi al unei imaginații viciate. Important e să vrea şi el să se lase. Fiindcă o dezintoxicare nu e ca pojarul, adică te-ai dezintoxicat o dată şi nu te mai apuci iar de droguri sau de băutură», m-am erijat eu în pedagog-antidrog! Aspectul juridic al trebii n-avea rost să fie discutat. La banii lor, frate-meu şi fiu-său ştiau ei unde să ungă osia ca să scoată odrasla basma curată. «Adelino, poți afla un doctor de-aici, unul bun, care să se ocupe cu aşa ceva? Pentru moment băiatul are interdicție de-a părăsi România». «Încerc să aflu printr-un coleg neurolog, prin altul psihiatru şi prin „ghidul meu universal", Natalia Scutaşu». «Când mă gândesc ce bani a cheltuit Cosmin cu meditațiile cu băiatul ăsta, ca să-l bage-n Facultate...», mi-a spus Liliana. Ăsta era corolarul investițiilor făcute-n acest copil!

Pe vremea când am intrat eu în Facultate, meditații luau elevii slabi, amenințați de repetenție sau de corigențe. În Facultăți se intra pe ce-nvățai în liceu... Dac-ar fi fost să mai fim şi «meditați», frate-meu, eu şi alții ca noi, nu mai intram la universități cât îi hăul. Azi, «meditațiile», la fel cu şperțul, sunt «instituție națională». Medic «antidrog» am găsit şi sper din toată inima să reuşească, mai întâi să-i bage mințile-n cap strănepotului meu. În privința aspectului juridic, nu m-am înşelat. Afacerea – dat fiind împricinații – pare moartă şi-ngropată. Păcat că banii nu pot cumpăra nici simțul realității, nici bun-simț, nici voință, nici echilibru...

♣

Pe vremea copilăriei şi-a adolescenței mele, când îți intra un om în casă – la noi, la țară – îi puneai pe masă ce ți se găsea, fiecare după puteri, şi o ceaşcă de țuică sau o ulcică de vin. Mult ne-a mâhnit viața săracul Taica, nouă

copiilor şi mai ales Maicăi, cu «duda» lui, la care n-avea măsură. Bea până abia-l mai purtau picioarele până la pat, pe care se trântea de-a curmezişul. Noi cu Maica, icnind de efort, toţi trei nişte slăbături, cu greu îl aşezam în aşa fel ca să mai încăpem şi noi, şi să nu dormim pe jos. Copilăria mi-a adus o groază-n suflet faţă de lipsa de măsură, pe care-o socotesc una dintre cele mai rele trăsături ale unui om şi-ale unei societăţi. Lipsa de măsură în administrarea propriei persoane, lipsa de măsură la nivelul colectiv, fiindcă, începând cu urletele şi cu vandalismul de pe stadioane şi terminând cu cultul personalităţii, viciul e acelaşi: lipsa de măsură.

În toată Brăteasa copilăriei mele, dacă erau patru-cinci beţivi. Din câte-aud, când merg la mormântul părinţilor mei şi la mormântul lui Florei, pe care demult am înlocuit trandafirul cu un tei – ca să nu-i tulbure nimeni somnul prietenului cel mai credincios al mamei mele – când mă duc la Brăteasa, cum spuneam, aflu că şi unele femei bat acuma drumul cârciumii şi beau vodcă şi rom la cot cu bărbaţii, în timp ce le stă-n pivniţă butoiul cu vin. Vodca a intrat în obiceiul românului odată cu venirea ruşilor; urmare a Ialtei! Înainte, la oraş – dacă nu erai anume poftit la masă – dimineaţa şi după-amiaza, într-o vizită, erai tratat cu dulceaţă şi cu o cafeluţă. Folosesc diminutivul, gândindu-mă la cantitatea de cafea care nu cred că depăşea cincizeci de mililitri, spre deosebire de cafeaua de azi, pe care majoritatea cafegiilor o beau cu ceaşca de ceai. Astăzi, rare sunt casele în care mai eşti tratat cu dulceaţă şi cu o cafea de mărimea de pe vremuri. Tânăra generaţie dacă-i intri-n casă te-ntreabă: «ce bei?». De obicei se bea tărie. Berea e destinată sezonului cald.

În cei doi ani petrecuţi alături de Claude, cred că n-a rămas băutură din care să nu gust şi din care să nu beau cam o treime din cât bea Claude, om măsurat în toate: vorbă, comportament, mâncare, băutură. Mentorii intelectuali ai vieţii mele au fost doamna Despina şi

Claude. «Cel mai mult apreciez la tine pudoarea şi discreția», îmi spunea el. Odată nu i-am pus vreo întrebare în legătură cu viața lui, cu familia lui, cu statutul lui social, întrebările mele erau numai despre artă. Voiam să aflu cât mai mult de la el, ştiind de la-nceput că n-aveam să-mbătrânim împreună. Din casa lui şi din ceea ce-am învățat de la el am ajuns să aflu ce mi-aş fi dorit cu adevărat în viață: mi-aş fi dorit să studiez istoria artei, să trăiesc într-un muzeu, în biblioteci.

Dar nu uit să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru cât mi-a dăruit. Din studenție n-am mai dat cu sapa şi de la pământ pe jos am ajuns «doamna doctor», în buricul Bucureştilor, într-un apartament civilizat, cu parchet de stejar, cu gresie, cu faianță, cu o bibliotecă de clasici, cu mers la concerte, la teatre, la expoziții.

Când lucram şi mă-ntorceam acasă amărâtă de-a fi descoperit la Röntgen boli necruțătoare sau mâhnită de oameni, mă dezbrăcam la iuțeală şi luam la răsfoit un album de artă. Şi dintr-odată mă ducea gândul că-n haosul de neînțeles al vieții, în lipsa ei de logică şi de finalitate, arta reprezenta o justificare a ceea ce se cheamă creatură dotată cu judecată şi cu certitudinea morții. Îmbogățirea minții şi-ndulcirea sufletului, învelirea lui în milă ca-ntr-un aluat, sunt valori adevărate ale unei vieți. Munca, obligatorie pentru «trestia gânditoare», ar trebui să te conducă la ele. Să nu fie doar mijlocul care să-ți asigure existența fizică. Mă gândesc la grosul lumii, la cei care muncesc pentru o pâine. «Argentina, tu nu poți depăşi sindromul sărăciei», îmi spunea Claude, fără pic de ironie, ci ca pe constatarea unui om de ştiință care observă un subiect.

Cred că lui frate-meu i-a trecut boala asta, socotind nu numai după casă, după haine, dar mai ales după mesele pe care le dă. Sigur că din obligație şi pentru a-şi etala «*standingul*», dragă Doamne. I-o părea rău după atâta bănet cheltuit ca să-mbuibe nişte-mbuibați? Dacă-i pare rău, înseamnă că sindromul sărăciei îl mai bântuie măcar

cu pusee, din când în când, ca şi-un sindrom depresiv, pe care dacă l-ai cunoscut o dată, îți dă toată viața semne că nu te-a uitat. E o tristețe firească, legată de condiția de ființă rațională, tristețea omului care – oricât de bine i-ar merge – nu poate-nchide ochii la nedreptățile vieții: unele venite de la Dumnezeu, altele de la oameni. Şi animalele sunt bântuite de acest fel de tristețe, pe care o observi la cele de la casa omului, omul transmițându-le, prin nu-se-ştie-ce unde, toate amărăciunile lui legate fie de trup, fie de suflet. Când tristețea asta nu te mai părăseşte, când nu mai vezi nicio rațiune vieții şi când tristețea se transformă într-o stare de panică, psihiatrii o numesc sindrom anxios-depresiv. Sindromul sărăciei s-ar traduce prin grija obsesivă a zilei de mâine, grijă cu totul justificată de lipsa banilor şi de faptul de-a nu mânca niciodată pe săturate. Unii, «ajungându-se», nu mai păstrează nici urmă a acestui sindrom, alții-l poartă cu ei toată viața; unii, «ajunşi» – sub forma unei zgârcenii patologice – alții, ca pe amintirea unui vis obsesiv.

Eu una nu pot uita anii când mâncam pe sponci, când aşteptam vara ca să-mi umplu burta cu miez de lubeniță, cum o aşteptau şi câinii din sat ca să se sature cu porumbul fraged şi lăptos de pe câmp. Deşi n-am să mă vindec niciodată – nici n-aş mai avea când – de sindromul sărăciei, nu mi-am făcut din ban stăpân. Pe vremea «glaciațiunii» de până-n ’89, riscând să rămân şi fără bani de pâine, totuşi mă-ncălzeam cu un calorifer electric. Raționamentul meu era simplu: orice boală e mai scumpă decât electricitatea. M-am cârpit cum am putut, dar n-am stat în frig. Eu eram una singură, nu tu cățel, nu tu purcel. Alții, care trebuiau s-aleagă între pâine şi căldură, oricât ar fi tremurat de frig, «alegeau» totuşi pâinea.

Azi, lumea se debranşează de la căldură fiindcă n-are bani s-o plătească. Mai ales pensionarii şi familiile cu mulți copii. Şi iară-mi spun: ce mi-e dracu’, ce mi-e tatsu; adică, timpul unora nu e niciodată. Prin timpul fiecăruia înțeleg acea perioadă a vieții unui om când s-a

simțit la largul lui. Majoritatea oamenilor n-au parte de-aşa ceva. Când spun ei «pe timpul meu», se gândesc la tinerețe şi la nimic altceva, tinerețea fiind în sine o avere, grevată însă pentru mulți de datorii, chiar de ipoteci.

Timpul meu când a fost? De marea mea iubire n-am avut parte. Până la cincizeci de ani, când am pierdut-o şi pe Maica, pot spune că viața mi-a fost ipotecată de grija părinților. Viața mea de femeie stă sub semnul a trei inele: unul – de la Iosif Iuga, unul – de la Claude Comăneanu, unul – de la Costi Gheorghiu. Iosif şi Claude au deşteptat în mine voluptatea, amândoi fiind făcuți pentru dragoste totală. Mi-au alinat trupul de dorul lui Gabriel. Sufletul mi l-a vindecat Laura, prin superioritatea ei față de-acelaşi Gabriel.

Costi, fără să ne fi iubit altfel decât ca oameni, s-a dovedit a fi omul vieții mele. De la nouăsprezece ani ai mei şi de la douăzeci şi şapte ai lui nu ne-am despărțit niciodată. Legătura cu Iosif şi cealaltă nu m-au îndepărtat de el. Locul lui a făcut parte mereu dintr-o constelație fixă. Firea lui molcomă, judecata lui nepărtinitoare, grija fraternă pe care mi-a arătat-o de la-nceput au fost pentru mine ca un refugiu, ca un port în care-mi găseam oricând un loc unde să-mi arunc ancora.

Dacă n-ar fi cortegiul de umilitoare neputințe ale bătrâneții, mai ales din partea mea, aş putea spune că timpul meu e acum. Fără complexele tinereții – am glezne groase, n-am aia, n-am ailaltă – fără suspiciunile ei în relațiile cu un bărbat; cu o situație materială bună – datorată lui Costi, prin Smaranda – acum ar fi timpul meu. Al unei linişti în care nu mai aştepți decât inevitabila plecare. Egoismul m-ar face să vreau să plec înaintea lui Costi. Iubirea pentru el mă face să vreau să-i fiu alături până-n ultima lui clipă. Nu-i pot uita privirea plină de ruga de a nu-l părăsi pe care mi-o-mplânta-n ochi pe când am fost internată-n spital, privire care pentru mine era un cuțit în inimă.

Timpul meu? Cel mai liniştit an din viața mea a fost cel

pe care mi l-a dăruit tuberculoza. Era un an de odihnă, după o muncă istovitoare. A fost singura perioadă din viața mea când am avut prilejul să văd ce-nseamnă să n-ai grija zilei de mâine. Să fii servit şi să nu trebuiască să faci nimic în schimb. O vreme am suferit că nu eram măritată, apoi că n-aveam şi nici că nu puteam avea copii. Mai ales pentru dezamăgirea părinților mei de-a mă vedea fată bătrână, oricât de doctoriță ajunsesem eu. La douăzeci şi unu de ani, noroc c-a apărut Iosif Iuga în viața mea searbădă, începeam să fiu alarmată nu numai că rămân domnişoară bătrână, dar şi fată bătrână.

De trei ani Iosif, nu se mai încumetă să vină la Bucureşti. Acum are optzecişişapte de ani. Locuieşte în apropiere de Cluj împreună cu unul dintre fiii lui, medic, şi cu familia acestuia. Nevasta i-a murit de-acum şapte ani. Vorbim zilnic la telefon. «Când n-am să-ți mai telefonez să ştii că am murit». Ne-a rugat insistent pe mine şi pe Costi să mergem pe la el. Am luat avionul de Cluj şi ne-am dus.

La aeroport ne-a aşteptat fiul lui Iosif, un bărbat înalt, brun, leit maică-sa, după cât mi-o aminteam eu. Nu l-am găsit pe Iosif prea mult schimbat față de ultima oară când ne vizitase. «Bine-ați venit, dragilor. Să ne mai vedem cât mai umblăm pe păcătosul ăsta de pământ, „că la anu' cine ştie cine-o mai culege vie"». La gâtul nepoatei celei mari a lui Iosif am văzut lanțul meu cu cele cincisprezece inimioare de aur. Îl rugasem pe Iosif să-l dăruiască nepoatei lui celei mai dragi. M-am uitat la gâtul fetei, m-am uitat în ochii lui Iosif a mulțumire. Părul îi albise complet, culoarea ochilor pălise. Făcându-se că vrea să-mi arate casa, am rămas singuri într-o cameră. S-a aşezat pe un fotoliu, iar mie mi-a făcut semn să m-aşez pe cel de vizavi. Ne separa o măsuță joasă. A-ntins mâinile pe tăblie aşteptându-le pe-ale mele. Mi le-a mângâiat şi-a aplecat fruntea peste ele, apoi mi le-a sărutat, ca o adiere. «Am vrut să te mai văd o dată. La vârsta mea ce să mai aştept?». «Dar la a mea?!». «Unde-aş mai avea eu

şaptezecişidoi de ani...»; şi m-a privit vrând să mi-i aduc aminte pe-ai lui. «Nu i-am uitat, Iosife». «Dară eu... Când ea s-a mutat de la noi, au plecat din mine iugăre de viață. Pentru sufletul meu neştiut ai rămas doar tu. Am vrut să te mai văd. Să-mi închipui cum ar fi fost să fi-mbătrânit împreună». «N-am fi avut cum, fără durerea altora». «*Ea* a fost dragostea limpede a vieții mele, ca apa de izvor. *Tu* ai fost patima, păcatul meu. Păcatul – față de ea şi față de tine». «Față de mine – nu». «„Şi la anu' cine ştie cine-o mai culege vie"». Am simțit în clipa aceea că-l vedeam pentru ultima oară pe Iosif Iuga. Niciun semn de ramolisment, nici măcar o marcată scădere fizică nu-i prevedeau sfârşitul. Presimțirile sunt însă cei mai mari diagnosticieni. Pe el îl bătea un gând pe care mi l-a transmis şi mie. La o lună de la vizita noastră, Iosif nu ne-a mai telefonat. A doua zi am telefonat eu. Mi-a răspuns fiu-său. «Doamnă doctor, tata a murit azi-noapte-n somn. M-a rugat de-acum trei luni să vă rog să nu veniți la-nmormântare». «Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească!», am izbutit să spun într-un târziu.

Murise-n somn ca şi domnul General. Îi iubise Dumnezeu. «Doamne, fie-ți milă şi de noi! Când vrei să ne iei, nu ne chinui».

♣

Natalia Scutaşu n-a fost niciodată căsătorită şi nu i se cunoaşte nicio legătură cu nimeni. Bărbații trec foarte greu peste urâțenia unei femei, spre deosebire de ele, care nu o dată iubesc cu pasiune bărbați mai urâți şi decât dracul. Natalia cred că n-a-ndepărtat bărbații atât prin urâțenie, cât prin lipsa ei aparentă de reacție în fața oricărei situații. Numai în ochii crocodililor am mai văzut somnolența şi nemişcarea din ochii Nataliei. Într-o față cărnoasă, continuată cu un gât ca de taur, aşezat pe nişte umeri de atlet sub care urma un bust cu sâni mici, dar scurt şi lat, pe măsura umerilor, apoi bazinul

generos, cu un fund teşit şi lăsat, continuat de picioare scurte, groase şi otova. Totdeauna chipul Nataliei mi s-a părut înrudit cu-al lui Budha, atât cât îl văzusem prin albumele de artă. Ceva enigmatic, asiatic se degaja din făptura ei. M-au apropiat de Natalia complexele mele de fată mai mult urâtă decât frumoasă.

Legătura mea cu Iosif Iuga – acest nesperat succes al meu feminin – mi-a făcut-o şi mai dragă şi i-am dorit din suflet să aibă şi ea parte măcar o dată-n viață de-un bărbat care s-o privească nu numai ca intelect, ci şi ca pe-o femeie. Dacă aşa ceva i s-o fi-ntâmplat – ceea ce eu am sperat – nimeni n-avea să afle niciodată din gura Nataliei şi nici dintr-a eventualului partener care, dacă şi-ar fi aplecat fie şi-o clipă ochii asupra ei, denota o anumită calitate. Să fi fost şi ea îndrăgostită vreodată şi de cine? Era prea mândră ca să facă destăinuiri. Nu ştiu dacă în afară de mine mai povestise cuiva calvarul prin care trecuse familia ei în 1944 la refugiul din Basarabia. Maică-sa rămăsese şocată tot restul vieții. Când tuna şi fulgera, maică-sa-şi punea o pernă-n cap şi tremura ca varga, sărmana. «Când am ajuns la Iaşi, toată lumea era-n haine de vară, numai noi în paltoane, ca nişte sinistrați... Bine că Mama a murit înainte de ’89. Dac-ar fi auzit ce-am auzit noi, s-ar fi aruncat pe fereastră... Nu ne-a primit nimeni cu bucurie. Nici măcar surorile Mamei de la Iaşi. „Dacă rămâneați în Basarabia ce vi se putea-ntâmpla?”, ne-au întrebat ele. Ni s-ar „fi-ntâmplat” Siberia sau Uralii, tata fiind preot».

Şi la noi, la Brăteasa, erau refugiați basarabeni. Pe un preot şi familia lui atât i-a hăituit poliția, la ordinul comandamentului rusesc, încât nu s-a lăsat până nu i-a trecut Prutul. Prin învățătoarea mea am aflat că familia preotului Chisea ajunsese-n Urali. Lena, fata preotului, îi scrisese o carte poştală învățătoarei: «Ne-am găsit slujbă-n Urali; plecăm curând». Acuma mă mir că acea carte poştală a ajuns la Brăteasa. În comunism, neglijența autorităților a fost norocul oamenilor. Nu degeaba un

sociolog german dintre cele două războaie mondiale numise comunismul: «un regim al crimei temperat de neglijență». Neglijența şi corupția puteau fi considerate copiii buni ai regimului. Bine că acest regim nu i-a avut protagonişti pe nemți!

Natalia se-mbracă de totdeauna în culori şterse, de parc-ar vrea să se piardă-n mediul ambiant. Pentru ea n-a existat niciodată moda, ci numai ceea ce putea masca mai bine defectele unui trup căruia Dumnezeu nu-i dăduse frumusețe. Trăia pentru sănătatea oamenilor şi, după ce-i murise şi mama, pentru a-i fi de folos Tamarei, soră-sa, blondă, suplă, toată o grație şi-o finețe, de care însă nu se ținuse norocul nici cât pulberea de câine. Se măritase destul de târziu cu un endocrinolog, divorțat de fiica unui general, mare mahăr pe vremea lui Dej. Se-nsurase cu Tamara din mare amor; avuseseră după zece luni o fetiță. Apoi, domnul doctor îşi făcuse rost de o bursă-n America, prezentând garanții «moral-sociale»: membru de Partid, nevastă, copil, părinți, cum scria la carte. Îndată ce s-a văzut cu sacii-n căruță, adică trecut Oceanul şi bursier, i-a scris Tamarei o scrisoare duioasă, prin care-i «îngăduia» să divorțeze, fiindcă el n-avea de gând să se mai întoarcă-n România. Pentru a-şi salva postul, Tamara a divorțat într-o lună, cum se divorța pe-atunci de cei fugiți din Țară. Domnul doctor româno-american nici prin gând n-a avut vreodată să-şi cheme-n America nevasta şi fata, pentru «întregirea familiei». Pentru fiica Tamarei, până la şaisprezece ani nu trecea o lună fără o criză de astm. Să-ți vezi copilul vânăt, sufocându-se, cu spasme, dependent de sprayuri anti-astmatice pe care să le poarte permanent la el şi să trăieşti cu spaima că asemenea criză poate să apară când copilul e singur, duce la nebunie. Doar calmul Nataliei a ținut-o-n viață pe Tamara, în viață şi-n toate mințile, calmul şi faptul de-a-i fi fost mereu alături, ca o mamă şi ca o bunică a fetiței.

O dată, cu toată discreția ei, Natalia mi-a spus: «Dacă

n-aş crede-n destin, de mult mi-aş fi luat câmpii». Mândră, Tamara a refuzat să-i facă proces de urmărire fostului soț şi să-i ceară pensie alimentară pentru fată. Au trecut patruzeci şi şase de ani de-atunci, şi domnul doctor nu i-a trimis fiicei lui nici măcar o ciocolată. Fiica Tamarei, Elena, este o specialistă de mâna-ntâi în calculatoare, profesoară la Politehnică. Ştie engleză, franceză, spaniolă, rusă. E divorțată, cu doi copii; fiică-sa are o voce de mezzosoprană remarcabilă, cântă pe marile scene ale lumii, băiatul a luat premii internaționale de vioară, şi cutreieră şi el tot Globul, amândoi foşti studenți ai Academiei de Muzică din Bucureşti. Pentru toate umilințele, Tamara a avut o singură mângâiere: s-a bucurat de cariera fiică-sii şi de succesele nepoților. A apucat să se bucure. De-un an i s-a declanşat un Alzheimer. Natalia nu ştie cum să se-mpartă-ntre clinică şi Tamara, căreia a izbutit să-i găsească, pentru zece ore pe zi, o doamnă care s-o supravegheze. Când acea doamnă are şi ea treburi ce nu suferă amânare, o-nlocuiesc eu sau Gertrud. «După ce-o văd plecată pe Tamara la cele veşnice, poate se-ndură Dumnezeu şi de mine». Natalia s-a uitat fix în ochii mei cu privirea ei adormită în care am văzut o licărire, ca la o trezire bruscă din somn. «Spunea cineva, Călinescu dacă nu mă-nşel, că orice om bătrân şi normal e firesc să-şi dorească moartea».

Câtă durere trebuie să se fi adunat în sufletul ei, ca să-şi descarce astfel sufletul. Oamenii dragi, fără să vrea, îți înfig pumnale-n inimă. Eu doresc să mor? Sunt cu doi ani mai în vârstă decât Natalia. Când m-apucă durerile de sciatic şi nici doi paşi nu pot face fără baston, şi-aceia cu câte chinuri, îmi doresc moartea. Când mă lasă durerile m-agăț iară de viață. «Natalia, ce perioadă a vieții tale ți-a fost mai dragă, adică timpul tău care-a fost?». «Să nu crezi că nu m-am gândit la acest timp al nostru – al fiecăruia. Singurul meu timp a fost copilăria, până la şcoală. Aveam acasă câini, pisici, iepuri, păsări. Vorbeam

cu făpturile-astea şi le spuneam poveşti. Când am ajuns la şcoală şi-auzeam şuşotindu-se-n jurul meu „Doamne, urâtă mai e”, mi s-a dus bucuria. În rest, viața mea e cea pe care-o ştii. Cu satisfacții profesionale, cu muncă pe brânci, cu Tamara, cu fata şi cu nepoții ei. Odată cu Tamara mi-am încheiat menirea pe pământ. Nu mi-e frică să trec pragul dincolo, încerc să-mi scot din minte posibilitatea unui Alzheimer sau a unei alte nenorociri. Dac-aş avea un atac cerebral, te rog ca pe Dumnezeu, cum mi-am rugat şi nepoata, să nu fiu resuscitată. O sondă ca să nu-mi plesnească băşica şi-atât. Nu perfuzii, nu zemuri de prelungit agonia». Am aprobat din cap.

Aceeaşi rugăminte le-am adresat-o şi eu lui Cornel, Gertrudei şi Carminei pentru mine şi pentru Costi, dacă el mi-ar supraviețui şi i s-ar întâmpla asemenea nenorocire. Nimeni nu mă poate convinge de «umanitatea» procedeelor de-a ține-n viață cadavre, conform devizei «noi luptăm pentru viață». N-am acceptat niciodată «principii» fără acoperirea logică a realității. Şi acest «noi luptăm pentru viață» al unor reanimatori, când semnele morții sunt evidente, se-nscrie în nesfârşitul şir de ipocrizii sociale. Ca bietului om condamnat să nu-i scape niciun element al umilirii. Noroc că nu mai ştie. Dar parcă poți şti ce ştie? Câte nu le ştim şi ele există.

«Argentina, pierderea locului tău, pierderea a ceea ce este Țara ta, înseamnă o fractură care doare la orice nor de pe cer. După ce-am plecat din Basarabia, viața parcă n-a mai fost normală, cel puțin pentru mine. Deşi aveam numai zece ani când am trecut Prutul, nu m-am mai simțit nicăieri „acasă”; parcă ceva anormal a pătruns în viața mea». «Natalia, şi țăranul ajuns orăşean, oricât s-ar adapta, se simte străin, în adâncul fibrei lui. Nici în doisprezece ani de liceu la Craiova, internă fiind, n-am ajuns să mă consider craioveancă. Nici în cinzeşitrei de ani trăiți în Bucureşti n-am ajuns să mă simt bucureşteancă. Azi, dacă mă-ntreabă cineva de unde sunt, răspund fără şovăire: „din Brăteasa, județul Dolj…”.

Tu eşti fiică de intelectuali: tată preot, cu doctorat la Strasbourg, mamă profesoară de matematică. Tu n-ai trecut prin trauma omului care-şi schimbă clasa, care-şi schimbă condiția socială. Şi dac-aş trăi-n palate, amintirea pământului pe jos nu mi s-ar şterge. Se miră orăşenii că țăranii transplantați rămân tot țărani. Maica, mama mea, nu era din Brăteasa. De la şaisprezece ani, de când s-a măritat, şi până la şaizecişiopt, când a murit, după o viață de om trăită-n Brăteasa, lumea-i spunea tot „băltăreanca", după satul ei de baştină – sau cum îi zicea o vecină, „mai pe radical" – „provenită". Şi eu mă simt „provenită" şi-n Bucureşti şi-n viață». «Măcar tu nu ți-ai pierdut Țara». «Natalia, ne pierdem Țara-n fiecare zi, prin abandonarea tradițiilor, prin ridiculizarea trecutului, prin desconsiderarea a tot ce-am prețuit noi: respectul pentru ce ne-au lăsat strămoşii, pentru familie, pentru cei care s-au străduit să lumineze mintea şi sufletul acestui popor». «Trăim o epocă a nihilismului mental, manifestat mai ales prin disprețul a tot ce este național. Şi-acest mod de-a gândi şi de-a se manifesta – nu numai viața mea personală chinuită – mă face s-aştept sfârşitul ca pe-o mântuire». «Trăim într-o lume care cu sârg – în duşmănie – vrea să dărâme trecutul şi cu bune şi cu lucruri rele; bune, rele, să le dărâme oricum, fără să-ți arate ce vrea să pună-n loc». «Ba da, Argentina. Un nihilism mintal – o piftie în care să crească orice fel de germeni, fără alegere, şi mai ales germenii uniformizării, şi-ai lipsei de criterii. Înlocuirea moralei cu profitul, a profesionalismului cu amatorismul protejat. Mă uit la noile generații de la Medicină. Printre tinerii ăştia sunt şi unii pasionați, dar majoritatea face totul în dorul lelii». «Parcă numai la Medicină! Uită-te cum scriu ziarele, deschide la-ntâmplare televizorul... Profesoara mea de română, doamna Despina Mateescu, ne corecta fiecare greşeală de exprimare, fiecare greşeală de ținută şi nu obosea să ne spună: „fetelor, vreau să se vadă că ați trecut prin liceu". Dac-ai şti, Natalia, cum făceam exerciții de mers, ca să

nu mai calc, păşind ca pe tarla, şi nu fiindc-aş fi vrut vreodată să-mi ascund țărănia, ci fiindcă voiam să se vadă c-am făcut liceul». Mi s-a părut că văd un zâmbet pe fața Nataliei. «Aşa cum am făcut eu eforturi ca să scap de accentul basarabenesc. Citeam toate lecțiile cu glas tare, ca să nu mai înmoi consoanele, ca să scap de ritmul frazei împrumutat, din 1812 până-n 1940, din rusă. Părinții mei erau moldoveni, veniți cu slujba-n Basarabia. Au fost tare mirați că intelectuali români vorbeau în casă ruseşte. Făcuseră toți şcoală rusească, iar autoritățile nu proveneau din rândul românilor. Şi era „şic" să vorbeşti limba ocupantului! Până la urmă au învățat şi părinții mei ruseşte, ca să fie-n rând cu lumea bună! M-am simțit atât de umilită când, venită-n Bucureşti, râdeau colegele de accentul meu. Tu ai făcut exerciții de mers ca la oraş, eu de pierdut accentul meu provincial». «Natalia, deşi amândouă am ajuns ce-am ajuns, nu ăsta ne-ar fi fost locul în viață». Când am spus cuvintele-astea ştiam că în ele se afla un adevăr pe care însă n-aş fi fost în stare să-l traduc.

La mormântul părinților mei mă simțeam stingheră, a nimănui, rămasă ca-ntr-un pustiu; fiindcă nu-mi găseam răspuns la o-ntrebare capitală: care-ar fi fost adevăratul meu loc în viață? Mi-nchipuiam o altă epocă în care-aş fi vrut să trăiesc? Învățasem prea bine la Istorie ca să fi vrut, om sărac fiind, să fi trăit cândva-n trecut, în viitor nici atât. Viitorul mi se pare ambiguu, fără niciun simț al sacrului şi-al ceremonialului, timp al unei libertăți nelimitate a trupului şi-a detronării spiritului. O epocă a unor roboți perfecționați în micro-domenii. Generației mele nu-i aparține acest viitor al tehnicizării mintale. Nu regret trecutul, n-am nostalgia lui, dar n-am niciun regret că n-am să mai apuc un viitor al unei şi mai mari bogății la un pol şi al şi mai multor muritori de foame la celălalt. Se pierde dorința spiritualității şi-a spiritualizării. Deşi nu medicina a fost idealul vieții mele, de fiecare pacient m-am apropiat ca de-o fărâmă din spiritualitatea şi din

întruparea universului. M-am apropiat cu pietate, ca de-o parte a dumnezeirii. De totdeauna am avut respect şi faţă de firul de iarbă, iar vivisecţiile m-au îngrozit. Costi a diagnosticat scurt mentalitatea unora ca Natalia, ca el, ca mine: «Argentina, înţelege că noi suntem nişte ornitorinci. Nişte supravieţuitori ai unei specii dispărute».

Tamara uneori mă recunoaşte. «Ce faci, Argentina? Cum e afară? În casă e cald şi bine». Profit, o-mbrac şi ne plimbăm nițel printre blocuri, mai stăm pe-o bancă şi-ncerc să evoc amintiri comune, de pe vremea când eu eram ofticoasă, iar ea doctoriță la Spitalul T.B.C. Studențesc. Zâmbeşte pierdut, fără să spună niciun cuvânt. Şi deodată mă-ntreabă cât e ceasul. «Doamnă, să mergem că-ncepe contravizita». Şi se-agită ca omul temător să nu-ntârzie la obligațiile lui.

Alteori îmi spune: «Să nu uităm să-i spunem Tatei să stropească pomii ca să nu facă omizi. Ar fi păcat de ei, mai ales de piersici. Ce-ar fi să mergem nițel să stăm la umbra piersicului mare?». Şi o duc în balcon lângă un leandru. «Ce flori frumoase face. Roz. Am avut o rochie de culoarea asta în clasa a patra primară. Mi-a cumpărat Mama tobralco de rochie, fiindc-am luat premiu şi mi-a cusut-o tanti Nadia din colțul străzii noastre. Nimeni nu făcea blinii mai bune ca tanti Nadia». «Ce-s alea blinii, Tamara?». «Ceva, ceva, ceva-n care se-nfăşoară tot felul de umpluturi, buuuune...». «Un fel de clătite, nu?». «Nu sunt clătite. Sunt dintr-o cocă mai consistentă. O s-o rog pe tanti Nadia să ne facă măcar două-trei, ca să vedeți şi dumneavoastră cum sunt». «S-o trimitem pe Natalia să ni le aducă». «Cine e Natalia?». «Sora ta». «Eu n-am soră».

Vrând să urmăresc traseul cumplit al Alzheimerului îi relatez Nataliei tot ce-mi povesteşte Tamara, ca să verific dacă vorbele ei corespund realității. Rochia roz a existat şi tanti Nadia a existat şi făcea într-adevăr nişte blinii de-ți

lingeai degetele după ele. Existase şi livada cu pomi, şi piersicul mare. Din straturile vechi de memorie apar amintiri intacte. Natalia apare şi dispare din această memorie aproape anihilată, fiindcă ea aparține şi straturilor noi, iar eu de-asemenea. În cadrul unei singure fraze sunt când «Argentina», când «doamnă». Şi deodată, ea, care n-are şi n-a avut niciodată o soră, i se adresează acesteia pe tonul cel mai firesc: «Natalia, ți-aduci aminte rochia de mătase naturală a Mamei, pe fond gri-argintiu cu trandafiri grena, rochia pe care-a purtat-o la cununia mătuşii Tincuța, la Iaşi? Ți-aduci aminte cum mă-mbrăcam eu cu ea şi-mi puneam pantofi cu tocuri când nu era Mama acasă? Şi cum mă rujam?». «Da, Tamara, mi-aduc aminte şi cum valsai prin casă şi cum spuneai că te pregăteai în felul ăsta pentru viitoarele baluri». Şi Tamara se uită deodată mirată la Natalia. «De unde ştiți dumneavoastră, doamnă doctor, lucrurile astea? Cine vi le-a povestit?». Şi rămâne dusă pe gânduri. Se uită la Natalia, se uită la mine. Îmi pune amical o mână pe braț şi-mi spune: «Ce părere ați avea dac-am mânca o-nghețată?».

Pe Elena, pe fiică-sa, n-o mai recunoaşte. O tratează cu multă blândețe, chiar cu afecțiune, vorbindu-i cu «duduie» şi cu «mata». Boala nu i-a alterat caracterul: Tamara a rămas ființa delicată, blândă, surâzătoare, de pe vremea când era sănătoasă. Adevărat să fie că esența omului rămâne aceeaşi chiar şi-n boala asta cumplită? Să semene oare cu puşcăria care-i înrăieşte pe răi şi-i face mai omenoşi, mai înțelegători, mai toleranți pe cei buni?

Memoria Tamarei a ajuns ca nişte piese de puzzle răsturnate alandala. I-am arătat nişte radiografii pulmonare. «Ce să fac eu cu astea?». «Să te uiți atent la ele şi să le pui un diagnostic». «Eu?». «Da, fiindcă eşti ftiziolog!». «Da?! Păi atunci să mă uit». Şi s-a uitat şi le-a citit cu precizie. Natalia, cu mine şi cu Elena, ne-am privit uimite, ne-am crucit.

De câteva zile, Tamara mănâncă numai supe reci.

Refuză orice altceva, îşi strânge nişte nimicuri într-o sacoşă, iar le scoate, iar le pune. «Trebuie să-mi fac un pic de bagaj că nu pot pleca la drum cu mâna goală». A treia zi de la aceste pregătiri, stătea-n pat, răzimată de-o pernă şi bea un ceai rece. A pus cana alături pe noptieră, s-a lăsat pe pernă, a-nchis ochii, i-a mai deschis o dată, a zâmbit şi i-a-nchis pentru somnul de veci. Când ne-am dat seama că trecuse dincolo, Natalia s-a-nchinat şi-a zis încet: «Doamne, mulțumescu-Ți Ție, că te-ai îndurat de ea!». Eu i-am spus în gând: «Şi de tine!», şi m-am rugat Lui să-i lumineze calea celei plecate.

Încă un om despre care de-acum înainte voi conjuga verbele la trecut.

♣

Nepotul lui frate-meu, cel cu drogurile, dezintoxicat pe cât se pare, s-a-nsurat cu-o domnişoară manechin, alta decât cea implicată cu el în «consum şi trafic de droguri pentru vipuri», «dezimplicată» şi-aceea ca şi el. Mireasa – corp superb, figură blondă frumuşică şi comună, dar de om sănătos şi care mai ales ştie ce vrea. Frate-meu a ținut să mi-o prezinte. «Soru-meo, cunoaşte-ți strănepoata, care a făcut Medicina ca şi tine». «Când ai terminat, Margareta?». «Anul ăsta, la Iaşi. Ca să câştig un ban am făcut şi pe manechinul, fiindcă părinții mei sunt oameni modeşti, iar noi suntem patru fete». «Şi de-acum încolo ce ai de gând să faci?». «Nu vreau să renunț la Medicină. Dar acuma aş vrea să-ncerc şi ceva cu moda. Un butic, ceva, pentru care să desenez eu modelele, pe care să mi le lucreze sora mamei». «Îmi pare bine pentru mata că nu vrei s-abandonezi Medicina. Şi la ce specialitate te-ai gândit?». «La anestezie – reanimare. Sunt foarte iute din fire». «Înseamnă că ştii carte, fiindcă asta nu e specialitate simplă». «Să ştiți că ştiu. Şi ştiu ce vreau. Despre dumneavoastră am aflat din cărțile pe care le-ați publicat ce fel de medic sunteți». «Am fost». «Ați fost

şi sunteți... Mă mărit cu Şerban nu numai fiindcă e bogat, dar mi-am pus în gând să fac om din el». «Să-ți ajute Dumnezeu». M-am uitat adânc în ochii ei şi i-am strâns mâna.

Mi-a plăcut sinceritatea ei. Nu s-a prefăcut pierdută de amor, nemaiştiind pe ce pământ calcă. Îşi făcuse un plan de care n-avea să se lase până ce nu-l vedea realizat, până ce n-avea să vadă alb în căpisterie, cum se spune la noi, la Brăteasa. Mi-a plăcut că-şi invitase la nuntă bunica după tată, țărancă, legată la cap cu basma şi-n ilic, bunicul – în cămaşă cadrilată şi-n ilic. Strănepoata mea prin alianță m-a privit şi ea drept în ochi şi m-a măsurat din creştet până-n tălpi. «Mătuşă – îmi dați voie să vă spun aşa – din toată nunta asta sunteți cel mai discret şi mai cu gust îmbrăcată şi-aveți cele mai frumoase bijuterii». Mi-am dus mâna la lanțul cu glisieră şi cu ceas, bijuterii vechi de-aproape două sute de ani, la inelul cu smarald de la Claude, la inelele de la Iosif şi de la Costi. «Fata mea, aşa cum mă vezi, am pornit de la pământ pe jos şi de la dus plosca-n spital. Am mare-ncredere în omul pornit de jos, care ştie ce vrea... Acuma du-te la ceilalți invitați».

Costi şi cu mine am stat de vorbă toată noaptea cu părinții şi cu bunicii Margaretei. Bunicii, oameni în jurul vârstei de şaptezeci de ani, munciți şi uzați, se plângeau de cât de grea le era viața la țară. Cât îi speculau proprietarii de tractoare – care se-«mproprietăriseră» în ’90 cu ele de la Gospodărie – ce pensii mici aveau, colectivişti cum fuseseră, cum n-aveau plug, n-aveau grapă. «O ducem greu, maică, o ducem greu», ni s-a adresat în general bunica Margaretei. «Vite nu, car nu, abia de ne-am rostuit de-un amărât de plug. Arăm cu vacile vecinilor. Ne-a dat pământ, da’ nu ce-am avut». «Acuma-i zice „pe zone de fertilitate”», a intervenit tatăl Margaretei. «Când am intrat la Colectivă, am intrat cu car, cu boi, cu plug, cu grapă, cu trior de vânturat. Nu ni le mai dă nimeni înapoi», a oftat bunicul. «Eu sunt

tehnician de sonde, petrolist adică. Până-n ’89 am mai lucrat în Iran, de-am mai prins ceva cheag. Altfel nu ştiu cum ne descurcam cu patru fete şi să le mai dai şi-ălor bătrâni câte ceva», a intervenit tatăl Margaretei.

Şi tatăl şi mama strănepoatei mele prin alianță aveau fasonul «andimanşat», care mi i-a amintit pe Taica şi pe Maica la nunta lui Gelu. De la o poştă se vede omul care şi-a pus țoalele bune pe care nu le poartă-n mod obişnuit. Socrii mici erau îmbrăcați corect, ca pentru o nuntă din mediul lor, nu ca pentru miliardari. Numai cele trei surori ale miresei purtau rochii mini, din care arătau toate nişte picioare superbe şi se-ncadrau perfect între invitații mirelui, toți copii de bani gata. Luxul orbitor al marelui restaurant unde se desfăşura nunta, invitații în costume de la mari case de modă occidentale mi-au apropiat şi mai mult familia miresei, care nu ştia cum să se țină mai strânsă şi mai la distanță de restul nuntaşilor. Când mirele şi mireasa, făcând turul invitaților spre a ciocni cu fiecare, au ajuns la masa unde ne aflam eu, Costi şi socrii-mici cu neamurile lor, apropiindu-mi paharul de-al strănepotului meu, am spus: «Să vă dea Dumnezeu sănătate, viață lungă împreună şi-nțelegere! Şerbane, te felicit pentru familia în care-ai intrat şi te rog să fii demn de oamenii ăştia!». Miresei i-a pierit graiul. «Mulțumesc, tanti, şi-am să-ncerc să fiu la-nălțime», a izbutit strănepotu-meu să zică, după ce şi-a revenit din uimire. Soacrei-mici i-au dat lacrimile. S-a apropiat sfios de mine, m-a sărutat pe-un obraz şi mi-a şoptit: «Vă mulțumesc şi n-am să uit vorbele-astea cât oi trăi».

«Să mai fie şi-un lup mâncat de-o oaie», am gândit cu satisfacție, când am stat de vorbă cu mireasa şi mai ales când i-am cunoscut familia. Să mai ia şi-o fată săracă, dintr-un mediu modest, un miliardar. Şi să-i ajute Dumnezeu să facă om din el. Din tonul Margaretei, când îmi comunicase intenția de-a face om din bărbatu-său, am înțeles că ştia de tărăşenia cu drogurile. Cum să nu fi ştiut când scriseseră toate ziarele despre acest «eveniment

monden»?! Stând strâmb şi judecând drept, «afacerea» o făcuse Şerban, strănepotu-meu, şi nu Margareta. El trebuia adus pe calea cea dreaptă, nu ea. Şi calea asta, când e de luptat împotriva unei toxicomanii, nu e plătită nici cu bilioane. Dacă o abandonase pe domnişoara parteneră de droguri, care deborda de senzualitate – genul «vino peste mine» înseamnă că Şerban aspira totuşi către o ființă mai puțin frapantă, însă bine înfiptă-n viață, care inspira gândul de «lucru solid, făcut în casă».

Dacă pe cele două domnişoare din viața lui Şerban le-aş fi asemuit unor feluri de mâncare, prima însemna un fel sofisticat, de restaurant cu pretenții, fel de obicei fad, însă exorbitant ca preț; a doua – Margareta, mireasa – o mâncare sățioasă, gospodărească, făcută la casă de om. Cumnata-mea şi frate-meu treceau mereu pe la masa noastră, ca să le-arate cuscrilor că nu se țineau cu nasul pe sus față de ei. Cumnată-mea purta o rochie superbă, de-o culoare greu de definit, ceea ce, pe când eram eu elevă, aflasem că se numea *«gorge-de-pigeon»*, culoare ce-şi schimba mereu nuanțele: grena, prună-vineție, bordo, violet, verde-nchis. Ceva ce-ți lua ochii. Exact ca la porumbei când îşi rotesc guşa. Rochia cumnată-mii şi costumul lui Gelu – negru cu dungi subțiri, albe – mi-au adus aminte de vremea liceului.

Nouă, internelor, nu ne scăpa nicio nuntă fastuoasă. Pe vremea copilăriei şi-a adolescenței mele, nunțile se făceau numai duminica. Doar țiganii făceau nuntă şi joia. Cununiile din lumea mare a Craiovei, adevărate spectacole, se oficiau la biserica Sfântu Dumitru – catedrala Olteniei – şi la biserica Madona Dudu. Până-n 1947, noi, internele, nu scăpam nicio nuntă cu ştaif, prilej de comentarii până la viitorul spectacol gratuit. Rochiile de mireasă aveau trenă pe care-o țineau de obicei doi copii, băiat şi fetiță. După ’47, lumea se ferea să contravină ateismului comunist, încât s-a terminat şi cu parada modei care ne bucura ochii la fiecare căsătorie de la cele două mari biserici ale oraşului. Veniseră

naționalizările, exproprierile, datul afară al oamenilor din case, încât şi cine-ar mai fi avut din ce să-şi permită o nuntă la mare nivel şi ținea la cununia cu preot, o făcea în casă, între neamuri şi-ntre intimi. Pe-atunci, nunțile nu se făceau la restaurant. Lumea cu dare de mână avea case-n care să-ncapă invitații, iar pe masa de nuntă – cum aflam de la colegele din oraş – se lăfăiau, pe olănduri brodate, argintărie, cristaluri, veselă din porțelanuri de preț. Azi şi cine stă-n palate, ca frate-meu şi ca fiu-său, fac nunta la restaurant.

Pe masa centrală, destinată mirilor şi naşilor, peste un atlaz roşu era fronsat pe mijloc un atlaz alb, cu vase de flori – *ikebane* pitice de mare frumusețe. Sub farfuriile mari ca de tort se afla o farfurie de inox. Tacâmurile erau şi ele de inox, paharele de sticlă. Şervețelele de pânză, în formă de turnuleț. Muzica-ți dădea amețeli. Numai dacă vorbeşti la ureche mai poți conversa cu cineva. Astăzi, în afara celor care-ascultă muzică simfonică, toți ceilalți nu socotesc că aia care nu-ți face găuri în timpane ar fi muzică. Trăim o epocă a ostentației. L-am rugat pe-un chelner să dea muzica mai încet. «A, ştiți, asta e pentru dans». Ca să stau de vorbă cu părinții şi cu bunicii Margaretei simțeam că răguşesc şi că mă doare-n gât. Mâncarea era pe alese: fiecare ce-şi dorea. Sistemul numit «bufet suedez». Majoritatea «finețurilor» – fade. Gustoase tot felurile noastre «mitocăneşti»: sarmale cu varză, sarmale-n foi de viță, frigărui şi, ca delicatese, după care să te lingi pe degete, *«somon fumé»*. Mirilor le stătea bine-mpreună. El – brun, suplu, cu o figură care mi-l amintea pe Gabriel al dragostei mele, ea – blondă, ca un vrej subțire, dar frumos învelită-n carne, cu figură de om sănătos, făceau o pereche care-ți bucura ochii. După valsul miresei a-nceput tineretul să se zbânțuie, care perechi, care de capul lui, într-un ritm că ți se oprea respirația numai că te uitai la ei. Printre tineri, o cucoană de talie mijlocie, tunsă scurt, îmbrăcată-ntr-o rochie neagră cu nişte şerpuiri aurii, în ciorapi şi-n pantofi

negri, fără nicio bijuterie, dansa cu grație şi cu un simț al ritmului cum nu mai văzusem. Avea un mod de-a-şi depărta câte un picior în aer care te năucea. Nu eram eu aia umblată pe la petreceri, dar aşa cum am învățat să deosebesc o piatră veritabilă de-un stras şi-o blană adevărată de una sintetică, aşa am deosebit-o de restul nuntaşilor şi pe cucoana asta, cu mutrişoară hâtră. Când a trecut pe lângă mine i-am spus: «Doamnă, sunteți balerină?». «Am făcut şase ani de balet»; şi s-a apropiat de urechea mea. «După şase ani, tata m-a retras ca să nu mă fac curvă». Am început să râd. «Şi ce v-ați făcut?». «Arhitectă». «Doamnă, mare pierdere pentru balet, în viața mea n-am văzut pe cineva care să danseze ca dumneavoastră».

Tineretul feminin era tot minijupat, băieții-n blezere. Cucoanele, toate-n toalete scumpe, acoperite de bijuterii, unele – tradiționaliste, coafate-n aşa fel ca să se vadă, altele mai moderne – coafate gen mai neglijent, adică mai puțin titirit, genul «natural». Bărbații din generația mea şi-a lui frate-meu, ca şi din cea a nepotului meu, mai toți cu burta peste curea. Şi unii tineri dădeau semne de burtică. Se spune că acei care-au mâncat prost în copilărie şi-n adolescență nu se-ngraşă. Nunta strănepotului meu contrazicea această teorie. Am presupus că majoritatea nuntaşilor lucraseră-n Comerțul exterior şi-n alte ministere, lansându-se după ’89 în afaceri. În comunism, prin ministere nu lucrau fii de boieri sau de mari industriaşi, ci de-ăi cu origine sănătoasă, ca mine, ca Gelu, ca Liliana, cumnată-mea. Potrivit teoriei ăsteia nutriționiste, nuntaşii ăştia ar fi trebuit să fie ca trestiile. Frate-meu are o burtă de parcă stă să nască, iar la față e umflat de zici că are oreion.

Frate-meu trecea şi el să ne-ntrebe cum ne simțeam, dacă ne doream ceva. «Gelule, ştii ce mi-aş dori eu: hora miresei. Dacă nu jigneşti onorata asistență şi dacă restaurantul ăsta de cinci stele are-aşa ceva...». Gelu mi-a zâmbit şi cu tristețe, şi cu-nțeles, a plecat numaidecât şi

a şuşotit cu tânărul responsabil cu muzica pe casete. Şi deodată s-a auzit hora miresei. «Sus, toată lumea la hora miresei», le-am spus neamurilor Margaretei făcându-le semn cu mâna să se ridice. Mireasa a văzut mişcarea grupului nostru, ăştia mai populari, l-a luat de mână pe Şerban şi ne-am prins în horă. Repede-a venit lângă mine arhitecta-balerină care juca mai ceva decât fetele de la mine de la Brăteasa.

Mi-am adus aminte «întrunirea tovărăşească» de la Drept, din urmă cu cincizeci şi doi de ani, şi de «bătuta ardelenească», pe care-o poruncise Iosif Iuga. I-am zâmbit lui Iosif în amintire şi mi-a venit să plâng. Abandonându-şi pentru un moment fasonul de nouă castă şi amintindu-şi originile, mai toți bărbații s-au prins în horă. Gândul meu era la «bătuta» din trecut. Profitând de-un moment de neatenție a lui Costi, care-şi găsise la horă un fost coleg, am ieşit în holul hotelului-restaurant ca să fiu singură cu gândurile mele. Frate-meu a venit după mine: «Adelina, de ce te-ai întristat?». Am oftat. «Gelule, amintirile». «Multe dor, mai ales la vârsta noastră». «Gelule, iartă-mă că te-ntrerup, mă iertați, doamnă, dar am vrut să-ți amintesc de consiliul de administrație de marți». «Barbule, să te prezint soră-mii, că doamna asta e soru-mea. Domnul Barbu Ivanovici. Fostul meu coleg de agenție de la Buenos Aires, actual partener de afaceri, şi sora mea, doctorița Adelina sau, dacă vrei, Argentina Boboc». În fața mea se afla un bărbat spătos, fără să fie gras, cu o figură pe care nu se citea nimic şi cu nişte ochi adormiți, în care la un moment dat a trecut un fulger. Ochii ăştia adormiți care ştiau s-arunce săgeți îi mai văzusem cândva. În momentele când te concentrezi la maximum, când o amintire care nu te-a mai vizitat ani de zile îți năvăleşte-n creier, în momentele de panică, de uimire faci gesturi pe care le credeai uitate, eliminate din comportamentul tău. Faci gesturi ancestrale. Când m-am uitat în ochii acestui Barbu Ivanovici mi-am dus mâna la gură ca orice țărancă uimită.

«Dar noi ne cunoaştem, Gelule». «Nu mai spune... Atunci vă las să depănați amintiri împreună». L-o fi fulgerat şi pe frate-meu amintirea serii de la Drept, peste care trecuseră mai bine de cincizeci de ani. «Tovarăşe Vasile şi „fără dragă", vă mai amintiți de mine?». «Da, tovarăşă Boboc Argentina», mi-a răspuns fără nicio ezitare, privindu-mă țintă-n ochi cu ochii lui care nu mai aveau nimic adormit. «Pe vremea când ne-am cunoscut, tatăl meu era la Canal, pentru cocoşei. Aşa am ajuns acolo unde ştii». «Şi de-acolo mai departe, până-n ziua de azi». «Ai perfectă dreptate. Am vrut doar să-ți lămuresc „personajul"». «Dac-ai şti câte nopți n-am adormit din cauza dumitale...». «Am şi eu un merit: am fost un bărbat care ți-a luat somnul». Tonul lui n-avea nimic ironic, ci mai degrabă de mare tristețe. «Le-ai spus doctorilor unde locuiai că erau urmăriți?». «Nu puteam să nu mă port cinstit cu nişte oameni care mi-au făcut atâta bine». «Şi-au făcut şi lor foarte mult bine... Aveau relații foarte sus în ierarhia noastră. Asta am aflat-o mult mai târziu şi din întâmplare. Şi eu şi dumneata eram nişte naivi. Dac-ar mai fi trăit, nu ți-aş fi spus». «Şi-acum, de ce-mi strici sufletul? Orice-ar fi făcut, eu numai bine-am avut de pe urma lor». «E frumos din partea dumitale că rații despre oameni doar binele pe care ți l-au făcut. Recunoştința e-atât de rară». «Vreau să te rog să-mi răspunzi la o-ntrebare. Dacă vrei şi dacă poți». «S-auzim». «M-ai întrebat la ultima noastră-ntrevedere dacă n-aş fi fost amatoare să mă mărit cu cineva care urma să plece la un post în străinătate. Erau vorbe-n vânt sau era ceva serios?». «Era foarte serios. Eu eram pretendentul». «Aveai nevoie de cineva cu origine sănătoasă. Că frumoasă nu eram, în schimb săracă-lipită pământului!». «Nu erai frumoasă, în schimb erai săracă! Dar erai om de caracter. M-a-ndemnat spre dumneata exact cinstea dumitale față de doctorii Zamfirescu, parcă aşa-i chema, nu?». «Şi-ai găsit altă fată cu origine sănătoasă şi poate mult mai arătoasă decât mine». «Dacă te uiți drept la masa cu lumânări *bleu*,

cucoana cu bluză neagră cu paiete e nevastă-mea. Ne-am văzut de trei ori şi-a patra, la cununie-n Piața Amzei. Pe vremea aia, să pleci de-aici era ca plecatul de la puşcărie. Cred că afară de dumneata nimeni n-ar fi dat cu piciorul unei asemenea ocazii». «Sunt convinsă. Dac-ați ajuns la vârsta asta-mpreună înseamnă că vă-nțelegeți şi că fiecare-ați nimerit-o bine». «S-a-ntâmplat. Avem doi băieți, amândoi în Canada, însurați, cu copii. Cu neveste românce». «Am trăit fiecare cum am putut», am spus eu într-un târziu. «Cum am putut, nu neapărat cum am fi şi vrut. Poate că dumneata ai trăit cum ai vrut mai mult decât mine». «Ce ştii dumneata despre mine?». «Tot ce se poate şti, în afara sufletului. Tot ce s-a petrecut cu dumneata la vedere». «Serios? Nu-mi vine să cred!». «Fără să fi fost îndrăgostit de dumneata, mi-ai stârnit curiozitatea şi ți-am urmărit viața prin oameni care ți-au fost colegi, superiori, subalterni». «Ce-mbucurător să afli că atâția oameni te-au turnat». «Nu turnau – de fapt n-aveau ce – informau! Despre cei trei bărbați importanți din viața dumitale pot să-ți spun doar lucruri bune. Iosif Iuga a făcut frontul din prima până-n ultima zi de război. A avut un frate legionar despre care, de la Rebeliune, din 1941, n-a mai ştiut nimeni nimic. Iuga s-a oferit voluntar pentru front din anul şase de Facultate. Un medic excepțional şi-un om fără pată, afară doar... Despre Claude Comăneanu, *noi* am lansat în lumea bună din Bucureşti fitilul că era agent. L-am lăsat să-şi facă negoțul de artă cu particulari şi cu ambasadele, tocmai pentru a-ntări ideea că era omul nostru. Îl țineam aici ca gaj, fiindcă taică-său, amiralul, a fost agent al *Intelligence Service*-ului şi ne făcea şi nouă servicii contra libertății lui fiu-său. Deştept cum era, Claude Comăneanu a priceput jocul nostru şi şi-a interpretat perfect rolul. Doctorul Costi Gheorghiu e curat ca lacrima». «Domnule Ivanovici, eşti mulțumit de viața dumitale?». «Nu. E o viață-n care nici în somn n-am fost liber. Dac-aş fi avut stofă de rezistent, nu intram în Securitate; eram dat afară din

Facultate, ajungeam muncitor şi, probabil, într-un târziu, tehnician pe undeva. Am ales calea cu altfel de spini. Te uiți dubitativ la mine. Crezi că-mi era uşor să fac pe obtuzul şi pe mitocanul cu dumneata, fată deşteaptă? Să stau tot timpul cu urechea ciulită şi să raportez atât cât să nu trimit oamenii la ocnă? Nu ştiu cât ai urât dumneata regimul comunist, dar beneficiar al lui cum am fost, l-am urât din suflet. Singurele foloase importante din tot ce-am făcut în viața asta, abia acum le trag». «De pe urma relațiilor din vremea comunismului». «Exact». «Şi oamenii ăştia din Occident nu ştiu ce hram ați purtat?». «Ba bine că nu! Crezi că pe ei îi interesează altceva decât banii? Crezi că la ei, acolo, afaceriştii cântă-n corul vreunei biserici?! Nu există niciun serviciu, nici o-ntreprindere fără omologi de-ai noştri». «Regimul de-acum îți place?». «Îl urăsc la fel ca şi pe cel trecut. Doar că acum poți să furi în voie şi-n deplină linişte. Totul e să furi mult. Poate nu mă crezi, dar eu nu fur; nu fiindcă aş fi cinstea-ntruchipată, dar o dată-n viață vreau să dorm şi eu liniştit... Mă crezi?». «Cred pe oricine-mi spune că vrea să doarmă liniştit. Eu, care cred în Dumnezeu, m-am rugat toată viața de pace, de linişte şi de sănătate». «După al doilea război mondial, măcar război n-am avut în România. Linişte, fiecare ştie câtă a avut – sănătate de-asemenea». «Domnule Ivanovici, ai mai vrea să iei viața de la-nceput?». «Ferească Dumnezeu!». «Nu neapărat viața dumitale, ci o altă viață?». «Categoric, nu. Nu mi-e frică de moarte. Am fost foarte aproape de ea de câteva ori. Mi-e frică de reîncarnare». «Şi dacă ar fi să reiei propria viață în condițiile-n care s-a petrecut, ai alege alt drum?». «Dat fiind că alegerea ar fi limitată, cum a fost, mă tem că aş alege tot ce-am ales. N-am stofă de rezistent! Iar de martir – nici atât. Cât despre fericire... Dar dumneata ce-ai face dac-ar fi să reiei aceeaşi viață?». «Ca şi pentru dumneata, alegerea mea a fost şi-ar fi limitată. Realitatea sărăciei şi-a foamei m-ar trimite tot la Medicină şi nu la visurile mele de Istorie, de Istorie a artei». «Astea ți le-a inoculat Claude

Comăneanu?». «Eram inoculată gata încă din liceu. Claude Comăneanu mi-a mărit regretul pentru visurile mele abandonate. Ca şi dumneata, n-aş mai vrea să-mi retrăiesc viața şi nici alta nu mi-aş dori. Din asta am să plec fără păreri de rău, dar şi fără mustrări de cuget. Poate suna patetic şi desuet, dar sunt împăcată că mi-am făcut datoria: am restituit tot ce s-a investit în mine». «Ferice de dumneata, Boboc Argentina! Ferice!». «Există oare om despre care să poți spune „ferice de el" cât timp e-n viață?... Dumneata, care eşti miliardar şi poți avea ziua ce visezi noaptea, eşti fericit?». «Nu». «Şi-atunci la ce-ți folosesc miliardele, afară de sentimentul puterii şi-al independenței pe care cred eu că le dau?». «Sentimentul puterii? Mai treacă-meargă. Dar al independenței?! Tocmai din lipsă de independență am ajuns la miliardele-astea». A apăsat pe «din lipsă de independență» şi s-a uitat fix în ochii mei. «Înțeleg că sunt angrenaje din care nu se poate ieşi». «Sunt angrenaje în care nu poți să *nu* intri».

Tăceam amândoi, cu privirea pierdută asupra nuntaşilor din restaurant. Mă uitam la tinerii care se zbânțuiau şi veselia şi antrenul lor cinetic mi s-au părut factice. Şi i-am şi văzut bătrâni, văpsindu-şi părul ca şi mine, ca să mai păcălească băbia şi moşnegăreala, făcând eforturi să-şi îndrepte cocoaşa, oftând ca să-şi regleze respirația, strângând din dinți de dureri migratoare, uitându-se la viață înapoi. «Te-ai întristat, Boboc Argentina!». «M-am întristat „tovarăşe Vasile şi fără dragă". Din convorbirea noastră am înțeles o dată mai mult că lumea e-o maşină de tocat vieți, pe unele mărunt, pe altele-n felii mai mari. Dacă şi-un miliardar se simte liber doar când moare...». «Dumneata eşti un om inteligent. Nu e nevoie să-ți desenez angrenajele în care eşti obligat să intri. Mă rog, unii dintre noi. Vreau să-ți cer iertare pentru nopțile nedormite-n tinerețe din cauza mea. Pentru otrava pe care ți-am turnat-o-n suflet. Am vrut să mă-nsor cu dumneata ca să mă răscumpăr». «Îți

mulțumesc pentru buna dumitale intenție».

Mi-a sărutat mâna, mi-a oferit brațul şi ne-am întors în restaurant.

După nunta strănepotului meu, care s-a terminat la cinci dimineața, am zăcut două zile. Petrecăreață n-am fost eu niciodată. Ca studentă, cu slujbă şi provincială, n-am făcut parte din niciun grup anume. Câteodată mergeam şi eu cu unii colegi la cofetăria numită a Operei şi mâncam o mascotă, plătind nemțeşte. În şase ani de Facultate, o dată nu m-a invitat cineva acasă, cum nu mă invitase nici în opt ani de liceu. Orice-ntâlnire cu oameni tineri te-ntoarce cu gândul la propria tinerețe.

Cu tot fastul, cu toate toaletele care cred că totalizau miliarde, nemaivorbind de bijuterii, cu toată despuierea şi cu toată dezinhibarea tineretului, nunta strănepotului meu mi s-a părut gălăgioasă – muzica, prin excesul de decibeli, contribuind esențial la această impresie – mi s-a părut gălăgioasă, nu veselă. Iar între miri n-am observat nicio privire prin care să-şi transmită un mister, o sete nesățioasă a unuia de celălalt. După doi ani de conviețuire, păreau să-şi spună «hai s-o facem şi pe-asta».

Mi-am adus aminte nunțile de la Brăteasa, din copilăria mea, când căsătoria tinerilor era de obicei rezultatul înțelegerii părinților cu privire la zestre. Şi-apoi, strănepotu-meu de ce se drogase, considerând acțiunea la trecut? Ce rotiță nu funcționa cum trebuie în sufletul lui?

Drogaților, «massele largi» le pun rapid diagnostic şi fără pic de dubiu: aurolacii miros punga cu lac de foame şi de sărăcie; bogații se droghează de prea mult bine. Primii e drept că mai uită de foame când îi amețesc eterii din pungă. Dar ceilalți? Actori cu sute de milioane de dolari în bănci, locuind în palate? Ce fantome ale urâtului şi-ale deznădejdii li se-arată, ce se detrachează-n sufletul

şi-n trupul lor ca să caute paradisuri artificiale? Lumea are urâciuni care pot strica orice maşinărie sufletească mai slabă, aşa cum aceleaşi urâciuni, ale aceleiaşi lumi, pe alții îi îndârjesc să lupte. Altminteri, cum ar fi ieşit întregi la minte oameni trecuți prin puşcării, prin chinuri inimaginabile? Sufletul lumii e bolnav şi, după cum se vede, nici bogăția nu-i este leac. Ea poate fi doar portiță de scăpare în toate-mprejurările.

Mă bucur că sunt bătrână. Singura mea legătură, obligație pe lume este Costi. Nu las în urmă copii, de-a căror lipsă am plâns la tinerețe fiindcă lipsa asta-mi îndurera părinții. Frumoasă n-am fost ca să regret c-am privat omenirea de cine-ştie-ce splendori ce-ar fi ieşit din mine! Cornel, Gertrud şi Carmina sunt copiii mei de suflet. Când văd cu câtă sârguință-nvață Carmina, cum vine la noi, la Costi şi la mine, ca să nu-i rămână ceva nelămurit, îmi creşte inima. Asemenea tineri, «nespecifici» pentru epoca superficialității în care trăim, există totuşi. Poate că într-o bună zi au să-ncline balanța lumii în partea lor. Noi, Costi şi cu mine, n-o să mai apucăm acea zi a biruinței spiritului şi-a conştiinței, la care nu vreau în sinea mea să nu mai sper. Noi doi ce suntem? Doi trecători prin lume. Şi noi, acolo.

♣

«Argentina, am eu impresia sau nunta strănepotului tău, să nu zic vorbă mare, nu te-a indispus, dar nici nu te-a-nveselit?». «Ție ți-a plăcut nunta asta?». «În general nu-mi place să mă aflu-n lume multă, iar muzica de spart timpanele-mi dă amețeli şi parcă-mi creează o stare de anxietate ca să nu zic de panică». «Am înțeles. Totul mi s-a părut ostentativ, prea mult. Bine c-am stat la masă cu familia miresei. Când ne-am aşezat lângă ei, păreau timorați şi speriați ca țăranul care urcă prima oară-n avion. Când mă uitam în restaurant la toaletele şi la bijuteriile cucoanelor mi-am adus aminte ce ne povestea

doamna doctor Vărbănescu, de la anatomo-patologie, despre damele de lux dintre cele două războaie mondiale: emblema lor se compunea din briliante solitare pe degete şi-n urechi, haină de vulpi-argintii şi vilă la şosea». «Azi, miliardăresele au trecut la vizon, iar cele mai umblate prin lume chiar la *chinchilla*. Argentina, bogații au avut totdeauna dorința etalării, a lucrului de pomină. Citeşte memoriile Marucăi Cantacuzino şi-ai să vezi ce-a făcut socru-său, Nababul, la nunta ei cu fiul lui cel mare. Şi ăştia se trăgeau din împărații Bizanțului, nu erau „îmbogățiți de revoluție”». «Şi împărații Bizanțului din cine se trăgeau, mă rog? Că n-or fi fost nobili şi-n Epoca de Piatră?». «Atunci erau nobili „de bâtă” şi de „bolovani”. De când se ştie, lumea e la fel. Ce bucurie pe bogat când se-ntâlneşte cu alt bogat decât să-l epateze cu averea lui sau măcar să-l egaleze?». «Cât de repede-au uitat toți de comunism, când nu ştiau cum s-ascundă ce-aveau». «La fel cum cei aduşi în sapă de lemn de comunism au învățat să trăiască-n sărăcie, ca şi săracii-săraci de când se ştiau pe lume. Omul e adaptabil ca microbii şi ca viruşii, iar memoria lui este ca lichidul care ia forma vasului în care-l torni». «Tot ce nu-i convine intră la capitolul „somnolență”». «Argentina, în fiecare dintre noi există o cantitate de revoltă. Placiditatea totală e patologie curată. La unii, revolta țâşneşte când îi contrariezi, când le sunt interesele-n joc. Alții, adevărații revoltați, sunt cei care nu suportă nedreptatea şi absurditatea, chiar dacă ele nu-i ating. Ei sunt cei mai predispuşi fanatismului, ideii de schimbare a omenirii. După o viață închinată unui ideal, sfârşesc în depresii profunde sau îşi pun capăt zilelor, treziți brusc la realitatea umanității în care de multe ori propagandiştii dreptății sunt doar nişte arivişti şi nişte conformişti... Noi doi, n-am fost şi noi revoltați? Dar ne-am înghițit revolta, ştiind că n-aveam să doborâm noi comunismul. Curajul nostru a fost numai pe linie profesională. Nu ne-am sfiit să semnalăm greşeala de diagnostic sau de terapie, indiferent cine-ar fi făcut-o.

Şi nu pot spune că-n felul ăsta ne-am umplut de prieteni. Singura noastră formă de curaj a fost cinstea profesională, în rest, am tăcut ca peştele-n baltă. Când ai renunțat la cariera universitară, mi s-a părut o bravadă din partea ta. După, am înțeles că-ți ofereai linişte câtă-ți sta-n putere». «Costi, n-am fost eroi, n-am ieşit cu-o rogojină aprinsă-n cap şi să strigăm „jos comunismul!”. Am fost doi blânzi membri de Partid, neavând curajul să nu ne-nscriem în el, fiindcă-n joc ne era cariera. Dacă nu mă făceam „membră”, împinsă de domnul General, nu mai rămâneam eu în Bucureşti, Lupu, Brukner să fi fost. Colegi eminenți au stat cu anii la țară pe la dispensare». «Şi tu ai fost o studentă foarte bună; ai terminat cu diplomă de merit». «Da. Dar din 1954 nu s-a mai rămas în Bucureşti cu diploma de merit. Prin urmare, tot originea sănătoasă şi „Partidul să trăiască” m-au făcut să rămân în Bucureşti». «Şi nu crezi că meritai?». «Fără modestie: meritam. Dar nu pot să nu recunosc şi soarta care m-a favorizat.» «Acum, locul Partidului l-au luat banii şi s-au înmulțit partidele, deci şi favoritismele». «Costi, în afara tehnicii, care face progrese uriaşe, omenirea ca mentalitate şi ca procedee rămâne aceeaşi». «Păi, dacă e făcută din oameni!».

Am râs amândoi.

«Argentina, pentru noi mult a fost puțin a rămas. Mai ales pentru mine». «Nu se ştie niciodată». «Să ne bucurăm că suntem pe picioarele noastre şi-n mințile noastre. Să mai facem câte o plimbare pe vreme frumoasă, pe străzi cu trecut. Să mai mergem la un spectacol. Să ne vedem cu puținii prieteni care ne-au rămas. Cât mai putem, să mai mergem pe la Smaranda, fiindcă ştii cât ne-aşteaptă. „Tată şi Asa, voi faceți parte din viața mea profundă. Când veniți voi, mă simt în România”... Să ne bucurăm că-i avem alături pe Cornel, pe Gertrud şi pe Carmina. Să nu ne mai întristăm de spectacolul plin de pete al lumii. Să ne luminăm sufletul cât putem, în fiecare clipă. Nu să ne rupem de lume, dar să nu ne mai doară lumea,

Argentina. Să mai ajutăm colegi în suferință, care nu mai au ce vinde şi la care nu se mai gândeşte nimeni». «Să ne pregătim sufletele pentru marea călătorie, Costi. Spun unii că duci cu tine de-aici exact vibrațiile armonioase sau tulburi pe care le emiți în momentul plecării». «Presupuneri». «Costi, eu toată viața am încercat să nu fiu nedreaptă cu semenii, să nu-mi umplu sufletul de păcate, cum zicea Maica». «Argentina, pe lumea asta nimic nu prețuieşte mai mult decât sufletul neapăsat de poveri şi decât liniştea. Pe Lucia am s-o simt ca pe cea mai adâncă remuşcare, până-n ultima clipă. Dragostea pentru Mona a fost raiul şi iadul meu. Iar plecarea Smarandei – o măciucă-n moalele capului». «Costi, ştii bine că voia să plece. Dacă te-ai fi opus – rămânea. Dar nu ți-ar fi iertat-o niciodată. Fiecare-şi urmează destinul». «Când te-am văzut prima dată-n sală, dându-i domnului General instrumentele, nici prin minte nu mi-a trecut ce rol aveai să joci în viața mea». «Ți-aduci aminte ce mi-ai spus când am stat de vorbă prima oară?». «Mi-aduc aminte că ți-am spus o obrăznicie». «Plecase toată lumea din sală. Eu numărам pansamentele de absorbție, fiindcă tot timpul cât am lucrat la sală eram obsedată să nu rămână vreunul în plagă. Am simțit că mă priveşte cineva. Am dat de doi ochi albaştri ai locotenentului Gheorghiu, mâna a doua la operația care se terminase. „S-a-ntâmplat ceva, domnule doctor?”, te-am întrebat eu cu inima cât un purice. Şi tu m-ai măsurat de sus până jos, într-un fel în care nu se mai uitase nimeni la mine şi mi-ai spus pe-un ton de uşoară ironie: „Nu s-a-ntâmplat nimic, dar poate că aş vrea să se-ntâmple”. Şi iar m-ai măsurat din cap până-n picioare şi-ai continuat: „Dacă n-ai costa aşa de scump… Eu, un biet locotenent, nu pot intra-n competiție”». «Doamne, ce măgar am putut să fiu!». «O clipă mi-a venit să-ți trag două palme bine simțite, dar tot eu mi-am zis că mai bine s-o dau pe glumă şi ți-am răspuns…». «Ştiu ce mi-ai răspuns, asta n-am uitat: „Domnule locotenent, atunci nu ne rămâne decât s-

aşteptăm să-naintați în grad”. Şi-am râs amândoi». «Doamne, ce măgar am putut să fiu! Şi tu ce-ai crezut despre mine?». «Am crezut că erai cam fustangiu până...». «Până?». «Până la moartea Luciei. Moartea ei ne-a apropiat, sărmana! De-atunci te-am văzut cu alți ochi. Mi-ai părut un suflet chinuit». «Eram. Dac-ai şti cât bine mi-ai făcut, Argentina, în toți anii de când ne cunoaştem. Sunt atât de puțini oameni care te-ascultă cu-adevărat şi nu se simt îndreptățiți s-azvârle-n tine cu piatra». «„Cel fără de păcat s-arunce primul piatra”. Costi, atunci în sala de operații, când ai zis „dacă n-ai costa aşa de scump”, ai crezut ce spuneai sau ai vrut să-mi faci plăcere şi să mă creşti în propriii ochi, văzându-mă stângace şi neatrăgătoare? Spune drept, că nu mă supăr». «Eram convins că te țineai cu domnul General, jur!». «Dragul de el. Făcea tot ce putea ca să-mi crească acțiunile şi-ncrederea-n mine. Mă trimitea cu brațe de flori acasă, încât şi doctorul Zamfirescu se uita cu-nțeles la nevastă-sa când mă vedea atât de pavoazată». «Pe lumea asta contează două lucruri, mai mult decât orice: părerea pe care o ai tu despre tine, pe care, n-ai să crezi, dar reuşeşti să le-o transmiți şi altora; iar dacă eşti persoană publică, imaginea care ți se face». «De complexele de inferioritate m-a vindecat Iosif, Dumnezeu să-l odihnească! Abia după asta m-a băgat în seamă şi Claude». «Mona a murit liniştită fiindcă ştia că n-aveai să mă părăseşti. Nu mă lăsa de izbelişte. M-a-ntrebat odată cum de nu m-am însurat cu tine, iar când era bolnavă m-a rugat să te iau de nevastă după moartea ei». «Şi pe mine m-a-ntrebat odată Claude cum de nu m-am măritat cu tine şi i-am spus că iubeai cu pasiune altă femeie». «Claude n-a vrut să te ia cu el în Spania?». «De la-nceputul legăturii noastre i-am spus că eu nu plec din Țară». «Şi nu regreți că n-ai plecat?». «Nu. Prefer să-mi petrec bătrânețea lângă tine, prietenul meu de-o viață, în Țara mea, bună-rea, dar lăsată moştenire de părinți. Singura moştenire». «Argentina, prietenia noastră a trecut

de-acum trei ani de nunta de aur. Şi n-am sărbătorit-o, iar pentru cea de platină nu mai avem timp».

Mi-am pus capul pe umărul lui Costi şi mi-am adus aminte toată viața mea. Ce suntem altceva decât trecători prin lume?! M-am simțit împăcată, mi-am simțit sufletul uşor, cuprins de acele vibrații despre care spun unii că te-ar duce-n rai. «Doamne, fie-Ți milă de noi şi când vrei să ne iei, ia-ne pe-amândoi deodată!», m-am rugat eu Lui.

«Costi, ce vrei să gătesc mâine?». «Ce vrei tu». «Şi dacă eu nu vreau nimic?». «Atunci mergem la restaurant». «Văd că te dai mare!». «Pentru ce să facem economii?». «Dacă n-am avea tablourile de la mătuşă-ta şi nu ne-ar milostivi Smaranda, abia ne-am duce zilele, pe când aşa ne boierim». «Foarte bine facem. Cine nu e sărac, dar trăieşte ca săracul, degeaba are ce are».

M-am şi văzut cu cârdul de copii la Brăteasa, bucuroşi că era vară şi că ne puteam umple burta cu miez dulce de lubeniță. Şi pe Florei alergând cu alți câini după ştiuleți de porumb lăptos. Mă gândeam la mine cea de-acum, la frate-meu, ajuns miliardar, la partenerul lui de afaceri, fostul «tovarăş Vasile şi fără dragă», acel «tovarăş» care mi-a băgat frica-n oase, frica şi de umbra mea. În lume, numai vârstele omului se schimbă, restul se fardează.

«Costi, să fac un ceai?». «Până să faci ceaiul nu vrei să pun eu ceva muzică?». «Ba da. Pune Vivaldi, Anotimpurile». «Unul anume sau pe toate?». «Toate».

Pe aragaz, apa din ibric îngână încet *Primăvara*. Cât mai e vreme frumoasă, înarmată cu bastonul şi cu anti-inflamatoare, aş vrea să fac un pelerinaj: la Brăteasa, la părinți; la Călimăneşti, la domnul General; la Cluj, la Iosif. La Bellu merg mereu: la naşi, la Mona, la Tamara. Mă uit la mâna mea stângă. Pe inelar am cele două inele, uşor bombate, ca verighetele clasice: unul de la Costi, unul de la Iosif. În interiorul unuia scrie o dată, într-al celuilalt o literă. Când o fi să fie, am s-o rog pe Carmina să i-l trimită pe cel de la Iosif, nepoatei căreia i-a dăruit el lanțul cu inimioare. Pe cel de la Costi i-l las Smarandei.

Darurile de la Claude îi rămân Carminei. Dacă strănepoții mei, Şerban şi Margareta, fac un copil, le dau florile lui Andreescu.

Apa clocoteşte. Vivaldi a ajuns la *Vară*. Până o să ne bem noi ceaiul pe-ndelete ajungem la *Iarnă*.

— Costi, vrei ceai de caise, de căpşuni, de smeură, de care?

— De care vrei tu. Cât încă e vremea frumoasă m-am gândit să facem un «circuit» pe la ai noştri: pe la General, pe la Iuga, pe la Brăteasa.

— Bine te-ai gândit.

— Doamne, ce minune e *Toamna* asta! şi Costi-mi face semn spre casetofon.

— Doamne, eu oi fi avut noroc în viață? Noroc am avut, fericire – nu.

Ne terminăm ceaiul în plină *Iarnă*. Ca şi când am fi într-o sală de concert, aşteptăm nemişcați sfârşitul Anotimpurilor.

Caseta a tăcut.

Tăcem şi noi mai departe.

— Argentina, tu ce *Anotimp* îți alegi?

— Costi nu-l mai alegem noi, ne-alege el: al nostru acum este *Iarna*.

Costi oftează şi prin ochii lui albaştri trece o undă mohorâtă. Nu trebuia să-i spun ce i-am spus, eu, tinerica de şaptejdoi de ani!

— Costi, hai spune totuşi ce ai vrea să gătesc mâine?

— Poate un sote de morcovi cu zahăr ars, cum numai tu ştii să-l faci.

— S-a-nțeles, să trăiți!

♣

Mă uit pe fereastră la frunzele pe care toamna le eliberează din copaci şi la stolul de vrăbii din teiul rotat, în rând cu balconul. Ele în ce Anotimp s-or afla? Timpul lor oare când o fi? Poate mereu, poate niciodată.

27 mai 2002 – 18 octombrie 2004

Addenda

Mariana Alcoforado
Viaţa

Mariana Alcoforado, zisă călugărița portugheză. Născută în aprilie 1640, la Beja (Alentejo), stinsă din viață tot în acest oraş, la mânăstirea Santa María de la Concepción, la 28 iulie 1723. Botezată, la 22 aprilie 1640, la biserica Santa María de Feira, din Beja, se călugăreşte în 1660 şi, după decesul maică-sii, îşi creşte surioara mai mică, Peregrina, pe-atunci în vârstă de trei ani.

Asta este tot ce ştim cu siguranță despre viața Marianei Alcoforado, căreia nu i s-ar fi cunoscut nici măcar numele dacă, într-un articol din *„Journal de l'Empire",* din 5 ianuarie 1810, eruditul bibliofil Boissonade n-ar fi dezvăluit că pe exemplarul său din ediția originală a *Scrisorilor portugheze* a găsit următoarea însemnare manuscrisă: «Călugărița care a scris aceste scrisori se numea Mariane Alcaforada, călugăriță din Beja, dintre Estremadura şi Andalusia. Bărbatul căruia aceste scrisori i-au fost adresate era contele de Chamilly, pe-atunci numit contele de Saint-Léger».

Timp de mai bine de-un secol, nu s-a ivit niciun document care să confirme – sau să dezmintă – descoperirea lui Boissonade. În orice caz, existența călugăriței este incontestabilă; dar actele ei de botez şi de deces, descoperite la Beja, impun, în loc de Alcaforada, ortografierea Alcoforado.

Încă de la prima lor publicare, la celebrul librar Barbier, în primele zile ale lui 1669, *Scrisorile portugheze* s-au bucurat de un mare succes, atestat de rapide re-editări şi de scrisori apocrife ce le-au fost adăugate spre a îngroşa volumul.

Deşi ediția nu dădea în vileag niciun nume, se cunoştea destinatarul: era vorba de Noël Bouton, marchiz

de Chamilly, conte de Saint-Léger (dintr-o familie burgundă de militari), intrat în armată pe vremea lui Mazarin şi care, potrivit mărturiei lui Saint-Simon[2], era nu numai un vajnic soldat ci şi un vajnic bărbat, «vrednică plămadă de onoare, de vitejie, de virtute şi de adevărată cucernicie, bun la culme, iubit şi prețuit pretutindeni de toată lumea, oferind generos ospețe fastuoase şi având cai şi căleşti pe măsură, dar mai greoi la minte decât la trup, căci se vădea foarte mare şi foarte corpolent, fiind el bine croit de la tinerețe».

Marchizul de Chamilly comandase un regiment aflat în cantonament la Beja, între 1663 şi 1667, apoi a luat parte la campania din Olanda. După ce s-a distins în luptă apărând Grave-en-Brabant, este numit mareşal al Franței, în 1703, şi moare la 7 ianuarie 1715.

În răstimpul cât a stat în garnizoană la Beja, Chamilly ar fi stârnit, zice-se, o violentă pasiune în sufletul unei tinere călugărițe, iar aceasta, părăsită de uşuraticul ofițer, i-ar fi trimis, îndată după despărțirea lor, cele cinci scrisori fierbinți, disperate, care ne-au rămas.

Dar sunt oare aceste *Scrisori* aşternute într-adevăr pe hârtie de Mariana Alcoforado? Rousseau[3] se îndoia încă de pe-atunci. Dacă partizanii autenticității subliniază accentele de sinceritate dezordonată ale textului, adversarii se declară uimiți de calitatea excepțională a acestor epistole; apoi, de faptul că marchizul – care a putut fi uşuratic, dar despre care toate mărturiile sunt de acord să-l înfățişeze drept un om cinstit şi un bărbat galant – a făcut atât de repede publice aceste scrisori cărora le cunoştea întregul conținut de adevăr dramatic, în sfârşit, că există mai multe contradicții între textul *Scrisorilor* şi ceea ce ştim despre viața Marianei.

S-a presupus, prin urmare, că pornind de la adevăratele epistole primite de Chamilly, aşa-zisul traducător, Guilleragues, ar fi născocit şi-ar fi compus el însuşi textul pe care-l avem astăzi.

Acest Guilleragues, vedetă a societății din vremea lui,

unul dintre oamenii care-au făcut vâlvă pe-atunci, a fost pe rând secretar al prințului de Conti, consilier al regelui, secretar al Camerei şi al Cabinetului, director al publicației *„La Gazette de France”*{4} şi, în sfârşit, ambasador la Constantinopole, unde avea să şi moară. Mai era şi reputat cărturar şi literat, care se bucura de prietenia lui Molière, a lui Boileau, a lui Racine (care şi recunoaşte că Guilleragues «a avut oarecare contribuție» la unele tragedii ale sale).

În momentul de față, nimic nu permite încă să optăm definitiv pentru una sau pentru alta dintre ipoteze. Dar, oricare ar fi autorul lor, *Scrisorile portugheze* rămân un strigăt excepțional – miraculos într-un fel – al pasiunii împinse la absolut.

(Jacques Patry, articol în Laffont-Bompiani, *Dictionnaire biographique des auteurs,* Paris, 1956; ediția a II-a, 1964, p. 27)

Opera
Scrisorile portugheze

E vorba de faimoasele scrisori ce se atribuie călugăriței portugheze Mariana Alcoforado şi care au fost publicate la Paris, în 1669, sub acoperirea anonimatului. Barbin, editorul, declară că şi-a procurat «cu multă grijă şi cu mare strădanie» o copie corectă a traducerii acestor cinci scrisori, ce «au fost scrise unui Gentilom de vază care se află în slujbă în Portugalia». Şi mai spune că ignoră numele destinatarului şi pe cel al traducătorului. […]

Aceste cinci scrisori istorisesc o poveste foarte simplă. Un ofițer francez, aflat în slujba Portugaliei în războiul contra Spaniei (1663), o cunoaşte pe sora unuia dintre camarazii lui de arme, o seduce şi o amăgeşte vreme de câteva luni. După care se-ntoarce în Franța, de unde-i trimite câteva scrisori pline de răceală şi, finalmente, îşi uită făgăduielile. Povestea s-ar fi dovedit destul de

obişnuită dacă nu i s-ar fi adăugat scandalul iscat de condiția eroinei.

Oricum, felul în care tânăra femeie îşi analizează etapele pasiunii rămâne deosebit de pătrunzător. Este, într-un fel, poemul deznădejdii amoroase. [...] Dar spiritul analitic şi stilul şlefuit al acestor epistole, cazuistica subtilă a sentimentelor trădează, mai mult decât experiența mânăstirii, pe cea a saloanelor pariziene ale secolului al XVII-lea, în care străluceau Doamna de Sévigné şi prietenii ei.

Incontestabil, numeroşi au fost cei care, atât în Franța cât şi în străinătate, au considerat că scrisorile erau false. În afară de erorile topografice (mai cu seamă într-a patra scrisoare, aluzia la regatul Algarve, care în secolul al XVII-lea era demult un anacronism), împrejurările scoase la lumină după publicarea lucrării demonstrează clar frauda literară.

Într-adevăr, la puține luni de la apariție, acelaşi editor Barbin dă la iveală alte şapte *Scrisori portugheze,* atribuite, de astă dată, unei «doamne de vază» şi marcate de-aceeaşi exaltare emotivă. Inițiativa lui Barbin a fost urmată de alți editori, care, în cursul aceluiaşi an, lansează – unul la Paris, celălalt la Grenoble – două volume de *Răspunsuri la scrisorile portugheze,* atribuindule Gentilomului cărora îi erau adresate primele.

O ediție contrafăcută a celei a lui Barbin, publicată în acelaşi an de editorul Pierre du Marteau din Köln *(alias* Pierre Elzevier din Amsterdam), sub titlul *Scrisori ale unei călugărițe portugheze* (prima şi a doua parte), dezvăluie pentru întâia oară numele gentilomului (cavalerul de Chamilly) şi pe cel al traducătorului (Guilleragues); au fost identificați a fi, unul, Noël Bouton, conte de Saint-Léger, marchiz de Chamilly, mai târziu, mareşal al Franței, şi celălalt, contele Lavergne de Guilleragues (unul dintre apropiații Doamnei de Maintenon), încheindu-şi cariera ca ambasador la Constantinopole.

Dar în cele 90 de ediții ale *Scrisorilor,* singure sau

însoțite de răspunsuri (au existat chiar şi traduceri în versuri), scrisori care-au văzut lumina tiparului între 1669 şi 1800, călugărița va rămâne pururi în umbră. [...]

Profesorul portughez Antonio Goncalves Rodrigues (cf. *Mariana Alcoforado, Istoria critică a unei fraude literare,* Coïmbra, 1944) a propus o teorie ce pare că rezolvă această problemă destul de complexă. Autorul scrisorilor ar fi Guilleragues, care s-ar fi inspirat din scrisorile sentimentale şi prețioase trimise militarilor francezi întorşi din campania din Portugalia, fapt ce-ar explica «lusismele», adică lirismul pasionat al scrisorilor.

(Laffont-Bompiani, *Dictionnaire des œuvres,* Paris, 1953, patru volume, III, pp. 222-223, articol nesemnat)

Autoarea romanului a citit *Scrisorile* într-o ediție din secolul al XIX-lea, fără dată (cca. 1888), apărută la G. Charpantier, Paris, în colecția *Lettres du XVIIe et du XVIIIe siecle/Scrisori din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea,* intitulată *Lettres portugaises avec les reponses/Scrisori portugheze însoțite de răspunsuri.* Acestui text (111 pp.) i se adăugau nişte epistole-imitație (300 pp.), *Lettres de Mlle Aïssé, suivies de celles de Montesquieu et de Madame Du Defand au Chevalier d'Aydie/Scrisori de dşoara Aïssé, urmate de cele ale lui Montesquieu şi ale Doamnei Du Defant către Cavalerul d'Aydie,* par Eugène Asse. Ediție ornată de un portret al Dşoarei Aïssé.

ediție ne varietur

Ne străduim de totdeauna să aflăm care sînt mecanismele trecerii noastre prin viață. Am vrea să le-nfrumusețăm și s-aurim pilula. Putem să ne străduim mult și bine; ele rămîn, prozaic, neschimbate: foamea, dragostea, frica, invidia. Majoritatea oamenilor sînt mînați de biciul foamei. Pentru cine nu știe ce va să zică foamea o poate trata ca pe-un element vulgar. Depinde care e palierul pe care te-a situat nașterea. Nu sînt de disprețuit, ba dimpotrivă, sînt chiar de admirat, cei care muncesc și vor să-și depășească palierul din naștere, ca să aibă ce mînca și, în același timp, nu se-nrăiesc nicicum, ci restituie societății măcar strădania neamului din care se trag. Pentru un biolog, beneficiind de cele mai moderne mijloace de investigare, e un succes realizarea unei clone: a intervenției pe-un embrion. Pentru țăranul care, neam de neamul lui, și-a arat ogorul cu plugul tras de două vaci costelive, tractorul se-arată minunea minunilor, iar cine-i va lua sapa din mînă și va născoci o unealtă care să prășească singură va fi cel mai mare inventator.

Cartea de față înfățișează, fără părtinire, prin intermediul personajelor ei, mecanismele vieții noastre, neschimbate ca un mit.

Ileana Vulpescu

EDITURA TEMPUS

{1} Vezi la sfârşitul romanului o anexă cu lămuriri privitoare la *Călugărița portugheză* (I.V.)

{2} Louis de Rouvroy, duce de Saint-Simon (1675-1755), autor al unor celebre *Memorii: 1694-1752,* apărute în 1829-30 (I.V.).

{3} Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), în *Confesiuni* (1781-1788) (I. V.).

{4} Theophraste Renaudot (1586-1653), editorul publicației *Gazeta* (1631-1761), foaie periodică, la început săptămânală, creată de acest remarcabil medic al lui Ludovic al XIII-lea, devenit «părintele jurnalismului». La 1 ianuarie 1762, foaia îşi schimbă numele în *Gazeta Franței* şi apare bi-săptămânal.